VVG „PAKRUOJO RAJONO PARTNERYSTĖ“

PAKRUOJO RAJONO 2007-2013 M. KAIMO PLĖTROS STRATEGIJA

BENDRASIS PROGRAMAVIMO DOKUMENTAS

EUROPOS SĄJUNGA

2008 m.
Pakruojis

Man Lietuva prasidėjo prie Kruojos
Kojos pirmą nedrąsų žingsnį žengė
Prie upokšnio, kur sidabrinės kuojos
Švietė tarsi žvaigždėta padangė

Čia suko malūno didelį ratą
Įsibėgėjus nedidelė Kruoja.
O man atrodė, kad milžinas, batą
Į upę įmerkęs, žvaigždes sijoja...

Eduardas Mieželaitis

TURINYS

ĮVADAS 5
1. VIETOS VEIKLOS GRUPĖ „PAKRUOJO RAJONO PARTNERYSTĖ“ 7
1.1. Kūrimosi istorija 7
1.2. VVG misija 10
1.3. VVG atstovavimas teritorijai 10
1.4. VVG valdymo struktūra ir funkcijos 16
1.5. Pagrindinės procedūros 21
1.5.1. Sprendimų priėmimas 23
1.5.2. Naujų narių priėmimo ir išstojimo iš VVG tvarka 24
1.6. Veiklos sklaida ir gyventojų aktyvinimas 25
1.7. Socialiai pažeidžiamų ir atskirtų asmenų įtraukimas į kaimo plėtros procesus 28
1.8. VVG kompetencija 31
1.9. VVG valdybos narių kompetencija 33
II. PAKRUOJO RAJONO VVG TERITORIJOS EKONOMINĖS IR SOCIALINĖS BŪKLĖS APRAŠYMAS 39
2.1. Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ atstovaujamos teritorijos vientisumas 39
2.1.1. Teritorijos vientisumas socialiniu ekonominiu aspektu 39
2.1.2. Teritorijos vientisumas fiziniu (geografiniu) aspektu 40
2.1.3. Teritorijos vientisumas vietos kultūros požiūriu 42
2.2. Bendras teritorijos išteklių vertinimas 46
2.3. Geografinė padėtis 47
2.4. Gyvenvietės 48
2.5. Gyventojai ir socialinė būklė 48
2.5.1. Demografija 48
2.5.2. Užimtumas ir nedarbas 50
2.5.3. Skurdas ir socialinė atskirtis 52
2.6. Ekonominė būklė 54
2.6.1. Materialinės ir užsienio investicijos 54
2.6.2. Pramonė ir verslo sektorius 55
2.6.3. Statyba 57
2.6.4. Turizmas 58
2.6.5. Žemės ūkis 62
2.7. Viešoji infrastruktūra ir paslaugos 64
2.7.1. Susisiekimas 64
2.7.2. Švietimas ir ugdymas 65
2.7.3. Komunalinis ūkis ir būstas 67
2.7.4. Socialinė apsauga ir socialinės paslaugos 72
2.7.5. Sveikatos apsauga 75
2.7.6. Sporto įstaigos ir jų veikla 76
2.7.7. Kultūra 78
2.7.8. Nevalstybinės organizacijos 80
2.7.9. Viešasis saugumas 85
2.8. Teritorinio kapitalo komponentų ir jų elementų vertinimas 88
2.9. Gyventojų poreikių analizė 89
III. PAKRUOJO RAJONO STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ (SSGG) ANALIZĖ 94
IV. PAKRUOJO RAJONO VIZIJA, PRIORITETAI, PRIEMONĖS IR VEIKLOS SRITYS 101
4.1. Teritorijos vizija 101
4.2. Strategijos prioritetai, priemonės ir veiklos sritys 101

4.3. Strategijos atitiktis EB horizontaliosioms sritims 118
4.3.1. Darnus vystymasis....118
4.3.2. Lygios galimybės....121
4.3.3. Regioninė plėtra....123
4.3.4. Informacinės visuomenės kūrimas 125
4.4. Strategijos atitikimas LEADER metodo reikalavimus. Novatoriškas ir integruotas (daugiasektorinis) strategijos pobūdis 126
4.5. VVG “Pakruojo rajono partnerystė” 2007-2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetų suderinamumas su savivaldybės, regioniniais ir nacionaliniais prioritetais 131
V. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO PLANAS 137
5.1. Strategijos įgyvendinimo etapai 137
5.2. Strategijos įgyvendinimo finansinis planas 141
5.3. Strategijos įgyvendinimo priežiūros bei vertinimo sistema 144
5.3.1. Vietos projektų atranka....144
5.3.2. Strategijos įgyvendinimo stebėsenos organizavimas 145
VI. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS RENGIMO PROCESAS: METODAI IR EIGA 148

ĮVADAS

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ (toliau strategijos tekste vartojami trumpiniai – Partnerystė arba VVG) yra įsteigta 2004 m. rugpjūčio 2 d., jos kūrimosi iniciatore buvo Pakruojo rajono kaimo bendruomenių taryba. Pagrindiniai organizacijos tikslai – telkti Pakruojo rajono kaimo gyventojus bei atstovauti jų interesams, įvairiomis priemonėmis skatinti teritorijos plėtrą ir ieškoti naujų būdų gyvenimo kokybei kaime gerinti.

Vietos veiklos grupė nuo pat įsikūrimo pradžios ieško galimybių teigiamiems pokyčiams savo veiklos teritorijoje inicijuoti: šiuo metu jau yra parengta ir įgyvendinta apie 10 projektų, jos nariai skatina ir vietos bendruomenes nuolat rengti projektus.

Vienas iš stambiausių finansiniu požiūriu vietos veiklos grupės įgyvendintų projektų yra bandomosios strategijos tobulinimo projektas, kurio pagrindinis rezultatas – parengta integruota 2007-2013 m. kaimo plėtros strategija.

Vietos veiklos grupės parengtai strategijai įgyvendinti skiriama 9,29 mln. Lt parama, iš kurios 7,43 mln. litų planuojama skirti vietos projektams įgyvendinti.

Integruotos 2007-2013 m. kaimo plėtros strategijos dokumentą sudaro šešios struktūrinės dalys: pirmoje dalyje išsamiai aprašoma vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ ir jos veiklos organizavimo ypatumai; antrojoje dalyje pateikiama detali VVG teritorijos situacijos ir gyventojų poreikių analizė; trečiojoje – SSGG analizė; ketvirtoje dalyje pateikiama teritorijos vizija, detalus strategijos prioritetų, priemonių ir veiklos sričių aprašas, aprašomas strategijos naujoviškumas ir daugiasektoriškumas, atitiktis EB horizontaliosioms sritims ir suderinamumas su savivaldybės, regiono bei šalies strateginiais dokumentais; penkta dalis skirta strategijos įgyvendinimo planui detalizuoti, šeštoje dalyje aprašoma strategijos rengimo metodai ir eiga.

Atlikus vietos socialinės ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizę, konsultuojantis su vietos gyventojais ir organizacijomis, apsispręsta koncentruoti dėmesį į du plėtros prioritetus:

1. Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius

2. Kaimo gyvybingumo stiprinimas, gyvenimo kokybės gerinimas ir krašto savitumo puoselėjimas

Pirmasis prioritetas skirtas skatinti verslo plėtrą ir užimtumą Pakruojo rajono kaimo vietovėse, antrasis prioritetas skirtas didinti kaimo gyvenamosios aplinkos patrauklumą, kartu puoselėti krašto tradicijas ir ugdyti žmogiškuosius išteklius. Abu prioritetai glaudžiai susiję vienas su kitu ir papildo vienas kitą.

Parengta strategija Pakruojo rajono visuomenei yra puiki galimybė pasinaudojant viešąja parama bei efektyviai panaudojant vietos išteklius kurti patrauklesnę gyvenamąją aplinką, puoselėti kultūros paveldą ir jį reprezentuoti, taip pat inicijuoti, kad būtų pradėtos spręsti daugelis įsisenėjusių krašto problemų. Vietos veiklos grupei tenka atsakinga užduotis strategijos įgyvendinimo laikotarpiu užtikrinti partnerystę ir dialogą tarp skirtingų sektorių – vietos valdžios, nevalstybinių organizacijų ir verslo – atstovų, kad sujungus turimus pajėgumus būtų gauta maksimali pridėtinė vertė.

Integruota 2007-2013 m. kaimo plėtros strategija yra parengta metodu „iš apačios į viršų“. Tai reiškia, kad nuo pat dokumento rengimo pradžios nuolat buvo bendraujama ir bendradarbiaujama su vietos gyventojais ir įvairiomis organizacijomis, kurie ne tik teikė informaciją vietovės situacijos ir gyventojų poreikių analizei atlikti, bet ir išreiškė savo nuomonę dėl plėtros prioritetų, priemonių, strategijos finansinio plano. Svarų indėlį rengiant šį dokumentą įnešė ir rajono valdžia – ne tik betarpiškai dalyvaudama strategijos rengimo procese, bet ir įsipareigodama visapusiškai prisidėti prie jos įgyvendinimo. Vietos veiklos grupė tikisi, kad nuveiktas didelis strategijos dokumento rengimo darbas yra tik pradžia partnerystės ir dialogo, kurį rajono gyventojai ir organizacijos toliau plėtos 2007-2013 m. įgyvendindami kokybiškus, novatoriškus ir strategiją atitinkančius projektus.

1. VIETOS VEIKLOS GRUPĖ „PAKRUOJO RAJONO PARTNERYSTĖ“

1.1. Kūrimosi istorija

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ yra savanoriška, savarankiška organizacija, veikianti Pakruojo rajone, bendriems narių poreikiams ir tikslams įgyvendinti. Partnerystės organizacija atstovauja Pakruojo rajono vietos gyventojų interesus.

Pakruojo rajone buvo susiklosčiusios palankios sąlygos steigti vietos veiklos grupę. Pakruojo rajono savivaldybė siekė sudaryti palankias sąlygas rajono bendruomenių ir kitų nevalstybinių organizacijų veiklai, kuri būtų naudinga rajono gyventojams. Siekdama šio tikslo Pakruojo rajono savivaldybės taryba įsteigė Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondą. Šio fondo bei kitų finansavimo šaltinių lėšomis buvo vykdomi seminarai, mokymai, susitikimai, atsižvelgiant į bendruomenių ir kitų NVO narių poreikius ir pageidavimus. Bandant kartu spręsti įvairias kaimo žmonių problemas, ypatingas dėmesys buvo skiriamas plėtoti kaimo bendruomenių veiklą, skatinti jų narių iniciatyvumą ir naujų bendruomenių kūrimąsi. Siekdama suaktyvinti kaimo bendruomenių lyderius, Pakruojo rajono savivaldybė, bendradarbiaudama su įvairiomis institucijomis, organizavo seminarus “Kaimo bendruomenių vaidmuo skatinant vietos užimtumo iniciatyvas”, “Kaimo infrastruktūros tobulinimas”, dalyvavo projekte “NVO ir savanorystės vystymas Šiaulių regione”, organizavo mokymus tema “Kaimo bendruomenės veiklos organizavimas”, kuriuose buvo suteikti ir projektų rengimo pradmenys. Šios priemonės paskatino kaimo žmones burtis į bendruomenes. Pakruojo rajono savivaldybė 2004 m. teikė projektą Atviros Lietuvos fondui, administruojančiam Baltijos–Amerikos partnerystės programos (BAPP) projektą “NVO ir savivaldybių bendradarbiavimas”. Įgyvendinant šį projektą, lėšos buvo skirtos kurti ir plėtoti filantropijos tradicijas Pakruojo rajone. Rajono nevalstybinėms organizacijoms buvo organizuoti kursai tema “Filantropija bendruomenėje”. Iš šių lėšų buvo įgyvendintas jungtinis rajono bendruomenių ir kitų NVO projektas “Žodis pamoko, pavyzdys patraukia”, kurio tikslas - susipažinti su Lenkijos Sokolkos vietos fondo patirtimi filantropijos srityje. Taip pat dalyvauta daugelyje seminarų šalyje, surengti įvairūs susitikimai, pasidalyta veiklos patirtimi. Šios priemonės sustiprino rajono nevalstybines organizacijas, jos tapo veiksmingesnės, įgijo daugiau pasitikėjimo savo jėgomis, daugiau žinių ir tvirtumo.

Pageidaujant kaimo bendruomenių pirmininkams, mero patarėja M. Žiubrienė rajone organizavo seminarą “Kaimo plėtros galimybės ir LEADER+ programa”. Seminare įdomius pranešimus skaitė Žemės ūkio ministerijos Kaimo plėtros politikos skyriaus vyresn. specialistė Jolanta Vaičiūnienė ir Seimo Kaimo reikalų komiteto vyr. patarėjas Romaldas Abugelis.

Būsimi VVG nariai Marytė Žiubrienė, Albinas Navickas, Leonas Norkuckis ir Janina Dirbanauskienė 2004 m. dalyvavo LŽŪU organizuotuose dviejų dalių mokymuose tema „Kaimo

plėtra: partnerystės ir kooperacijos įgūdžių ugdymas“, kuriuose buvo dėstoma ir LEADER programos įgyvendinimo patirtis ES šalyse senbuvėse.

Pakruojo rajono vietos veiklos grupės kūrimosi iniciatoriumi buvo neformaliai veikianti Pakruojo rajono kaimo bendruomenių taryba, kuri 2004 m. gegužės 4 d. vykusiame susirinkime priėmė nutarimą dėl Pakruojo rajono vietos veiklos grupės steigimo ir sudarė bendruomenių pirmininkų iniciatyvinę grupę.

Bendruomenių taryba vietos veiklos grupę pasiūlė sudaryti iš 14 asmenų, išrinkdama 5 kaimo bendruomenių atstovus. Pakruojo rajono savivaldybės administracija, atsižvelgdama į kaimo bendruomenių pageidavimą, paskyrė mero patarėją Marytę Žiubrienę būti koordinatore ir partnerystės pagrindu suburti iniciatyvinę grupę, kuri įsteigtų Pakruojo rajono vietos veiklos grupę. Šiai iniciatyvai pritarė ir kitos Pakruojo rajono nevalstybinės organizacijos, pasiūlydamos nevalstybinių organizacijų atstovus. Pakruojo rajono verslininkų ir darbdavių asociacija išrinko savo atstovus. Per seniūnų pasitarimą buvo išrinktas vienas seniūnų atstovas. Iš pasiūlytų asmenų buvo suformuota Pakruojo rajono vietos veiklos grupės steigimo iniciatyvinė grupė, kuri aptarė vietos veiklos grupei keliamus reikalavimus ir parengė vietos veiklos grupės įstatų projektą, taip pat veiklos partnerius supažindino su BPD Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“ teikiamomis galimybėmis. Vietos veiklos grupė buvo formuojama kaip teritoriniu pagrindu suburta savarankiška organizacija, sudaryta iš bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovų (50 proc.), vietos valdžios atstovų (25 proc.), verslo sektoriaus atstovų (25 proc.).

1.1 pav. Vietos veiklos grupės steigėjai 2004 m.

2004 m. gegužės 27 dieną įvyko iniciatyvinės grupės, steigiančios vietos veiklos grupę, steigiamasis susirinkimas. Susirinkime dalyvavo kaimo bendruomenių ir kitų NVO, seniūnų, kaimo verslininkų, ūkininkų, Žemės ūkio rūmų, VšĮ Pakruojo verslo informacijos centro, Pakruojo rajono verslininkų ir darbdavių asociacijos, Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo

centro atstovai. Apsvarstyti būsimų vietos veiklos grupės narių motyvaciniai laiškai, gyvenimo aprašymai ir susitarta steigti Pakruojo vietos veiklos grupę iš 16 narių. Pasiūlyta Pakruojo rajono vietos veiklos grupę pavadinti – Vietos veiklos grupė “Pakruojo rajono partnerystė”.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ įregistruota 2004 m. rugpjūčio 2 dieną (1-3 priedai, VVG steigiamojo susirinkimo protokolas, straipsnių kopijos apie Partnerystės steigimą, VVG registravimo pažymėjimas ir įstatai).

1.2 pav. Įregistravus vietos veiklos grupę 2004 m.

Visuotiniame Partnerystės narių susirinkime, vykusiame 2004 m. gruodžio 14 d., pirmininkė M. Žiubrienė pasiūlė papildyti įstatus, į Partnerystės valdymo organus įtraukiant valdybą. Susirinkimo dalyviai priėmė nutarimą papildyti įstatus ir išrinko valdybą iš 8 narių. Iš bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovų buvo pasiūlyti: Albinas Navickas, Janina Dirbanauskienė, Gitana Pašiškevičienė, Justinas Jasiukaitis (asmuo iki 25 metų, atsakingas už jaunimo klausimus). Iš verslo sektoriaus atstovų pasiūlyti: Vilma Jokantienė ir Alvidas Vasiliauskas. Nuo vietos valdžios pasiūlyti: Marytė Žiubrienė ir Leonas Norkuckis (atsakingas už aplinkosaugos klausimus). 2005 m. gruodžio 15 d. vykęs visuotinis narių susirinkimas, atsižvelgdamas į Integruotos bandomojo pobūdžio Pakruojo rajono kaimo plėtros strategijos tikslus, prioritetus bei numatytas priemones, nutarė priimti į vietos veiklos grupę naujus narius, sustiprinti Partnerystės valdybos veiklą, sudaryti valdybą iš 12 narių bei pratęsti jų įgaliojimus iki 3 metų. Į valdybą buvo išrinkti: iš bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovų – Gintaras Jasiūnas ir Irena Kybartienė, iš verslo sektoriaus atstovų – Regina Gaubienė, iš vietos valdžios pasiūlyti – Mindaugas Veliulis. 2007 m. gruodžio 6 d. vykęs visuotinis narių susirinkimas, išklausęs valdybos narių atskaitą, išrinko naują valdybą, kurioje pasikeitė tik 1 narys. Vietoje narystės dėl studijų VVG „Pakruojo rajono partnerystė“ valdyboje

atsisakiusios G. Pašiškevičienės, iš bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovų išrinkta Virginija Jocienė.

1.2. VVG misija

VVG nariai apibrėžė veiklos prasmę, kas yra vietos veiklos grupė, ką ji veikia ir kurlink ji eina, suformulavo savo kaip organizacijos paskirtį, t.y. misiją.

Skatinti permainas kaimo vietovėse, aktyvinti ir telkti kaimo bendruomenes bei kitus kaimo gyventojus, atstovauti jų interesus, stiprinti vietos partnerystę, kurti patogią, saugią, patrauklią gyvenamąją aplinką, mokyti ir konsultuoti vietos projektų vykdytojus

Vietos veiklos grupės misija buvo formuluojama naudojant „minčių lietaus“ metodą. Buvo pažvelgta kiekvieno nario akimis, ką jie mato, kaip galvoja, kuo tiki ir ko siekia, dalyvaudami Partnerystės veikloje. Buvo surašyti du lapai pasiūlymų, iš kurių valdybos nariai kiekvienas pažymėjo tai, kas šiuo metu vietos veiklos grupei svarbiausia. Galutiniam misijos apibrėžimo variantui vieningai pritarė visi vietos veiklos grupės valdybos nariai.

1.3. VVG atstovavimas teritorijai

Vietos veiklos grupė sukurta parterystės pagrindu atstovauja visiems trims sektoriams: 1) kaimo bendruomenėms, NVO ir kitiems socialiniams partneriams bei jų asociacijoms; 2) verslo asocijuotiems ir neasocijuotiems atstovams; 3) vietos valdžios atstovams. Pirmojo sektoriaus atstovai buvo išrinkti Pakruojo rajono bendruomenių sąjungos ir Nevalstybinių organizacijų susirinkimuose. Verslo atstovus pasiūlė Pakruojo rajono verslininkų ir darbdavių asociacija, rajono ūkininkai ir verslininkai. Vietos valdžios atstovus delegavo Pakruojo rajono savivaldybės administracija ir Pakruojo rajono savivaldybės taryba. Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ atstovauja Pakruojo rajono savivaldybės teritorijai ir sieja šioje teritorijoje veikiančius socialinius ir ekonominius partnerius.

Vietos veiklos grupės atstovaujamoje Pakruojo rajono kaimiškoje vietovėje 2007 m. gyveno 27 883 gyventojų. VVG atstovaujamos teritorijos dydis - 1315,6 km^2. VVG atstovaujamoje teritorijoje yra du miestai, t.y. administracinis centras – Pakruojo miestas ir Linkuvos miestas (34 priedas, VVG atstovaujamos teritorijos žemėlapis).

2009 m. gruodžio 30 d. visuotinis vietos veiklos grupės narių susirinkimas patvirtino naują narių sąrašą. Vietos veiklos grupę sudaro 37 nariai (žr. 1.1 lentelę). Sudaryta galimybė į grupę įsijungti ir naujiems nariams.

1.1 lentelė. Vietos veiklos grupės narių sąrašas

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Darbovietė, pareigos, atstovaujama organizacija, pareigos
Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovai		
1.	Dovilė Balzarytė	Lietuvos samariečių bendrijos Pakruojo skyriaus narė
2	Janina Dirbanauskienė	Pakruojo seniūno pavaduotoja, Lietuvai pagražinti draugijos Pakruojo skyriaus pirmininkė
3.	Vidmantas Jakavičius	Linkuvos seniūnijos vyresnysis specialistas, Linkuvos bendruomenių centro pirmininkas
4.	Justinas Jasiukaitis	Pakruojo rajono sporto centro metodininkas, Pakruojo rajono jaunimo organizacijų sąjungos „Apskritasis stalas“ prezidentas
5.	Gintaras Jasiūnas	Šiaulių miesto savivaldybės Kūno kultūros ir sporto skyriaus vedėjas, Pakruojo šv. Jono Krikštytojo parapijos jaunimo centro narys
6.	Virginija Kazlauskienė	Rozalimo pirminės sveikatos priežiūros centro gydytoja, Rozalimo miestelio bendruomenės pirmininkė
7.	Irena Kybartienė	Pakruojo kultūros centro direktorė, Visuomeninio fondo “Pakruojo bendruomenės centras” pirmininkė
8.	Jūra Mockūnienė	Pašvitinio pagrindinės mokyklos mokytoja, Pašvitinio kaimo bendruomenės pirmininkė
9.	Albinas Navickas	Ūkininkas, Klovainių bendruomenės tarybos narys
10.	Gitana Pašiškevičienė	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Socialinės rūpybos skyriaus vyr. specialistė, Ūdekų kaimo bendruomenės narė
11.	Arturas Stankevičius	Pakruojo miškų urėdijos urėdo pavaduotojas, Linksmučių kaimo bendruomenės pirmininko pavaduotojas
12.	Birutė Angelija Strockienė	Linkuvos specialiosios mokyklos vyr. virėja, Linkuvos moterų klubo „Šypsena“ pirmininkė
13.	Irena Tručinskienė	Pakruojo seniūnijos vyr. buhalterė, Lietuvai pagražinti draugijos Pakruojo skyriaus narė
14.	Pranas Žiubrys	Šiaulių apskrities viršininko administracijos Pakruojo rajono Žemėtvarkos skyriaus ūkvedys, Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Vietinio ūkio ir statybos skyriaus ūkvedys, Jovarų kaimo bendruomenės narys
15	Raimonda Gasperavičienė	Žeimelio vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja, Žeimelio bendruomenės centro pirmininkė
Vietos valdžios atstovai		
16.	Rimantas Čeponis	Pakruojo rajono sporto centro direktorius
17.	Virginijus Grigonis	Pakruojo seniūnas
18.	Asta Jasiūnienė	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos direktorė
19.	Rimantas Jokantas	Pakruojo rajono policijos komisariato kriminalinės policijos vyr. tyrėjas
20.	Rima Juozapavičienė	Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centro direktorė
21.	Algirdas Jurkus	Šiaulių apskrities Valstybinės mokesčių inspekcijos antro patikrinimo skyriaus vyr. specialistas
22.	Rasa Kižaitė	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Vietinio ūkio ir statybos skyriaus vyr. architektūros specialistė
23.	Kazimiera Klabienė	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Žemės ūkio skyriaus ekologė, Pakruojo rajono bendruomenių sąjungos

		pirmininkė, Mažeikonių kaimo bendruomenės pirmininkė
24.	Saulius Margis	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos komunalinio ūkio vyriausiasis specialistas
25.	Vida Remeikienė	VSDFV Pakruojo skyriaus direktorė
26.	Valdas Šulinskas	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Vietinio ūkio ir statybos skyriaus kompiuterių priežiūros vyr. inžinierius
27.	Mindaugas Veliulis	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Kultūros paveldo tarnybos vedėjas
28.	Marytė Žiubrienė	Pakruojo rajono savivaldybės tarybos narė, Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ direktorė
Verslo sektoriaus atstovai		
29.	Aurelijus Atkočiūnas	Pakruojo ūkininkų kredito unijos valdybos pirmininkas
30.	Povilas Grigaliūnas	Ūkininkas
31.	Regina Gaubienė	AB „Meresta“ finansų direktorė
32.	Janina Janeliūnienė	V. Janeliūno IĮ „Transvito“ bendrasavininkė
33.	Vilma Jokantienė	V. Jokatienės IĮ „Vigra“ savininkė
34.	Leonas Norkuckis	Dirbantis pagal individualios veiklos pažymėjimą
35.	Vitolis Urmonas	AB „Klovainių skalda“ generalinis direktorius
36.	Alvidas Vasiliauskas	Ūkininkas
37.	Gintaras Šurna	G. Šurnos IĮ „GT“ savininkas

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ valdyba sudaryta iš 12 narių ir yra pagrindinis atstovaujamasis ir sprendimų priėmimo organas. Siekiant užtikrinti maksimalų narių atstovavimą organizacijos valdyme, valdybos nariai renkami visuotiniame susirinkime.

1.3 pav. Vietos veiklos grupės valdybos nariai 2008 m.

Valdyba sudaryta iš bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovų (50 proc.), vietos valdžios atstovų (25 proc.), verslo sektoriaus atstovų (25 proc.). Vietos veiklos grupės valdyboje yra vienas asmuo iki 25 metų –Dovilė Balzarytė ir vienas asmuo, kompetentingas aplinkosaugos srityje – Arturas Stankevičius.

VVG valdybos narių sąrašas ir jų atstovavimą įrodantys dokumentai pateikti prieduose (28 priedas, VVG valdybos narių sąrašas ir jų atstovavimą įrodantys dokumentai).

Valdybą sudaro abiejų lyčių nariai: 7 moterys ir 5 vyrai. VVG „Pakruojo rajono partnerystė“ narių susirinkimas, atsižvelgdamas į vietos veiklos grupės tikslus ir apsvarstęs kiekvieno nario vaidmenį valdyboje, patvirtino VVG valdybos personalinę sudėtį (žr. 1.2 lentelę).

1.3.1 pav. Vietos veiklos grupės valdybos nariai ir darbuotojai 2009 m.

1.2 lentelė. Vietos veiklos grupės valdybos narių sąrašas

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Darbovietė, pareigos, visuomeninės pareigos atstovaujamoje organizacijoje
Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovai		
1.	Dovilė Balzarytė	Lietuvos samariečių bendrijos Pakruojo skyriaus narė
2.	Janina Dirbanauskienė	Pakruojo seniūno pavaduotoja, Lietuvai pagražinti draugijos Pakruojo skyriaus pirmininkė
3.	Justinas Jasiukaitis	Pakruojo rajono sporto centro metodininkas, Pakruojo rajono jaunimo organizacijų sąjungos „Apskritasis stalas“ prezidentas
4.	Irena Kybartienė	Pakruojo kultūros centro direktorė, Visuomeninio fondo “Pakruojo bendruomenės centras” pirmininkė
5.	Gitana Pašiškevičienė	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Socialinės rūpybos skyriaus vyr. specialistė, Ūdekų kaimo bendruomenės narė
6.	Arturas Stankevičius	Pakruojo miškų urėdijos urėdo pavaduotojas, Linksmučių kaimo bendruomenės pirmininko pavaduotojas
Vietos valdžios atstovai		
7.	Rima Juozapavičienė	Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centro direktorė
8.	Saulius Margis	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos komunalinio ūkio vyriausiasis specialistas
9.	Mindaugas Veliulis	Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Kultūros paveldo tarnybos vedėjas
Verslo sektoriaus atstovai		
10.	Regina Gaubienė	AB „Meresta“ Finansų direktorė
11.	Vilma Jokantienė	V. Jokatienės IĮ „Vigra“ savininkė
12.	Alvidas Vasliauskas	Ūkininkas

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ palaiko ryšius, organizuoja bendrus renginius, seminarus, susitikimus, diskusijas, dalijasi informacija ir bendradarbiauja su daugeliu institucijų ir organizacijų: Pakruojo rajono savivaldybės taryba, Pakruojo rajono savivaldybės administracija, Pakruojo darbo birža, VšĮ Pakruojo verslo informacijos centru, VšĮ Pakruojo poilsio ir turizmo centru, Pakruojo ūkininkų kredito unija, Pakruojo ūkininkų sąjunga, Šiaulių pramoninkų asociacija, Pakruojo verslininkų ir darbdavių asociacija, Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centru, bendruomenėmis, nevalstybinėmis organizacijomis, jų junginiais. Vietos veiklos grupė stengiasi surasti sąlyčio taškus ir užmegzti ryšius su partneriais, turinčiais panašių interesų, siekdama dalintis informacija ir bendrai įgyvendinti projektus.

Pakruojo rajono savivaldybės taryba 2008 m. vasario 7 d. posėdyje pritarė Penkiašalio bendradarbiavimo (partnerystės) sutarčiai „Dėl Pakruojo rajono kaimo plėtros strategijos įgyvendinimo“ (4 priedas, Savivaldybės tarybos sprendimas). Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ Penkiašalio bendradarbiavimo (partnerystės) sutartį pasirašė su Pakruojo rajono savivaldybės taryba, Pakruojo rajono savivaldybės administracija, Pakruojo darbo birža ir VšĮ Pakruojo verslo informacijos centru. Pasirašyta Trišalio bendradarbiavimo (partnerystės) sutartis su Pakruojo ūkininkų kredito unija ir Pakruojo ūkininkų sąjunga. Pasirašyta Keturšalio bendra-

darbiavimo (partnerystės) sutartis su Pakruojo rajono bendruomenių sąjunga, Pakruojo rajono moterų draugija ir Pakruojo rajono jaunimo organizacijų sąjunga „Apskritasis stalas“ (5 priedas, Partnerystės sutartys).

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su veiklos partneriais Lietuvoje. Partnerystė ir Šiaulių rajono vietos veiklos grupė 2005 m. liepos 8 d. pasirašė bendradarbiavimo sutartį, sutarties Nr. VVG-T-1.0. Nauja bendradarbiavimo tarp vietos veiklos grupių sutartis pasirašyta 2007 m. gruodžio 19 d. Susitikimuose VVG nariai diskutavo apie problemas, su kuriomis VVG susiduria rengdamos integruotas kaimo plėtros strategijas, pasidalinta patirtimi kaip pavyko įveikti iškilusius sunkumus. Diskutuota apie Vietos veiklos grupių tinklo darbą ir tinklo valdybos reglamentą. Numatyti Pakruojo ir Šiaulių vietos veiklos grupių sąlyčio taškai ir aptartos bendro projekto temos. Kalbėta apie galimybes rengti bendrą projektą su kitomis Šiaulių apskrities vietos veiklos grupėmis. Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ 2005 m. rugsėjo 12 d. pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Vietos veiklos grupe „Radviliškio lyderis“, sutarties Nr. VVG-T-1.1. Nauja bendradarbiavimo tarp vietos veiklos grupių sutartis Nr. 2, pasirašyta 2007 m. gruodžio 13 d. Vietos veiklos grupių nariai susitikimuose aptarė vidinius ir išorinius veiksnius, kurie įtakoja vietos veiklos grupių darbą. Pasidalinta patirtimi, kaip sekasi bendradarbiauti su bendruomenėmis, savivaldybe ir verslininkais. 2007 m. gruodžio 19 d. Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ pasirašė bendradarbiavimo tarp vietos veiklos grupių sutartį su Skuodo vietos veiklos grupe. Vietos veiklos grupių susitikimuose pasidalinta patirtimi apie vietos veiklos grupių naudojamas viešinimo priemones. Lankytasi abiejų rajonų bendruomenėse ir susipažinta su bendruomenių projektų įgyvendinimo patirtimi. Diskutuota apie galimybes rengti bendrą projektą, numatytos projekto veiklos sritys. (6 priedas, Bendradarbiavimo sutartys).

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ derasi dėl sutarčių pasirašymo su ES šalių – Švedijos Mariestado komunos ir Latvijos Bauskės rajono vietos veiklos grupėmis (7 priedas, Ketinimo bendradarbiauti protokolai).

Vietos veiklos grupės nariams lankantis Švedijoje, buvo siekiama susipažinti su vietos veiklos grupių patirtimi, kurią jos sukaupė įgyvendindamos LEADER+ priemonę 2000-2006 metų laikotarpyje. Švedijoje įgyvendinta LEADER+ priemonė skatino įvairių kaimo plėtros dalyvių bendradarbiavimą bei buvo orientuota į gamtos ir kultūros paveldo puoselėjimą, ekonominės aplinkos gerinimą, naujų darbo vietų kūrimą, bendruomenės organizacijų gebėjimų ugdymą. Susitikime su Mariestado komunos mere Ulla Gųthager ir steigiamos vietos veiklos grupės nariais buvo tariamasi dėl bendradarbiavimo, diskutuota apie bendrus sąlyčio taškus ir suformuluotos galimų bendradarbiavimo projektų idėjos: kaimo turizmas, kempingų ir stovyklaviečių kūrimas, kaimo vietovių natūralios aplinkos ir gamtos saugojimas, amatų plėtra, informacijos sklaida.

Latvijos Bauskės rajono vietos veiklos grupės atstovams lankantis Pakruojyje buvo diskutuojama apie galimybes organizuoti bendrus mokymus VVG nariams, tartasi apie jaunimo laisvalaikio organizavimo, bendruomenių veiklos aktyvinimo, Žiemgalos krašto tradicijų išsaugojimo projektus.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ yra Vietos veiklos grupių tinklo narė, pažymėjimo Nr. 003. Vietos veiklos grupės atstovai dalyvauja Vietos veiklos grupių tinklo susirinkimuose ir valdybos posėdžiuose, teikia pasiūlymus ir pastabas svarstant įstatymų projektus ir kitus VVG veiklą įtakojančius dokumentus (8 priedas, Narystės Vietos veiklos grupių tinkle pažymėjimas).

Siekdami paskatinti privataus sektoriaus investicijas ir pakviesti aktyviau dalyvauti bendradarbiavimo procese, atsižvelgdama į Šiaulių Pramoninkų asociacijos iniciatyvą, VVG valdyba kartu su Pakruojo rajono savivaldybės vadovais surengė diskusiją apie rajono konkurencingumą, lengvatas verslininkams ir investicijų galimybes (9 priedas, Diskusijos protokolas ir nuotraukos).

1.4. VVG valdymo struktūra ir funkcijos

Partnerystės valdymo organai: Partnerystės narių visuotinis susirinkimas, Partnerystės valdyba, Partnerystės pirmininkas, Partnerystės pirmininko pavaduotojas, Partnerystės sekretorius.

Partnerystės narių visuotinis susirinkimas yra aukščiausias valdymo organas. Ataskaitinis Partnerystės narių visuotinis susirinkimas šaukiamas kartą per metus. Partnerystės narių visuotiniame susirinkime vieno sprendžiamojo balso teisę turi kiekvienas Partnerystės narys. Partnerystės narių visuotinius susirinkimus šaukia Partnerystės valdyba. Partnerystės narių visuotinis susirinkimas: priima, papildo ir keičia Partnerystės įstatus, tvirtina pirmininko parengtą Partnerystės veiklos programą, tvirtina Partnerystės metinę finansinę atskaitomybę, Partnerystės pirmininko pateiktą veiklos ataskaitą, svarsto ir tvirtina kitas Partnerystės pirmininko ataskaitas, priima sprendimą dėl kitų juridinių asmenų steigimo ar dėl tapimo kitų juridinių asmenų dalyviu.

Partnerystės veiklai laikotarpiu tarp visuotinių narių susirinkimų vadovauja kolegialus valdymo organas – valdyba iš 12 narių, kurią 3 metų laikotarpiui renka visuotinis narių susirinkimas. Valdyba savo veiklą pradeda pasibaigus ją išrinkusiam susirinkimui. Valdyba turi sprendimų priėmimo teisę ir atstovauja įvairių kaimo gyventojų interesus. Valdybos nariais gali būti fiziniai asmenys – Partnerystės nariai. Valdyba yra atskaitinga Partnerystės nariams. Į valdybą renkami žmonės, turintys reikalingą kvalifikaciją ir kompetenciją bei galintys užtikrinti efektyvų organizacijos valdymą. Esant būtinumui, Valdyba įvardija reikalavimus kandidatams ir tinkamus

specialistus parenka iš Partnerystės narių. Valdybos atrinktus naujus narius patvirtina visuotinis susirinkimas.

Partnerystės pirmininką 3 metų laikotarpiui renka ir atšaukia Partnerystės narių visuotinis susirinkimas. Pirmininkas atstovauja Partnerystei, jos vardu sudaro ir pasirašo sutartis su fiziniais ir juridiniais asmenimis, pagal savo kompetenciją atstovauja Partnerystės interesams valdžios bei valdymo institucijose, teismuose, santykiuose su fiziniais ir juridiniais asmenimis, organizuoja bei koordinuoja Partnerystės veiklą, rengia partnerystės veiklos programą, ataskaitą bei teikia ją tvirtinti Partnerystės narių visuotiniam susirinkimui, rengia Partnerystės veiklos planus, analizuoja jų įgyvendinimą, teikia pasiūlymus dėl jų įgyvendinimo gerinimo ir vykdo kitas funkcijas, numatytas įstatuose.

Partnerystės pirmininko pavaduotoją 3 metų laikotarpiui renka ir atšaukia Partnerystės narių visuotinis susirinkimas. Pavaduotojas vykdo jam pavestas funkcijas, pavaduoja Partnerystės pirmininką jam nesant.

Partnerystės sekretorių 3 metų laikotarpiui renka ir atšaukia Partnerystės narių visuotinis susirinkimas. Sekretorius kviečia Partnerystės narių susirinkimus, organizuoja viešus susirinkimus, renginius, teikia informaciją. Pirmininko pavedimu atlieka kitas organizacines funkcijas.

Informacija apie valdymo organų funkcijas yra pateikta Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ įstatuose. Vietos veiklos grupės funkcijos yra suderintos su veikla.

Pasiskirstant funkcijomis ir atsakomybe tarp valdybos narių buvo atsižvelgiama į tai, ar asmuo turi tinkamų įgūdžių ir gebėjimų, ar turi patirties šioje veikloje, ar turi tinkamą išsilavinimą. Partnerystės vadovui buvo keliami reikalavimai: užtikrinti veiklos vientisumą ir nuoseklumą, sugebėti įtraukti narius į veiklą, būti ryžtingam, sugebėti rasti išeitį ir įveikti problemas su kuriomis valdybai tenka susidurti, išklausyti valdybos narius, nukreipti jų veiklą teisinga linkme, informuoti valdybos narius ir suteikti jiems konsultacijas, aiškiai numatyti valdybos veiklas ir užduočių vykdymo kontrolę.

Sudarant vietos veiklos grupės organizacinę struktūrą ir pasiskirstant valdybos narių atsakomybę buvo atsižvelgiama į kiekvieno grupės nario individualius sugebėjimus, tiesioginio darbo patirtį, kompetenciją. Kiekvienas narys, paskirtas vadovauti grupei, turėjo aiškiai suformuluoti tikslus, apibrėžti tai grupei keliamas užduotis, paskirstyti grupės nariams įgaliojimus, pasidalyti atsakomybe, kad kiekviena grupė galėtų savarankiškai priimti ir įgyvendinti sprendimus. Kiekviena grupė, atsižvelgdama į kaimo plėtros strategijos reikalavimus, vietos veiklos grupės misiją, norimus pasiekti rezultatus, parengė darbo planus: pasirinko veiklos partnerius, numatė priemones, atsakingus asmenis (16 priedas, Darbo grupių veiklos planai).

Kiekvienos grupės vadovas yra atsakingas už savarankišką darbo organizavimą grupėse ir remiasi kompleksiškumo, sisteminiu, specializacijos, stabilumo ir kūrybiškumo principais.

Kiekvieno Partnerystės valdybos nario užduotys grupėje suderinamos su Partnerystės valdybos priskirtomis funkcijomis. Už nuveiktus darbus, veiklos planų įgyvendinimą darbo grupės metų pabaigoje atsiskaito Partnerystės susirinkimuose, nurodydamos su kokiomis problemomis susidūrė, kaip sekėsi įgyvendinti užduotis ir pateikdamos ataskaitas raštu. Veiksmų planų įgyvendinimo ataskaitos fiksuojamos Partnerystės susirinkimų protokoluose, skelbiamos vietos spaudoje, vietos veiklos grupės interneto svetainėje. Su įgyvendintomis priemonėmis kaimo gyventojai, bendruomenės, supažindinamos renginiuose, susirinkimuose, seminaruose. Partnerystės pirmininkas kontroliuoja kiekvienos grupės veiksmų planų įgyvendinimą, esant būtinumui juos koreguoja ir vertina, vadovaudamasis vietos veiklos grupės vertybėmis.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ organizacinė struktūra (žr. 1.4 pav.) buvo patvirtinta Partnerystės valdybos posėdyje.

Vietos veiklos grupės valdybos nariai, patys aktyviai dalyvaudami strategijos rengime, į šį procesą stengėsi įtraukti kuo didesnį būrį kaimo plėtra, naujų paslaugų ir darbo vietų steigimu suinteresuotų įmonių ir įstaigų atstovų. Tuo tikslu buvo sudaryta Partnerystės darbo grupė (12 priedas, Partnerystės darbo grupė). Partnerystės darbo grupės dalyviai kaip šios grupės privalumą įvardino dialogo suteiktą galimybę dalintis sukaupta patirtimi ir žiniomis siekiant bendrų tikslų. Partnerystės darbo grupės narių pasiūlymai dėl naujų įmonių kūrimo ir plėtros, gyventojų užimtumo didinimo, kaimo turizmui palankios aplinkos formavimo buvo panaudoti formuojant integruotos kaimo plėtros strategijos tikslus ir priemones.

Siekiant, kad sklandžiai vyktų strategijos rengimo procesas, buvo suformuota Strategijos rengimo darbo grupė, kurios nariai įsipareigojo nuolat dalyvauti strategijos rengimo procese (24 priedas, Strategijos rengimo darbo grupė).

Partnerystės veikla paremta vertybiniu pagrindu. Formuluojant vietos veiklos grupės vertybes buvo atsižvelgiama į vietos veiklos grupės darbo savitumą, kiekvieno nario suvokimą, pasaulėžiūrą, gyvenimo principus. Vietos veiklos grupės nariai formuluodami vertybės stengėsi jas apibrėžti aiškiai ir suprantamai, diskutuodami ir pavyzdžiais aptardami sąvokas, kad vertybės būtų suprantamos ir priimtinos kiekvienam nariui. Vietos veiklos grupės nariai vieningai sutarė, kad suformuluotos vertybės nėra tušti žodžiai ar šūkiai, o nuorodos kaip visiems kartu elgtis, kokių nuostatų laikytis kasdienėje organizacijos veikloje.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ pirmininkė Rima Juozapavičienė
Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ pirmininko pavaduotojas Saulius Margis
Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ sekretorė Rasa Kižaitė

Mokymo ir bendradarbiavimo grupė	**Bendruomenių veiklos aktyvinimo, kaimų atnaujinimo ir socialinių klausimų grupė**	**Paslaugų, verslo plėtros ir ne žemės ūkio veiklos įvairinimo grupė**	**Kaimo turizmo, amatų plėtros ir kultūros paveldo išsaugojimo grupė**	**Jaunimo užimtumo, sporto ir laisvalaikio organizavimo grupė**
Grupės vadovė Rima Juozapavičienė	**Grupės vadovė** Janina Dirbanauskienė	**Grupės vadovė** Asta Jasiūnienė	**Grupės vadovas** Mindaugas Veliulis	**Grupės vadovas** Justinas Jasiukaitis
R Y Š I A I SU V I S U O M E N E **Grupės vadovė** Marytė Žiubrienė **Nariai:** Dovilė Balzarytė, Arturas Stankevičius, Valdas Šulinskas				
Nariai: Marytė Žiubrienė Jūra Mockūnienė Valdas Šulinskas	**Nariai:** Virginija Kazlauskienė Vidmantas Jakavičius	**Nariai:** Arturas Stankevičius Leonas Norkuckis Algirdas Jurkus	**Nariai:** Vilma Jokantienė Irena Kybartienė Alvidas Vasiliauskas	**Nariai:** Dovilė Balzarytė Gitana Pašiškevičienė Justinas Jasiukaitis
P R O J E K T Ų I N I C I J A V I M A S **Grupės vadovė** Asta Jasiūnienė **Nariai:** Jūra Mockūnienė, Virginija Kazlauskienė, Irena Kybartienė, Rimantas Čeponis				
Nariai: Rimantas Čeponis Regina Gaubienė	**Nariai:** Kazimiera Klabienė Virginija Kazlauskienė Raimonda Gasperavičienė	**Nariai:** Aurelijus Atkočiūnas Vitolis Urmonas Janina Janeliūnienė	**Nariai:** Gintaras Šurna Vida Remeikienė Irena Kybartienė	**Nariai:** Gintaras Jasiūnas Saulius Margis Rasa Kižaitė
A P L I N K O S A U G A **Grupės vadovas** Arturas Stankevičius **Nariai:** Povilas Grigaliūnas, Virginijus Grigonis, Gitana Pašiškevičienė				
Nariai: Rima Juozapavičienė Virginijus Grigonis	**Nariai:** Vidmantas Jakavičius Pranas Žiubrys Irena Tručinskienė	**Nariai:** Asta Jasiūnienė Povilas Grigaliūnas Albinas Navickas	**Nariai:** Vilma Jokantienė Gintaras Šurna Birutė Angelija Strockienė	**Nariai:** Gitana Pašiškevičienė Dovilė Balzarytė Rimantas Jokantas

1.4 pav. Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ organizacinė struktūra

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ vertybių sąrašas:

1. **NUOLATINIS TOBULINIMASIS** profesinėje srityje ir ugdant bendrus gebėjimus. Sprendimai priimami tik išanalizavus situaciją, o įgytos žinios perduodamos kitiems. Ši vertybė įpareigoja būti smalsiems, t.y. domėtis tuo, kas vyksta, bendrauti, megzti kontaktus ir t.t.

2. **AKTYVUMAS**. Pastangos nukreiptos tam, kad atsirastų kuo daugiau registruotų bendruomenių. Aktyvumas reiškia būtinybę sekti informaciją, laiku reaguoti, veikti tikslingai, o priimant sprendimus konsultuotis su kuo daugiau bendruomenių. Pasirinkta vertybė įpareigoja kalbėti ir konsultuoti individualiai, kviesti tuos, kurie nespėja su procesu.

3. **TOLERANCIJA**. Ši vertybė įpareigoja išklausyti kito nuomonę, diskutuoti, konsultuotis su visais suinteresuotaisiais, kartu ieškoti bendrų sprendimų. Tolerancija reiškia, kad yra vadovaujamasi principu „kiekviena nuomonė yra svarbi“.

4. **ATSAKINGUMAS** įpareigoja turėti idėjų, prisiimti konkrečios veiklos vietos veiklos grupėje atsakomybę, rodyti iniciatyvą ir imtis užduočių pagal savo gebėjimus. Atsakingumas įpareigoja pradėjus darbą jį pabaigti iki galo.

5. **PAREIGINGUMAS**. Ši vertybė įpareigoja laikytis duoto žodžio, pavestą darbą atlikti laiku, o už tai kas atlikta atsiskaityti VVG pirmininkui. Nespėjant ar negalint atlikti užduoties, privalu kreiptis į komandos narius pagalbos.

6. **SAVIKRITIŠKUMAS**. Vertybė reiškia, kad negalima primesti kaltės už nesėkmę kitiems. Reikia nebijoti viešai pripažinti, jog darbai nebuvo atlikti arba buvo padaryta klaida.

7. **VIEŠUMAS** įpareigoja laiku pateikti informaciją visuomenei, skelbti apie nuveiktus darbus (lankstinukuose, spaudoje, renginių metu), konkrečius VVG narių įsipareigojimus ir gerąją VVG patirtį. Viešumas reiškia, kad VVG yra atvira ir „pasiekiama“ visiems – pasiūlymai ir idėjos arba kritika yra visada priimami.

8. **PILIETIŠKUMAS** kiekvieną įpareigoja būti patriotu, stengtis suvokti vykdomos veiklos prasmę.

9. **LOJALUMAS**. Vidinių konfliktų ar nesutarimų nėra vengiama kol priimami sprendimai, tačiau jie nėra viešinami. Kritiška asmeninė nuomonė ypač neviešinama po sprendimų priėmimo. Lojalumas organizacijai įpareigoja ginti gerą VVG ir jos narių vardą.

10. **KOMANDINIS DARBAS** reiškia tolygų darbų pasiskirstymą. Suprantama, kad esant reikalui kiti VVG nariai padės. Komandinis darbas įpareigoja veikti tikslingai, t.y. turi būti gautas konkretus veiklos rezultatas.

1.5. pav. Strategijos rengimo darbo grupės susirinkimas: aptariami strategijos prioritetai

1.6. pav. Strategijos rengimo darbo grupės susirinkimas: svarstomas strategijos finansinis planas

1.5. Pagrindinės procedūros

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ įstatais ir Partnerystės valdybos darbo reglamentu (17 priedas, Valdybos darbo reglamentas) patvirtinta, kad narių visuotinis susirinkimas yra aukščiausias asociacijos organas, šaukiamas ne rečiau kaip kartą per du mėnesius.

Ataskaitinis Partnerystės narių visuotinis susirinkimas šaukiamas kartą per metus, pasibaigus kalendoriniams metams. Partnerystės narių visuotiniame susirinkime vieno sprendžiamojo balso teisę turi kiekvienas Partnerystės narys. Partnerystės narių visuotinius susirinkimus šaukia Partnerystės valdyba. Neeilinis Partnerystės narių visuotinis susirinkimas gali būti šaukiamas, jei to raštu prašo daugiau kaip pusė Partnerystės narių. Partnerystės narių visuotinio susi-

rinkimo data kiekvienam Partnerystės nariui pranešama raštu ne vėliau kaip prieš tris dienas iki Partnerystės narių visuotinio susirinkimo. Raštiškam pranešimui prilygsta pranešimas, išsiųstas nario nurodytu faksu ar elektroninio pašto adresu. Susirinkimai turi aiškią, iš anksto žinomą ir aktualią darbotvarkę, kurią rengia Partnerystės valdyba, į ją įtraukdama narių siūlomus klausimus. Susirinkimo darbotvarkė pateikiama tiesiogiai arba elektroninio pašto adresu siunčiama kiekvienam susirinkimo dalyviui ne vėliau kaip vieną darbo dieną iki susirinkimo. Susirinkimų metu darbotvarkės klausimais priimami konkretūs sprendimai, jei susirinkime dalyvauja daugiau kaip pusė Partnerystės narių. Tuo atveju, kai į Partnerystės narių visuotinį susirinkimą nesusirenka reikalingas Partnerystės narių skaičius, ne vėliau kaip per mėnesį turi būti sušauktas pakartotinis susirinkimas, kuris laikomas teisėtu nepriklausomai nuo jame dalyvaujančių Partnerystės narių skaičiaus. Susirinkimai rengiami reguliariai. Iškilus aktualiems klausimams sušaukiami papildomi susirinkimai.

Partnerystės valdybos posėdžiai šaukiami kiekvieną mėnesį. Valdybos posėdžius šaukia Partnerystės pirmininkas. Informaciją apie valdybos posėdžio sušaukimo datą, vietą ir darbotvarkę išdalijama tiesiogiai arba išsiunčiama nario nurodytu faksu ar elektroninio pašto adresu prieš tris dienas iki posėdžio. Valdybos posėdyje turi teisę dalyvauti visi Partnerystės nariai. Valdybos narys savo valią – „už“ ar „prieš“ balsuojamą sprendimą, su kurio projektu jis susipažinęs – gali pranešti balsuodamas raštu. Balsavimui raštu prilyginamas balsavimas telekomunikacijomis, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą. Valdybos posėdis laikomas įvykęs, jeigu jame dalyvauja ne mažiau kaip pusė valdybos narių. Iš anksto balsavę valdybos nariai laikomi dalyvavusiais posėdyje. Balsavimo metu kiekvienas narys turi vieną balsą. Sprendimas priimtas, kai už jį gauta daugiau balsų „už“ negu „prieš“. Balsams “už” ir “prieš” pasiskirsčius po lygiai, lemia Partnerystės pirmininko balsas.

Valdybos posėdis yra teisėtas, jei apie jį buvo laiku informuota ir posėdyje dalyvauja daugiau nei pusė valdybos narių. Posėdžio pirmininką ir sekretorių siūlo valdybos pirmininkas. Posėdžio pirmininku gali būti bet kuris valdybos narys. Posėdį pirmininkaujantis pradeda, pasiūlydamas pritarti posėdžio darbotvarkei. Posėdžio dalyviai gali darbotvarkę papildyti, pakeisti klausimų svarstymo eigą, klausimų svarstymą atidėti kitam posėdžiui. Posėdžio pabaigoje aptariama kito valdybos posėdžio data, preliminari kito posėdžio dienotvarkė, numatomi galimi pranešėjai svarstomais klausimais. Klausimai posėdyje paprastai svarstomi šia tvarka: pranešimas arba informacijos pateikimas; klausimai pranešėjui; atsakymai į klausimus; valdybos narių pasisakymai; kitų dalyvaujančių asmenų pasisakymai; sprendimo priėmimas. Pranešimui arba informacijos pateikimui skiriama iki 15 minučių, paklausimams, pasisakymams – iki 5 minučių. Posėdžio pirmininkas, išklausęs pasisakiusius, gali leisti pranešėjui kalbėti iki 5 minučių. Nutarimo projektą parengia klausimo pranešėjas arba valdyba. Nutarimai priimami bendru sutarimu.

1.5.1. Sprendimų priėmimas

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ įstatuose ir Partnerystės valdybos darbo reglamente nustatyta, kad pagrindinės veiklos formos yra susirinkimai ir valdybos posėdžiai. Sprendimai Partnerystės narių visuotiniame narių susirinkime priimami atviru balsavimu paprasta susirinkime dalyvavusių narių balsų dauguma. Jeigu balsai pasidalija po lygiai, lemia Partnerystės pirmininko balsas. Sprendimų priėmimo tvarkoje išskirtos pagrindinės veiklos sritys, pagal kurias priimami organizacijai itin svarbūs sprendimai. Numatyti už kiekvieno sprendimo priėmimą atsakingi asmenys ir terminai iki kada sprendimai turi būti priimami. Siekiant užtikrinti realios ir planuotos veiklos atitikimą, priimtų sprendimų kontrolę vykdo Partnerystės pirmininkas, kuris esant reikalui gali imtis koregavimo veiksmų.

Partnerystės veiklai svarbią informaciją renka visi Partnerystės nariai. Už informacijos fiksavimą ir sisteminimą yra atsakingas Partnerystės pirmininkas. Renkama informacija apie situaciją ir nustatoma problema, aptariamas problemos sudėtingumas, ką problema liečia. Informacija renkama įvairiais būdais: interviu, pateikiami klausimynai, analizuojami dokumentai, tiesiogiai stebint situaciją. Surinkta informacija patikrinama, sutvarkoma, išsiaiškinama problemos svarba ir sprendimo kompetencija, kieno pavaldumui priklauso problema, ar reikalinga bendradarbiavimo partnerių pagalba. Surinkta informacija panaudojama priimant sprendimus ir įgyvendinant Partnerystės uždavinius. Susirinkimų, posėdžių dokumentaciją tvarko Partnerystės sekretorė, administratorė. Ją kaupia Partnerystės pirmininkas ir visi Partnerystės nariai žino kur gauti informaciją ir rasti dokumentus. Partnerystės nariai dažnai naudoja „minčių lietaus” metodą kaip vieną iš efektyviausių metodų, kuriuo siekiama surasti naujų idėjų ir suformuluoti visiems priimtiną sprendimą. Toks darbas padeda sukaupti daug įvairių idėjų, kurios naudojamos sprendžiant konkretų klausimą. Galutinį sprendimą Partnerystės nariai priima susitardami.

Vietos veiklos grupė kryptingai planuoja savo veiklą. 2007 ir 2008 m.veiklos planuose numatytos priemonės daugiausia yra skirtos pasirengti įgyvendinti strategiją, tačiau nepamirštamos ir kitos veiklos sritys: vietos ir tarptautinių ryšių mezgimas, dalyvavimas įvairiuose projektuose ir pan. (22 ir 23 priedai, VVG veiklos planai). Rengiant Partnerystės veiklos planus, atsižvelgiama į turimus vidaus išteklius, atrenkami asmenys galintys geriausiai įgyvendinti planą. Sudaromuose veiklos planuose numatomi tikslai, veiklos etapai, už veiklą atsakingi asmenys, ištekliai, priemonės, laukiamas rezultatas ir kaip jis bus įvertintas. Planuojant dalyvauja visi Partnerystės nariai. Formuluojant galutinį planą dalyvauja tik tie asmenys, kurie gali priimti sprendimus. Sudarant Partnerystės veiklos planus, formuluojami Partnerystės tikslai, kurie padėtų užtikrinti susitarimų įgyvendinimą, įvertinamas pasirinkto sprendimo būdo efektyvumas, atsižvelgiama į poreikius. Kad veiksmų planas būtų sėkmingai įgyvendintas, svarbu aptarti visas detales, paskirti atsakingus asmenis, numatyti terminus iki kada bus įgyvendinta. Partnerystės pir-

mininkas yra atsakingas už stebėjimo procedūros sukūrimą ir priemones, kurių imsis jeigu numatyti darbai nebus atlikti.

Sprendimo metu išryškėjusios, bet sprendime nepanaudotos vertingos idėjos yra fiksuojamos ir išsaugomos jas užprotokoluojant arba užrašant. Sukauptos idėjos gali būti panaudojamos kituose posėdžiuose arba sudarant Partnerystės veiklos planus. Veiklos planų sudarymo procese dalyvaujant visiems nariams, skatinamas jų aktyvumas ir sudaromos sąlygos tinkamai pasiskirstyti atsakomybę. Tinkamas darbų paskirstymas, atsižvelgiant į Partnerystės narių žinias, įgūdžius ir sugebėjimus, didina veiklos efektyvumą. Partnerystės pirmininkas stengiasi sukurti stabilią, kūrybingą, darbingą, džiugią aplinką, atitinkančią vietos veiklos grupės ir jos narių vertybes. Vietos veiklos grupės veikloje vyrauja atvirumas, betarpiškumas, pasitikėjimas, tarpusavio supratimas ir parama.

Partnerystės veikloje, ypač valdybos darbe, galimi interesų konfliktai. Kilus galimam interesų konfliktui, Partnerystės nariai turi informuoti Partnerystės valdybą ir nusišalinti ar kitaip nedaryti įtakos sprendimui. Pagrindinės sritys, kur gali kilti konfliktai yra šios:

- vietos projektų vertinimas ir paramos jiems skyrimas;
- tinkamas Partnerystės narį delegavusios organizacijos interesų atstovavimas;
- skirtingos Partnerystės valdybos narių vertybinės nuostatos, išsilavinimas ir darbo kultūra;
- organizacijų, teikiančių paraiškas vietos projektų įgyvendinimui, siauras požiūris į vietos projekto rezultatus ir teikiamą naudą.

Interesų konfliktų prevencijai ir sprendimui numatoma taikyti šias priemones:

- Partnerystės valdybos narių nešališkumo deklaracijos pasirašymas;
- Partnerystės nario teisių ir pareigų viešas deklaravimas;
- bendrų Partnerystės veiklos tikslų formulavimas ir jos narių požiūrių derinimas;
- vietos plėtros strategijos tikslų ir numatomų pasiekti rodiklių viešas pristatymas ir jų propagavimas potencialiems vietos projektų rengėjams.

1.5.2. Naujų narių priėmimo ir išstojimo iš VVG tvarka

Naujus narius į vietos veiklos grupę gali siūlyti Pakruojo rajono savivaldybės taryba, Pakruojo rajono savivaldybės administracija, Pakruojo darbo birža, VšĮ „Pakruojo verslo informacijos centras“, VšĮ „Pakruojo poilsio ir turizmo centras“, Pakruojo ūkininkų kredito unija, Pakruojo ūkininkų sąjunga, Šiaulių pramoninkų asociacija, Pakruojo verslininkų ir darbdavių asociacija, Pakruojo suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centras, bendruomenės, nevalstybinės organizacijos, jų junginiai. Partnerystės nariais gali tapti ir fiziniai asmenys. Nauji nariai priimami pateikus prašymus ir gyvenimo aprašymus. Kiekvienas Partnerystės narys privalo laikytis Partne-

rystės įstatų. Partnerystės nariais gali būti pilnamečiai Lietuvos Respublikos piliečiai ir užsieniečiai, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje, pripažįstantys asociacijos įstatus, neturintys jai ir Lietuvos Respublikos teisės aktams prieštaraujančių tikslų ir sutikę įnešti nustatyto dydžio stojamąjį mokestį. Naujus narius į Partnerystę gali pasiūlyti ne mažiau kaip du Partnerystės nariai. Nauju nariu Partnerystėje tampama balsų dauguma pritarus valdybai. Naujas narys laikomas priimtas nuo sprendimo priėmimo dienos. Partnerystės nariui išstojus ar jį pašalinus iš Partnerystės, jo sumokėtas stojamasis nario mokestis ir kitos Partnerystei perduotos lėšos bei kitas nuosavybės teise Partnerystei perduotas turtas yra negrąžinami.

Vadovaujantis įstatų nuostatomis, Partnerystės nariai gali savo noru sustabdyti narystę organizacijoje arba būti iš jos pašalinti. Partnerystės narys gali būti iš jos pašalintas, jeigu jo veikla prieštarauja Partnerystės tikslams ir Lietuvos Respublikos teisės aktams, trukdo įgyvendinti Partnerystės uždavinius ir vykdyti jos funkcijas. Partnerystės narys pašalinamas valdybos sprendimu, posėdyje dalyvaujančių valdybos narių balsų dauguma. Partnerystės nariui išstojus ar jį pašalinus iš Partnerystės, jo sumokėtas stojamasis nario mokestis ir kitos Partnerystei perduotos lėšos bei kitas nuosavybės teise Partnerystei perduotas turtas yra negrąžinami.

Savo noru iš Partnerystės išstojantis narys turi iš anksto apie tai pranešti pirmininkui. Jei šiam nariui buvo patikėtos vykdyti funkcijos ar atskiri darbai, jis prieš išstodamas iš organizacijos turi perduoti savo atliktus darbus, funkcijas bei su tuo susijusią dokumentaciją kitam Partnerystės valdybos paskirtam nariui, siekiant užtikrinti vykdytos veiklos tęstinumą.

Išstojantis iš Partnerystės narys turi grąžinti jam patikėtus organizacijos daiktus ar įrangą. Išstodamas iš VVG, jis raštu turi įsipareigoti neplatinti konfidencialios informacijos, kurią sužinojo būdamas Partnerystės nariu (pvz., VVG svarstomų projektų ir verslo planų idėjas ir pan.), taip pat neskleisti informacijos, kuri galėtų pakenkti Partnerystės įvaizdžiui ir jos ateities veiklai.

1.6. Veiklos sklaida ir gyventojų aktyvinimas

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ siekdama užtikrinti veiklos sėkmę, pasitikėjimą vietos veiklos grupe, kaimo gyventojų ir bendruomenių dalyvavimą ir pritarimą, veiklos efektyvumą ir skaidrumą, daug dėmesio skiria informacijos sklaidai, veiklos viešinimui ir įvaizdžio kūrimui. Vietos veiklos grupės matricinėje struktūroje yra patvirtinta Ryšių su visuomene grupė, kuriai vadovauja Partnerystės pirmininkas. Siekdama užtikrinti veiklos viešumą, suaktyvinti kaimo gyventojus, skatinti partnerystę, vietos veiklos grupė naudoja įvairias priemones: interneto svetainę, susirinkimus, pokalbius, diskusijas, seminarus, konsultacijas, apklausas, lankstinukus, plakatus, stendus, laikraščius, regiono televiziją, Lietuvos radiją. Planuojant veiklos sklaidą, pirmiausia aptariama sklaidos tikslai ir prioritetai, atidžiai išanalizuojama situacija ir

pasirenkamos tinkamiausios priemonės. Toks išankstinis planavimas leidžia numatyti tikslines grupes kurioms teikiama informacija ir atsako į klausimus: kodėl, ką, kam, kada ir kaip Partnerystė nori pranešti. Gerindama savo įvaizdį, siekdama suformuoti palankią nuomonę apie savo veiklą, Partnerystė veikia planingai, nuosekliai ir tikslingai.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ vadovaudamasi Valstybės paramos kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių veiklai remti taisyklėmis, pagal remiamą 4 veiklos sritį „Kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių veiklos viešinimas ir leidinių leidyba“ įgyvendino projektą „Partnerystės veiklos viešinimas ir įvaizdžio kūrimas“. Projekto įgyvendinimo metu Partnerystė informavo rajono gyventojus apie Valstybės paramos ir LEADER metodo suteikiamas kaimo ir bendruomenių plėtros galimybes, konsultavo rajono bendruomenes, kurios rengė projektus. Siekiant patenkinti sparčiai didėjančius informacijos poreikius, sukurtas Pakruojo vietos veiklos grupės interneto svetainės puslapis www.pakruojovvg.lt. Svetainėje pateikta informacija apie kontaktus, valdybos narius, visus vietos veiklos grupės narius, pateikta įvairi medžiaga apie VVG veiklą. Sukurta interneto svetainė bus labai svarbi įgyvendinant Pakruojo rajono kaimo plėtros strategiją. Vietos veiklos grupė mano panaudoti svetainę kaip pagrindinį įrankį informacijai teikti ir vietos projektų rengėjams konsultuoti.

Aktyvinant vietos veiklos grupės narių veiklą ir gerinant Partnerystės narių įvaizdį, įsigyta atributika su LEADER programos ir vietos veiklos grupės simbolika. Iš projekto lėšų Partnerystė pagamino plakatą „Vietos partnerystė – kaimų atnaujinimo ir plėtros pagrindas“ ir informacinį lapelį su vietos veiklos grupės kontaktais, Partnerystės valdybos narių ir Partnerystės narių sąrašais. Pagaminti leidiniai buvo išdalyti visoms rajono bendruomenėms, seniūnijoms ir veiklos partneriams.

Siekdama padidinti susidomėjimą savo atliekama veikla ir formuodama vietos gyventojų palankią nuomonę apie LEADER programą, Partnerystė sistemingai leidžia informacinius lankstinukus. Vienas lankstinukas išleistas apie LEADER programos tikslus ir remiamas kryptis. Antras lankstinukas išleistas apie vietos veiklos grupės įgyvendinamą projektą, kontaktus, partnerius, strategijos rengimą. Trečiame lankstinuke pristatomi Partnerystės valdybos nariai, vietos veiklos grupės vizija ir misija. Paruošta patraukli, informatyvi Partnerystės prisistatymo medžiaga periodiškai atnaujinama, sistemingai pateikiama partneriams ir panaudojama paramai pritraukti.

Partnerystė stengiasi aiškiai suformuoti savo įvaizdį, kuris aktyviai palaikomas ir koreguojamas. Vietos veiklos grupė palaiko tiesioginius ryšius su vietos žiniasklaida: teikia jiems informaciją, kviečia dalyvauti renginiuose, bendradarbiauja viešindama informaciją apie projektus. Žiniasklaidos atstovai konsultuojasi ir kreipiasi į Partnerystę kaip į savo ir bendruomeninės veiklos žinovus.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ siekdama įtraukti rajono bendruomenes į rajono viešąjį gyvenimą, didindama jų susidomėjimą bendrų problemų sprendimu, kurdama pasitikėjimo atmosferą diegia rajono bendruomenių informavimo ir konsultavimo sistemą. Šios sistemos tikslas kuo operatyviau ir plačiau paskleisti arba surinkti kaimo gyventojams reikšmingą informaciją ir, esant poreikiui, konsultuoti bendruomenes bei jų narius. Sistema apima bendras informavimo priemones (interneto svetainę, spaudą, informacinius lankstinukus, plakatus ir pan.), taip pat individualius ryšių kanalus. Ji taikoma siekiant pateikti informaciją seniūnams, konkrečių kaimo bendruomenių pirmininkams arba kitiems atsakingiems asmenis, o šie savo iniciatyva paskleidžia informaciją nedidelių kaimų gyventojams kur nėra sukurtos bendruomenės.

Informuodama, konsultuodama ir mokydama kaimo bendruomenių narius ir kitų nevalstybinių organizacijų lyderius, Partnerystė organizuoja susirinkimus ir seminarus. Vienas iš tokių seminarų buvo surengtas 2007 m. vasario 13 d. Seminarą Partnerystės nariai kartu su Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondo priežiūros komisija surengė rajono bendruomenėms ir kitoms nevalstybinėms organizacijoms. Partnerystės nariai seminare pateikė informaciją ir dalomąją medžiagą apie LEADER metodo tikslus, apie rengiamos rajono kaimo plėtros strategijos suteikiamas galimybes. Seminaro metu taip pat buvo pristatyti NVO veiklos prioritetai, projektų paraiškų pateikimo tvarka, projektų paraiškų priėmimo vieta ir laikas, aptarti projektų paraiškų pildymo reikalavimai, atsakyta į klausimus (10 priedas, Seminaro dalyvių sąrašas, nuotraukos).

Vietos veiklos grupės nariai teikdami informaciją, konsultacijas ir vertindami situaciją, rengia susitikimus seniūnijose. Partnerystės nariai aktyviai bendradarbiauja su visomis rajono seniūnijomis, kaimo bendruomenėmis, viešuoju ir verslo sektoriais. Rengdami kaimo plėtros strategiją Partnerystės nariai stengėsi susieti įvairių grupių ir atskirų narių patirtį, reikmes, interesus, iniciatyvas. Vietos veiklos grupės nariai kiekvienoje seniūnijoje išplatino skelbimus ir nuo 2007 m. vasario 28 d. iki kovo 15 d., pasidaliję į mažesnes grupes, susitiko su seniūnais, bendruomenių atstovais, verslininkais, ūkininkais, kaimų ir miestelių gyventojais Guostagalio, Klovainių, Lygumų, Linkuvos, Pakruojo, Pašvitinio, Rozalimo, Žeimelio seniūnijose. Surengtuose susitikimuose buvo informuojama ir diskutuojama apie LEADER metodo teikiamas galimybes ir kaimo gyventojų mokymą bei bendruomeninio darbo įgūdžių įgijimą. Kartu buvo aptartos naujų mikroįmonių steigimo, alternatyvių verslų kūrimo ir naujų darbo vietų steigimo kaime perspektyva ir buvo diskutuojama, kokią paramą tikslinga numatyti VVG rengiamoje strategijoje (11 priedas, Diskusijų seniūnijose grafikas, dalyvių sąrašai ir nuotraukos).

Partnerystės pirmininkė ir valdybos nariai mokymuose ir seminaruose įgijo projektų įgyvenimui reikalingų žinių ir įgūdžių bei sukaupė nemažą patirtį, kurią pritaiko organizuodami seminarus ir mokymus, teikdami informaciją bei teigiamą patirtį vietos bendruomenėms. Dauguma

bendruomenių konsultuojasi su vietos veiklos grupe teikdami projektų paraiškas Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondui, valstybės paramai, kitų fondų ir programų paramai gauti. Gana dažnai kaimo bendruomenės prašo pagalbos, kai teikia mokėjimų prašymus Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos. Kaimo bendruomenės pasitiki Partnerystės valdybos narių teikiama informacija, konsultacijomis ir pripažįsta vietos veiklos grupę kaip patikimą partnerį.

Nuo 2008 m. pabaigos Partnerystė galimiems vietos projektų teikėjams numatė teikti konsultacijas telefonu, elektroniniu paštu ir per interneto svetainę. Taip pat Partnerystė vieną dieną per savaitę (kiekvieną trečiadienį nuo 14 iki 17 val.) Pakruojo rajono savivaldybės patalpose priims suinteresuotuosius asmenis. Partnerystė valdyba pradėdama įgyvendinti strategiją numatė parengti supaprastintą paraiškos formą, kurioje vietos projektų teikėjai galės trumpai pateikti projekto idėjas. Taip bus formuojamas projektų idėjų ir potencialių projektų rengėjų duomenų bankas.

1.7. Socialiai pažeidžiamų ir atskirtų asmenų įtraukimas į kaimo plėtros procesus

Partnerystės nariai kartu su Pakruojo rajono savivaldybės administracijos socialinės rūpybos skyriaus specialistais, seniūnais, socialiniais seniūnijų darbuotojais, stengiasi atkreipti vietos bendruomenių dėmesį į jų teritorijose gyvenančių bei socialinės rizikos grupėms priklausančių žmonių problemas ir bendromis pastangomis ugdyti socialiai atsakingus, neabejingus, užuojautą ir socialinį solidarumą puoselėjančius, sąmoningus visuomenės narius. Kaimo vietovėse vykstantys pokyčiai ir žemės ūkio pertvarka komplikavo kai kurių kaimo gyventojų grupių būklę. Didėjantis nedarbas, dideli atstumai iki potencialios darbo vietos, kaimo gyventojų (ypač moterų) mobilumo stoka, taip pat gyvenamojo būsto problemos, jaunų žmonių emigracija lemia vis didesnę kaimo kai kurių gyvenviečių atskirtį. VVG ir kaimo bendruomenės siekdamos sumažinti šią atskirtį atlieka savo vaidmenį. Kasmet Pakruojo rajone daugėja bendruomenės namų skaičius. Rajono bendruomenės vis dažniau atlieka socialinį darbą: organizuojami tradiciniai ir laisvalaikio renginiai, vykdomos labdaros akcijos - aprūpinama būtiniausiais drabužiais, avalyne, baldais, teikiamos net būtiniausios asmens higienos paslaugos, tarpininkaujama sprendžiant šeimos problemas, asmenys pavežiojami, kai yra būtina (pvz., į ligoninę), organizuojamas maitinimas ir kita. Bendruomenės, siekdamos užkirsti kelią galimoms socialinėms problemoms kilti šeimoje ir bendruomenėje, pagal savo galimybes veikia prevenciškai. Socialinės paslaugos teikiamos tiems bendruomenės nariams, kuriems būtinai reikalinga parama ir ši parama teikiama daugiau bendradarbiaujant su neįgaliaisiais, vienišais, senais žmonėmis, benamiais ir grįžusiais iš įkalinimo įstaigų, probleminėmis ir socialiai remtinomis šeimomis, šių šeimų vaikais, našlaičiais. Pakruojo VVG bendradarbiaudama su kitomis institucijomis ir įstaigomis siekia suaktyvinti darbą su kai-

mo vaikais ir paaugliais. Rengiant strategiją buvo organizuotas VVG susitikimas su rajono jaunimo atstovais. Susitikimo metu buvo aptartos priemonės, kurių įgyvendinimas galėtų patenkinti jaunimo poreikius ir pagerinti jų užimtumą.

Nors daugelis rajono bendruomenių įgyvendina projektus, organizuoja įvairias priemones ir renginius siekdamos sudaryti sąlygas socialiai remtinų šeimų narių, vienišų, senų, neįgalių asmenų bendravimui, užimtumui, tarpusavio pagalbai, tačiau tai nėra nuosekli ir sisteminga veikla. Trūksta šiai veiklai kompetencijos ir finansavimo.

Vietos veiklos grupė, norėdama numatyti priemones dėl socialinės atskirties mažinimo ir socialiai atskirtų žmonių įtraukimo į kaimo plėtros procesus, išsamiai aptarė rajono socialinės atskirties problemas. VVG kaupia informaciją apie akivaizdžiai matomą socialinę atskirtį ir bendradarbiauja su seniūnijomis ir kaimo bendruomenėmis tiksliai nustatydama su socialinės atskirties problema susijusius asmenis ir socialines grupes. Taip pat analizuojama informacija apie vietoves ir asmenis bei bandoma nustatyti tuos socialinės atskirties aspektus, kurie iš pirmo žvilgsnio yra nepastebimi, bet lemia socialinę atskirtį.

Kaip jau buvo minėta, Partnerystė surengusi diskusijas su vaikų ir jaunimo bei moterų grupėmis, patikrino savo sukauptą informaciją apie esamą situaciją, šių grupių reikmes, aptarė galimas strategijos priemones. Iškėlusi tikslą mažinti socialinę atskirtį ir suvokusi šios problemos ypatybes, Partnerystė numatė imtis praktinių veiksmų. Numatoma ugdyti naują požiūrį ir ieškoti priemonių, kurios praplėstų socialiai pažeidžiamų asmenų akiratį, suteiktų reikalingą informaciją ir leistų šiems asmenims veikti. Strategija daug dėmesio skiria socialinės rizikos šeimų vaikams, numatoma padidinti jų popamokinį užimtumą ir papildomą ugdymą.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ parengta strategija yra palyginti stipriai orientuota į socialinės atskirties mažinimą Pakruojo rajone, šiam tikslui taikant tiesioginio ir netiesioginio poveikio priemonių kompleksą. Tiesioginis poveikis pasireikš, pvz., įgyvendinant 1.2.2. veiklos sritį, kur bus remiami projektai, kuriantys darbo vietas moterims; o įgyvendinant 2.1.3. veiklos sritį bus remiami vandens kokybės gerinimo projektai atokiose kaimo vietovėse.

Netiesioginio poveikio priemonės pasireikš teikiant paramą pačioms įvairiausioms bendruomenės iniciatyvoms, kuriomis sprendžiamos įsisenėjusios vietos problemos. VVG, strategijoje numatydama atitinkamus projektų atrankos prioritetinius/kokybės kriterijus (pvz., prioritetine tvarka bus finansuojami projektai, įtraukiantys kaimo jaunimą į rajono viešąjį gyvenimą ir/arba padedantys spręsti moterų problemas; projektai, skatinantys socialinių paslaugų plėtrą ir mažinantys socialinę atskirtį kaime; projektai, stiprinantys kaimo socialinius ryšius, įskaitant bendradarbiavimą tarp skirtingo amžiaus kartų atstovų), kreipia vietos pareiškėjus rengti projektus, kurie mažina socialinę atskirtį kaime.

Strategijos tiesioginio ir netiesioginio poveikio priemonėmis bus sprendžiama viena iš pagrindinių socialinės atskirties kaime problemų – t.y. bus stiprinami šiuo metu esantys gana silpni socialiniai ryšiai tarp atskirų sektorių ir veikėjų. Strategijos 1.7 ir 4.3 skyriuose yra detaliai aprašoma, kaip strategijos prioritetai, jų priemonės ir veiklos sritys prisideda prie socialinės atskirties Pakruojo rajone sprendimo.

1.8. VVG kompetencija

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ nariai yra kompetentingi, turi gebėjimų ir patirties projektų vadovavimo, administravimo, finansų valdymo srityse.

Vietos veiklos grupė, vadovaudamasi Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondo nuostatais, gavo finansinę paramą veiklai ir įgyvendino nemažai projektų (žr. 1.3 lentelę).

1.3 lentelė. Vietos veiklos grupės įgyvendintų projektų sąrašas

Metai	Projekto pavadinimas	Paramos sutartis	Gautos lėšos, Lt
2004 m.	„Stipri VVG – sėkmingo darbo pagrindas“	Nr. 82	400,00
2005 m.	„Partnerystė kaimo plėtrai“	Nr. 16	3 000,00
2006 m.	„Partnerystės pagalba kaimo bendruomenėms“	Nr. AS-1	2 850,00
2007 m.	„Partnerystės pagalba kaimo bendruomenėms“	Nr. AS-1	3 000,00
2007 m.	„Informavimo kokybės gerinimas“	Nr. AS-2	3 000,00
2008 m.	„Vietos partnerystė – kaimų atnaujinimo pagrindas“	Nr. AS-1	8 500,00
	Partnerystės veiklai papildomai skirtos lėšos		
2005 m.	Pakruojo rajono kaimo plėtros strategijos vertimas į anglų kalbą	Komisijos sprendimu	2 360,00
2005m.	Nevalstybinių organizacijų seminaras - susitikimas	Komisijos sprendimu	2 789,00
2005 m.	Lietuvos ir Švedijos vietos veiklos grupių susitikimas	Komisijos sprendimu	253,00
2005 m.	Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ įstatų pakeitimas	Komisijos sprendimu	275,00
2006 m.	Dalinis dalykinės kelionės į Prancūziją išlaidų finansavimas Partnerystės valdybos nariams	Komisijos sprendimu	6 000,00
2007 m.	Gyvenimo ir maitinimo išlaidų Švedijoje apmokėjimas Partnerystės valdybos nariams dalykinės kelionės metu	Komisijos sprendimu	5 300,00
2007 m.	Sutarties vertimas į anglų kalbą	Komisijos sprendimu	70,00

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ vadovaudamasi Valstybės paramos kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių veiklai remti taisyklėmis, pagal remiamą 4 veiklos sritį „Kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių veiklos viešinimas ir leidinių leidyba“ įgyvendino projektą „Partnerystės veiklos viešinimas ir įvaizdžio kūrimas“. Projekto tikslai: siekti, kad vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ taptų atviresnė ir žinomesnė visiems rajono gyventojams; palaikyti ir stiprinti partnerystę tarp kaimo bendruomenių, nevalstybinių ir verslo organizacijų, vietos savivaldos institucijų ir ugdyti jų gebėjimus dirbti kartu; skatinti vietos iniciatyvas, ieškant optimaliausių ir realiausių sprendimų kaimo gyventojų reikmėms įgyvendinti; siekti, kad rajono kaimo gyventojams būtų prieinama reikalinga informacija, kad kiekvienam būtų sudarytos sąlygos maksimaliai panaudoti savo jėgas; skatinti vietos veiklos grupės narius ir rajono bendruomenių lyderius stiprinti savo žinias, dalyvauti seminaruose, kelti kvalifikaciją. Gauta 5000,00 Lt finansinė parama įgyvendinti projektą.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ pagal Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento (BPD) 4 prioriteto – „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“, 6 priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“, 1 veiklos srities „Įgūdžių įgijimas“, veiklos sektorių “Techninė parama kaimo vietovių studijoms, jų vertinimui ir integruotų bandomųjų strategijų parengimui, atsižvelgiant į susijusių gyventojų poreikius”, parengė projektą „Partnerystė kaimo plėtrai“. Projekto tikslai: skatinti Pakruojo rajono kaimo vietovės plėtrą, ugdyti partnerystę, tai yra viešojo ir verslo sektorių, kaimo gyventojų, kaimo bendruomenių, kitų NVO gebėjimus dirbti kartu, ieškoti naujų bendruomenių lyderių ir juos ugdyti, skatinti vietos iniciatyvas, įgyti žinių ir patirties reikalingos strategijai parengti ir jai įgyvendinti. Projekto įgyvendinimui gauta 11 283,00 Lt finansinė parama.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ pagal Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento (BPD) 4 prioriteto – „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“, 6 priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“, veiklos srities „Įgūdžių įgijimas“ sektorių „Techninė parama kaimo vietovių studijoms, jų vertinimui, paraiškų paramai gauti ir integruotų bandomųjų strategijų parengimui, atsižvelgiant į susijusių gyventojų poreikius, parengtų bandomųjų strategijų tobulinimui“, parengė ir įgyvendina projektą „Bandomosios integruotos Pakruojo rajono kaimo plėtros strategijos tobulinimas“. Pagrindinis projekto tikslas: bandomosios integruotos Pakruojo rajono kaimo plėtros strategijos, skirtos pasirengti LEADER+ metodo įgyvendinimui 2007-2013 metais, tobulinimas. Gauta 70 000,00 Lt finansinė parama projekto įgyvendinimui.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ nariai kiekvienais metais teikia konsultacijas ir informaciją rajono bendruomenėms apie valstybės paramos kaimo bendruomenių veiklai remti teikimo sąlygas, tvarką ir administravimo taisykles. Kartu su bendruomenių atstovais ir seniūnais aptariamos galimos veiklos, kurioms skiriama valstybės parama. 2006 m. 13 rajono bendruomenių pateikė projektus gauti valstybės paramą. Bendruomenių atstovai dažniausiai patys paruošė projektų paraiškas, o tai ir buvo geriausia įgūdžių įgijimo mokykla. Įvertinus pateiktus projektus, 11 projektų įgyvendinti skirta 189 267,00 Lt parama. Gavę paramą bendruomenės remontavo patalpas: pirko statybines medžiagas, keitė langus, duris, grindis, dažė patalpas, pirko veiklai reikalingą įrangą, organizavo renginius, naudojo lėšas projektų administravimui. Ruošiant projektus, juos įgyvendinant, teikiant mokėjimo prašymus Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos, vietos veiklos grupės pirmininkė M. Žiubrienė ir kiti vietos veiklos grupės nariai konsultavo rajono bendruomenes ir padėjo pildyti paraiškas bei ruošti mokėjimo prašymų dokumentus. Kitais metais (2007 m.) trylika rajono bendruomenių ir vietos veiklos grupė pateikė projektus gauti valstybės paramą. Dvylikai rajono bendruomenių ir vietos veiklos grupei pagal ekspertų rekomendacijas skirta 265 230,9 Lt parama. Gavusios para-

mą bendruomenės remontavo patalpas, tvarkė viešąsias teritorijas, pirko veiklai reikalingą įrangą, organizavo renginius, naudojo lėšas projektų administravimui. Vietos veiklos grupė lėšas panaudojo įvaizdžio kūrimui ir gerinimui.

1.9. VVG valdybos narių kompetencija

Vietos veiklos grupės valdybos nariai aktyviai dalyvauja visuomeninėje veikloje, taip pat turi sukaupę darbinės veiklos patirtį, kuri padeda ir vietos veiklos grupės veikloje. 1.4 lentelėje pateikiama informacija apie 2008 m. VVG valdybos narių kompetencijas.

1.4 lentelė. 2008 m. VVG valdybos narių kompetencijų aprašymas

Vardas, pavardė	Duomenys apie išsilavinimą, įgūdžius ir kompetenciją.
Marytė Žiubrienė	Vietos valdžios atstovė, Partnerystės pirmininkė, Pakruojo rajono savivaldybės mero patarėja, Pakruojo rajono savivaldybės tarybos narė. Aukštasis išsilavinimas, baigusi Lietuvos žemės ūkio akademijos hidromelioracijos specialybę, turi inžinieriaus hidrotechniko kvalifikaciją. Įgijusi projektų vadybos, bendruomenių veiklos organizavimo įgūdžių. Turi patirties organizuojant kaimo plėtros dalyvių kvalifikacijos tobulinimą, švietimą bei mokymą, tobulino kvalifikaciją dėstytojų-ekspertų mokymuose. Turi patirties įgyvendinant ir administruojant projektus. Buvo projekto vadovė įgyvendinat Baltijos-Amerikos partnerystės programos ir Pakruojo rajono savivaldybės projektą „NVO ir savivaldybių bendradarbiavimas“. Buvo projekto vadovė įgyvendinant vietos veiklos grupės projektus: „Stipri VVG – sėkmingo darbo pagrindas“, „Partnerystė kaimo plėtrai“, „Partnerystės pagalba kaimo bendruomenėms“, „Informavimo kokybės gerinimas“, „Vietos partnerystė – kaimų atnaujinimo pagrindas“, „Partnerystės veiklos viešinimas ir įvaizdžio kūrimas“. Dalyvauja Pakruojo rajono NVO finansavimo fondo priežiūros komisijos veikloje, atsakinga už bendruomenių ir kitų NVO projektų administravimą. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: „Kaimo plėtra, partnerystė ir kooperacijos įgūdžių ugdymas“, programos kodas 396134501, „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007, „Bandomosios integruotos kaimo plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo ypatumai“, programos kodas 596131008, “Finansų valdymas“, programos kodas 696131401. Išklausė teorinį kursą ir lavino praktinius įgūdžius Baltic Partners for Change Manegement seminarų cikle „Dėstytojų konsultantų paruošimas (T4T programa)“. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.

Leonas Norkuckis	Vietos valdžios atstovas, Partnerystės pirmininko pavaduotojas, atsakingas už aplinkos apsaugos sritį. Pakruojo rajono savivaldybės Žemės ūkio skyriaus vedėjo pavaduotojas. Aukštasis išsilavinimas, baigęs Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgijęs agronomo kvalifikaciją. Turi patyrimo vadovauti kolektyvui, organizuoti jo darbą. Teikia informaciją visuomenei apie aplinkos išsaugojimo ir racionalaus gamtos išteklių naudojimo svarbą. Konsultuoja Pakruojo rajono gyventojus kaimo plėtros bei aplinkosaugos klausimais. Skatina platesnį ir naują kaimo gyventojų požiūrį saugant vietos gamtos išteklius. Konsultuoja rajono bendruomenes, ruošiančias kaimo aplinkos apsaugos ir tvarkymo bei kaimo vietovių ekologiškos aplinkos kūrimo projektus. Organizuoja individualius susitikimus su projektų teikėjais, teikia jiems metodinę paramą projektų rengimo ir įgyvendinimo metu. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: „Kaimo plėtra, partnerystė ir kooperacijos įgūdžių ugdymas“, programos kodas 396134501, „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007, „Bandomosios integruotos kaimo plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo ypatumai“, programos kodas 596131008. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.
Regina Gaubienė	Verslo sektoriaus atstovė, AB „Meresta“ finansų direktorė, Partnerystės vyr. buhalterė. Aukštasis išsilavinimas, baigusi Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgijusi Žemės ūkio buhalterinės apskaitos ekonomistės kvalifikaciją. Turi patirties finansų, mokesčių srityse, susipažinusi su viešųjų pirkimų įstatymu. Turi įgūdžių dirbti su kompiuterinėmis programomis.Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programą: “Finansų valdymas“, programos kodas 696131401.
Justinas Jasiukaitis	Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovas, Pakruojo rajono sporto centro metodininkas, Pakruojo rajono jaunimo organizacijų sąjungos „Apskritasis stalas“ prezidentas, jaunimo atstovas (asmuo iki 25 m.) atsakingas už jaunimo veiklos sritį, Pakruojo rajono savivaldybės tarybos narys. Studijuoja Šiaulių universitete, edukologijos katedroje, kūno kultūros specialybę. Analizuoja jaunimo situaciją rajone, bendradarbiauja su įvairiomis organizacijomis, sprendžiančiomis jaunimo problemas, skatina jaunimo organizacijų partnerystę. Teikia pasiūlymus ir pagalbą kaimo bendruomenėms bei kitoms visuomeninėms organizacijoms jaunimo veiklos projektų, jaunimo užimtumo, sporto ir laisvalaikio, plenerų ir sąskrydžių organizavimo klausimais. Informuoja ir konsultuoja kaimo bendruomenes bei kitas organizacijas formuojančias jaunimo dvasines vertybes, ugdančias jaunimo lyderius. Dalyvauja Pakruojo rajono NVO finansavimo fondo priežiūros komisijos veikloje, atsakingas už bendruomenių ir kitų NVO projektų vertinimą. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.

Janina Dirbanauskienė	Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovė, Pakruojo seniūno pavaduotoja, Lietuvai pagražinti draugijos Pakruojo skyriaus pirmininkė. Aukštasis išsilavinimas, Šiaulių universitete įgijo socialinio darbo psichologo ir pedagogo kvalifikaciją. Atsakinga už kaimo žmonių bendruomeniškumo ugdymo, partnerystės skatinimo, kaimo bendruomenių stiprinimo projektų įgyvendinimą. Skatina kaimo gyventojus saugoti ir gražinti gyvenamąją aplinką kaime, didinti krašto gamtos patrauklumą, gražiai tvarkytis. Konsultuoja bendruomenes, ruošiančias projektus bendro naudojimo teritorijų, parkų, upių slėnių sutvarkymui, turi patirties įgyvendinant šios srities projektus. Skatina rajono bendruomenių partnerystę ir bendradarbiavimą su kitų rajonų bendruomenėmis, ieško partnerių užsienyje. Organizuoja rajono bendruomenių lyderių ir narių kvalifikacijos tobulinimą, švietimą ir mokymą. Teikia konsultacijas kaimo gyventojams dėl naujų bendruomenių steigimo. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.
Gintaras Jasiūnas	Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovas, Pakruojo rajono sporto centro direktorius, Pakruojo rajono jaunimo reikalų tarybos pirmininkas. Aukštasis išsilavinimas, Lietuvos kūno kultūros akademijoje įgijęs bakalauro laipsnį, jam suteikta kūno kultūros mokytojo kvalifikacija. Vytauto Didžiojo universitete įgijęs magistro laipsnį, jam suteikta profesinio mokymo vadybos kvalifikacija. Turi patirties organizuojant sportines varžybas, renginius, mokymus ir seminarus jaunimui. Daug dėmesio skiria jaunimo ir kaimo bendruomenių aktyvaus poilsio ir sportinių varžybų organizavimui. Atsakingas už jaunimo užimtumo, sporto ir laisvalaikio organizavimo projektų viešinimą ir ryšius su visuomene. Dalyvauja Pakruojo rajono NVO finansavimo fondo priežiūros komisijos veikloje, atsakingas už bendruomenių ir kitų NVO projektų vertinimą. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.

Virginija Jocienė	Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovė, Guostagalio pagrindinės mokyklos mokytoja, Guostagalio kaimo bendruomenės pirmininkė. Aukštasis išsilavinimas, baigusi ŠPI Klaipėdos ikimokyklinio auklėjimo fakultetą, įgijo ikimokyklinės pedagogikos ir psichologijos specialybę, jai suteikta ikimokyklinio auklėjimo metodininkės ir auklėtojos kvalifikacija. Turi patirties įgyvendinant bendruomenių aktyvinimo ir veiklos stiprinimo projektus, aktyviai bendradarbiauja su kitomis organizacijomis patirties sklaidos srityje. Parengė ir įgyvendino projektus kaimo bendruomenei: „Bendrom jėgom per sportą į sveiką gyvenimą“, „Bendravimas – sveikatos šaltinis“ ir „Būstinė – bendruomenės tvirtovė“, „Per veiklą į vieningą bendruomenę“, „Grąžinkime savo kaimą“, „Guostagalio kaimo bendruomenės veiklos plėtra“. Atsakinga už informacijos rinkimą ir anketų platinimą kaimo gyventojams. Teikia informaciją rajono bendruomenėms apie įvairių fondų ir programų galimybes, konsultuoja bendruomenes, rengiančias projektus. Bendradarbiauja su kitomis organizacijomis. Organizuoja rajono bendruomenių narių kvalifikacijos tobulinimą, švietimą ir mokymą. Dalyvavo mokymo kursuose „Projektų rengimas ir valdymas“.
Vilma Jokantienė	Verslo sektorius atstovė, V. Jokantienės IĮ „Vigra“ savininkė. Aukštesnysis išsilavinimas, baigusi Vilniaus finansų ir kredito technikumą, įgijusi buhalterės ekonomistės specialybę. Skatina rajono verslininkų ir verslo organizacijų partnerystę ir bendradarbiavimą su kaimo bendruomenėmis ir kitomis organizacijomis. Padeda rajono visuomeninėms organizacijoms surasti rėmėjus projektų įgyvendinimui. Domisi smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo galimybėmis ir kaimo turizmo paslaugų didinimu rajone. Atsakinga už informacijos sklaidą ir seminarų organizavimą smulkiems verslininkams ir amatininkams. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.
Irena Kybartienė	Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovė, Pakruojo kultūros centro direktorė, Visuomeninio fondo “Pakruojo bendruomenės centras” pirmininkė. Aukštasis išsilavinimas, baigusi Vilniaus Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetą, įgijusi kultūrinio darbo organizatorės specialybę. Atsakinga už kaimo turizmo, kultūros paveldo ir amatų plėtros projektų inicijavimą. Didelį dėmesį skiria Pakruojo krašto amatų bei verslų populiarinimui, plėtojimui ir pritaikymui visuomenės reikmėms. Turi patirties organizuojant įvairius renginius, pristatymus ir parodas. Konsultuoja rajono bendruomenes, ketinančias įgyvendinti bendro naudojimo teritorijų ir parkų pritaikymo kultūrinei, meninei, pramoginei veiklai projektus. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programą: „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“, „Projektų rengimas ir valdymas“.

Albinas Navickas	Bendruomenių, kitų socialinių, ekonominių partnerių bei asociacijų atstovas, ūkininkas, Pakruojo rajono bendruomenių sąjungos ir Klovainių bendruomenės pirmininkas. Aukštesnysis išsilavinimas, baigęs Vilniaus statybos technikumą, įgijęs pramoninės ir civilinės statybos techniko specialybę. Turi patirties įgyvendinant bendruomenių aktyvinimo ir veiklos stiprinimo projektus, aktyviai bendradarbiauja su kitomis organizacijomis, moka suburti kaimo gyventojus bendrai veiklai. Daug dėmesio skiria rajono bendruomenėms, ūkininkams ir verslininkams skleisdamas jiems informaciją apie paslaugų, verslo plėtros ir ne žemės ūkio veiklos įvairinimo galimybes. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: Kaimo plėtra, partnerystė ir kooperacijos įgūdžių ugdymas“, programos kodas 396134501, „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007, „Bandomosios integruotos kaimo plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo ypatumai“, programos kodas 596131008. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“, „Projektų rengimas ir valdymas“.
Alvidas Vasiliauskas	Verslo sektoriaus atstovas, ūkininkas. Aukštesnysis išsilavinimas, baigęs Šiaulių aukštesniąją technikos mokyklą, įgijęs radijo aparatūros ir prietaisų montuotojo specialybę. Gerai susipažinęs su ūkininkų veikla, yra geras organizatorius, turi sukaupęs informaciją apie žemės ūkyje vykstančius procesus bei ten dirbančius žmones. Teikia pagalbą kaimo gyventojams, norintiems įgyti žemės ūkio verslo įgūdžių, dalinasi informacija, patirtimi ir žiniomis. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programas: „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007, „Bandomosios integruotos kaimo plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo ypatumai“, programos kodas 596131008. Dalyvavo mokymo kursuose “VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „ES šalių praktinė patirtis įgyvendinat LEADER programas. Tarptautiniai projektai ir partnerių paieška užsienyje“.
Mindaugas Veliulis	Vietos valdžios atstovas, Pakruojo rajono savivaldybės administracijos Kultūros paveldo tarnybos vedėjas. Aukštasis išsilavinimas, baigęs Vilniaus universitetą, jam suteiktas istorijos bakalauro kvalifikacinis laipsnis. Turi patirties rengiant ir įgyvendinat kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir restauravimo projektus. Atsakingas už rajono gyventojų informavimą ir vietos projektų, rengiamų pagal kaimo turizmo, kultūros paveldo ir amatų plėtros sritis, inicijavimą. Skatina kultūrinio paveldo savininkus domėtis turimų objektų išsaugojimo ir panaudojimo galimybėmis. Dalyvauja Pakruojo rajono NVO finansavimo fondo priežiūros komisijos veikloje, atsakingas už bendruomenių ir kitų NVO projektų vertinimą. Tobulino kvalifikaciją pagal mokymo programą: „Vietos veiklos grupės (VVG) kūrimo ir LEADER+ pobūdžio priemonės strategijos rengimo principai“, programos kodas 596131007.

Vietos veiklos grupės nariai turi gebėjimų ir patirties projektų administravimo, finansų valdymo, aplinkosaugos, bendradarbiavimo su šalies ir užsienio organizacijomis srityse, taip pat kitose viešojo gyvenimo organizavimo srityse. Ši patirtis yra pakankama, kad integruota 2007-2013 m. kaimo plėtros strategija būtų sėkmingai įgyvendinta. Detalūs vietos veiklos grupės val-

dybos narių gyvenimo aprašymai (CV), mokymo programų ir kursų pažymėjimai bei kiti dokumentai pateikti prieduose (29 priedas, VVG valdybos narių CV su priedais).

Apibendrinant galima teigti, kad vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono parterystė“ yra „jauna“, veikli, atvira ir nuolat besimokanti organizacija. Nors veikia tik ketvirti metai, yra sukaupusi didelę projektų rengimo ir įgyvendinimo, vietos ir tarptautinio bendradarbiavimo patirtį. Partnerystės nariais yra kompetentingi trijų sektorių – verslo, valdžios ir nevyriausybinių organizacijų atstovai, kurie nuolat tobulina turimus įgūdžius ir yra atviri naujai patirčiai. Vietos veiklos grupei strategijos įgyvendinimo laikotarpis bus naujas iššūkis, kurį tikimasi įveikti be didesnių kliūčių.

II. PAKRUOJO RAJONO VVG TERITORIJOS EKONOMINĖS IR SOCIALINĖS BŪKLĖS APRAŠYMAS

2.1. Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ atstovaujamos teritorijos vientisumas

VVG „Pakruojo rajono parterystė“ atstovaujama teritorija apima Pakruojo rajono savivaldybę. Tai patrauklus geografiniu, socialiniu ir ekonominiu požiūriu šiaurės Lietuvos rajonas. Šios teritorijos ilgalaikę plėtrą lemia tie patys vietos fiziniai (gamtos), ekonomikos, socialiniai ir kultūros faktoriai, jai būdingos tos pačios ekonominės ir socialinės plėtros problemos bei vietos kultūros padiktuoti šių problemų sprendimo būdai.

2.1.1. Teritorijos vientisumas socialiniu ekonominiu aspektu

Pakruojo rajonas turi stiprius vidaus plėtros išteklius. Čia išplėtota statybos medžiagų gamyba, nes Petrašiūnų ir Klovainių miestelių apylinkėse intensyviai eksploatuojami dolomito telkiniai. Šios veiklos ilgalaikės plėtros perspektyvas lemia nauji iššvalgyti dolomito telkiniai (apie 70 mln. m^3), kurie slūgso Rozalimo – Linkuvos miestelių zonoje į šiaurę nuo Linkuvos.

Ilgalaikį teigiamą poveikį rajono ekonominei plėtrai užtikrina tai, kad Pakruojo rajonas yra sudėtinė Šiaulių regiono, turinčio mišrią ir gerai išplėtotą kompleksinę transporto sistemą, dalis.

Pakruojo rajonas – tai lygumų ir jose įsikūrusių žemdirbių kraštas. Dauguma rajono kaimo gyventojų verčiasi žemdirbyste. Aukštas žemės naudmenų našumas, siekiantis net 48 balus, lygus reljefas, dideli melioruotos žemės plotai (72,4 proc.) ir šiandien užtikrina aukštą rajono žemės ūkio konkurencingumą.

Šaltinis: www.neregetalietuva.lt

2.1 pav. Pakruojo rajono rapsų laukai

Pakruojo rajono kaimo vietovės ir gyvenvietės yra išsaugojusios tradiciniam kaimui būdingas pagrindines charakteristikas - krašto agrariškumą ir kaimiškumą. Šios savybės leidžia be didelių investicijų pritaikyti krašto plėtrą šiuolaikiškos visuomenės poreikiams, t.y. gaminti ne tik kokybiškus žemės ūkio ir maisto produktus, bet ir atlikti kitas modernaus kaimo funkcijas (aplinkosaugos, rekreacijos, kultūros, pažinimo ir pan.).

Pakruojo savivaldybė, būdama pasienyje su Latvija, ilgą laiką patyrė ekonominės veiklos suvaržymus, kuriuos lemia valstybės sienų uždarumas. Nuo 2008 m. pradžios įsigaliojusi Šengeno sutartis suteikia Pakruojo rajonui naujas ekonominės plėtros galimybes, nes pagaliau panaikinti administraciniai barjerai, trukdę plėtoti tiesioginius ekonominius ryšius su Latvija ir formuoti bendrą rinką su gretimais Latvijos regionais. Rajono nauja ekonominė realybė dar tik formuojasi, žadėdama vietos ūkio subjektams pelningą veiklą ateityje.

Ekonomikos ryšių su kaimyninės šalies rajonais stiprinimas užtikrina ne tik ekonominę naudą, bet ir plėtoja kultūros ryšius, formuoja naują ištiso regiono, apimančio istorinės baltų genties Latgalos teritoriją, tapatumą ir turistinį patrauklumą.

Kita vertus, Pakruojo savivaldybę vienija ir ateities plėtros iššūkiai, nes rajono kaimiškos teritorijos susiduria su panašiomis problemomis – gyventojų senėjimu, augančia neracionalia migracija, būtinybe plėtoti vietos ūkio įvairovę, investicinio kapitalo trūkumu, prasta darbo išteklių kokybe, nepatenkinama socialinės infrastruktūros būkle ir t.t.

Nors Pakruojo savivaldybė nėra priskirta probleminiams Lietuvos regionams, tačiau pagal daugelį plėtros parametrų rajono kaimo vietovėms sunku konkuruoti su šalia esančiais Šiaulių, Radviliškio ir Panevėžio miestais bei šalia jų stiprėjančiomis kaimiškosiomis vietovėmis.

2.1.2. Teritorijos vientisumas fiziniu (geografiniu) aspektu

Administraciniu požiūriu, Pakruojo rajonas yra vienas iš šešių Šiaulių apskrities rajonų, išsidėstęs apskrities šiaurės rytų dalyje prie Latvijos sienos. Pakruojo rajonas ribojasi su Joniškio, Šiaulių rajonais vakarinėje dalyje, Radviliškio rajonu – pietuose ir Panevėžio bei Pasvalio rajonais – rytuose.

Nors gamta nepripažįsta administracinių ribų, tačiau Pakruojo VVG apima savivaldybę, kuri ir gamtiniu požiūriu sudaro gana vientisą teritoriją.

Pakruojo rajono teritorija apima dideles lyguminio pobūdžio teritorijas šalies šiaurėje, viduryje bei pietvakariuose ir iš esmės sutampa su derlingąja Vidurio žemuma ir vakarinėmis Baltijos aukštumų plynaukštėmis. Šiaurinė rajono dalis yra Žiemgalos žemumos pietiniame pakraštyje, o pietinė dalis yra Mūšos-Nemunėlio žemumoje. Žemiausia rajono vieta (30 m žemiau jūros lygio) yra rajono šiaurinėje dalyje prie sienos su Latvija, o aukščiausia rajono vieta pietvakariuose - 100 m virš jūros lygio.

Linkuvos kalnagūbrio skiriamos Žiemgalos ir Mūšos-Nemunėlio žemumos lemia rajono derlingus laukus ir jų lygų reljefą. Rajono geologinė sandara leidžia atviru būdu eksploatuoti didelius dolomito telkinius. Vienintelės Lietuvoje dolomitinės skaldos atodangos formuoja vaizdingą ir neįprastą kraštovaizdį, o panaudoti karjerai tampa labai švaraus vandens telkiniais. Išeksploatuoti karjerai tampa te tik rajono gyventojų poilsio zona, bet ir prieglobsčiu retiems vandens paukščiams bei retoms augmenijos rūšims. Gamtos atsinaujinimo procesai ypač būdingi Petrašiūnų, Klovainių, Puodžiūnų, Ūdekų, Šukionių, Paverdenių karjerams, kur formuojasi naujos gamtinės bendrijos, apsaugančios retų paukščių ir augalų rūšis.

Derlingas rajono dirvožemis lėmė, kad čia vyrauja derlingi laukai, kurie, savo ruožtu, formuoja gana monotonišką kraštovaizdį. Pakruojo rajone natūralios gamtos plotų yra išlikę nedaug. Gamtos biologinės įvairovės išteklius užtikrina rajono nedidelius plotus užimantys miškai (18 proc.), buvusių dvarviečių parkai ir gera 7 draustinių būklė.

Rajono gamta atlieka svarbią šalies ekologinę funkciją: rajono teritoriją kerta Europos reikšmės ekologinis koridorius – KE 4, kuris sieja Ventos vidurupio lygumą su Nevėžio lyguma.

Pakruojo rajone ežerų nėra. Nedaug ir kitų vandens telkinių. Vandens telkiniai iš viso užima 2 proc. rajono ploto. Pelkių rajone taip pat labai nedaug, jos teužima 0,4 proc. rajono teritorijos ir tai daugiausia nedideli žemapelkių ploteliai, išsibarstę drėgnuose lapuočių miškuose.

Mūšos ir jos intakų – Šiladžio, Kruojos, Daugyvenės slėniai, gausus rajono mažesnių upelių tinklas taip pat sudaro palankias sąlygas saugoti rajono gamtos biologinės įvairovės išteklius, nors daugelis mažesnių upelių dar prieš keletą dešimtmečių buvo paversti melioracijos grioviais arba buvo kanalizuoti į drenažo sistemas ir išvis „dingo“ nuo žemės paviršiaus.

Šaltinis: www.neregetalietuva.lt

2.2 pav. Mūšos slėnis

Beatodairiška melioracija ir vienkiemių naikinimas labai pažeidė nuo seno nusistovėjusią žmogaus veiklos ir gamtos pusiausvyrą bei negrįžtamai pakeitė rajono kraštovaizdį. Tuo metu

buvo sunaikinta dauguma natūralių gamtinių bendrijų. Dabar rajone natūralių pievų likučių išlikę tik tarpumiškėse, upių slėniuose ir kituose žemės ūkiui nenaudojamuose „užkampiuose“.

Intensyvus žemės ūkis iškelia rajono bendruomenei iššūkį deramai puoselėti ir gausinti rajono biologinės įvairovės išteklius, nes jie stipriai lemia vietos gyventojų gyvenimo kokybę. Rajone ypač aktualu įgyvendinti priemones, kurios mažintų gruntinių vandenų užterštumą ir pagerintų geriamo vandens kokybę kaimo vietovėse.

Rajono gamtos išteklių apsauga bus sėkminga, jei rajono bendruomenė bus suinteresuota juos išsaugoti, kai gamtos apsauga bus suprantama žymiai plačiau nei unikalių gamtos išteklių apsauga septyniuose rajono draustiniuose.

2.1.3. Teritorijos vientisumas vietos kultūros požiūriu

Rajono apgyvendinimo sistemos pagrindą dabar sudaro du miestai (Pakruojis ir Linkuva) ir tolygiai po rajoną teritoriją išsidėstę miesteliai (Klovainiai, Lygumai, Pašvitinys, Rozalimas ir Žeimelis) bei 374 kaimai. Tai žemdirbių kraštas, kurio 73 proc. gyventojų gyvena kaime.

Nuo seniausių laikų krašto plėtros karkaso vaidmenį atliko miesteliai, kurie daugumai vietos gyventojų buvo vietos ūkio, taip pat administraciniai, švietimo ir kultūros bei religinio gyvenimo centrai. Dabar šių miestelių vaidmuo yra sumenkęs, nors jie ir turi išlaikę senas istorines tradicijas bei gausų kultūros paveldą. Trims rajono gyvenvietėms (Linkuvai, Rozalimui ir Žeimeliui) yra suteiktas net urbanistinių centrų paveldo statusas.

Pakruojo rajonas, nuo seno būdamas turtingas žemdirbių ir dvarų kultūros kraštas, turi sukaupęs gausų ir šiam kraštui būdingą kultūros paveldą. Didžiausią paveldo dalį sudaro 17 buvusių dvarų sodybų, 17 vėjo malūnų ir 24 architektūros paminklai, kurių didžiuma yra krašto bažnyčios.

Vėjo malūnai - vietos architektūros ir technikos paveldo paminklai – yra tiesioginiai krašto žemdirbiškų tradicijų liudininkai, formuojantys krašto kultūros kraštovaizdį.

Šaltinis: www.bernardinai.lt

2.3 pav. Vienas iš 17 Pakruojo rajono vėjo malūnų

Vietos bendruomenės turi sukaupusios patirties suteikti vėjo malūnams naują paskirtį: Stačiūnų malūne įrengta krašto vėjo malūnų pažintinė ekspozicija, Kalpokų ir Vaišvydžių malūne edukaciniais tikslais atkurtas ir lankytojams demonstruojamas malimo procesas, o Ūdekų malūne įrengta, tik šiuo metu neveikianti, viešojo maitinimo užeiga.

Pakruojo kultūrinio kraštovaizdžio simboliai yra ir dvarų sodybos su juos juosiančiais parkais. Dvarai buvo vietos ūkio ir kultūros centrai, o pagrindinės jų ūkio šakos - javų auginimas ir miško paruošos. Prie buvusių dvarų sodybviečių išliko didelę estetinę vertę turintys Pakruojo, Aukštadvario, Balsių, Dovydiškio, Liesų, Pamūšio ir kt. parkai.

Iš rajone užregistruotų kultūros paminklų ypač didelę vertę turi unikalus klasicizmo stiliaus Pakruojo dvaro kompleksas, kuris buvo kitų dvarų (Šukionių, Naujadvario, Žydmiškių, Akmenėlių, Palašmenės, Kalevų ir kt.) centras. Tai vienas vertingiausių ir Lietuvoje didžiausias dvaras, net įtrauktas į Lietuvos rekordų knygą kaip didžiausia saugoma paminklosauginė dvaro sodyba. Šalia dvaro rūmų iki šių dienų išliko ir angliško stiliaus parkas su tvenkinių sistema ir 1821 m. romėnų pavyzdžiu pastatytu dolomitiniu arkiniu tiltu. Šis dvaro kompleksas iki šiol reprezentuoja Pakruojį kaip turtingą žemdirbių kraštą, nuo senovės laikų mokėjusį kurti gamtos grožį ir neįkainojamas kultūros vertybes.

Vietos gyventojai didžiuojasi savo kraštu. Vietos valdžia, prioritetą teikdama ugdyti žmogiškųjų išteklių konkurencingumą ir plėtoti socialinių procesų valdymo kompetencijas bei struktūras, taip pat supranta rajono patrauklumo stiprinimo svarbą. Rajono bendruomenė ieško išskirtinių krašto reprezentavimo bruožų. Pavyzdžiui, prieš keletą metų buvo pabrėžiamas krašto kitoniškumas, kurio turinį sudarė aktyviai formuojamas Pakruojo, kaip humoro, alaus ir varnų sostinės įvaizdis. Šiuo metu kraštas puoselėja ir kitus tapatumo bruožus, kurie orientuoja vietos

gyventojų ir svečių dėmesį į žemdirbystės tradicijas, dvarų paveldą bei proistorines baltiškąsias Žiemgalos krašto ištakas.

Siekiant formuoti modernaus, turtingo ir vaišingo žemdirbių krašto, turinčio senas istorines tradicijas, tapatybę, Pakruojo VVG telkia rajono bendruomenę ilgalaikei kūrybinei veiklai, kuri apima ne vienkartines šventines akcijas, bet numato atlikti įvairius darbus: pritaikyti kultūros objektus nūdienos poreikiams, parengti juos turistų lankymui, propaguoti krašto kulinarinį paveldą ir vaišingumo tradicijas, tinkamai reprezentuoti iš kartos į kartą perduodamas alaus krašto tradicijas ir pan.

Išvardytoje darbų grandinėje lemiama grandis – rajono gyventojų bendruomeniškumo ugdymas. Pakruojo kaimo gyventojų kasdieniam gyvenimui vis didesnę įtaką turi bendruomenių sąjūdis. Rajone aktyviai veikia gana daug kaimo bendruomenių ir kitų nevalstybinių organizacijų, kurių veiklą koordinuoja rajono kaimo bendruomenių sąjunga, taip pat partnerystės pagrindais suformuota vietos veiklos grupė.

Kaimo bendruomenės turi sukaupusios įvairią viešosios veiklos patirtį. Aktyviausios bendruomenės jau yra įgyvendinusios ne vieną projektą. Šios bendruomenės, organizuodamos kaimo kultūros, sporto, socialinę veiklą, puoselėdamos krašto etninį savitumą ir krašto tradicijas, prižiūrėdamos kultūros paveldo objektus ar pritaikydamos juos savo reikmėms, išmokė savo narius bendradarbiauti ir turi suformavusios permainoms vykdyti reikalingas vertybines nuostatas.

Kaimo gyventojai palankiai vertina telkimąsi į bendruomenes ir su bendruomenių judėjimu sieja svarbius kaimo gyvenimo pokyčius: saugumo kaimo gyvenvietėse stiprinimą, jaunimo užimtumo gerinimą, turiningesnį laisvalaikio bei švenčių organizavimą ir pan. Būtina pabrėžti, kad Pakruojo rajone vietos valdžia bendradarbiauja su bendruomenių sąjūdžiu ir tai padeda stiprinti kaimo gyventojų pasitikėjimą savo jėgomis bei viešojo gyvenimo galia.

Bendruomeniškumo plėtra Pakruojo rajone jau nuo 1996 metų yra reali rajono plėtros kryptis (1996 m. susikūrė pirmoji rajono bendruomenė, o 2003 m. pradėta teikti savivaldybės paramą bendruomenių veiklai iš Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondo), nes investicijos į žmonių aktyvumo skatinimą garantuoja rezultatus, kurių ir ekonominį, ir socialinį poveikį vietos gyventojai vertina kaip realų kaimo gyvenimo kokybės pokytį.

Investicijos į socialinių santykių plėtrą svarbios ir ilgalaikės kaimo plėtros požiūriu, nes kaimo gyventojų pasyvumas, įsitikinimas, kad nieko neįmanoma pakeisti, kad kaimo žmogus dažnai yra skriaudžiamas, gana paplitęs ir Pakruojo r. VVG teritorijoje. Tačiau skirtingai nei kitur, čia kaimo bendruomenės, kitos nevalstybinės organizacijos, kaimo bendruomenių sąjunga ir vietos veiklos grupė sistemingai ir nuolat siekia įveikti minėtą kaimo gyventojų bejėgiškumą, skatindami įvairias bendruomeniškumo apraiškas, informuodami ir konsultuodami vietos gyventojus.

Parama vietos gyventojams, kai jie ieško kasdienių problemų sprendimo arba siekia įgyvendinti visai bendruomenei įdomius sumanymus, skatina kaimo gyventojų aktyvumą, stiprina socialinį solidarumą vietos ir viso rajono lygmeniu.

Ryšių tarp vietos gyventojų, valdžios institucijų bei verslo atstovų plėtojimas padeda vietos gyventojams geriau suvokti esamą situaciją, moko veikti kartu ir priimti paramą iš išorės. Tik susitelkusi rajono bendruomenė yra pajėgi spręsti dabarties iššūkius – ugdyti savo narių verslumą, plėtoti vietos gyventojams būtinas paslaugas, suvaldyti neigiamus socialinius reiškinius, sugebėti efektyviai panaudoti rajono įvairialypį plėtros potencialą ir išplėtoti turizmo verslą bei nuveikti daugelį kitų darbų.

Rajono visuomenės tapatumo branda, vietos gyventojų gebėjimas atpažinti bendras vietos plėtros problemas ir susitelkti jas sprendžiant, jau dabar tampa Pakruojo rajono viešojo gyvenimo svarbiu faktoriumi, teigiamai įtakojančiu tolesnę krašto plėtrą. Štai kodėl Pakruojo VVG savo veikla siekia ir toliau skatinti savo krašto ekonominę, socialinę ir kultūros integraciją ir mano, kad aktyvios ir tarpusavyje bendradarbiaujančios kaimų bendruomenės sustiprins rajono viešąjį gyvenimą, inicijuos teigiamus gyvenimo pokyčius ir tokiu būdu užtikrins ilgalaikį vietovės gyvybingumą.

2.2. Bendras teritorijos išteklių vertinimas

Pakruojo rajono VVG teritorijos situacijos analizė buvo atlikta remiantis informacija iš įvairių šaltinių: oficialiais statistiniais duomenimis (LR Statistikos departamento, Pakruojo rajono savivaldybės administracijos, Darbo biržos, Verslo informacijos centro ir kt.), vietos gyventojų anketinės apklausos duomenimis, vietos bendruomenių atlikta gyvenamosios vietovės stiprių-jų ir silpnųjų pusių analize bei fokus grupių interviu metu gauta informacija. Situacijos analizės metu buvo vadovaujamasi vienu iš pagrindinių LEADER principų – teritoriniu principu. Susisteminus vietos gyventojų apklausos anketų (žr. 20 priedą) atsakymus, paaiškėjo vietovės profilis (žr. 2.4 pav.).

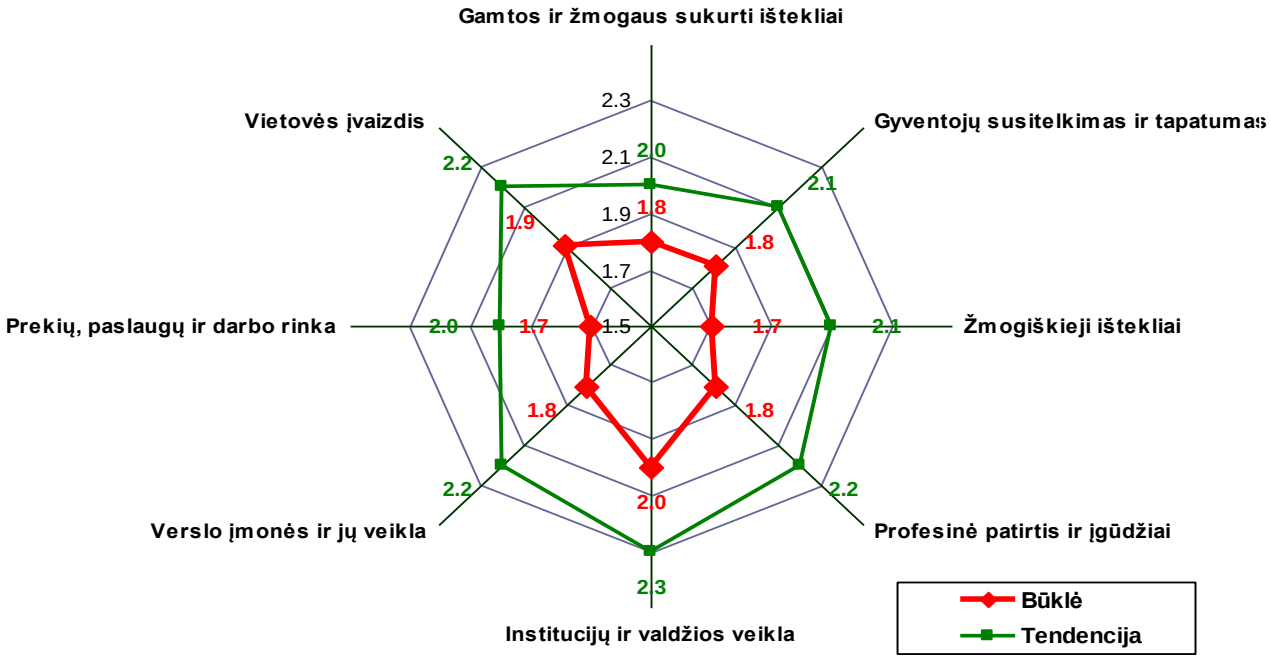

2.4 pav. Pakruojo rajono teritorijos profilis

Siekiant „inventorizuoti“ esamus ir potencialius išteklius buvo analizuojami aštuoni Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijos „kapitalo“ komponentai: 1) gamtos ir žmogaus sukurti ištekliai; 2) gyventojų susitelkimas ir tapatumas; 3) žmogiškieji ištekliai; 4) profesinė patirtis ir įgūdžiai; 5) institucijų ir valdžios veikla; 6) verslo įmonės ir jų veikla; 7) prekių, paslaugų ir darbo rinka; 8) vietovės įvaizdis. Kiekvienas anketą pildęs gyventojas atliko kiekvieno komponento 9 sudėtinių dalių – elementų būklės vertinimą skalėje nuo vieneto (1) - būklė „bloga“, “vidutinė” (2) iki trejeto (3) - būklė “gera”. Iš viso buvo įvertinti 72 elementai. Vėliau buvo apskaičiuotas respondentų vertinimų vidurkis, bei kiekvieno komponento bendra vidutinė

būklė. Šie vertinimai buvo perkelti į aštuonių spindulių grafiką ir taip gautas bendras vietovės vaizdas.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijos „kapitalo“ vertinimai nėra aukšti. Kaip matyti paveiksle, gyventojai vidutiniškai įvertino tik institucijų ir vietos valdžios veiklą. Visų kitų komponentų būklė yra vertinama žemiau už vidutinę. Prasčiausiai buvo įvertinti žmogiškieji ištekliai bei prekių, paslaugų ir darbo rinka.

Kadangi teritorijos „kapitalas“ yra kintamas, gyventojų buvo paprašyta įvertinti kiekvieno komponento elementų būklės tendencijas perspektyvos požiūriu. Vidutinės vertinimų reikšmės: 1-būklė blogėja; 0-būklė neutrali; 3-būklė gerėja (žr. 2.4 paveikslą). Respondentų nuomone, gerėja visų teritorinio kapitalo komponentų būklė, išskyrus gamtos ir žmogaus sukurtus išteklius bei prekių, paslaugų ir darbo rinką. Pastarųjų dviejų komponentų būklė vertinama kaip gana prasta, o perspektyvos požiūriu - kaip nekintama.

Gautas teritorijos profilis yra paremtas subjektyviu vietos gyventojų vertinimu. Svarbu tai, kad naudojant tokį teritorijos išteklių analizės metodą į strategijos rengimo procesą buvo įtraukti vietos gyventojai. Be to, palyginus gautą informaciją su oficialiais statistiniais duomenimis, išaiškėjo teritorijos stiprybės ir silpnybės, taip pat vietos gyventojų poreikiai ir pagrindinės problemos.

Tolesniuose skyriuose yra pateikiama statistinės analizės metu, fokus grupių interviu bei anketavimo būdu gauta apibendrinta informacija.

2.3. Geografinė padėtis

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ (toliau tekste VVG) teritorija yra patogioje geografinėje vietoje. Pakruojo rajonas, būdamas vienas iš septynių Šiaulių apskrities rajonų, yra sudėtinė šio regiono dalis. Šiaulių regiono labai patogi geografinė padėtis bei susisiekimo galimybės su kitais didžiaisiais miestais, nes čia gerai išplėtota kompleksinė transporto sistema, kuriai priklauso tarptautinis oro uostas, stambus geležinkelio mazgas bei magistraliniai tarptautiniai automobilių transporto koridoriai. VVG teritorinė aprėptis sutampa su Pakruojo rajono administracinėmis ribomis. Pakruojo rajono plotas – 1316 km^2. VVG teritorijos didžiąją dalį sudaro kaimo teritorijos.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija plyti tarp dviejų transporto koridorių - greitkelio Via Baltica, jungiančio Taliną, Rygą, Saločius, Panevėžį, Kauną, Kalvariją bei Varšuvą, ir jo šakos - I A koridoriaus (Talinas - Ryga - Šiauliai - Tauragė - Kaliningradas). Artimiausi didesni Lietuvos miestai: Šiauliai – 40 km į vakarus, Panevėžys – 49 km į pietryčius.

2.4. Gyvenvietės

Pakruojo rajono teritorijoje yra du miestai: Pakruojis ir Linkuva; 5 tolygiai išsidėstę miesteliai: Klovainiai, Lygumai, Pašvitinys, Rozalimas ir Žeimelis bei 374 kaimai. Didžiausios gyvenvietės: Pakruojis, Linkuva, Žeimelis, Klovainiai, Rozalimas, Lygumai, Pakruojo kaimas, Jovarai, Linkavičiai, Petrašiūnai.

Pakruojo rajone yra 8 seniūnijos (skliausteliuose – seniūno būstinė): Guostagalio seniūnija (Guostagalis), Klovainių seniūnija (Klovainiai), Lygumų seniūnija (Lygumai), Linkuvos seniūnija (Linkuva), Pakruojo seniūnija (Pakruojis), Pašvitinio seniūnija (Pašvitinys), Rozalimo seniūnija (Rozalimas), Žeimelio seniūnija (Žeimelis).

Apibendrinus anketavimo metu gautus teritorijos vertinimus agrariškumo ir kaimiškumo požiūriais, paaiškėjo regiono plėtros tipas. Didžiosios dalies (46 proc.) respondentų nuomone, Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija atitinka tradicinio kaimo sampratą, t.y. iki šiol išlaikytos abi pagrindinės vietovės charakteristikos – tiek agrariškumas, tiek kaimiškumas.

2.5. Gyventojai ir socialinė būklė

2.5.1. Demografija

2007 m. pradžioje Pakruojo rajone gyveno apie 28 tūkst. žmonių: beveik 20,3 tūkst. kaimuose bei miesteliuose ir 7,7 tūkst. dvejuose didžiausiuose rajono miestuose (Pakruojyje ir Linkuvoje). Taigi Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija yra ganėtinai kaimiška - kaimų ir miestelių gyventojai sudaro 72,3 proc. visų jos gyventojų. Nei vienoje rajono gyvenamojoje vietovėje nėra daugiau kaip 6000 tūkst. gyventojų, todėl, kaip jau buvo minėta, visa VVG teritorija sutampa su rajono teritorija.

Per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį (2001-2006 m.) gyventojų mažėjo. 2.5 ir 2.6 paveiksluose pateikti gyventojų kaitos rodikliai rodo, kad VVG teritorijoje gyventojų skaičiaus mažėjimą sąlygojo ir didesnis išvykstančiųjų nei atvykstančiųjų gyventojų skaičius.

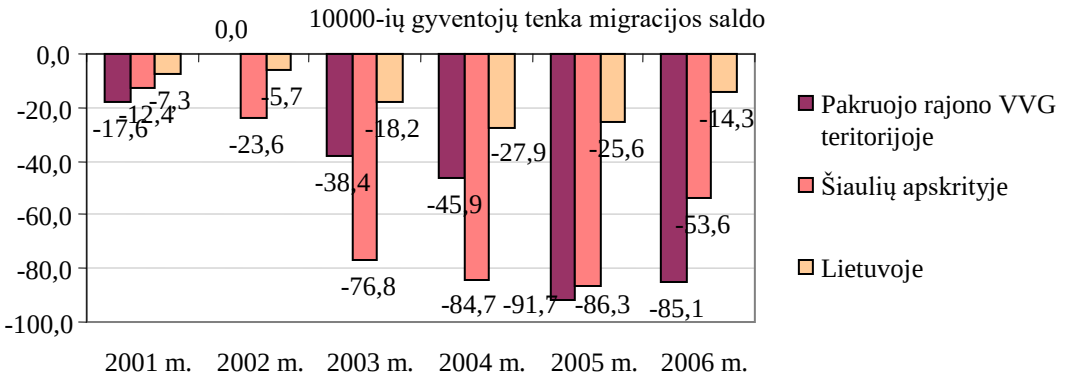

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.5 pav. Gyventojų migracijos saldo (atvykusių ir išvykusių gyventojų skirtumas)

Panašios tendencijos vyrauja ir visoje Šiaulių apskrityje bei šalyje – daugiau gyventojų išvyko, nei atvyko.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje neigiamo migracijos saldo neatsvėrė ir gyventojų skaičiaus kitimas dėl natūralios gyventojų kaitos. Vidutinės trukmės laikotarpiu, gyventojų gimė mažiau nei mirė. Per pastaruosius dvejus metus šis atotrūkis dar labiau padidėjo. Paminėtina, kad natūrali gyventojų kaita VVG teritorijoje vidutinės trukmės laikotarpiu buvo nepalankesnė nei vidutiniškai Šiaulių apskrityje ir šalyje (žr. 2.6 pav.).

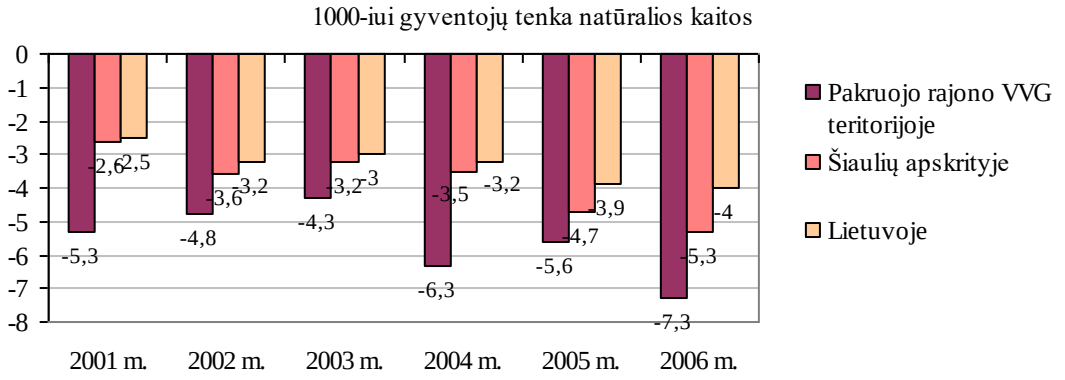

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.6 pav. Natūrali gyventojų kaita (gimusiųjų ir mirusiųjų gyventojų skirtumas)

Teritorijos plėtros požiūriu gyventojų amžiaus struktūra Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje yra palankesnė nei šalyje. Gyventojai čia yra jaunesni nei vidutiniškai šalyje. Be to, Pakruojo rajone dagiau gyventojų iki 14 metų nei vidutiniškai šalyje ar apskrityje (žr. 2.7 pav.).

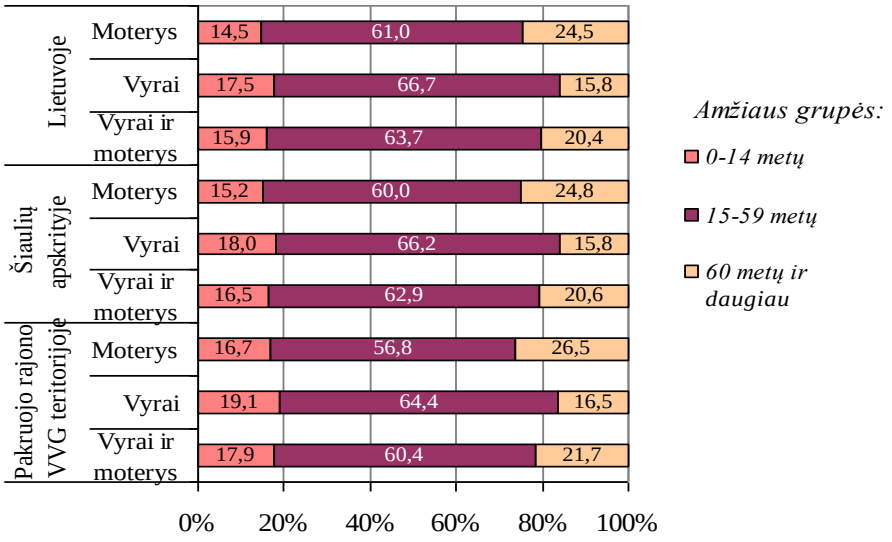

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.7 pav. Gyventojų struktūra pagal amžiaus grupes, 2007 m.

Kai kurių kaimų gyventojai viena iš stipriausių savo gyvenamosios vietovės ypatybių laiko tai, kad kaime yra daug jaunimo, kaimas „jaunėja“. Taip teigia Linksmučių, Stačiūnų, Titonių kaimo bendruomenių atstovai. (14 priedas, Vietovės stiprybių ir silpnybių analizės medžiaga).

2.5.2. Užimtumas ir nedarbas

Per paskutiniuosius trejus metus darbo rinka Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje aktyvėjo. Vidutinis pagrindinės ir nepagrindinės darbovietės darbuotojų skaičius per pastaruosius trejus metus rajone padidėjo 3,1 proc., t.y. nuo 6,2 tūkst. – 2003 m. iki 6,4 tūkst. – 2006 m.

Nepaisant to, Pakruojo rajone dirbantys gyventojai sudarė, kaip matyti 2.8 paveiksle, gerokai mažesnę procentinę darbingo amžiaus gyventojų dalį (2001-2006 m. – vidutiniškai 36 proc.), nei vidutiniškai Šiaulių apskrityje (2001-2006 m. – vidutiniškai 41 proc.) ar šalyje (apie 54 proc.).

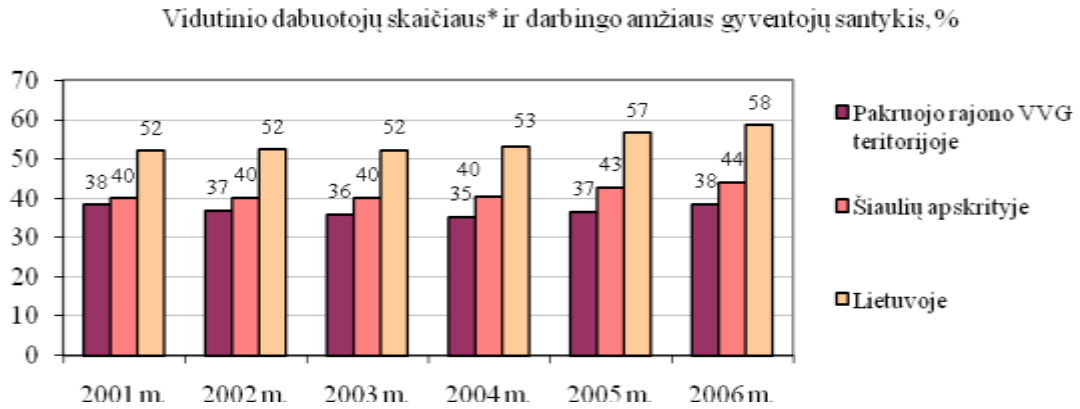

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis
Pastabos: *apskaičiuota pagal vidutinį pagrindinės, o nuo 2005 m. ir nepagrindinės darbovietės darbuotojų skaičių

2.8 pav. Darbuotojų ir darbingo amžiaus gyventojų santykis

Šį skirtumą pirmiausia sąlygojo tai, kad VVG teritorija yra netoli dviejų didelių miestų - Panevėžio ir Šiaulių - verslo ir darbo jėgos traukos centrų. Tam įtakos turi ir tai, kad iš kitų kaimiškų rajonų Pakruojo rajonas išsiskiria labai didele kaimo gyventojų dalimi (72 proc. – 2007 m. pradžioje). Tradiciškai kaimo gyventojų darbinis aktyvumas yra mažesnis nei miestiečių.

Mažesniam vietos gyventojų aktyvumui Pakruojo rajono VVG teritorijos darbo rinkoje poveikį darė ir žemesnis darbo užmokesčio lygis (žr. 2.9 pav.) bei padidėjęs jo atotrūkis nuo vidutinio lygio Šiaulių apskrityje ir šalyje. Tačiau paminėtina, kad vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumas Pakruojo rajone ir Šiaulių apskrityje 2004-2006 m. sumažėjo iki 7 proc., palyginti su 11 proc. skirtumu 2001-2003 m. Beveik 24 proc. VVG atliktame sociologiniame tyrime dalyvavusių respondentų nurodė, kad yra būtina kelti atlyginimus, norint kad gyvenimo kokybė Pakruojo rajone taptų geresnė.

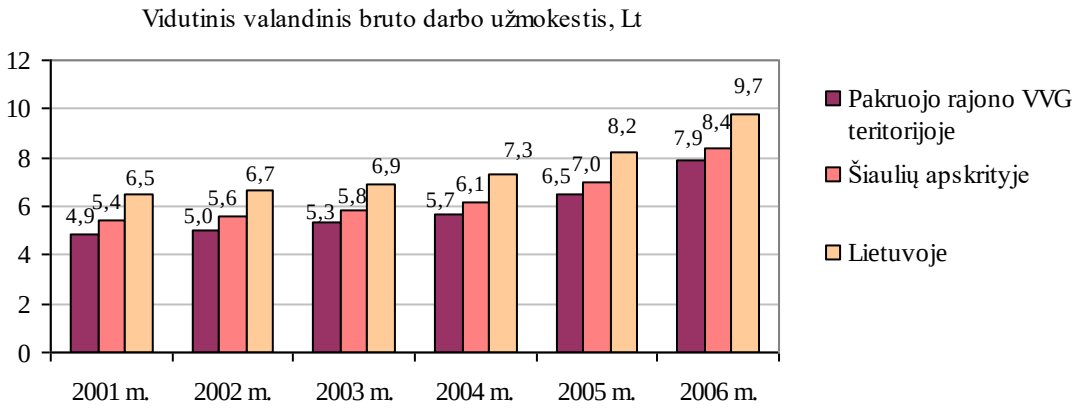

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.9 pav. Vidutinis valandinis darbo užmokestis

Kita vertus, reikia pridurti, kad Pakruojo rajone nedarbo lygis buvo pastebimai žemesnis nei šalyje ar Šiaulių apskrityje, išskyrus 2002 m. Be to, per pirmuosius trejus Lietuvos narystės ES metus, nedarbas Pakruojo rajone labai sumažėjo. Statistikos departamento duomenimis, 2006 m., palyginti su 2001 m., registruotų bedarbių sumažėjo beveik dviem trečdaliais (65 proc.) nuo 3,7 iki 1,3 tūkst., o jų procentinė dalis darbingo amžiaus gyventojų skaičiuje sumažėjo nuo 7,2 iki 2,5 proc. (žr. 2.10 pav.). Pakruojo darbo biržos duomenimis, per pirmąjį 2007 m. pusmetį užsiregistravo 657 bedarbiai, kurių 46,6 proc. sudaro moterys. Jaunimo iki 25 m. amžiaus užregistruota 114, kas sudaro 17,3 proc. visų užsiregistravusių bedarbių.

Reikia pažymėti, kad nedarbo sumažėjimui didelės reikšmės turėjo ir darbingo amžiaus gyventojų emigracija į kitas ES šalis. Gyventojai susitikimų metu nurodė, kad dėl emigravusių į kitus miestus bei užsienį šiuo metu rajone labai trūksta mokytojų, psichologų, odontologų, kultūros darbuotojų ir kitų specialistų. Apie 13 proc. apklausoje dalyvavusių Pakruojo rajono gyventojų nurodė, kad būtina kurti naujas darbo vietas.

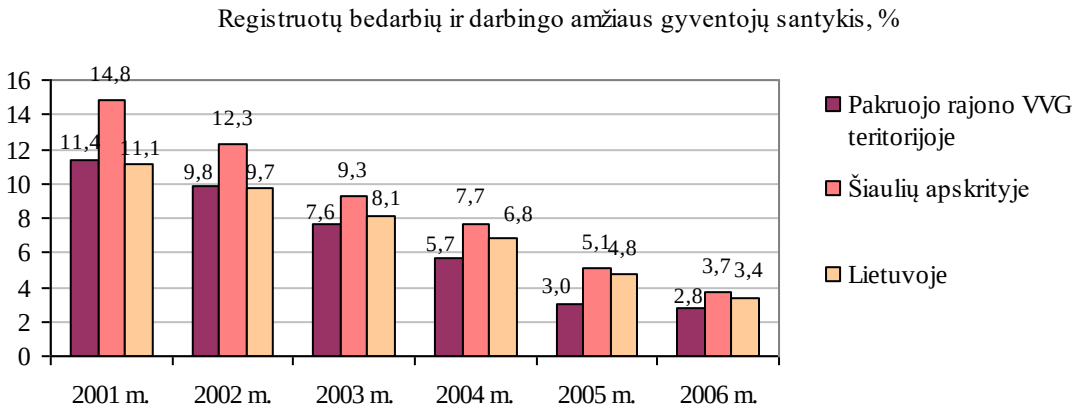

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.10 pav. Oficialus nedarbas

Apklausoje dalyvavę gyventojai taip pat atkreipė dėmesį į problemą, kad rajone neįsitvirtina jaunos šeimos ir specialistai. Situacija ne tik kad yra bloga, bet ir toliau blogėja. Kaip viena iš galimybių išlaikyti jaunus, perspektyvius žmones rajone galėtų būti trišalė sutartis tarp jauno žmogaus, savivaldybės ir verslininko. Sutartimi savivaldybė ir verslininkas įsipareigotų finansuoti jauno žmogaus išsilavinimą, o pastarasis – išsimokslinęs grįžti dirbti į savo gyvenamąją vietovę. Lengvatinio būsto suteikimas galbūt taip pat galėtų „privilioti“ jaunus specialistus. Tačiau gyventojai pažymėjo, kad šios priemonės nebus veiksmingos, kol atlygis už darbą Pakruojo rajone bus žymiai mažesnis nei kaimyniniuose regionuose.

Moterų aktyvumas darbo rinkoje gyventojų buvo įvertintas kaip šiek tiek aukštesnis už vidutinį. Respondentų nuomone, moterys darbo rinkoje dalyvauja vis aktyviau (20 priedas, Vietos situacijos ir gyventojų poreikių tyrimo anketos suvestinė). Kita vertus, moterų nedarbo problema rajone yra - taip teigė fokus grupių interviu dalyvavusios moterys. Ypač tai aktualu vyresnio amžiaus moterims, kurios turi įgijusios nepaklausias specialybes, nemažai jų – žemės ūkio srities specialistės. Amžius tampa savotišku barjeru įgyti naują kvalifikaciją, mokytis, nes žmonės jaučiasi tam per seni. Jaunesnėms moterims viena iš kliūčių įsidarbinti yra ta, kad nėra kam palikti prižiūrėti mažamečius vaikus (kaip viena iš išeičių, moterų nuomone, galėtų būti darbo namuose organizavimas). Nepakankamos viešojo transporto paslaugos taip pat riboja žmonių galimybes dirbti.

Pakruojo darbo biržos 2007 m. atliktas bedarbių motyvacijos tyrimas rodo, kad pati pagrindinė priežastis, dėl ko gyventojams nepasisekė įsidarbinti, yra nepakankamas išsilavinimas. Patirties stoka bei nepakankamas aktyvumas ieškant darbo taip pat buvo įvardyti kaip svarbios priežastys.

Taip pat reikia pažymėti, kad rajone yra „paslėpto nedarbo“ problema: dalis gyventojų (tarp jų ir jaunimas), neieško darbo bei nėra suinteresuoti kvalifikacijos tobulinimu.

2.5.3. Skurdas ir socialinė atskirtis

Pakruojo rajono VVG teritorijoje mažas pajamas gaunančių šeimų ar pavienių gyventojų dalis gerokai mažesnė nei vidutiniškai Šiaulių apskrityje (žr. 2.11 pav.). 2006 m. socialinė pašalpa buvo skirta 1,2 proc. gyventojų. Lyginant šalies mastu, šis rodiklis artimas šalies rodikliui. Vidutinės trukmės laikotarpiu (2001-2006 m.) socialinės pašalpos gavėjų Pakruojo rajone sumažėjo daugiau nei 73 proc. Labiausiai situacija pasikeitė 2004-2006 m., kuomet pastebimai mažėjo bedarbių skaičius ir padidėjo atlygis už darbą.

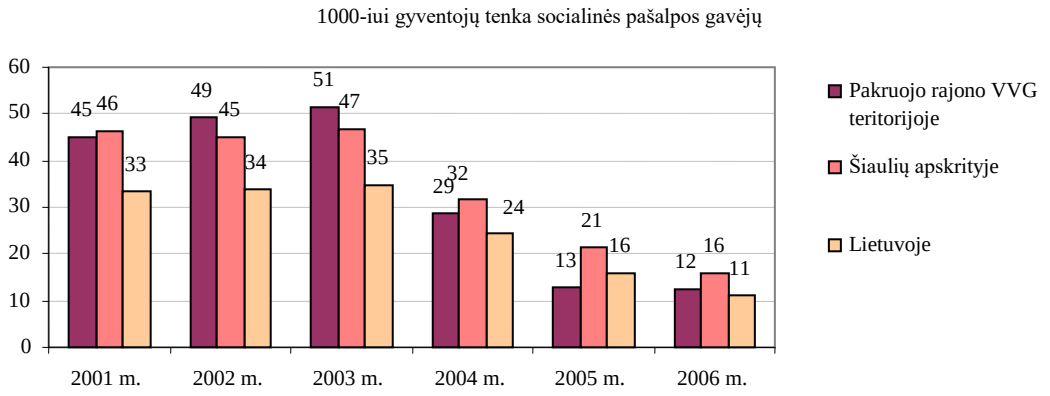

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.11 pav. Mažas pajamas gaunantys gyventojai

Pagal kraštutinę socialinės atskirties raišką – asocialių šeimų ir jose gyvenančių vaikų gausą – vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje padėtis pastebimai blogesnė nei vidutiniškai apskrityje ir šalyje (žr. 2.12 pav.). Tai charakteringa situacija teritorijoms, supančioms didesnius miestus. Asocialūs asmenys, praradę būstus mieste, keliasi gyventi į atokesnes gyvenvietes. Kita vertus, per pastaruosius metus Pakruojo rajone situacija pagerėjo. Apie tai byloja gerokai sumažėjęs tūkstančiui gyventojų tenkančių asocialių šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičius ir jo atotrūkis nuo vidutinės situacijos šalyje ir apskrityje.

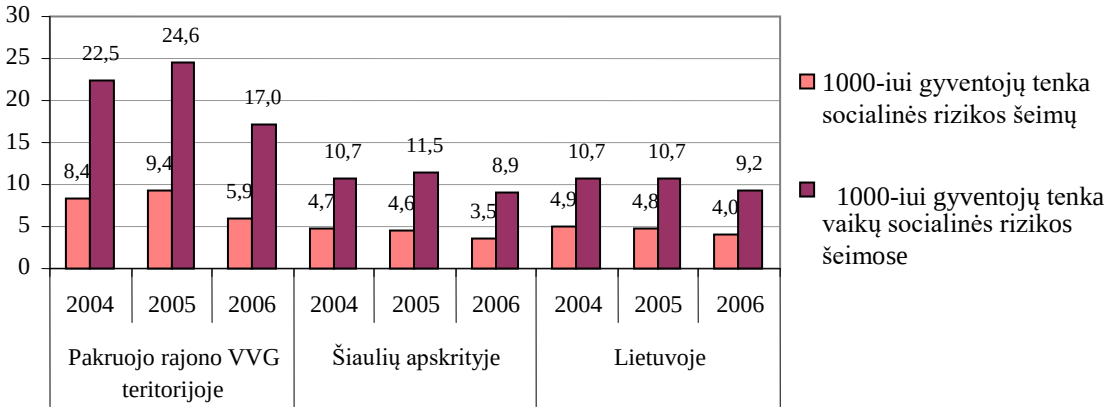

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.12 pav. Socialinės rizikos šeimos ir vaikai

Fokus grupių interviu dalyvavę vietos gyventojai teigė, kad ypač opi problema yra vaikai ir jaunimas, kurių tėvai yra išvykę dirbti į užsienį. Tokie vaikai auga be didesnės vyresniųjų globos ir yra savotiškai traumuojami - formuojasi suvokimas, jog esi niekam nereikalingas. Kai kada prastas jų mokymasis ir elgesys kelia rūpesčių mokymosi įstaigų vadovams - net yra svarstoma, ar tokių vaikų nepašalinti iš mokyklos. Tokia susiklosčiusi situacija, kai siekis užsitikrinti geresnį gyvenimą paskatina šeimos narius „pasukti“ skirtingais keliais, tikriausiai buvo viena iš

priežasčių, dėl ko anketose gyventojai tradicinės darnios šeimos būklę vertino žemiau nei vidutiniškai.

Gyventojų nuomone, viena iš išeičių sprendžiant neturinčių kuo užsiimti vaikų problemą galėtų būti dienos centrų steigimas, kuriuose vaikai galėtų turiningai praleisti bent dalį dienos. Taip pat padėtų stovyklų organizavimas – poreikis tokioms stovykloms rajone yra, ypač būtų naudinga įrengti stacionarią stovyklą. Tačiau susiduriama su kita problema: prevencinei veiklai kaimo vietovėse labai trūksta kvalifikuotų specialistų.

2.6. Ekonominė būklė

2.6.1. Materialinės ir užsienio investicijos

Materialinių investicijų vertė, apskaičiuota vienam gyventojui, Pakruojo rajone gerokai mažesnės nei šalyje, o nuo 2006 m. ir apskrityje (žr. 2.13 pav.). Tačiau, kasmet 10-15 proc. išaugančių materialinių investicijų vertė rodo, kad, nepaisant Šiaulių ir Panevėžio miestų kaimynystės, Pakruojo rajono VVG teritorija tampa vis labiau patraukli verslui bei investicijoms.

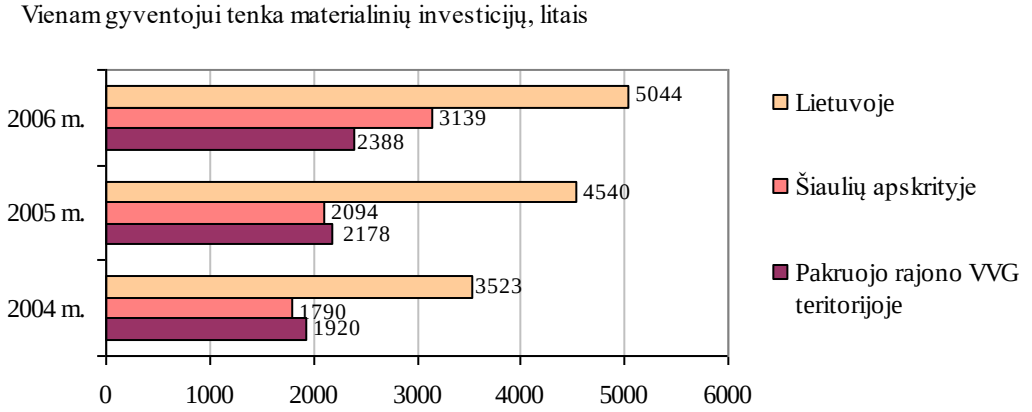

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys. Pastaba – 2006 m. duomenys yra negalutiniai

2.13 pav. Materialinės investicijos

Pakruojo rajonas yra tarpinė grandis tarp Šiaulių ir Panevėžio apskričių centrų ir tarptautinių magistralinių kelių; geri automobilių keliai jungia Pakruojį su Šiaulių ir Panevėžio miestais, Pasvalio bei Joniškio rajonų centrais, geležinkelis - su šalies geležinkelių sistema, krovinių terminalai sudaro verslo subjektams palankias logistines galimybes tarptautiniams komerciniams ryšiams plėtoti.

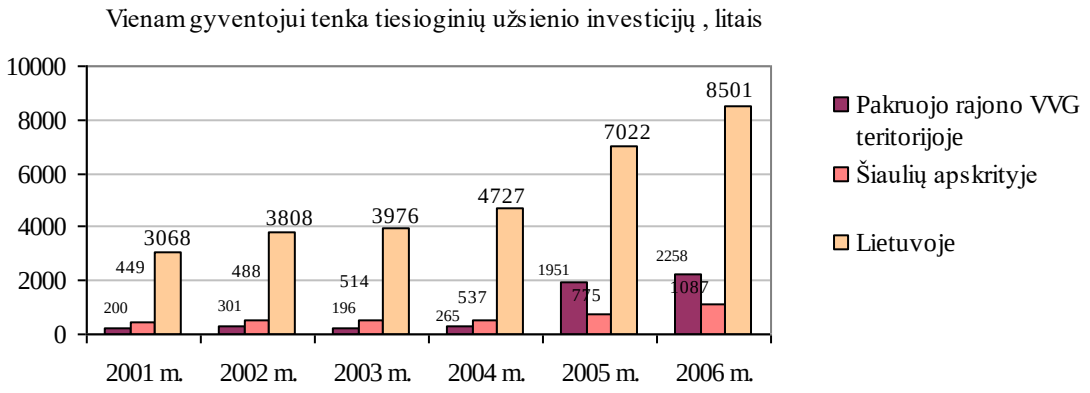

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.14 pav. Tiesioginės užsienio investicijos

Nepaisant to, vidutinės trukmės laikotarpiu užsienio investuotojams rajonas išliko mažai patrauklus. Iki 2003 m. tiesioginės užsienio investicijos, apskaičiuotos vienam gyventojui, tesiekė vos 1 proc. šalies vidutinio lygio (žr. 2.14 pav.).

Tačiau paminėtina, kad situacija apskrities mastu dėkingesnė Pakruojo rajono gyventojams. Vertinant pagal apimtį, tenkančią vienam gyventojui nuo 2004 m., tiesioginės užsienio investicijos viršijo apskrities rodiklį daugiau nei dvigubai.

2.6.2. Pramonė ir verslo sektorius

Iki 2006 m. pabaigos Pakruojo rajone visose ekonominės veiklos srityse veikė 365 ūkio subjektai (be ūkininkų ūkių). Iš jų 267 paslaugų sferoje, 43 – pramonėje, 12 – statyboje ir 43 – žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje. Per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį (2001-2006 m.) jų sumažėjo daugiau nei 15 proc. Pagal veikiančių ūkio subjektų, tenkančių dešimčiai tūkstančių gyventojų, Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija dar gerokai atsilieka nuo vidutinio lygio apskrityje ir šalyje (žr. 2.15 pav.).

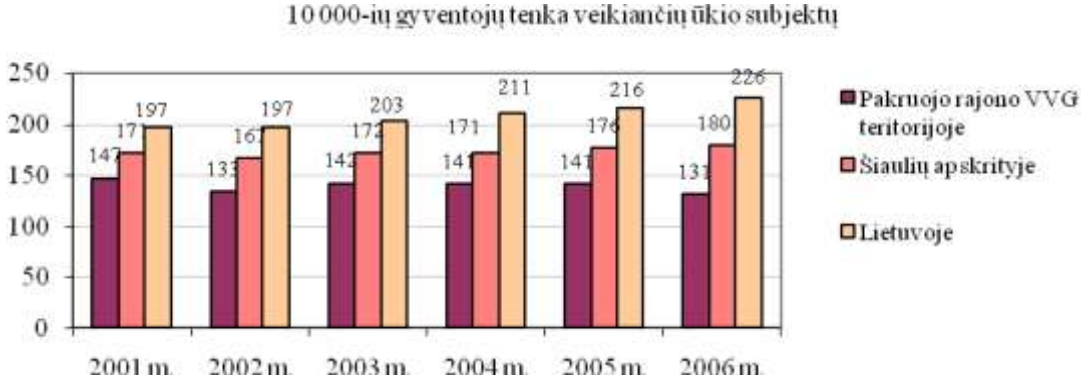

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.15 pav. Veikiantys ūkio subjektai

Nuo Lietuvos narystės Europos Sąjungoje pradžios pastebimai pasikeitė ekonominės veiklos prioritetai: veikiančių ūkių subjektų skaičius (be ūkininkų ūkių) 2004-2006 m. gerokai sumažėjo žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje bei žuvininkystėje (beveik 22 proc.) ir šiek tiek paslaugų sferoje (3,4 proc.), tačiau ženkliai – 49 proc. padaugėjo statyboje ir apie 10 proc. pramonėje.

Pagrindinės pramonės veiklos rūšys, plėtojamos Pakruojo rajone, yra išgaunamoji ir apdirbamoji pramonė, t. y. kapitalui ir darbui imli dažniausiai žemų technologijų pramonė. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, šiuo metu pagrindinę Pakruojo rajono pramonės produkcijos dalį sudaro dolomitinės skaldos, medienos, duonos ir pyrago gaminių produktai.

Dolomito gavyba Pakruojo rajone yra viena iš perspektyviausių verslo šakų. Rajone veikia dvi stambios skaldos gamyklos – AB „Dolomitas“ ir AB „Klovainių skalda“. Pastarosios įmonės gamina aukštos kokybės dolomito skaldeles, atitinkančias Europos standartus, visa gaminama produkcija yra sertifikuota. Statybos pramonės įmonės - AB „Meresta“, AB „Pakruojo arka“, UAB „Pakruojo remontas“ ir kitos - yra modernizuotos, užtikrina aukštą paslaugų kokybę; medienos įmonės - UAB „Pakruojo parketas“, UAB „Medis“, UAB „Parketo gamyba“ ir kitos - sėkmingai konkuruoja vietos ir užsienio rinkose; aukščiausios rūšies mėsos gaminius, laikantis senovės tradicijų, gamina UAB „Linkuvos mėsa“, o UAB „Kanrugėlė“ visoje Lietuvoje garsi rūkytais mėsos gaminiais.

Reikia paminėti, kad Pakruojo kraštas garsėja senomis alaus gamybos tradicijomis. Rajone veikia keletas smulkių alaus gamybos įmonių, kurios savo produkciją gali pasiūlyti patiems išrankiausiems vartotojams.

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje, kaip ir visoje šalyje bei apskrityje, smulkus verslas (žr. 2.16 pav.) yra vyraujantis. Per pastaruosius dvejus metus smulkios ir vidutinės įmonės, kuriose dirba mažiau nei 50 darbuotojų, sudarė apie 90 proc. visų veikiančių ūkio subjektų (išskyrus ūkininkų ūkius). Panaši šių įmonių procentinė dalis ir visoje šalyje (77 proc.) bei Šiaulių apskrityje (virš 90 proc.). Tai rodo, kad verslo struktūra VVG teritorijoje panaši į jo struktūrą šalyje.

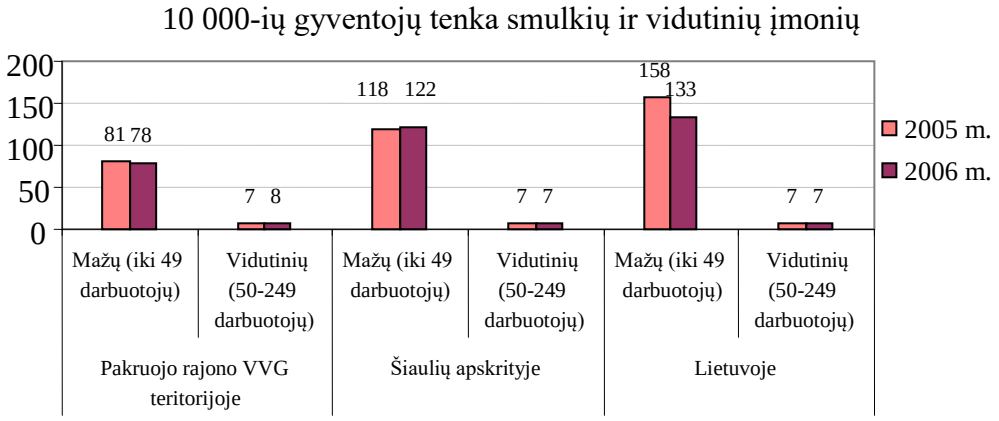

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.16 pav. Veikiančios smulkios ir vidutinės įmonės pagal darbuotojų skaičių

Paminėtina, kad per paskutiniuosius metus, priešingai nei apskrityje, smulkaus verslo įmonių (iki 49 darbuotojų) skaičius VVG teritorijoje sumažėjo 4 proc.

Anketinės apklausos metu respondentai nurodė, kad vietos gyventojų verslumas yra labai žemas, taip pat prasti yra verslo žinios ir įgūdžiai. Ypatingas dėmesys turėtų būti kreipiamas į nykstančių profesinių žinių (pvz., vietos amatininkų patirties) išsaugojimą. Vietos gyventojų teigimu, situacija šioje srityje yra bloga ir toliau sparčiai blogėja. Tai rodo, kad turimas vietos plėtros potencialas kol kas nėra pilnai panaudojamas.

Verslo įmonės ir jų veikla buvo taip pat buvo vertinama žemiau nei vidutiniškai. Gyventojų nuomone, įmonėms sunkiausiai sekasi plėtoti novatorišką veiklą gaminant naują ir kokybišką produkciją, taip pat laikytis aplinkosaugos reikalavimų bei racionaliai naudoti vietos išteklius.

Verslui skatinti rajone yra sukurtas smulkaus ir vidutinio verslo subjektų konsultavimo bei rėmimo tinklas. Nuo 2002 m. veikia Pakruojo verslo informacijos centras, kuris konsultuoja, organizuoja mokymus, informacinius renginius, teikia kitas paslaugas besidomintiems bei ketinantiems užsiimti verslu. 1998 m. rajono savivaldybė įsteigė smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondą. Fondo lėšomis yra iš dalies dengiamos paskolų palūkanos verslo projektams įgyvendinti, yra taikomos lengvatos kuriantiems naujas darbo vietas bei kitos rėmimo priemonės.

2.6.3. Statyba

Pagal vienam gyventojui tenkančią statybos darbų vertę paskutiniaisiais metais rajonas pastebimai (apie 18 proc.) atsilieka nuo apskrities ir šalies lygio (žr. 2.17 pav.). 2001-2006 m. laikotarpiu VVG teritorijoje pastebimai išaugo naujų butų ir negyvenamų pastatų statybos apimtys.

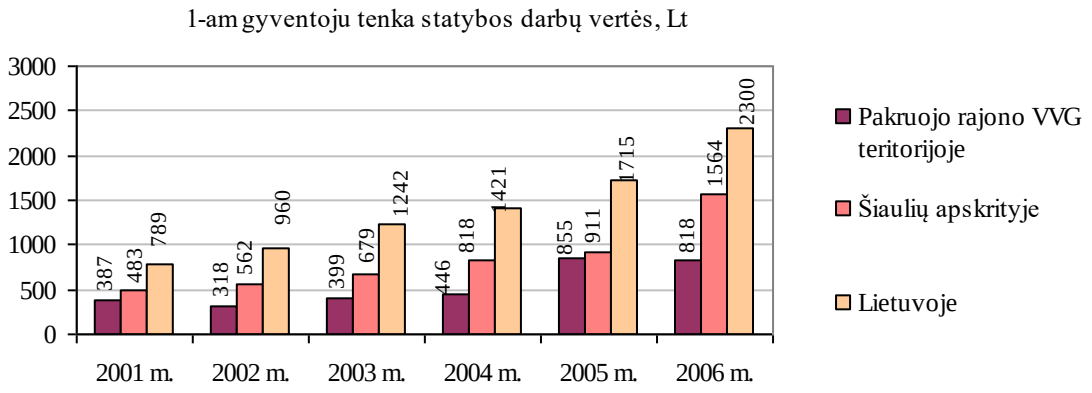

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.17 pav. Statybų darbų vertė

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2006 m., palyginti su 2001 m., negyvenamų pastatų buvo pastatyta 3 kartus daugiau.

2.6.4. Turizmas

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija aprėpia išskirtinę turizmo požiūriu geografinę vietovę.

Joje gausu archeologijos, istorijos, architektūros ir dailės paminklų. Pakruojo rajone yra šie kultūros paveldo objektai: 3 urbanistikos centrai (Linkuva, Rozalimas, Žeimelis), 17 buvusių dvarų sodybų, 17 vėjo malūnų, 24 architektūros paminklai (bažnyčios, koplyčios, vertingi statiniai, koplytstulpiai), 36 istorijos (kapavietės, rezistentų žuvimo vietos, įžymių žmonių gimtinės), 126 dailės (bažnytiniai paveikslai, apeiginiai reikmenys, skulptūros), 35 archeologijos (kapinynai, senovės gyvenvietės, piliakalniai), 8 gamtos (parkai, atskiri medžiai) paminklai.

Svarbiausieji: Pakruojo dvaro sodyba (centriniai rūmai ir vienintelis Europoje dolomitinis arkinis tiltas yra vertingiausi dvaro ansamblio statiniai), XIII-XIX a. Pakruojo kaimas, Linkuvos Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia ir karmelitų vienuolynas, XVII-XVIII a. Žeimelio urbanistikos centras, XVI-XIX a. Pirmojo Lietuvos fiziko chemiko Teodoro Grotuso (1785-1822) kapavietė, Gedučių kaimas, kompozitoriaus Juozo Pakalnio (1912-1948) gimtinė, Veselkiškių kaimas, Rozalimo Švč. Mergelės Marijos bažnyčia ir dievdirbio J. Danausko (1855-1937) skulptūros, Vytauto paminklas, kunigaikštienės Birutės paminklas.

Vėjo malūnai yra išskirtinė Pakruojo rajono istorijos kultūros paveldo dalis. Esant tokiai jų gausai būtų tikslinga organizuoti maršrutą „Vėjo malūnų kelias“. Tam būtinas malūnų restauravimas ir konservavimas, taip pat prie pagrindinių kelių esančių malūnų paskirties numatymas: vėjo malūnų ekspozicija Stačiūnų vėjo malūne, malimo proceso atkūrimas Kalpokų ar Vaišvydžių vėjo malūne, maitinimo užeiga Ūdekų vėjo malūne.

Vietos gyventojų teigimu, daugelio kultūros, istorijos ir architektūros paveldo objektų būklė ne tik kad yra prasta, bet ir toliau blogėja. Būtina šiuos objektus išsaugoti bei pritaikyti turizmui. Tai ne tik sudarytų sąlygas Pakruojo kraštui tapti patraukliam, bet ir lemtų atvykstamojo pažintinio turizmo plėtrą.

Gamtinis turizmas – turinti galimybių, bet visiškai neišnaudota turizmo kryptis. Linkuvos kalnagūbrio skiriamų Žiemgalės ir Mūšos-Nemunėlio lygumų derlingi laukai yra vieni svarbiausių gamtos išteklių. Plačias lygumas keičia mažos kalvelės, savitumu pasižymintys miesteliai, nedideli miškai (pastarieji užima 18 proc. rajono teritorijos), Petrašiūnų ir Klovainių dolomito karjerai. Pakruojo rajone nėra natūralių ežerų, tačiau turima 19 vandens telkinių - tvenkinių ir išeksploatuotų karjerų.

Visuomenės poreikiams naudojami 33 paplūdimiai. Gamtiniam turizmui plėtoti puikiai gali būti panaudojami parkai (daug jų susitelkę prie buvusių dvarų sodybų - Pakruojo, Aukštadvario, Balsių, Dovydiškio, Liesų, Pamūšio kt.). Tačiau daugelis jų, kaip ir maudyklės bei poilsio zonos nepritaikyti žmonių poilsiui: nėra įrengtų pėsčiųjų takų, nesutvarkyti privažiavimo keliai ir automobilių stovėjimo aikštelės, nėra būtinos infrastruktūros.

Didelė dalis gamtinių išteklių[1] yra susitelkę saugomose teritorijose[2] bei parkuose. (Saugomų teritorijų plotas rajone sudaro 11,88 proc. rajono teritorijos. Tačiau reikia pažymėti, kad šis plotas nėra pakankamas. Didžiausią saugomų teritorijų plotą sudarantis Gedžiūnų miško biosferos poligonas koncentruojasi vienoje rajono dalyje).

Rajone 1989 m. atlikus biologinės įvairovės tyrimus aptikta 5 grybų bei 19 augalų rūšių įrašytų į Lietuvos Raudonąją knygą. Gana gausi rajone ir žinduolių įvairovė: pastebėta 47 žvėrių bei žvėrelių rūšys, iš jų 8 žinduolių rūšys įrašytų į Lietuvos Raudonąją knygą.

Rajono teritoriją kerta Europos reikšmės ekologinis koridorius – KE4, kuris sieja Ventos vidurupio lygumą su Nevėžio lyguma. Mūšos, Kruojos, Daugyvenės, Šiladžio upių pakrantėse daug vandens paukščių.

Gausus rajono mažesnių upelių tinklas taip pat sudaro palankias sąlygas saugoti rajono gamtos biologinės įvairovės išteklius. Rajone yra 6 valstybiniai draustiniai (žr. 2.18 paveikslą): Linkuvos geomorfologinis, Daugyvenės hidrografinis, Glėbavo pedologinis, Laumekių botaninis, Laumenio botaninis zoologinis ir Draumėnų kraštovaizdžio. Šiuose draustiniuose išskyrus rekreacines zonas, būtų galima sudaryti galimybę turistams stebėti gyvūnus ir augalus. Bendra-

[1] Pažymėtina, kad Pakruojo rajonas nėra turtingas žemės gelmių išteklių. Iš viso rajono teritorijoje yra 16 iššvalgytų naudingųjų iškasenų telkinių, iš kurių 12 detaliai iššvalgytų. Pakruojo rajono savivaldybės teritorijoje Lietuvos geologijos tarnybos duomenimis yra: 9 dolomito telkiniai, smėlio telkinys, molio telkinys, 6 žvyro telkiniai.

[2] Į valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašą, patvirtintą LR Aplinkos ministro įsakymu (Žin., 2005, Nr. 71-2566), Pakruojo rajone įtraukti 3 geologiniai objektai: Bulotiškio, Kundročių akmenys ir Raudonpamūšio atodanga, geomorfologinis objektas - Lapgirio ozas bei 5 botaniniai objektai – ąžuolai.
Vertingiausi Pakruojo rajono gamtos paveldo objektai - Kundročių akmuo, Raudonpamūšio atodanga ir Lapgirio ozas LR Vyriausybės nutarimu paskelbti gamtos paminklais (Žin., 2000, Nr. 24-621).

darbiaujant su miškų urėdija šiuos draustinius būtų galima padaryti patrauklius turistams – leistinose vietose įrengti informacinius stendus, apžvalginius takus, poilsio zonas, bei kitus būtinus infrastruktūros elementus.

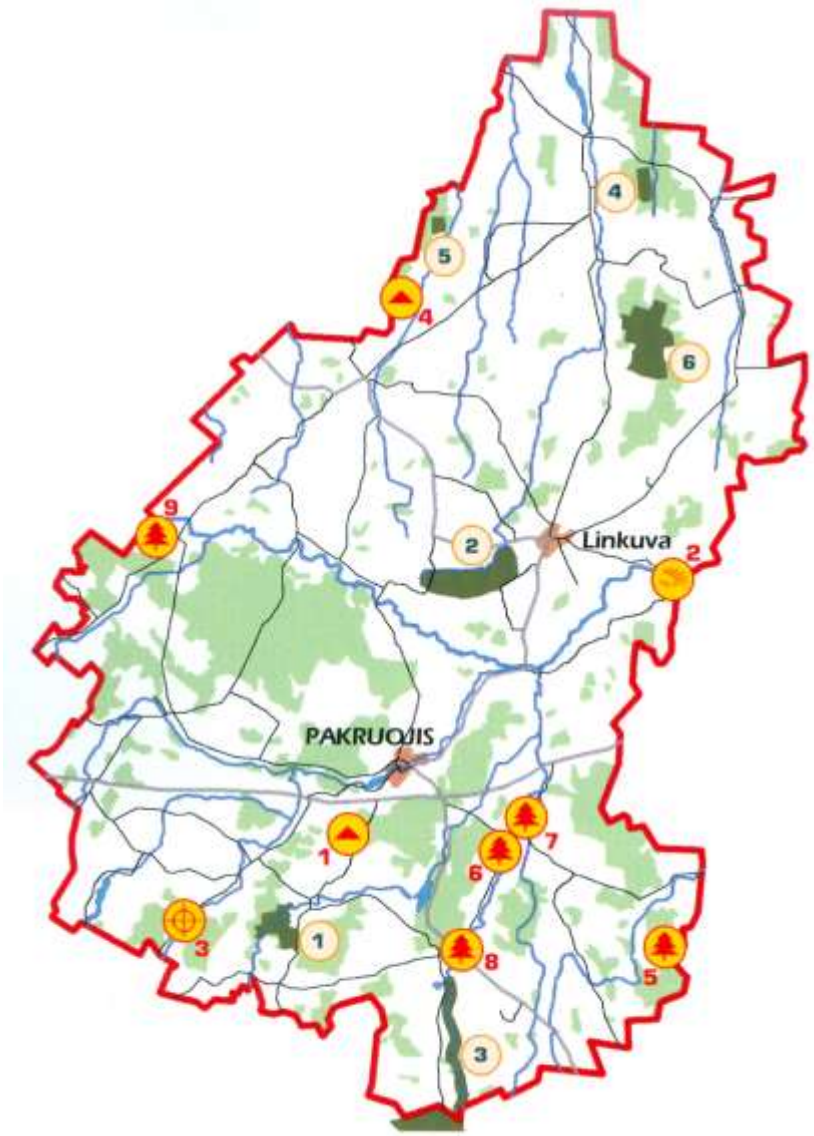

2.18 pav. Pakruojo rajono unikalūs gamtos ištekliai[3]

Žalia spalva paveiksle pažymėti valstybiniai draustiniai, raudona – gamtos paminklai bei gamtos paveldo objektai. Jų sąrašas bei trumpos charakteristikos pateikiamos 2.1 lentelėje.

[3] Lietuvos gamta. Saugomos teritorijos / M.Kirstukas (sud.) ir kt. – Kaunas: Lututė, 2004

2.1 lentelė. Saugomos Pakruojo rajono teritorijos ir gamtos paveldo objektai[3]

VALSTYBINIAI DRAUSTINIAI

Eil. Nr.	Pavadinimas	Plotas, ha	Įsteigimo metai	Draustinyje saugomi kompleksai ir objektai
1	Draumėnų kraštovaizdžio	257	1992	Šiaurės Lietuvos moreninėms lygumoms būdingas kraštovaizdis
2	Linkuvos geomorfologinis	742	1992	Linkuvos pakraštinio moreninio gūbrio fragmentas
3	Daugyvenės hidrografinis	171	1992	negilaus salpinio slėnio stipriai vingiuota Daugyvenės vidurupio atkarpa
4	Glėbavo pedologinis	85	1988	Mūšos–Nevėžio lygumos velėniniai glėjiniai priemolio dirvožemiai
5	Laumekių botaninis	43	1992	Mūšos–Nemunėlio lygumų plačialapių miškų augalų bendrijos su retų rūšių augalų augavietėmis
6	Laumenio botaninis-zoologinis	642	1992	reti plėšrieji paukščiai bei būdingi jų biotopai, nendrinių rupūžių populiacija

GAMTOS PAMINKLAI

Eil. Nr.	Pavadinimas	Vietovė
1	Kundročių akmuo (geologinis paminklas)	Kundročių kaimas
2	Raudonpamūšio atodanga (geologinis paminklas)	Raudonpamūšio kaimas
3	Lapgirio ozas (geomorfologinis paminklas)	Lapgirio kaimas

VALSTYBĖS SAUGOMI GAMTOS PAVELDO OBJEKTAI

Eil. Nr.	Pavadinimas	Vietovė
4	Bulotiškio akmuo (geologinis objektas)	Žeimelio g-ja, Bulotiškio miškas (21 kv.)
5	Ąžuolas (botaninis objektas)	Klovainių g-ja
6	Klovainių ąžuolas (botaninis objektas)	Klovainių kaimas
7	Klovainių storasis ąžuolas (botaninis objektas)	Klovainių kaimas
8	Rozalimo ąžuolas (botaninis objektas)	Rozalimas
9	Storasis ąžuolas (botaninis objektas)	Pamūšio kaimas

Pakruojo rajone beveik nėra ir apgyvendinimo infrastruktūros, labai reikalingos siekiant vystyti turizmą. Pakruojo mieste yra įsikūrę vieninteliai svečių namai, turizmo sodybų rajone apskritai nėra. Pagal turistų ir svečių apgyvendinimo įmonių tankumą (žr. 2.19 pav.) Pakruojo rajonas gerokai atsilieka nuo vidutinės situacijos šalyje ir apskrityje.

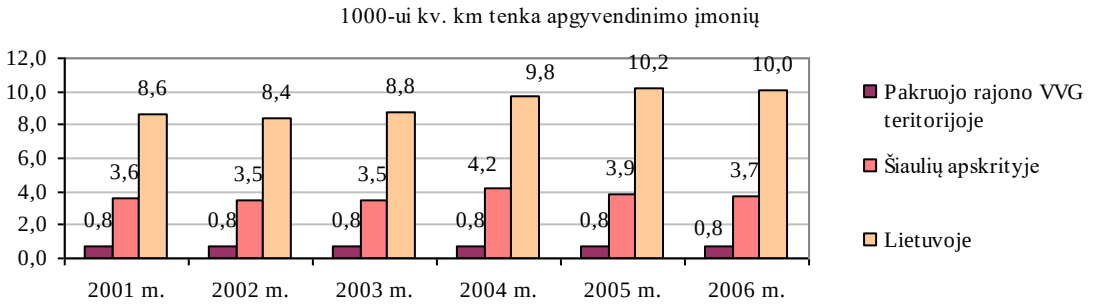

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.19 pav. Turistų ir svečių apgyvendinimo įmonės

Kaip rodo anketinės apklausos ir bendruomenių atlikta vietovės stipriųjų bei silpnųjų pusių analizė, vietos gyventojai didžiuojasi savo kraštu. Rajone yra bandoma ieškoti išskirtinumo elementų ir dedamos pastangos didinti jo patrauklumą atvykstantiems.

2003 m. buvo pradėtas įgyvendinti projektas „Pakruojis – HAV (humoro, alaus ir varnų) sostinė“, apimantis įvairias Pakruojo rajono turistinio įvaizdžio formavimo priemones: renginių organizavimą, prezentacijas kitose rajoninėse bei regioninėse šventėse, stendų kūrimą, reklaminių laikraščių bei lankstinukų leidybą ir kt. Deja, šiuo metu ši originali idėja nėra plačiau populiarinama.

Esant turtingam kulinariniam paveldui, išlikusiai tradicinio maisto produktų gaminimo įrangai, rajone yra galimybė tematiniu požiūriu sieti paveldą ir į rinką pateikti naujus turizmo produktus - įrengti Alaus, Sūrio, Pieno ir Duonos kelius.

Didelį postūmį turizmo plėtrai rajone galėtų duoti Pakruojo dvaro pritaikymas turizmo reikmėms. Šiuo metu įgyvendinamas projektas, kuriuo siekiama restauruoti bei iš dalies pritaikyti turizmo (ypač atvykstamojo) reikmėms unikalius Pakruojo dvaro sodybos centrinius rūmus, juos supančią teritoriją. Tikimasi, kad įgyvendinus projektą ne tik bus sudarytos prielaidos aktyviai regiono turizmo infrastruktūros plėtrai, bet taip pat bus skatinama smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, naujų darbo vietų kūrimas. Planuojama, kad kompleksą aplankančių turistų skaičius per metus išaugs iki 50 000 lankytojų.

2.6.5. Žemės ūkis

Pakruojo rajonas yra tipiškas žemės ūkio kraštas. Lygus reljefas, dideli melioruotos žemės plotai (72,4 proc.), našūs dirvožemiai, įvardijami kaip Pakruojo rajono stiprybė. Pakruojo rajone gana aukštas žemės naudmenų našumas – 48 balai. Šiaulių apskrityje jis sudaro 43,0 balus, o Lietuvoje – 39,6. Tai rodo, kad Pakruojo rajone vyrauja našūs, žemės ūkio plėtrai vertingi dirvožemiai, kurie yra labai svarbi sąlyga žemės ūkio kultūrų derlingumui, o tai savo ruožtu sąlygoja ūkių konkurencingumą.

Pakruojo rajono VVG teritorijai būdingas intensyvus žemės ūkis. Rajone nuolat didėja ariamos žemės plotas (2006 m. 95 proc. ž.ū. naudmenų). Vyrauja augalininkystės produktų – rapsų, cukrinių runkelių, pašarinių kultūrų ir ypač grūdų gamyba. Augalininkystės produkcija sudaro beveik du trečdalius (apie 60 proc. – 2005[4] m.) bendrosios žemės ūkio produkcijos, o grūdiniais augalais apsėjama daugiau ne du trečdaliai pasėlių plotų. Nusistovėję cukrinių runkelių, linų plotai rodo, kad žemdirbiai turi patikrintas šių kultūrų auginimo technologijas.

Gyvulininkystės šaka mažiau intensyvi: hektarui žemės ūkio naudmenų čia tenka 40 proc. mažiau sąlyginių gyvulių ir pagaminama apie 20 proc. mažiau gyvulininkystės produkcijos[5] nei vidutiniškai šalyje.

Žemės ūkio gamyba sutelkta daugiau nei 4,8 tūkst. ūkininkų bei šeimos ūkių ir 24 žemės ūkio bendrovėje ir įmonėse[6]. Pakruojo rajono VVG teritorijoje vyrauja didesni nei visoje šalyje ar apskrityje ūkininkų ir šeimos ūkiai – vidutinis ūkio dydis (17,3 ha) 56 proc. didesnis nei šalies mastu ir 20 proc. didesnis nei apskrityje. Tačiau rajone per pastaruosius trejus metus yra pastebima vidutinio ūkio ploto mažėjimo tendencija. Tai nėra palanku rajono žemės ūkio konkurencingumo požiūriu. Didžioji smulkių ūkių dalis priklauso pensinio amžiaus ūkininkams, o tai stabdo ūkinės veiklos įvairinimo (diversifikavimo) procesą ir iškelia ūkių tęstinumo problemą.

Žemės ūkio bendrovių ir įmonių vidutinis dydis (1216 ha žemės ūkio naudmenų) beveik dvigubai didesnis nei jų vidutinis dydis Lietuvoje (610 ha) ar apskrityje (883 ha). Vienos iš pirmaujančių yra Lygumų, Kalpokų, Linkuvos, Žvirblionių, Pelaniškių žemės ūkio bendrovės.

Rajone yra nemažai žemės ūkio paslaugas teikiančių įmonių – UAB „Alfa agro“, UAB „Robusta“, UAB „Pakruojo agrochemija“, UAB „Lobingus“.

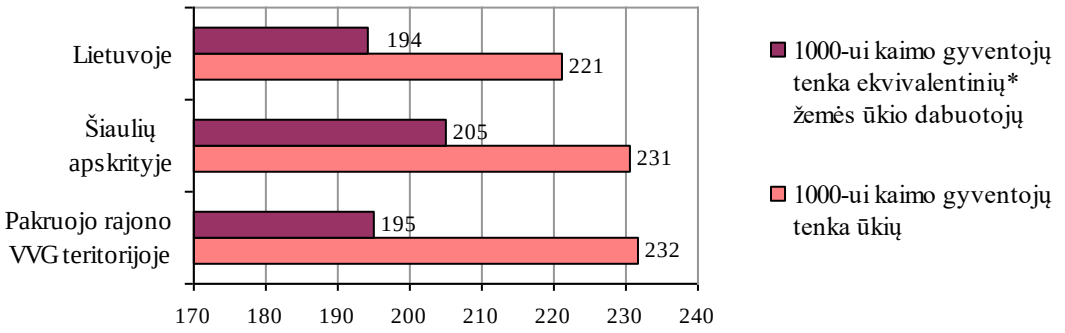

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

Pastaba: * ekvivalentinis darbuotojas – tai darbuotojas dirbantis, visą darbo dieną ar visu etatu. Ne visą darbo dieną dirbusių darbuotojų skaičius yra perskaičiuotas į dirbusius visą darbo dieną.

2.20 pav. Žemės ūkio reikšmė kaimo gyventojams, 2005 m.

[4] 2006 m. žemės ūkio bendrosios produkcijos struktūrą paveikė sausra, dėl to šie metai neatspindi tikrosios situacijos.
[5] Vertinta pagal gyvulininkystės produktų, perskaičiuotų į pieną, apimtį, tenkančią 100 ha žemės ūkio naudmenų.
[6] Pagal 2005 m. Žemės ūkio struktūros tyrimo duomenis.

Nors Pakruojis yra žemdirbiškas kraštas, statistikos departamento duomenimis, tūkstančiui kaimo gyventojų tenka panašiai žemės ūkio darbuotojų bei ūkių kaip ir vidutiniškai Lietuvoje (žr. 2.20 pav.). Tai rodo, kad intensyvus vietos žemės ūkis „išstumia“ iš šios ekonominės veiklos perteklinę darbo jėgą, todėl šiame krašte ateityje bus labai aktualus rajono ekonomikos įvairovės plėtojimas.

2.7. Viešoji infrastruktūra ir paslaugos

2.7.1. Susisiekimas

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija labai palankioje transporto srautų sankirtoje. Pakruojo rajonas yra tarpinė grandis tarp Šiaulių ir Panevėžio apskričių centrų bei tarptautinių magistralinių kelių, Pakruojį su Šiaulių ir Panevėžio miestais jungia geri automobilių keliai.

Tačiau bendras VVG teritorijoje esantis automobilių kelių tinklas prastesnis nei apskrityje ar šalies mastu - kelių ilgis siekia 831 km (žr. 2.21 pav.), iš jų su pagerinta kelio danga – 158 km, su kita danga - 806 km. Pastaraisiais metais jų tankis Pakruojo rajone buvo vidutiniškai 30 proc. mažesnis nei šalyje ar apskrityje. Rajono savivaldybės administracijos duomenimis, valstybinės reikšmės kelių tinkle Pakruojo rajono žvyrkeliai sudaro 51,2 proc., o bendrame kelių tinkle - 68,3 proc., kurių didžiąją dalį sudaro vietinės reikšmės keliai.

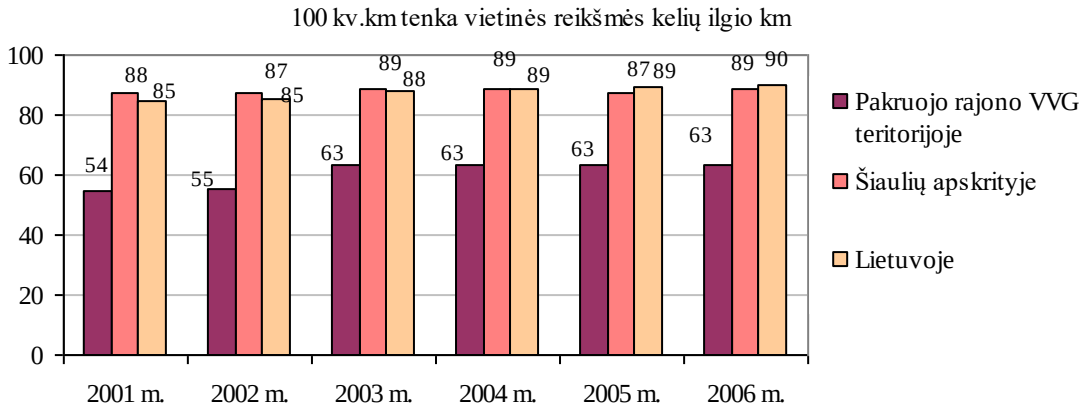

Šaltinis: Apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.21 pav. Vietinės reikšmės kelių tankis

Daugiau kaip pusė gyvenamosios vietovės stipriųjų ir silpnųjų savybių analizę atlikusių kaimo bendruomeninių organizacijų (Trišonių, Ruponių, Preičiūnų, Linksmučių, Stačiūnų, Pašvitinio ir kitos) nurodė, kad neasfaltuotos gatvės ir keliai, prasti šaligatviai yra jų gyvenamosios vietovės viena iš didžiausių negerovių. Ši problema tampa ypač aktuali vasarą, kai gyvenvietės skendi dulkėse. Didelė dalis sociologiniame tyrime dalyvavusių respondentų prastą kelių būklę

taip pat įvardijo kaip vieną iš opiausių rajono problemų ir mano, kad ji turėtų būti sprendžiama prioriteto tvarka.

Beveik trečdalis rajono bendruomenių nurodė, kad jų netenkina viešojo transporto paslaugų kokybė - šių paslaugų kaimo gyventojams trūksta, taip pat buvo įvardyta ir ikimokyklinio amžiaus vaikų pavėžėjimo problema. Nepakankamos viešojo transporto paslaugos (pvz., reti maršrutai) apriboja vietos gyventojų veiklos galimybes: sunku įsidarbinti už gyvenamosios vietovės ribų, įsitraukti į visuomeninę veiklą, lankyti įvairius užsiėmimus pagal pomėgius ir kt. Dabartinė viešojo transporto būklė didžiausią neigiamą įtaką daro vietos jaunimo ir moterų raiškai.

2.7.2. Švietimas ir ugdymas

Pakruojo rajono VVG teritorijoje pakankamai gerai išplėtota švietimo ir ugdymo sistema. Čia 50-60 proc. geriau nei vidutiniškai apskrityje ir šalyje išplėtotas mokyklų tinklas (žr. 2.19 ir 2.22 pav.).

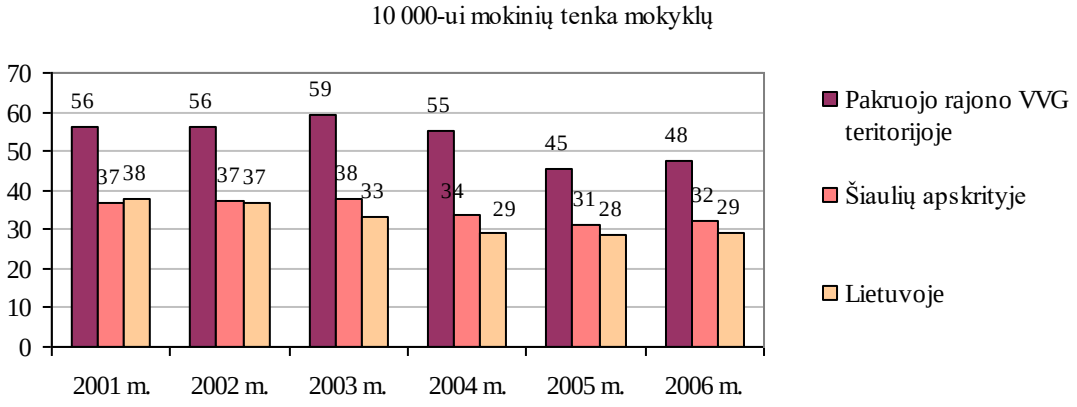

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.22 pav. Mokyklų tinklas

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje yra 2 gimnazijos, 3 vidurinės mokyklos, 14 pagrindinių, 1 pradinė[7], muzikos mokykla, 10 vaikų lopšelių-darželių. Veikia Pakruojo sporto centras[8]. Rajone veikia viena profesinė mokykla – Žeimelio žemės ūkio mokykla.

[7] Pakruojo „Atžalyno“ gimnazija, Linkuvos gimnazija, Lygumų vidurinė mokykla, Rozalimo vidurinė mokykla, Rozalimo vidurinės mokyklos Medikonių filialas, Žeimelio vidurinė mokykla, Balsių pagrindinė mokykla, Bardiškių pagrindinė mokykla, Degesių pagrindinė mokykla,Grikpėdžių B. Nainio pagrindinė mokykla, Guostagalio pagrindinė mokykla, Klovainių pagrindinė mokykla, Klovainių pagrindinės mokyklos, Pakruojo „Žemynos“ pagrindinė mokykla, Pamūšio pagrindinė mokykla, Pašvitinio pagrindinė mokykla, Stačiūnų pagrindinė mokykla, Šukionių J. Noreikos pagrindinė mokykla, Triškonių pagrindinė mokykla, Pakruojo „Versmės“ pradinė mokykla

[8] Sportinei veiklai naudojamos šios sporto bazės: Pakruojo miesto stadionas (bėgimo takai, dirbtinės dangos aikštelė, 2 pilnų matmenų futbolo aikštės); BMX mažųjų dviračių kroso trasa, turinti tradicijas ir aukštus sportinius pasiekimus demonstruojanti sporto šaka Pakruojo rajone; Sporto kompleksas (sporto salė, pagalbinės patalpos); Petrašiūnų

Pakruojo rajone mokytojų yra daugiau lyginant su apskrities ir šalies santykiniais rodikliais (2.23 pav.). Per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį čia tūkstančiui mokinių mokytojų teko vidutiniškai 16 proc. daugiau nei apskrityje ir 11 proc. daugiau nei šalyje. Absoliuti dauguma Pakruojo rajone dirbančių mokytojų turi aukštąjį išsilavinimą. Bet vis dar trūksta kai kurių mokslo sričių, ypač užsienio kalbų mokytojų.

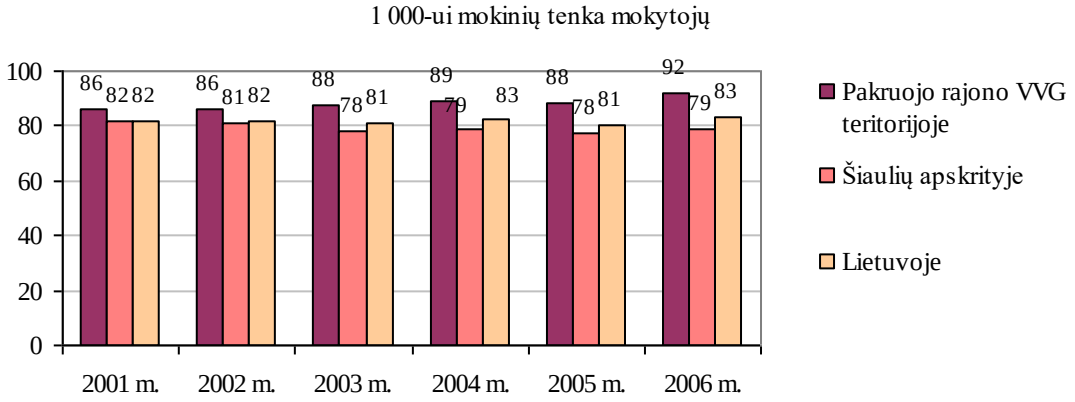

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.23 pav. Pakruojo rajono mokytojai

Viena pagrindinių geresnės švietimo sistemos Pakruojo rajone būklės prielaidų yra didesnis jos finansavimas (žr. 2.24 pav.). Per pastaruosius trejus metus savivaldybės biudžeto išlaidos, tenkančios vienam mokiniui, rajone buvo 13 proc. didesnės nei vidutiniškai šalyje ar Šiaulių apskrityje.

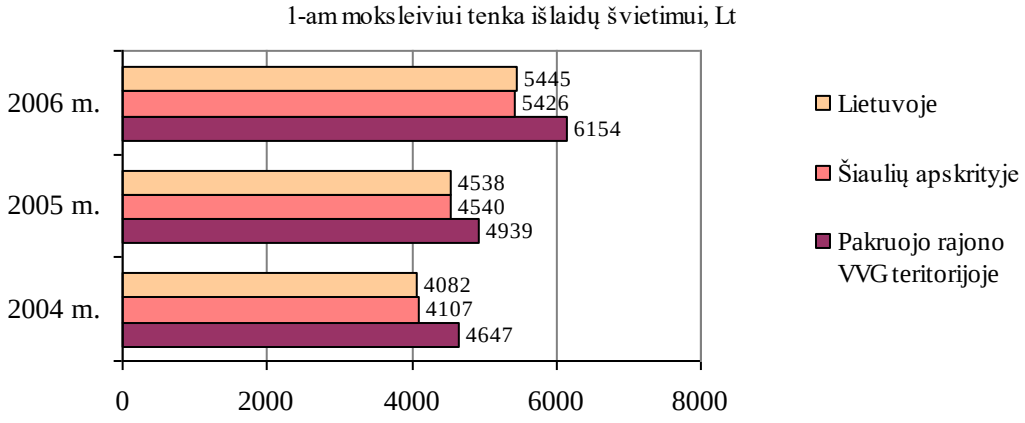

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.24 pav. Savivaldybės išlaidos švietimui

Tačiau rajone gerokai prasčiau nei apskrityje ir šalyje išplėtotas ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas. Pastaraisiais metais ikimokyklinio amžiaus vaikai (iki 7 metų amžiaus) yra tik 29 proc. aprūpinti vietomis darželiuose (žr. 2.25 pav.).

motokroso trasa (turinti licenciją vykdyti šalies ir tarptautines varžybas). Pagal Pakruojo rajono savivaldybės 2007 – 2013 m. strateginis plėtros planą

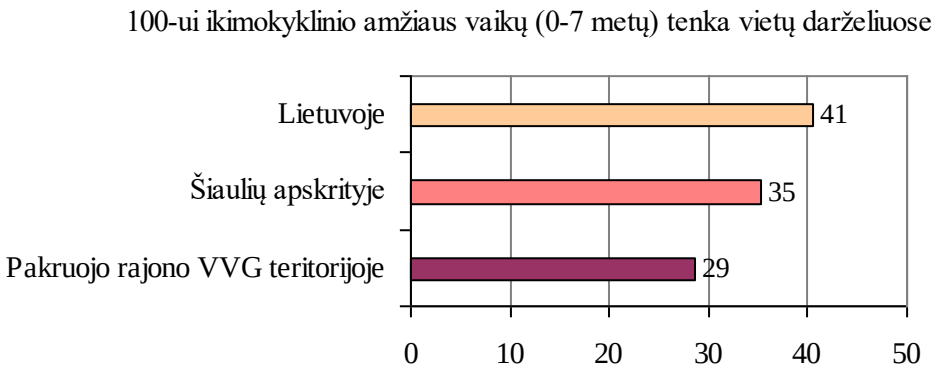

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.25 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas 2006 metais

Nuo 1995 m. Pakruojyje veikia suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centras. Šis centras vykdo formalųjį suaugusiųjų ir jaunimo mokymą, neformalųjį suaugusiųjų švietimą, vykdo profesinį informavimą ir konsultavimą. Rajone pat veikia Vilniaus Žirmūnų darbo rinkos mokymo centro Pakruojo skyrius. Šis mokymo skyrius moko naujų profesijų, perkvalifikuoja asmenis, turinčius darbo rinkoje nepaklausias profesijas, organizuoja kvalifikacijos tobulinimo trumpalaikius kursus atsižvelgdamas į darbo rinkos poreikius. Per metus vidutiniškai yra parengiama apie 170 darbo rinkoje paklausą turinčių specialistų.

2.7.3. Komunalinis ūkis ir būstas

Vandens tiekimas. Dalis rajono gyventojų (apie 50 proc.) naudoja centralizuotai tiekiamą vandenį, likusieji - privačių šachtinių šulinių bei artezinių gręžinių vandenį. Rajone yra apie 380 įvairios paskirties gręžinių. Geriamuoju vandeniu centralizuotai gyventojus aprūpina vieninteliė įmonė - UAB „Pakruojo vandentiekis“. Šiai įmonei priklauso 40 požeminio vandens gręžinių, iš kurių 25 yra veikiantys. Įmonei taip pat priklauso yra 17 vandens bokštų, iš kurių veikia tik 7.

Pakruojo rajone centralizuotam vandens tiekimui požeminis vanduo išgaunamas iš trijų vandenviečių – Pakruojo, Linkuvos ir Degučių spūdinių vandeningų sluoksnių. Iš giliau slūgsančių vandeningųjų sluoksnių jis išgaunamas gręžiniais.

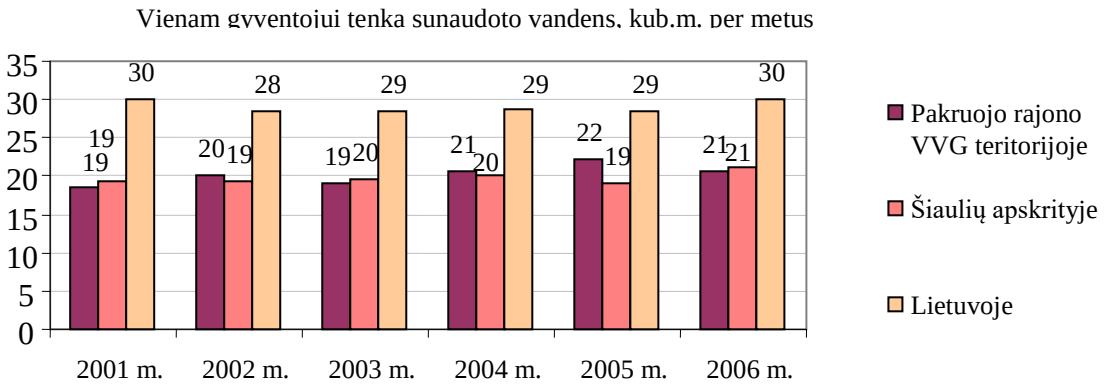

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.26 pav. Sunaudota vandens ūkio ir buities reikmėms

Vidutinės trukmės laikotarpiu Pakruojo rajone ūkio ir buitinėms reikmėms kasmet sunaudojama apie 580 tūkst. m^3. Skaičiuojant vienam gyventojui, vandens per metus sunaudojama 30 proc. mažiau nei vidutiniškai šalyje (2.26 pav.). Palyginti mažai vandens sunaudojama pramonės, žemės ūkio ir kitoms ūkio reikmėms.

Gruntinių vandenų kokybė nėra labai gera, nes didelis geležies, karbonatų (vanduo yra kietas) kiekis. Gyventojams priklausančių šachtinių šulinių vanduo taip pat yra kietas, be to, pasižymi dideliu nitratų kiekiu ir mikrobiologiniu užterštumu. (Šiaulių visuomenės sveikatos centras per devynis 2006 m. mėnesius ištyrė 680 apskrities šachtinių šulinių, kurių vandenį naudoja nėščiosios ar kūdikiai iki 6 mėn. amžiaus. Beveik 80 proc. tyrimų buvo rastas padidintas nitratų kiekis vandenyje ir 53 proc. tyrimų - padidintas nitritų kiekis, 26 proc. tyrimų buvo rasta mikrobinė tarša. Tyrimų analizė parodė, kad Pakruojo rajone tarša yra viena didžiausių apskrityje - čia nitratų buvo rasta net iki 464,9 mg/l, tai reiškia, kad beveik 50 kartų viršija leistiną nitratų koncentraciją geriamajame vandenyje, kurį vartoja nėščiosios ir kūdikiai).

Šiuo metu tik Linkuvos, Petrašiūnų, Pamūšio ir Žeimelio kaimų vandenvietės turi vandens kokybės gerinimo įrenginius. Juose yra mažinamas bendras geležies kiekis.

Problemą kelia vandenvietės, kurios nepriklauso UAB „Pakruojo vandentiekis“ ir kurių savininkai yra pajininkai arba ūkininkai. Tokios vandenvietės neatitinka Aplinkos ministerijos nustatytų reikalavimų – jų sanitarinės zonos neaptvertos, gręžiniai yra prastos būklės.

Geriamajam vandeniui įtakos turi ne tik požeminių vandens išteklių kokybė, bet ir centralizuoto geriamojo vandens tiekimo tinklų būklė. Dauguma vandens tiekimo tinklų paklota prieš 20–30 metų. Dėl prastos vamzdžių būklės vanduo, prieš patekdamas pas vartotoją, žymiai suprastėja. Šiuos tinklus yra būtina renovuoti.

Bendruomenių atlikta gyvenamosios vietovės stipriųjų ir silpnųjų savybių analizė bei anketinės apklausos duomenys patvirtina, kad bloga geriamojo vandens kokybė yra viena iš di-

džiausių rajono problemų. Didžiausia savo gyvenamosios vietovės silpnybe kokybiško geriamojo vandens nebuvimą įvardijo Triškonių, Ruponių, Pakruojo, Stačiūnų, Šukionių, Guostagalio, Klovainių, Balsių, Pamūšio, Pašvitinio Rozalimo, Žalgirio bendruomeninės organizacijos, taip pat Plaučiškių kaimo ir aplinkinių kaimų bendruomenė. Dar aštuonios bendruomeninės organizacijos nurodė, kad didžiausia silpnoji savybė yra vandentiekio nebuvimas, arba esantis dalinis ar labai prastas vandentiekis – tai Linkuvos, Sigutėnų, Preičiūnų, Linksmučių, Degėsių, Mikoliškio, Rozalimo, Žalgirio kaimų bendruomenės. Pakruojo kaimo gyventojai nurodė neturintys artezinio šulinio, Kauksnujų kaimo bendruomenės problema, jog nėra aiškaus vandentiekio šeimininko.

Nuotekos. Bendras nuotekų tinklų ilgis Pakruojo rajone yra 69,40 km, o nuotekų tinklų, eksploatuojamų pagal sutartis - 22,7 km. Lietaus nuotekų sistemos trasų ilgis nėra žinomas. Kanalizacijos sistemos būklė gana prasta: nuotekų surinkimo tinklai seni, įlūžę, įtrūkę, dažnai užsikemša, daugėja gedimų nuotekų tinkluose. Yra gyvenamųjų vietovių, kuriose visiškai nėra nuotekų tinklų bei jų valymo įrenginių. Paviršinis vanduo kaimuose ir gyvenvietėse dažnai nuteka atvirais grioviais.

Kanalizacijos trūkumą (arba turint tik dalinę kanalizaciją) kaip vieną didžiausių vietovės problemų įvardijo Linkuvos, Sigutėnų, Preičiūnų, Klovainių, Balsių kaimų bendruomenės. Nuotekų valymo įrenginių trūkumą nurodė Triškonių, Linksmučių, Degėsių, Gačionių, Pamūšio, Pašvitinio, Rozalimo kaimų bendruomenės. Tačiau šios problemos aktualios ir daugeliui kitų rajono kaimų bei gyvenviečių. Gyventojai nuotekas surenka į prastos kokybės, nesandarias duobes (tokios, neturinčios izoliacinio pagrindo duobės, kaip ir netvarkingi lauko tualetai, yra didžiausi paviršinio vandens taršos šaltiniai). Didelė dalis kaimo gyvenviečių buitinių nuotekų išleidžiamos į Pakruojo rajono upes. Taip yra stipriai teršiama gamta, iškyla grėsmė žmonių sveikatai.

Didžioji dalis (57,2 proc.) sociologiniame tyrime dalyvavusių rajono gyventojų teigia, kad prasta komunalinių paslaugų - vandentiekio ir kanalizacijos kokybė yra pati opiausia rajono problema. Jų manymu, kaimų ir miestelių sanitarinė būklė (tai irgi susiję su kanalizacija ir geriamo vandens kokybe) yra bloga ir toliau blogėja. Iš kaimo bendruomeninių organizacijų gauta informacija tik patvirtina didelį problemos mastą. Gyventojų nuomone, šios problemos rajone turėtų būti sprendžiamos prioriteto tvarka.

Teršalai ir atliekos. Palyginti su vidutine tarša Šiaulių apskrityje ir šalyje, rajone išmetamų teršalų kiekis, tenkantis kvadratiniam kilometrui, yra kelis kartus mažesnis (žr. 2.27 pav.). Be to, per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį, išmetamų teršalų kiekis sumažėjo beveik 23 proc.

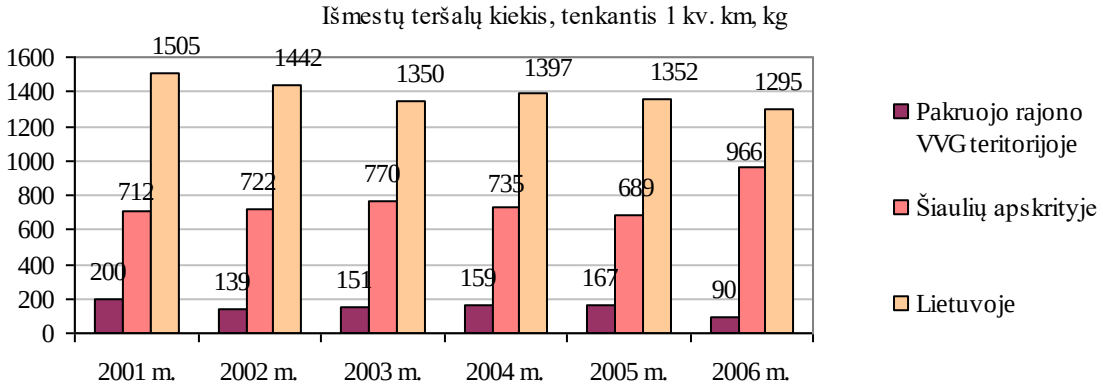

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.27 pav. Išmesta teršalų

Atliekų kaupimas ir tvarkymas – vienos iš svarbiausių aplinkosaugos problemų vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijoje. Pagrindiniai taršos objektai – galvijų fermos, kiaulidės[9], valymo įrenginiai, sąvartynai, naftos bazės, pesticidų saugojimo sandėliai.

Pakruojo rajone įgyvendinama regiono atliekų tvarkymo sistema. Pakruojo rajono aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, rajono teritorijoje yra 29 sąvartynai, kuriuose surenkamos susidariusios atliekos. Šiuo metu 27 neįteisinti sąvartynai yra uždaryti[10], atliekas juose kaupti draudžiama. Įteisinti tik du sąvartynai Aleknaičių (Pakruojo sen.) ir Pagulianko (Linkuvos sen.) kaimuose, iš kurių pastarąjį taip pat planuojama uždaryti.

Atliekų surinkimo paslaugos teikiamos Pakruojyje, Linkuvoje bei dar 49 gyvenvietėse ir kaimuose. Rajone veikia 1 komunalinio ūkio tarnyba - tai UAB „Pakruojo komunalininkas“. Iš dalies atliekų surinkimo paslaugas teikia UAB „Švarinta“.

Pakruojo rajono savivaldybės teritorijoje parinktos penkios atliekų rūšiavimo aikštelių vietos, bei pradėti statybos darbai Rozalimo ir Klovainių seniūnijose. Biodegraduojančių atliekų šalinimas rajone dar nėra išspręstas.

Būstas. Pakruojo rajono VVG kaimo vietovėse gyvenamasis būstas sudaro daugiau nei 0,5 mln. kvadratinių metrų. Per vidutinės trukmės laikotarpį jis sumažėjo beveik 1 proc., kai tuo tarpu Šiaulių apskrities ir šalies kaimo vietovėse jis išaugo 1-2 proc. Tačiau Pakruojo rajono kaimo gyventojų būstas mažiau erdvus nei apskrityje ar šalyje (žr. 2.28 pav.).

[9] Naujai statomi kiaulių penėjimo kompleksai, nors ir mažesnių gamybinių pajėgumų, dėl savo veiklos pobūdžio taip pat yra potencialūs aplinkos taršos židiniai.
[10] Daugelis sąvartynų įrengti nesilaikant aplinkosaugos reikalavimų, apleistuose karjeruose, kur kyla didelis tiesioginio sąlyčio su požeminiais vandenimis pavojus.

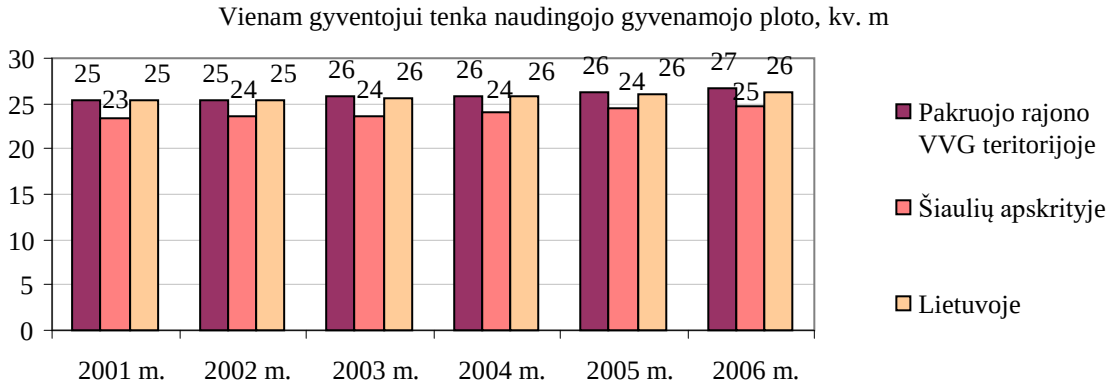

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.28 pav. Gyvenamasis būstas kaimo vietovėse

Gyvenamojo būsto būklė Pakruojo rajone yra gera ir vidutinės trukmės laikotarpiu nuolat gerėjo. Avarinio būsto dalis bendrame gyvenamajame fonde labai menka – pastaraisiais metais nesiekia nė pusės procento ir yra kelis kartus mažesnė nei vidutiniškai šalyje ar apskrityje (žr. 2.29 pav.).

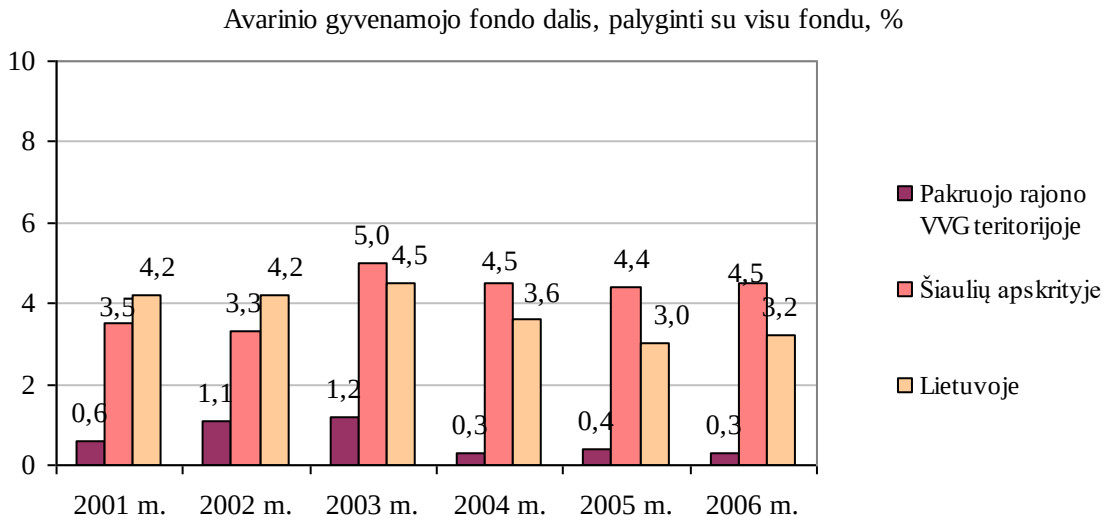

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.29 pav. Avarinis gyvenamasis būstas

Be to, per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį šis Pakruojo rajono atotrūkis pastebimai padidėjo. 2006 m., palyginti su 2001 m., avarinio gyvenamojo būsto naudingasis plotas rajone sumažėjo beveik 50 proc.

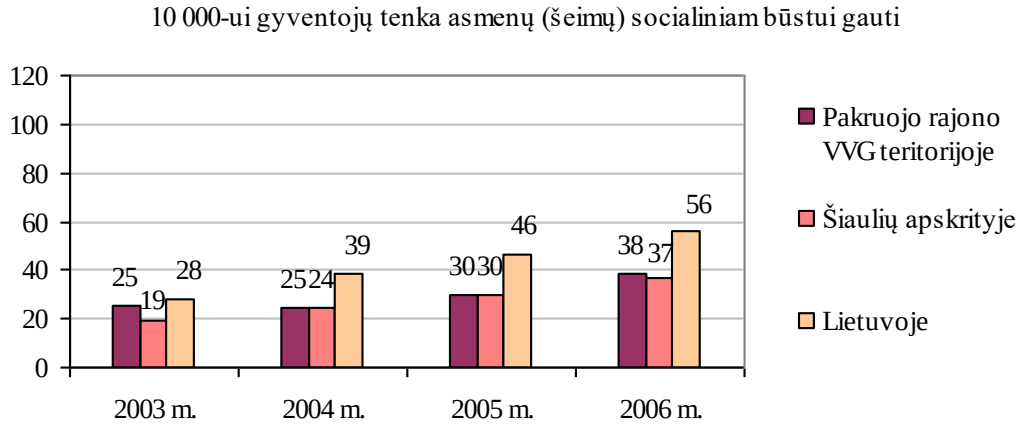

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.30 pav. Socialinio būsto poreikis

Pakruojo rajono VVG kaimo vietovėse kasmet didėja socialinio būsto poreikis. Per pastaruosius ketverius metus asmenų (šeimų), įrašytų į sąrašus socialiniam būstui gauti, padaugėjo beveik 47 proc. Tačiau socialinio būsto poreikis čia mažesnis nei šalies kaimo vietovėse (žr. 2.30 pav.).

2.7.4. Socialinė apsauga ir socialinės paslaugos

Socialinės apsaugos sistema Pakruojo rajone savivaldybės biudžeto lėšomis finansuojama šiek tiek geriau nei visoje apskrityje, tačiau pastebimai menkiau nei visoje šalyje (žr. 2.31 pav.).

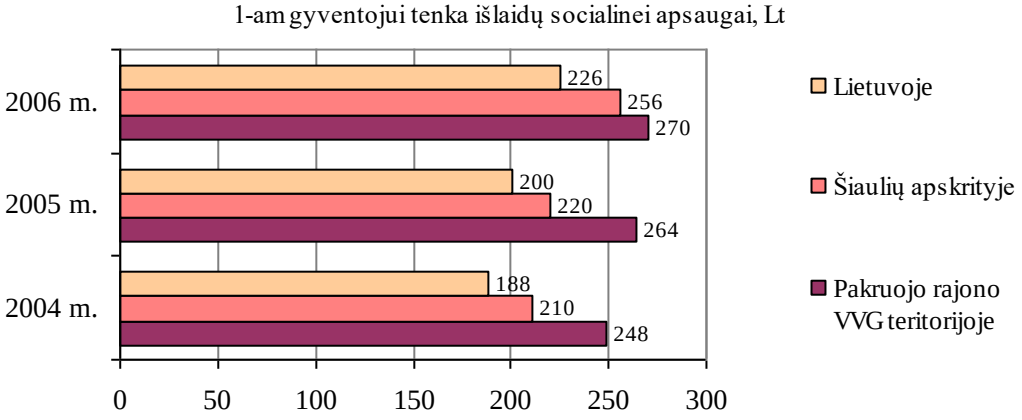

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.31 pav. Savivaldybės išlaidos gyventojų socialinei apsaugai

Socialinių paslaugų infrastruktūra rajone yra pakankamai gerai išplėtota – šiuo metu veikia stacionarias ir nestacionarias paslaugas teikiančios socialinės įstaigos. Rajone suformuotas socialinių paslaugų tinklas. Jį sudaro stacionarios globos įstaigos, slaugos namai ar palatos, pagalbos namuose tarnybos, dienos centrai ir bendruomenių centrai. Stacionarios socialinės pa-

slaugos teikiamos senelių globos namuose ir pensionatuose, neįgalių žmonių pensionatuose, vaikų globos bei šeimyninio gyvenimo namuose.

Pakruojo rajono VVG teritorijoje veikia 1 globos įstaiga seniems žmonėms, kurioje per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį 100 proc. padaugėjo vietų (žr. 2.32 pav.). Dažniausiai šioje globos įstaigoje vidutinės trukmės laikotarpiu visos vietos būdavo užimtos. Rajone taip pat yra 1 globos įstaiga suaugusiems neįgaliems žmonėms.

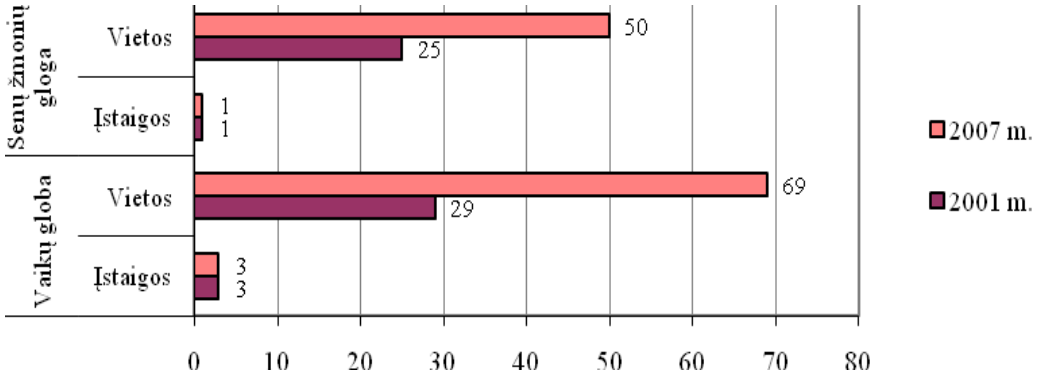

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.32 pav. Globos įstaigų ir vietų jose skaičius Pakruojo rajone

Senų žmonių stacionarinės priežiūros tinklas rajone (nuo 2005 m.) išplėtotas geriau nei apskrityje ar šalyje (žr. 2.33 pav.). Čia dešimčiai tūkstančių pensinio amžiaus žmonių globos namuose esančių vietų tenka apie 7 proc. daugiau nei vidutiniškai šalyje ir 16 proc. – nei Šiaulių apskrityje.

10 000-ių pensinio amžiaus žmonių tenka vietų globos įstaigose

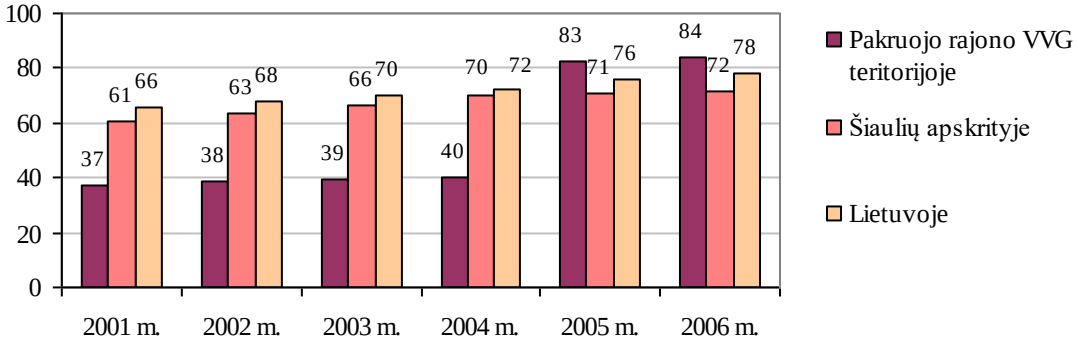

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.33 pav. Senų žmonių globos namų tinklas

Pakruojo rajono VVG teritorijoje veikusi pirmoji vaikų globos institucija, Pakruojo miesto vaikų lopšelio – darželio „Liepaitė“ vaikų globos grupė, 1993 m. buvo reorganizuota į Pakruojo vaikų globos namus, kurie likviduoti 2000 metais. Likvidavus Pakruojo vaikų globos namus įsteigta: Pamūšio parapijiniai vaikų globos namai, Samariečių vaikų globos namai, Linkuvos spec. internatinės mokyklos globos grupė, kuri panaikinta 2005 m., o vaikai perkelti į Rozalimo vaikų lopšelio – darželio laikinosios globos grupę. 2007 m. rajone veikė 3 vaikų globos namai, kuriuose lyginant su 2001 m., vietų pagausėjo daugiau nei dvigubai (žr. 2.32 pav.).

Jau ketvirtus metus Pakruojyje veikia nestacionarių socialinių paslaugų centras. Šiame centre yra 15 laikino apgyvendinimo vietų. Centro paslaugų gavėjai yra vyresnio amžiaus žmonės, taip pat žmonės su negalia, asmenys iš probleminių šeimų, nukentėję nuo smurto, rizikos grupės asmenys: benamiai, grįžę iš įkalinimo vietų ir pan. Taip pat teikiama pagalba ir namuose.

VšĮ „Pakruojo neįgaliųjų dienos centras” organizuoja užimtumą neįgaliesiems: yra pinama iš vytelių, vyksta floristikos, siuvimo, žaislų gamybos užsiėmimai. Centras taip pat teikia skalbimo, maudymosi, kopijavimo, apgyvendinimo ir transporto paslaugas. Svarbu tai, kad ši įstaiga suteikia galimybę vietos bendruomenei daugiau sužinoti ir pažinti negalią turinčius žmones bei jiems padėti. Centro veikla skatina bendradarbiavimą tarp įvairaus profilio socialinių įstaigų ir lankytojų. Taip yra prisidedama prie socialinio solidarumo rajone stiprinimo.

Linkuvos rekonstruotame dvare yra įsikūręs socialinių paslaugų centras, teikiantis įvairias stacionarias ir nestacionarias socialinės paslaugas seniems, vienišiems ir negalią turintiems asmenims. Centras turi padalinį - Rozalimo senelių namus. Šiuo metu centre yra globojama 50 gyventojų. Čia apgyvendinami pagyvenę arba neįgalūs žmones, kuriais nėra kam pasirūpinti. Centre ne tik teikiamos socialinės paslaugos, bet ir organizuojamas darbas bei laisvalaikis pagal pomėgius. Socialinių paslaugų centras taip pat aprūpina karštu maistu to pageidaujančius Linkuvos miesto gyventojus, organizuoja labdaringus (ar pusiau labdaringus) pietus skurstantiems.

Klovainiuose veikia sutrikusio intelekto jaunuolių centras. Šiuo metu centrą lanko 28 lankytojai.

Pakruojyje bei Lygumuose veikia vaikų dienos centrai, kuriuose teikiamos bendrosios socialinės paslaugos: vaikų laisvalaikio organizavimas, pamokų ruoša, pažintinė veikla ir kita. Rajone taip pat veikia dvi šeimynos, globojančios 16 vaikų, netekusių tėvų globos. Veikia dveji nevyriausybinių organizacijų įsteigti vaikų globos namai (Pamūšio parapijos ir Samariečių vaikų globos namai, kuriuose iš viso globojami 36 vaikai).

Rajono bendruomenėse poreikis nestacionarioms socialinėms paslaugoms pastebimai didėja: darbui su neįgaliaisiais, vienišais, senais žmonėmis, benamiais ir grįžusiais iš įkalinimo įstaigų, probleminėmis ir socialiai remtinomis šeimomis, šių šeimų vaikais reikalingi užimtumo, bendruomenių socialinių paslaugų centrai. Nors pirminė šio poreikio duomenų analizė kasmet

vykdoma, bet išsamus ir profesionalus tyrimas neatliekamas, todėl tikrieji šių poreikių mastai nėra tikslūs.

Reikia paminėti, kad rajone aktyviai veikia 5 nevalstybinės neįgalių žmonių organizacijos (skliaustuose – įkūrimo metai): 1) Pakruojo rajono neįgaliųjų draugija (1988 m.); 2) Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Pakruojo viltis“ (1989 m.); 3) Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos Pakruojo rajono skyrius (1964 m.); 4) Pakruojo rajono diabeto klubas „Vita“ (1993 m.); 5) Ligonių klubas „Spindulys“ (1998 m.).

Rajone vykdomi gyvenamosios aplinkos ir būsto neįgaliems žmonėms pritaikymo darbai. Dažniausiai atliekami įvairūs durų praplatinimo, vonios ir tualeto patalpų pritaikymo darbai, įrengiami turėklai, ranktūriai ir kt. Šiems darbams atlikti kiekvienais metais yra skiriama tam tikra savivaldybės ir kitų fondų lėšų dalis. Rajono savivaldybės taryba yra patvirtinusi Gyvenamojo būsto ir aplinkos pritaikymo žmonėms su negalia komisiją, šios komisijos nuostatus bei Gyvenamojo būsto ir aplinkos pritaikymo žmonėms su negalia finansavimo tvarką.

2.7.5. Sveikatos apsauga

Pakruojo rajone veikia 12 sveikatos priežiūros įstaigų: 7 SAM (Sveikatos apsaugos ministerijos) sistemoje ir 5 privačios. SAM sistemai priklauso 1 ligoninė ir 6 ambulatorijos, privačiam sektoriui – 3 asmens sveikatos priežiūros ir 2 odontologinės priežiūros įstaigos. Per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį privačių įstaigų tinklas nepakito, tačiau sumažėjo SAM sistemai priklausančių ligoninių skaičius nuo 2 iki 1.

Sveikatos priežiūros įstaigų tinklas Pakruojo rajone išplėtotas gerokai prasčiau nei šalyje ar Šiaulių apskrityje (žr. 2.34 pav.). Čia per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį dešimčiai tūkstančių gyventojų sveikatos priežiūros įstaigų teko per pus mažiau nei vidutiniškai šalyje ar Šiaulių apskrityje.

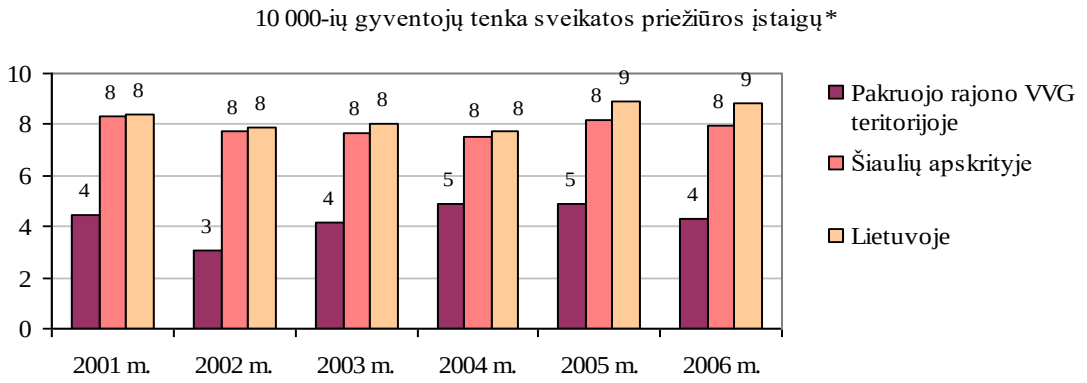

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

Pastaba: *tai ligoninės ir ambulatorinės sveikatos priežiūros įstaigos SAM sistemoje, privačios asmens sveikatos ir odontologinės priežiūros įstaigos.

2.34 pav. Sveikatos priežiūros įstaigų tinklas

Taip pat gerokai prastesnis ir rajono gyventojų aprūpinimas gydytojais (žr. 2.35 pav.). Per pastaruosius trejus metus dešimčiai tūkstančių gyventojų gydytojų teko kelis kartus mažiau nei vidutiniškai šalyje ar Šiaulių apskrityje. Be to, šis atotrūkis vidutinės trukmės laikotarpiu padidėjo.

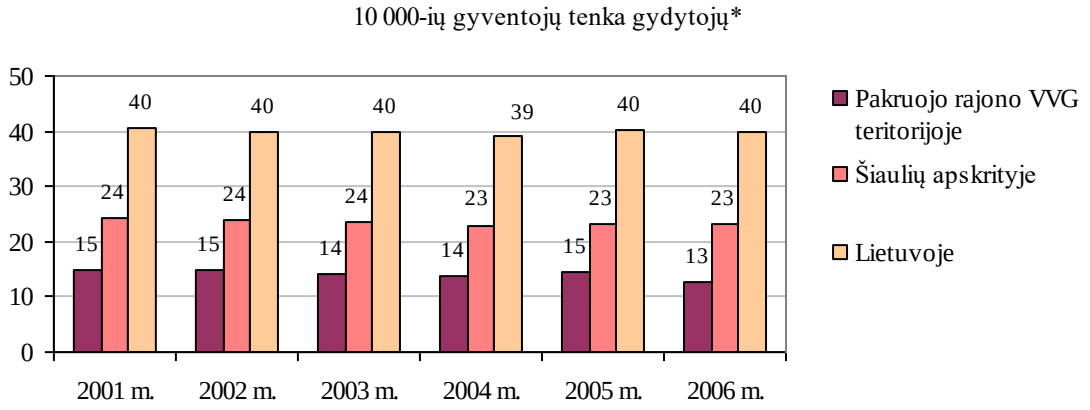

Šaltinis: Apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis
Pastaba: * tai gydytojai pagal specializaciją (be slaugytojų ir odontologų).

2.35 pav. Gyventojų aprūpinimas gydytojais (be slaugytojų ir odontologų)

Kita vertus, Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorija išsidėsčiusi tarp Šiaulių ir Panevėžio miestų ir rajono gyventojams nėra toli lankytis mieste esančiose įstaigose, kuriose galima gauti labiau kvalifikuotas sveikatos priežiūros paslaugas. Tačiau vietos gyventojai norėtų, kad medicinos paslaugos būtų teikiamos arčiau gyvenamosios vietos. Jie teigia, kad labai praverstų mobilios medicinos paslaugos – nemaža dalis gyventojų turi keblumų, kai reikia toli vykti pas gydytojus pasikonsultuoti ar gauti minimalias gydymo paslaugas. Gyventojai siūlo minėtoms paslaugoms panaudoti medicinos punktus, kurie yra išlikę, nors tai galima atlikti jau ne visose vietovėse.

2.7.6. Sporto įstaigos ir jų veikla

Pakruojo rajonas turi gerą patirtį sporto ir sveikatingumo plėtojimo srityje bei senas šalies ir regioninės reikšmės renginių organizavimo tradicijas. Rajono, apskrities ir šalies sporto bendruomenėms gerai žinomi bėgimo „Aplink Pakruojį“, „Rozalimas – Pakruojis“, apskrities gatvės krepšinio, apskrities kaimo mokyklų, kroso Jonui Noreikai atminti, techninių sporto šakų, pavyzdžiui, autokroso, motokroso sporto renginiai. Aktyvūs šaškių bei šachmatų, futbolo, krepšinio, svarsčių kilnojimo klubai.

Už sporto politikos įgyvendinimą rajone yra atsakingas Pakruojo sporto centras. Didelę metodinę patirtį turintys specialistai organizuoja įvairias sporto varžybas: individualias ir komandines pirmenybes, varžybas taurėms laimėti, sporto sąskrydžius. Jose stengiamasi apimti visas gyventojų amžiaus grupes: sporto veteranus, suaugusiuosius, jaunimą, vaikus.

Pakruojo rajone aktyviai veikia 11 sporto organizacijų: vienas geriausių Lietuvoje Bėgimo mėgėjų klubas „Vėjas“; Pakruojo krepšinio klubas, Pakruojo futbolo klubas; Pakruojo sporto klubas „Robusta“; Sporto klubas „Cunami“; Sporto klubas „Meresta“; Pakruojo svarsčių kilnojimo klubas „Jėga“; Visuomeninis suaugusiųjų ir jaunimo sporto klubas „Aitvaras“, Sporto klubas “Kruojos parketas”, Krepšinio klubas „Aigima”, Pakruojo BMX sporto klubas.

Kaimo bendruomenės ir kitos nevalstybinės sporto organizacijos per metus surengia apie 40 sporto varžybų, 18 sveikatingumo renginių, kur dalyvauja apie 2000 žmonių.

„Robustos“ motokroso klubas patikėjimo teise disponuoja modernia motokroso trasa Petrašiūnuose. Kadangi yra gauta licencija vykdyti šalies ir tarptautines varžybas, šioje trasoje gali vykti Europos čempionatų etapai.

Rajonas turi ir kitas modernias sporto bazes, esančias Pakruojo mieste: miesto stadioną (bėgimo takai, dirbtinės dangos aikštelė, 2 pilnų matmenų futbolo aikštės); BMX mažųjų dviračių kroso trasą; sporto kompleksą (sporto salė, pagalbinės patalpos).

Deja, gera sporto infrastruktūra yra tik Pakruojo mieste bei Petrašiūnų gyvenvietėje. Rajono kaimo gyvenvietėse labai trūksta sporto salių, o visos esančios neatitinka LR Vyriausybės patvirtintų higienos normų reikalavimų. Prasta sporto salių įrengimų būklė. Daugelyje rajono gyvenamųjų vietovių nesutvarkytos ar neįrengtos sporto ir poilsio zonos, trūksta vaikų žaidimo aikštelių.

Prasta rajono sporto ir sveikatingumo infrastruktūros kokybė, o taip pat nepakankamas finansavimas mažina kūno kultūros ir sporto plėtojimo galimybes. Galima numanyti, kad tai pagrindinės priežastys, dėl ko rajono gyventojai pasyviau dalyvauja sporto varžybose bei kitokio pobūdžio sveikatingumo renginiuose (žr. 2.36 pav.). Vidutinės trukmės laikotarpiu sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyvių tūkstančiui gyventojų teko apie 1,2 karto mažiau nei vidutiniškai šalyje ar apskrityje. Gyventojai anketinėje apklausoje pripažįsta, kad šiuo metu nepakankamai dėmesio skiria sveikai gyvensenai. Kita vertus, gausaus žiūrovų skaičiaus kasmet sulaukia moto kroso varžybos, kurios vyksta Petrašiūnų moto kroso trasoje bei baikerių šventė Paežeriuose.

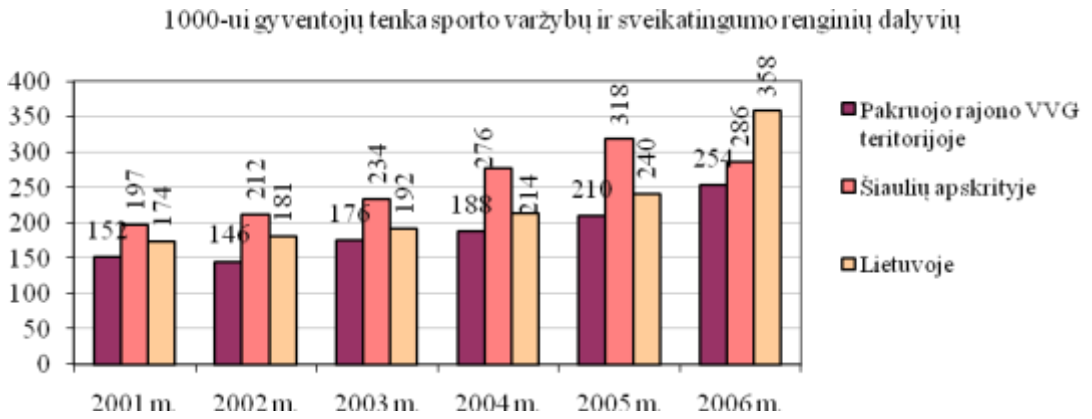

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.36 pav. Gyventojų dalyvavimas sporto varžybose ir sveikatingumo renginiuose

Gyventojų apklausos duomenys taip pat rodo, kad poreikis turėti geras sąlygas sportui yra labai didelis. Paprašius įvertinti 23 anketoje pateiktas veiklos sritis pagal būtinybę skirti ES finansavimą, sporto ir laisvalaikio organizavimas bei gyvenviečių viešųjų vietų (tame tarpe ir sporto aikštelių) tvarkymas buvo įvardyti kaip vieni iš būtiniausių darbų (po komunalinių paslaugų plėtros).

Reikia pažymėti, kad sporto organizacijos labai sėkmingai plėtoja partnerystę su verslo sektoriumi – Pakruojo rajonas yra antras Lietuvoje pagal į sporto sferą „pritraukiamų“ privačių lėšų kiekį.

2.7.7. Kultūra

Pakruojo rajono VVG teritorijoje veikia Pakruojo krašto muziejus „Žiemgala“, kuriam priklauso Pakruojo dvaro sodybos centriniai rūmai, Rozalimo kraštotyros muziejus bei 4 visuomeninės ekspozicijos: profesoriaus Stasio Ušinsko ir rašytojo Juozo Paukštelio memorialiniai kambariai, Daugyvenės krašto ekspozicijos ir siaurojo (750 mm vėžės pločio) geležinkelio ruožas Joniškėlis-Petrašiūnai-Linkuva. Išlikusi 20 km siaurojo geležinkelio atkarpa gali tapti aktyvaus pažintinio turizmo objektu.

Pakruojyje veikia J.Paukštelio viešoji biblioteka, kuri turi 1 miesto ir 23 kaimų filialus. Jų tinklas išplėtotas geriau nei šalyje ar apskrityje – dešimčiai tūkstančių gyventojų tenka vidutiniškai po 9 bibliotekas. Tuo tarpu šalies mastu šis rodiklis tesiekia 4, o Šiaulių apskrityje dešimčiai tūkstančių gyventojų tenka vidutiniškai 5 bibliotekos. Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, Pakruojo rajono gyventojai gerokai pasyviau naudojosi bibliotekų sukauptomis knygomis ir kitokiais dokumentais (žr. 2.37 pav.). Tačiau bibliotekos duomenimis, šis rodiklis pagerėjo - vienam gyventojui per 2007 metus buvo išduota jau 6,9 knygos.

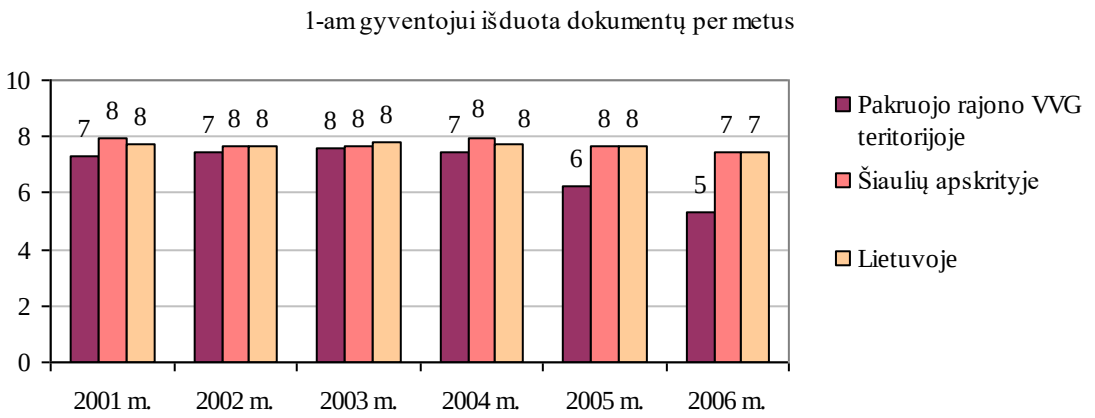

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.37 pav. Bibliotekų išduoti dokumentai

2008 m. Pakruojo rajono gyventojų bendrosios kultūros ugdymu, etnokultūros puoselėjimu bei mėgėjų meno kolektyvų formavimu ir jų koncertine veikla rūpinasi rajono kultūros centras, 11 kultūros namų ir 3 laisvalaikio salės. Juose veikia 79 mėgėjų meno kolektyvai, vienijantys 851 dalyvį. Mėgėjai į kolektyvus jungiasi pagal žanrus: šokių, instrumentinės muzikos, folkloro, chorinio dainavimo, pučiamųjų ir kt.

Pakruojo rajono vietos kultūros gyvenime svarbų vaidmenį atlieka tradicinės šventės, kai kada peraugančios į regioninius renginius: folkloro šventė „Žiemgala“, Liaudies muzikantų šventė „Pupų Dėdės armonika“, chorų šventė „Aušta aušrelė“, pučiamųjų orkestrų šventė, mėgėjų teatrų ir Kluono teatro šventė, Knygos šventė ir kitos, o kasmet organizuojama Pakruojo rajono šventė tampa vis spalvingesniu ir nuotaikingesniu renginiu.

Kultūros įstaigų darbuotojai sėkmingai bendradarbiauja su kaimo bendruomenėmis. Kartu paruošti ir sėkmingai įgyvendinti projektai jaunimo užimtumo, meninės raiškos, laisvalaikio organizavimo, etninės kultūros, senųjų amatų atgaivinimo tematika. Rajone buvo parengta daug vertingų kultūros paveldo objektų išsaugojimo projektų, pvz., Bardiškių krašto bendruomenės parengtas ir įgyvendintas projektas „Ką pasakoja senosios kaimo klėtys“. Šiuo projektu siekta atkreipti dėmesį į sparčiai nykstančius medinius statinius – klėtis. Mikniūnų kaimo bendruomenė savo jėgomis sutvarkė buvusią kaimo karčemą, kalvę ir čia įkūrė kaimo muziejų, Stačiūnų kaimo bendruomenė įrengė malimo ekspoziciją už savivaldybės lėšas restauruotame vėjo malūne.

VVG atliktos anketinės apklausos duomenys rodo, kad vietos gyventojai vietos kultūros gyvenimą mano esant nepakankamą. Jei pirmiausia ES lėšas gyventojai nukreiptų komunalinių paslaugų plėtrai, tai paskui - kultūros renginių, bendruomenės švenčių, sporto ir laisvalaikio organizavimui; trečioje - moksleivių ir jaunimo užimtumui gerinti.

Natūralu, kad gyventojai mato didelę šios veiklos prasmę: yra ne tik kad paįvairinamas laisvalaikis, ugdomi ne tik kūrybiniai gebėjimai, bet ir puoselėjama bei ateities kartoms perduo-

dama tai, kas yra svarbu, vertinga, ugdomi įvairių kaimo gyventojų grupių bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai. Kartu tai yra puiki atsvara žalingiems įpročiams, uždarumui.

Remiant kultūrinę veiklą, svarbu stiprinti ir atnaujinti kultūros įstaigų materialinę bazę. Todėl kultūros įstaigos nuolat remontuojamos, perkami instrumentai, garso aparatūra, koncertiniai ir tautiniai rūbai. Tačiau Pakruojo kultūros centrui reikalinga rekonstrukcija bei nemažos lėšos apšvietimo, garso, scenos įrangai, baldams atnaujinti. Renovacija reikalinga Pamūšio, Rozalimo, Bardiškių kultūros namams.

Sistemingam, našiam, bendruomenės interesams pasitarnaujančiam darbui trukdo ir kvalifikuotų vadovų stoka. Kai kurie gyventojai anketose nurodė, jog kaime labai trūksta meno vadovų, kurie galėtų dirbti su kaimo žmonėmis.

2.7.8. Nevalstybinės organizacijos

Rajone veikiančios nevalstybinės organizacijos ir parama jų veiklai. Aktyvėjanti Pakruojo rajono nevalstybinių organizacijų veikla, atlieka vis didesnį vaidmenį Pakruojo rajono žmonių gyvenime. Nevalstybinės organizacijos kiekvienais metais tampa aktyvesnės ir stipresnės, įgyja daugiau žinių, įgūdžių, projektinės veiklos patirties ir pasitikėjimo savo jėgomis. Pakruojo rajone 2008 m. sausio 1 d. veikė 117 nevalstybinių organizacijų (toliau – NVO), apimančių įvairias veiklos sritis: asociacijų, bendruomenių, jaunimo, moterų socialinę, sporto, ekologinę ir aplinkos tvarkymo, profesinių sąjungų ir interesų gynimo, žvejų ir medžiotojų bei kitas veiklos sritis (žr. 2.38 pav.).

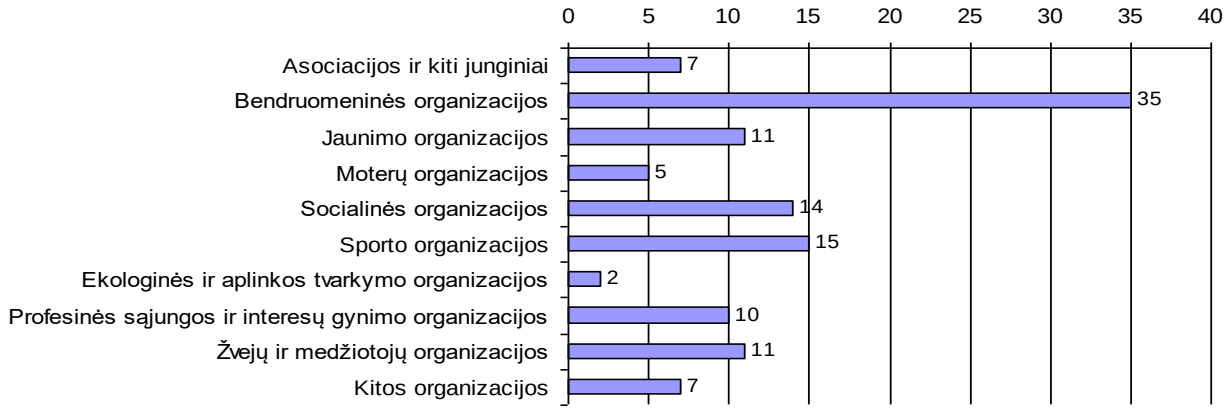

Šaltinis: Pakruojo rajono savivaldybės administracija, 2008

2.38 pav. Pakruojo rajono nevalstybinės organizacijos pagal veiklos sritis

Pakruojo rajono savivaldybė kuria palankias sąlygas savivaldybės, nevalstybinių organizacijų, verslininkų partnerystei ir bendradarbiavimui, remia bendruomenių ir kitų NVO veiklą

ir projektų įgyvendinimą. Kartu sprendžiamos įvairių sričių problemos, yra ieškoma būdų, kaip efektyviau panaudoti vietos išteklius ir įsisavinti nacionalinę bei ES paramą, yra nuolat skatinamas organizacijų aktyvumas. Šios priežastys tikriausiai nemaža dalimi lėmė tai, kad anketinėje apklausoje gyventojai bene geriausius vertinimus suteikė vietos valdžios veiklai.

Savivaldybės tarybos sprendimu 2003 m. buvo įsteigtas Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondas (toliau – Fondas). 2005 m. sausio 20 d. patvirtinti nauji Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondo nuostatai, patvirtinti reikalavimai projektų rengėjams, projekto paraiškos, finansinės paramos panaudojimo sutarties, projekto veiklos ir projekto finansinės ataskaitos formos. Fondo tikslas - sukurti palankias sąlygas rajono NVO veiklai, skatinti vietos iniciatyvų plėtrą sprendžiant rajono gyventojų problemas, užtikrinti nuoseklų savivaldybės ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimą. 2.2 lentelėje pateikiami 2003 – 2008 metų Fondo duomenys.

NVO finansavimo fondo bei kitų finansavimo šaltinių lėšomis, rajone buvo vykdomi seminarai, mokymai, renginiai. Mokymai ir seminarai kiekvienais matais organizuojami atsižvelgiant į bendruomenių ir kitų NVO narių poreikius ir pageidavimus. Dalyvaujama daugelyje seminarų šalyje, rengiami susitikimai, dalijamasi veiklos patirtimi.

2.2 lentelė. Parama nevalstybinėms organizacijoms 2003-2008 m. laikotarpiu

Metai	NVO fondo lėšos, Lt	Pateiktų NVO projektų skaičius	Skirtas finansavimas projektų vykdymui, Lt
2003	50 000	48	42 500
2004	76 000	79	66 000
2005	80 000	98	80 000
2006	104 000	90	104 000
2007	130 000	88	130 000
2008	133 000	64	133 000
		IŠ VISO:	**555 500**

Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondo priežiūros komisija ir vietos veiklos grupė “Pakruojo rajono partnerystė” kiekvienais metais rengia seminarus ir teikia konsultacijas rajono nevalstybinių organizacijų atstovams. Seminarų metu pristatomi nevalstybinių organizacijų veiklos prioritetai, projektų paraiškų pateikimo tvarka, priėmimo vieta ir laikas. Nuo 2008 m. Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondo priežiūros komisija kartu su savivaldybe aptarė naują nevalstybinių organizacijų projektų paraiškų pateikimo ir projektų administravimo tvarką, numatė suteikti didesnes finansines galimybes registruotiems nevalstybinių organizacijų junginiams. Tačiau buvo sugriežtinti reikalavimai paraiškų teikėjams: viena nevalstybinė organizacija gali pateikti tik vieną projekto paraišką ir paraiškos priimamos tik iš Juridinių asmenų registre registruotų nevalstybinių organizacijų.

Fondas kasmet vis labiau prisideda palaikant kaimo bendruomeninių organizacijų veiklą. Jei Fondo priežiūros komisija 2003 m. bendruomenių projektų įgyvendinimui skyrė 9 600 litų, tai 2008 m. – 54 000 litų.

Kaimo bendruomeninių organizacijų veikla. Pirmoji bendruomeninė organizacija – Visuomeninis fondas „Pakruojo bendruomenės centras“ rajone įregistruotas 1996 m. Laikotarpiu nuo 2001 iki 2008 m. rajone veikiančių bendruomeninių organizacijų skaičius išaugo nuo 5 iki 35 (27 priedas, VVG teritorijos bendruomenių sąrašas). Sparčiausiai jų skaičius didėjo 2003 m., kuomet rajone įsiregistravo net 17 bendruomenių (žr. 2.39 pav.). 2005 m. įregistruota Pakruojo rajono bendruomenių sąjunga.

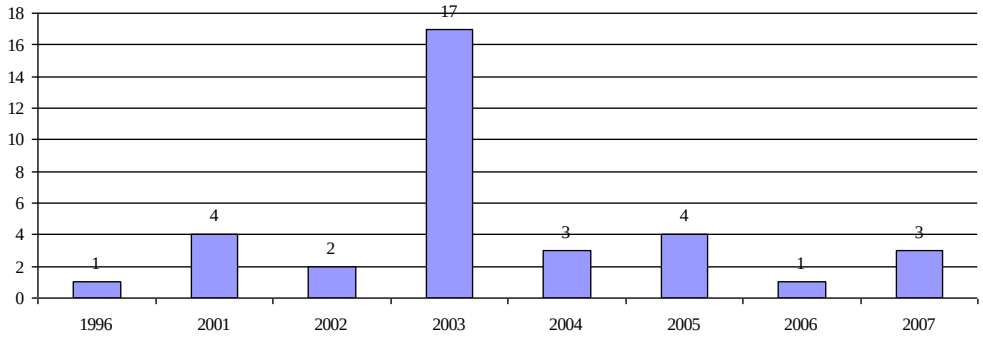

Šaltinis: Pakruojo rajono savivaldybės administracija, 2008

2.39 pav. Naujų bendruomenių kūrimasis Pakruojo rajone

Pakruojo rajono bendruomenių sąjunga atstovauja ir gina visų rajono bendruomenių interesus visuomenėje ir valdžios institucijose. Bendruomenių sąjunga kaimo gyventojams ir bendruomenėms teikia informaciją, prisideda organizuojant rajono bendruomenių sąskrydžius, rengia diskusijas, susitikimus, skatina bendruomenių aktyvistus. 2008 m. planuojama bendruomenių pirmininkų pažintinė kelionė, kurios pagrindinis tikslas - telkti ir aktyvinti rajono bendruomenes, skatinti jas bendradarbiauti ir dalytis patirtimi apie kaimų atnaujinimo galimybes, susipažinti su kitų rajonų bendruomenėmis bei pasisemti iš jų patirties, kaip sėkmingai įgyvendinti vietos projektus.

Bendruomenės kasmet vis aktyviau naudojasi įvairiomis paramos galimybėmis. 2003 m. vien Nevalstybinių organizacijų finansavimo fondui buvo pateikta 14 projektų iš 11 rajono bendruomenių, 2004 m. - jau 25 vietos bendruomenės pateikė 35 projektus bei vieną jungtinį projektą bendruomenių sąskrydžiui surengti. Savo projektams įgyvendinti 2008 m. finansinės paramos kreipėsi 27 bendruomenės, visiems projektams skirtas finansavimas.

Didelę projektų patirtį yra sukaupusios Stačiūnų, Gačionių kaimų, Rozalimo miestelio, Klovainių bendruomenės. Sėkmingai projektus rengia ir įgyvendina Mikniūnų, Degėsių, Sigutė-

nų, Pašvitinio kaimų, Bardiškių krašto bendruomenės, Triškonių kaimo, Žeimelio bendruomenių centrai.

Rajono bendruomenės 2007 m. NVO Fondo priežiūros komisijai pateikė 38 projektus, tai sudaro 43 proc. visų pateiktų projektų skaičiaus. Bendruomenės teikia projektus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros programai, Švietimo ir mokslo ministerijos bei Kultūros ministerijos finansuojamoms programoms. Pakruojo rajono savivaldybė bendruomenių projektų įgyvendinimui skiria dalinį finansavimą, o savivaldybės specialistai konsultuoja ir padeda įgyvendinti projektus.

Kiekvieną vasarą rengiama tradicinė Pakruojo rajono bendruomenių suėjimo šventė. 2006 m. Klovainių bendruomenė ir vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ visas rajono bendruomenes pakvietė į Pakruojo rajono bendruomenių sambūrį „Duona kasdieninė...“. Klovainių bendruomenės aktyvistai padarė viską, kad renginyje visus lydėtų gera nuotaika, skambėtų dainos, o varžybose netrūktų azarto.

Tradicija buvo tęsiama ir 2007 m., kai Pakruojo rajono bendruomenės buvo pakviestos į sąskrydį „Senieji amatai Linkuvoje – 2007“. Linkuvos bendruomenė visas rajono bendruomenes pakvietė atsigręžti į senovės Lietuvos dvasines ir materialines vertybes, sukauptą patirtį, tautiškumą ir paveldo autentiškumą. Siekiant sutelkti bendruomenes ir ugdyti jų reprezentacinius gebėjimus buvo iškeltas tikslas bendruomenėms parodyti savo sumanumą ir išradingumą įrengiant kiemelius, pristatant koncertines programas ir pan. Vietos veiklos grupės nariai prisidėjo organizuodami šiuos renginius, apdovanojo aktyviausias rajono bendruomenes.

Kiekvienų metų pabaigoje Pakruojo rajono savivaldybė, NVO Fondo priežiūros komisija ir vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ rengia šventę, skirtą padėkoti bendruomenėms ir kitoms NVO už aktyvią veiklą, už bendradarbiavimą ir už nuoširdų darbą. Šventėje išrenkamos ir pagerbiamos aktyviausios ir veikliausios rajono organizacijos.

Dauguma rajono bendruomenių aktyviai dalyvavo rengiant integruotą 2007-2013 m. vietos plėtros strategiją: atliko savo gyvenamosios vietovės stipriųjų ir silpnųjų pusių analizę, teikė pastabas ir pasiūlymus dėl strategijos priemonių ir veiklos sričių, nurodė vietos veiklos grupei, kokią projektinę veiklą ketina ateityje plėtoti.

Reikia pažymėti, kad bendruomeninių organizacijų gebėjimai yra nevienodi. Vienos yra stipriai pažengusios, turi sukaupusios didelę patirtį rengiant projektus ir sėkmingai sprendžia vietovės problemas. Kitų bendruomenių įgūdžiai yra vidutiniai, o kai kurios bendruomenės dar tik pradeda savo veiklą ir neturi jokių praktinių įgūdžių. Pastarosioms bendruomenėms reikia ne tik materialinės paramos, bet ir profesionalios metodinės pagalbos. Tokia paramą kaimo bendruomenėms vis dažniau ima teikti vietos veiklos grupė.

Bendruomeninių organizacijų veiklą riboja ne tik įgūdžių stoka, bet ir palyginti silpna materialinė bazė - iki šiol ne visos bendruomenės turi patalpas. Kaip vieną iš didžiausių silpnybių - patalpų neturėjimą - nurodė Pakruojo, Sigutėnų, Kauksnujų, Šukionių, Guostagalio, Pašvitinio kaimų bendruomenės, taip pat Bardiškių krašto bendruomenė, Plaučiškių kaimo ir aplinkinių kaimų bendruomenė.

Esant labai prastą bendruomenės patalpų būklę nurodė Gačionių, Titonių, Mikniūnų kaimo bendruomenės (žr. 2.1.4 priedą). Turimos patalpos dažnai yra nepritaikytos įvairiems bendruomenės narių poreikiams, jose trūksta būtiniausios įrangos. Daugelis rajono viešųjų pastatų (kaip ir privačių namų) yra dengti asbesto šiferio danga, kuri yra kenksminga sveikatai, nepakankama pastatų terminė izoliacija, neefektyvios šildymo sistemos, nepatenkinama priešgaisrinė būklė ir t.t.

Kita problema, su kuria susiduria bendruomeninės organizacijos - į veiklą sunku įtraukti didesnę kaimo gyventojų dalį. Kaip rodo praktika, dalyvauti viešajame gyvenime vis dar nėra „madinga“. Anketinės apklausos metu gyventojai tik patvirtino, kad pilietiškumo lygis rajone yra gana žemas, o visuomeninė veikla – neganėtina.

Nepaisant iškylančių problemų, vietos gyventojai supranta ir vertina bendruomeninio veikimo svarbą. Rimkūnų, Sigutėnų, Preičiūnų, Pakruojo, Stačiūnų, Kauksnujų, Guostagalio, Klovainių, Mikniūnų, Pamūšio, Rozalimo bendruomenės nurodė, jog gyvenamosios vietovės viena iš stiprybių yra tai, kad yra susikūrusi stipri, puoselėjanti tradicijas, patriotiškai nusiteikusi bendruomenė.

Reikšmingą vaidmenį koordinuojant, informuojant, aktyvinant bendruomenių veiklą atlieka vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“, kurią rajono nevalstybinės organizacijos 2005 ir 2006 metais išrinko aktyviausia rajono organizacija, o jos pirmininkę M. Žiubrienę 2005 m. ir 2006 m. - Pakruojo rajono nevalstybinių organizacijų lydere.

Pakruojo rajono VVG 2007 m. buvo pagrindinė rajono bendruomenių ir kitų NVO šventės organizatorė. Šiame renginyje vietos veiklos grupė prisistatė kaip vieninga, sutelkta ir kūrybinga komanda, kuri teikia konsultacijas ir informaciją, organizuoja mokymus ir seminarus rajono gyventojams, bendruomenėms ir kitoms NVO.

2.40 pav. Rajono bendruomenių ir kitų NVO šventės organizatoriai – VVG valdybos nariai su meru S. Gegiecku ir dainininku V. Šiškausku.

Renginyje buvo pristatyta rengiama Pakruojo rajono kaimo plėtros strategija, paruošti nuotraukų stendai apie vietos veiklos grupės veiklą, išdalyta informacinė medžiaga ir lankstinukai.

2.41 pav. Bendruomenių ir kitų NVO šventėje pristatyti VVG stendai

2.7.9. Viešasis saugumas

Vidutinė kriminogeninė situacija, vertinat pagal visų rūšių užregistruotus nusikaltimus, Pakruojo rajone yra pastebimai geresnė nei šalyje ar apskrityje (žr. 2.42 pav.). Tačiau per pastarąjį vidutinės trukmės laikotarpį nusikaltimų padaugėjo 3 proc. (2006 m. situacija Pakruojo rajone prastesnė nei apskrityje). Labai padaugėjo vagysčių iš gyvenamųjų patalpų nuo 31 – 2001 m. iki 64 – 2006 m.

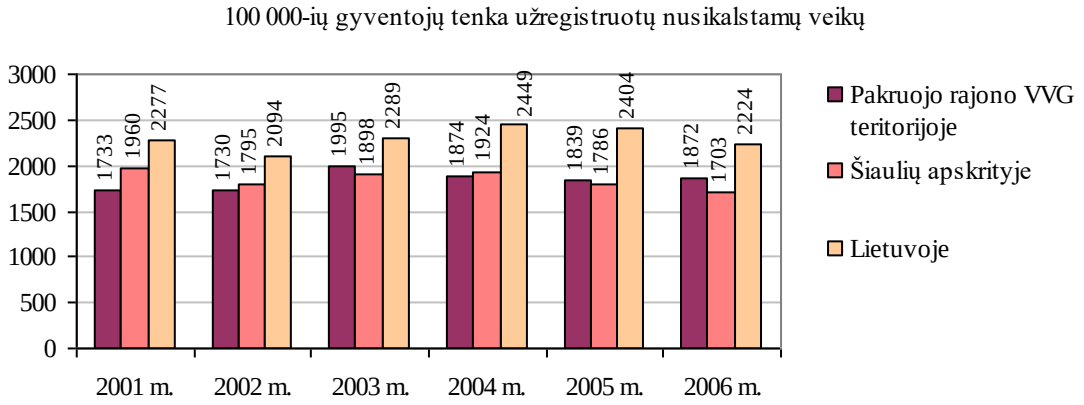

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.42 pav. Užregistruoti nusikaltimai

Dėl tokio vagysčių augimo gyventojų saugumas Pakruojo rajono VVG teritorijoje gerokai pablogėjo ir kelia daugiau problemų nei apskrityje ir šalyje (žr. 2.43 pav.). 2006 m. Pakruojo rajonas pagal šimtui tūkstančių gyventojų tenkančių vagysčių iš gyvenamųjų patalpų skaičių šalies vidurkį aplenkė 16 proc., o Šiaulių apskrities - net 50 proc.

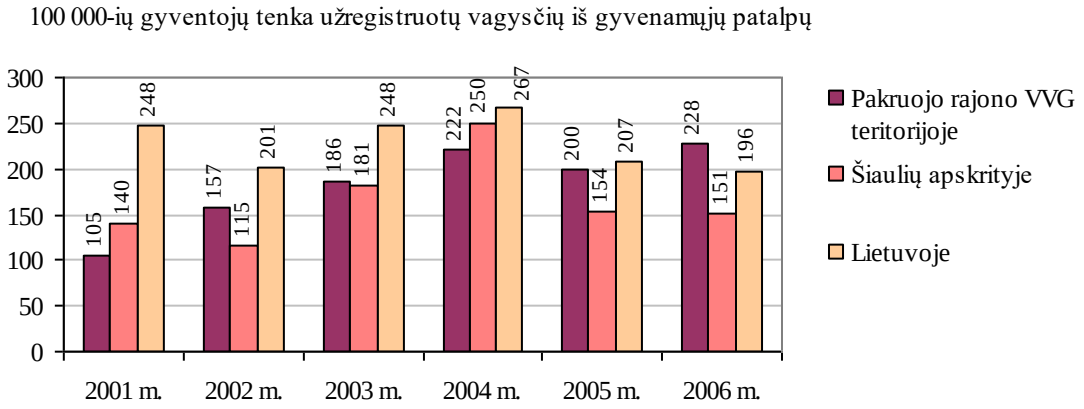

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.43 pav. Užregistruotos vagystės iš gyvenamųjų patalpų

Per pastaruosius trejus metus Pakruojo rajono VVG teritorijoje paaštrėjo nepilnamečių nusikalstamumo problema ir kelia daugiau rūpesčių nei šalyje ar apskrityje. Ypač ši problema buvo aštri 2004 m., kuomet nepilnamečių nusikalstamumo lygis rajone buvo kelis kartus didesnis nei šalyje ar apskrityje (žr. 2.44 pav.). Tačiau ir pastaraisiais metais (2005-2006 m.) vidutinis per metus nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų skaičius išliko didesnis nei šalyje ar apskrityje.

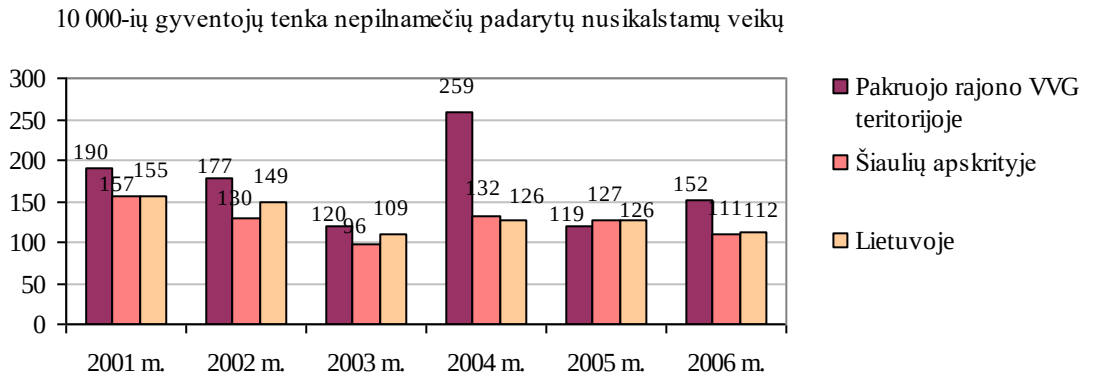

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.44 pav. Nepilnamečių padarytos nusikalstamos veikos

Viešajai tvarkai palaikyti ir visuomenės saugumui užtikrinti Pakruojo rajone buvo skiriama gerokai daugiau lėšų nei apskrityje ar šalyje (žr. 2.45 pav.). Čia vienam gyventojui tenkančių savivaldybės išlaidų šiai funkcijai finansuoti per pastaruosius trejus metus buvo maždaug 2 kartus daugiau nei vidutiniškai šalyje ar apskrityje.

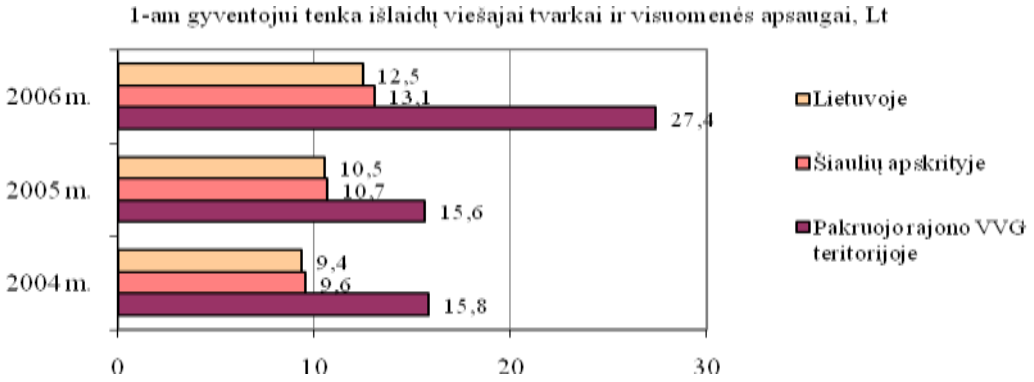

Šaltinis: apskaičiuota pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

2.45 pav. Savivaldybės išlaidos viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai

Paminėtina, kad didesnis finansavimas neužtikrina Pakruojo rajono gyventojų pasitikėjimo policija: anot Pakruojo rajono savivaldybės 2007 – 2013 m. strateginio plėtros plano rengėjų, policija pasitiki 46,8 proc., nepasitiki – 53,2 proc. respondentų. Tarp nepasitikėjimo policija priežasčių, respondentai paminėjo neefektyvų policijos darbą (31,6 proc.), korupciją (27,6 proc.), operatyvumo trūkumą (18,4 proc.), geranoriškumo ir bendravimo kultūros trūkumą (10, 5 proc.), darbo trūkumą (9,2 proc.), nekvalifikuotų specialistų darbą (7,9 proc.), policijos darbuotojų trūkumą (6,6 proc.), biurokratizmą (2,6 proc.).

Gyventojų ir jų turto saugumui grėsmę kelia gaisrai. 2006 metais Pakruojo rajone kilo 258 gaisrai. Palyginti su 2005 metais, jų skaičius padidėjo net 95 proc. Gaisruose žuvo 3 žmonės. Pagal dešimčiai tūkstančių gyventojų tenkantį gaisrų skaičių praėjusiais metais Pakruojo rajonas aplenkė vidutinį lygį apskrityje ir šalyje (žr. 2.46 pav.).

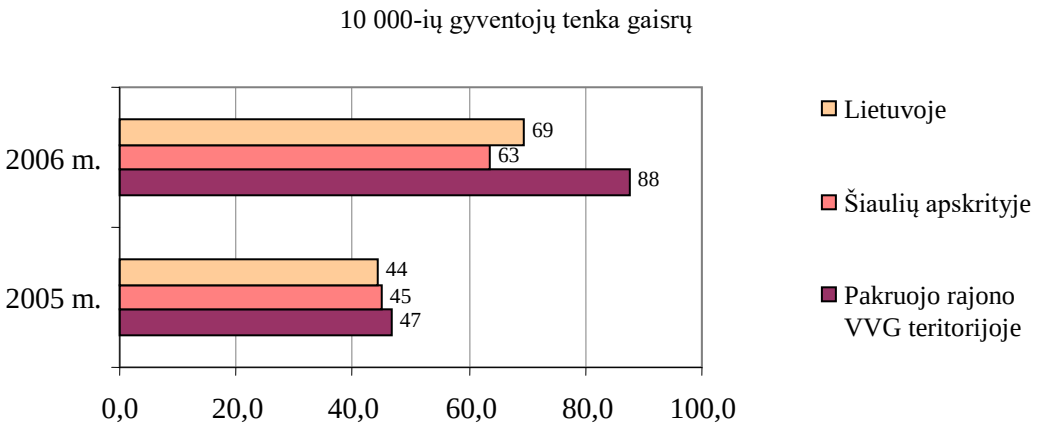

Šaltinis: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie LR VRM duomenys

2.46 pav. Gaisrai

Pagrindinės gaisrų priežastys – neatsargus žmonių elgesys su ugnimi, netvarkinga elektros įranga ir buitinių elektros prietaisų eksploatavimo taisyklių pažeidimai, žolės deginimas, netvarkingų krosnių ir dūmtraukių naudojimas, neatsargus rūkymas, vaikų išdykavimas su ugnimi. Kaip nurodė gyventojai, gyvenvietėse trūksta priešgaisrinių tvenkinių, o privažiavimus prie esančių tvenkinių būtina kuo skubiau tvarkyti.

2.8. Teritorinio kapitalo komponentų ir jų elementų vertinimas

Apibendrinant gyventojų atliktą rajono teritorijos išteklių būklės ir tendencijų vertinimą, buvo išskirtos „laimėjimų“ ir „krizės“ zonos. „Laimėjimų“ zona parodo rajono stiprybes, kurias panaudojus yra didesnės galimybės pasiekti sėkmę sprendžiant regiono problemas. „Krizės“ zona atspindi didelį respondentų nepasitenkinimą esama situacija konkrečiose gyvenimo srityse bei tolimesnės raidos tendencijas (žr. 2.47 pav.).

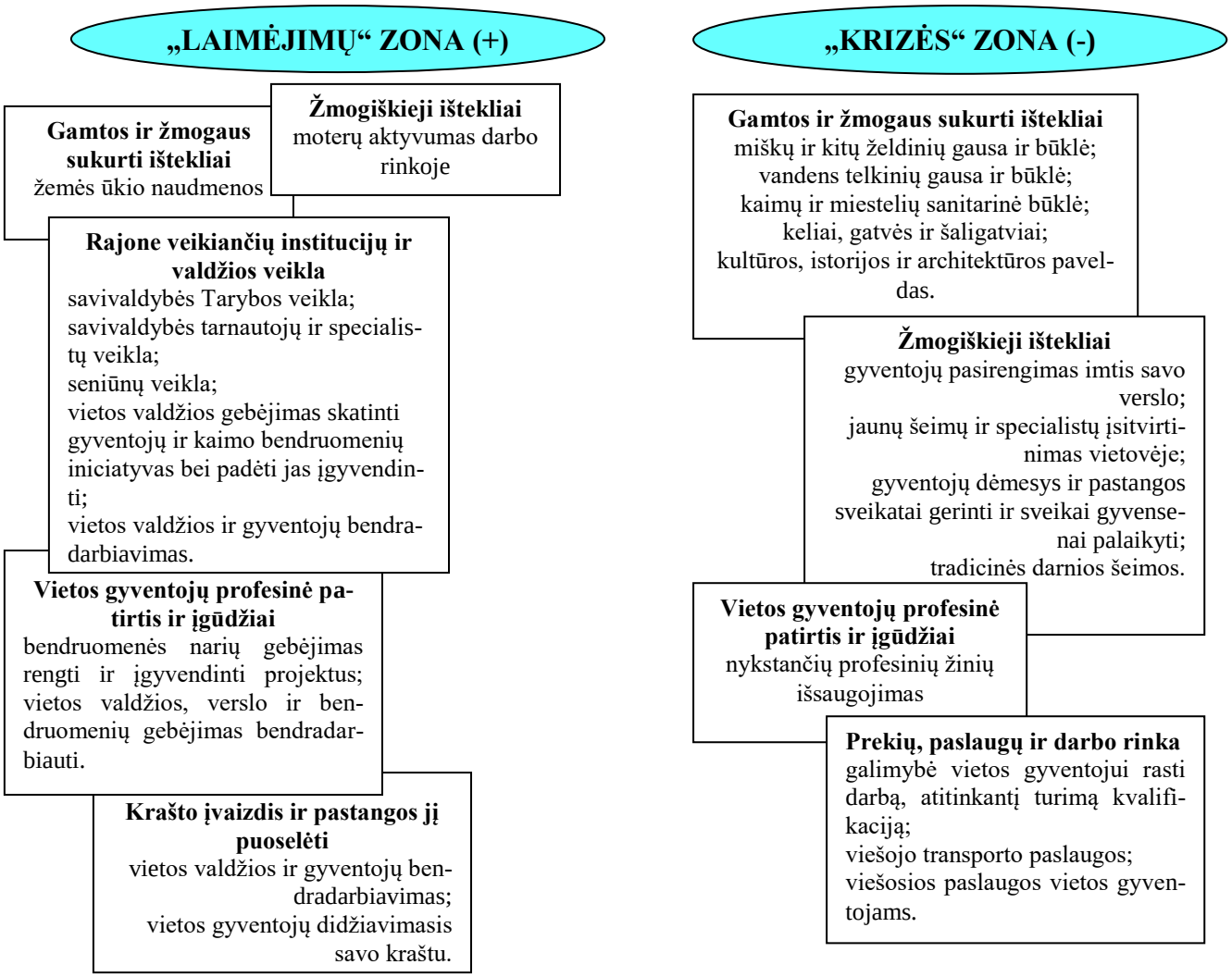

2.47 pav. Pakruojo rajono teritorijos išteklių vertinimas

Į „laimėjimų“ zoną patenka 10 elementų. Daugiausiai stipriųjų pusių gyventojai įžvelgė vertindami rajone veikiančių institucijų ir valdžios veiklą. O štai „krizės zonoje – net 13 elementų, kurie reikalauja ypatingo dėmesio, sprendžiant vietovės problemas. Dažniausiai buvo neigiamai vertinama gamtos ir žmogaus sukurti ištekliai, taip pat žmogiškieji ištekliai.

2.9. Gyventojų poreikių analizė

Poreikių tyrimo metodai. Rengiant strategiją viena iš svarbiausių „užduočių“ buvo išsiaiškinti vietos gyventojų poreikius. Tam buvo atliktas gyventojų anketavimas (20 ir 21 priedai, Anketų suvestinės). Be to, dar buvo organizuojami gyventojų susirinkimai, kuriuose buvo aptartos gyvenamosios vietovės stipriosios savybės ir egzistuojančios problemos, arba „pliusai“ ir „minusai“ (13 ir 14 priedai, Vietovės stiprybių ir silpnybių analizės medžiaga ir nuotraukos).

Siekiant susidaryti dar aiškesnį vietovės vaizdą, buvo organizuojami papildomi susitikimai (fokus grupių interviu) su tikslinių grupių atstovais – moterimis ir jaunimu.

Rajono mastu buvo apklaustas 221 gyventojas. Į anketos klausimus atsakinėjo visų seniūnijų, įvairaus amžiaus, skirtingą išsilavinimą ir profesijas turintys gyventojai, tad surinkta informacija atspindi bendras kaimo gyventojų problemas ir lūkesčius. Aktyviausiai į anketų klausimus atsakinėjo moterys. Tai atitinka bendrą rajone akivaizdžiai pastebimą tendenciją, kad moterys labiau įsitraukia į rajono viešąjį gyvenimą, bendruomeninę veiklą, daugiau diskutuoja apie vietos problemas ir reiškia savo nuomonę dėl jų sprendimo būdų.

Krašto stiprybės, arba kuo didžiuojamasi. Formuojant rajono tapatumą, VVG buvo svarbu sužinoti, kuo vietos gyventojai didžiuojasi, ką jie išskiria savo gyvenamojoje vietovėje? Anketinės apklausos rezultatai parodė, kad labiausiai didžiuojamasi gražiu kraštovaizdžiu (upėmis, karjerai, užtvankos, tvenkiniai, pušynai, parkai), taip pat gražiai sutvarkyta kaimų, miestelių aplinka ir kultūros paminklais. Šiuos aspektus paminėjo 54,5 proc. atsakiusių į šį klausimą respondentų. O štai gyventojais ir jų savybėmis didžiuojasi 15 proc. respondentų: t.y. „žmonių bendruomeniškumu, mokėjimu bendrauti“, „senaisiais inteligentais (mokytojais) ir močiutėmis, kurie dar turi savyje dvasingumo, darbštumo, užuojautos“... Buvo minimos ir kitos savybės: parama nelaimės atveju, iniciatyva ir noras tvarkyti, keisti aplinką ir kt.

Bendruomeninės organizacijos, atlikdamos gyvenamosios vietovės stipriųjų savybių analizę, dažniausiai stiprybe įvardino tai, kad vietovėje veikia pagrindinės įstaigos – mokykla, biblioteka, paštas, medicinos punktas ir pan. arba bent viena iš šių įstaigų. Tai suprantama, nes galimybė gauti būtinas paslaugas savo gyvenamojoje vietovėje yra vienas iš pagrindinių gyvenimo kokybę užtikrinančių veiksnių. Deja, minėtos įstaigos ar dalis jų veikia ne visuose kaimuose ar gyvenvietėse.

Kitas bendruomeninių organizacijų dažniausiai minėtas teigiamas vietovės aspektas – kad bendruomenės turi pastatus ar patalpas. Materialinė bazė yra viena svarbiausių prielaidų organizuoti bendruomenių veiklą: rengti ir įgyvendinti projektus, burti gyventojus bendrų problemų sprendimui, rengti bendras šventes, rūpintis saugumu ir pan.

Opiausios problemos. Anketavimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios yra didžiausios kaimo gyventojų problemos. 57,2 proc. atsakiusiųjų į šį klausimą respondentų nurodė, kad opiausios gyvenamosios vietovės problemos susijusios su komunalinių paslaugų teikimu: yra nekokybiškas geriamas vanduo, prastos būklės arba neįrengti vandentiekis, kanalizacija, neįrengti nuotekų valymo įrenginiai. Taip pat buvo minima neasfaltuoti keliai, neįrengti šaligatviai, neapšviestos gatvės (žr. 2.48 pav.). Šios problemos (ypač vandentiekio ir kanalizacijos sutvarkymas ir įrengimas) yra pagrindinės ir aktualios didžiojoje daugumoje rajono kaimo vietovių.

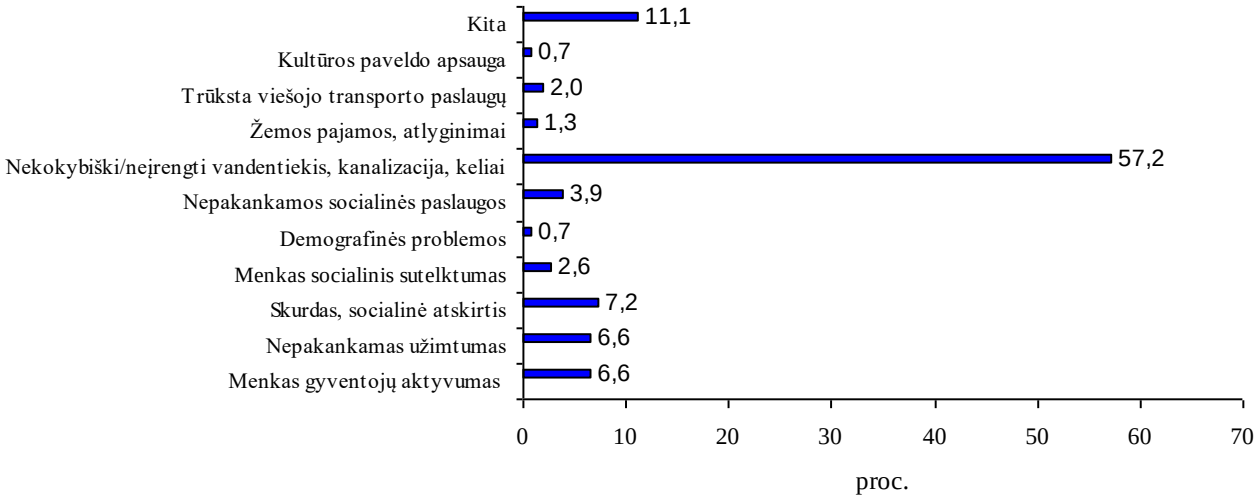

2.48 pav. Opiausios gyvenamosios vietovės problemos

Skurdo ir socialinės atskirties problemą paminėjo 7,2 proc. į klausimą atsakiusių respondentų. Gyventojų nuomone, didelis rūpestis yra girtuokliaujantys asmenys, nesugebantys pasirūpinti savimi, vaikais. Nepakankamą gyventojų aktyvumą ir užimtumo problemą paminėjo po 6,6 proc. respondentų. Kategorija „kita“ (11,1 proc.) apima įvairius gyventojų nurodytus aspektus. Be jau anksčiau nurodytų aspektų, papildomai buvo paminėti šie: trūksta meno vadovo, kuris dirbtų su kaimo žmonėmis; bendruomenė neturi namų; trūksta buitinių paslaugų; kaime veikia nelegalūs alkoholio pardavimo taškai; teršiama aplinka.

Anketavimo būdu gautą informaciją „patvirtina“ ir papildo rajono bendruomenių atlikta gyvenamosios vietovės silpnųjų savybių analizė. Blogą kelių būklę ir geriamo vandens kokybę kaip vieną didžiausių problemų nurodė daugiausia - 13 rajono bendruomenių.

Bendruomenės nurodė ir daugiau problemų, kurios buvo įvardytos, kaip pačios opiausios. Siekiant suvokti kaimo gyventojų kasdieninių problemų lauką, pateikiamas šių problemų sąrašas. Skliaustuose pateiktas bendruomenių, nurodžiusių problemą, skaičius. Čia paminėtos problemos, kurias pačiomis svarbiausiomis įvardijo bent dvi kaimo bendruomenės.

Kaimo gyventojų opiausios kasdieninės problemos: bendruomenė neturi patalpų/salės (9); nėra gatvių/gyvenviečių apšvietimo (8); nėra vandentiekio arba prastas vandentiekis (8); nėra sporto, poilsio zonų ar prasta jų būklė (8); prastas gatvių apšvietimas (7); nėra nuotekų valymo įrenginių (7); prastas susisiekimas (7); nėra kanalizacijos/prasta, dalinė kanalizacija (5); nėra kultūros darbuotojo (5); veikia nelegalūs „pilstuko“ pardavimo taškai/nelegali alaus gamyba (5); trūksta buitinių paslaugų (5); nesutvarkyti vandens telkiniai (4); nėra medicinos punkto, netenkina medicininės paslaugos (4); kaime nesaugu - prasta policijos veikla (4); prastai surenkamos atliekos (4); nesuremontuotos bendruomenės patalpos/bloga pastatų būklė (4); nesutvarkyta aplinka, poilsio zonos (3); prasti šaligatviai (2); prasta, kenksminga pastatų stogų danga (2); nėra

interneto prieigos (2); nepakankamas vaikų ir jaunimo užimtumas (2); netiekiamos/dalinai tiekiamos gamtines dujos (2); nėra/trūksta viešųjų tualetų (2); nesaugus tiltas/gatvė (2); bendruomenių lyderiai dirba savo lėšomis, iš idėjos (2); daugėja girtuokliaujančio jaunimo (2).

Bendruomenių nariai atkreipia dėmesį į girtuokliavimo problemą. Dažnai dėl girtuokliaujančių šeimos narių nukenčia moterys, kurios patiria ne tik psichologinį diskomfortą, bet dažnai ir fizinį smurtą. Kelia rūpestį vis didesnis alkoholio ir narkotikų vartojimas jaunimo tarpe. Rajone jaučiamas savigalbos grupių poreikis.

Labiausiai remtinos veiklos sritys. Toliau yra pateikiamos veiklos sritys, kurioms gyventojų nuomone, yra tikslingiausia nukreipti viešąją paramą. Gyventojai balais vertino iš viso 23 veiklos sritis (1–paramą teikti mažiausiai būtina, 5-labiausiai būtina). 2.3 lentelėje pateikiamos tos veiklos sritys, kurioms gyventojai skyrė daugiau nei 4 balus ir tai reiškia, kad būtent šių sričių problemas, gyventojų nuomone, reikia spręsti neatidėliojant.

2.3 lentelė. Gyventojų teikiami prioritetai viešosios paramos panaudojimui

	Veiklos sritis	Vidutinis įvertinimas, balais
1.	Komunalinių paslaugų (vandentiekio, kanalizacijos, šildymo ir kt.) plėtra	4,7
2.	Kultūros renginių, bendruomenės švenčių, sporto ir laisvalaikio organizavimas	4,5
3.	Moksleivių ir jaunimo užimtumo gerinimas	4,5
4.	Gyvenviečių viešųjų vietų (aikščių, parkų, sporto aikštelių) tvarkymas	4,5
5.	Vandens telkinių valymas ir poilsio vietų įrengimas	4,5
6.	Gyventojų ir jų turto saugumo užtikrinimas	4,4
7.	Bendruomenių ir kitų NVO veiklos skatinimas, įgyvendinant įvairius vietos iniciatyvų projektus	4,4
8.	Patalpų bendruomenės reikmėms įrengimas	4,3
9.	Socialinių paslaugų, reikalingų specialių poreikių žmonėms, plėtra	4,2
10.	Gyvenamųjų pastatų remonto, įskaitant ir priešgaisrinės profilaktikos darbus, vykdymas	4,2
11.	Sveikos gyvensenos populiarinimas ir sveikatos profilaktikos priemonių įgyvendinimas	4,2

Apklausiami gyventojai taip pat buvo paprašyti nurodyti tik tris pačias svarbiausias veiklos sritis, kurioms reikėtų panaudoti viešąją paramą. Kadangi respondentai nurodė įvairias pozicijas, trys pirmosios yra pateikiamos apskaičiuotos matematiškai, įvedus svorio koeficientą:

1) komunalinių paslaugų plėtra (19,6 proc.);

2) kultūros renginių, bendruomenės švenčių, sporto ir laisvalaikio organizavimas (8,3 proc.);

3) moksleivių ir jaunimo užimtumo gerinimas (8,0 proc.).

Gyventojai teigimu, nepakankamas užimtumas, ypač vaikų ir jaunimo, sąlygoja daugelį kitų problemų: plinta žalingi įpročiai, mažėja gyventojų saugumas. Tačiau jaunus žmones ne visada pavyksta įtraukti į veiklą – tam reikia specialių žinių ir gebėjimų.

Didesnio dėmesio reikalauja jaunų šeimų problemų sprendimas. Ši jaunimo grupė yra savotiškai „atskirta“ nuo viešojo gyvenimo (kaip ir nuo galimybes įsidarbinti) dėl to, kad nėra kam patikėti mažų vaikų priežiūrą.

Gyventojų požiūris į ateitį. Nepaisant visų problemų, didžioji dalis Pakruojo r. VVG teritorijos gyventojų yra optimistai - 72,5 proc. mano, kad ateityje gyvenimas gerės. Analizuojant informaciją seniūnijų lygiu, išryškėjo skirtumai: optimistiškiausiai nusiteikę buvo Rozalimo (81,3 proc. šios seniūnijos respondentų atsakė, kad gyvenimas gerės) ir Klovainių (kad gyvenimas gerės, nurodė 80,8 proc.) seniūnijų gyventojai. O štai Žeimelio seniūnijoje didesnė dalis respondentų – pesimistai (kad gyvenimas gerės, mano tik 30,8 proc. visų šios seniūnijos respondentų).

Pasiūlymai ateičiai. Pasiūlymus dėl ateities teikė daugiau ne pusė – 151 apklausoje dalyvavęs gyventojas. Didesnė dalis pateiktų pasiūlymų iš esmės atspindi gyventojų norą, kad būtų sprendžiamos visos anksčiau įvardytos problemos. 23,8 proc. respondentų nurodė, kad norint geresnio gyvenimo Pakruojo rajone, reikalinga didinti gyventojų pajamas, atlyginimus. 19,2 proc. pasiūlymų susiję su infrastruktūros ir komunalinių paslaugų plėtra: t.y. reikalinga sutvarkyti vandentiekį, kanalizaciją, kelius, geriau organizuoti šiukšlių išvežimą. Kad reikalinga kurti naujas darbo vietas, akcentavo 13,2 proc. respondentų. Dalis gyventojų išreiškė lūkesčius, kad norėtų glaudesnio bendradarbiavimo ir dėmesio iš vietos valdžios, didesnės paramos bendruomenių veiklai. Beje, dalis gyventojų taip pat pastebėjo, kad kiekvienam pirmiausia reikia pradėti nuo savęs – būti labiau organizuotiems, stengtis tobulėti.

III. PAKRUOJO RAJONO STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ (SSGG) ANALIZĖ

Pakruojo regiono SSGG analizė yra atlikta remiantis vietovės situacijos ir gyventojų poreikių analizės rezultatais. Kitas žingsnis atlikus šia analizę buvo atrinkti penkis svarbiausius SSGG punktus. 3.1 lentelėje yra pateikiami SSGG komponentai, taip pat nurodomi penkių svarbiausių punktų reikšmingumo (įtakos) koeficientai bei užimama vieta pagal įtakos koeficientą.

3.1 lentelė. Pakruojo rajono VVG teritorijos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės

Vieta pagal įtakos koef.	Eil. Nr.	SSGG KOMPONENTAI	Įtakos koeficientas
		Stiprybės	
2-3	1.	Pakruojo rajonas yra dalis Šiaulių regiono, turinčio mišrią ir gerai išplėtotą kompleksinę transporto sistemą, kurią sudaro tarptautinis oro uostas, stambus geležinkelio mazgas ir magistraliniai tarptautiniai automobilių transporto koridoriai. Kaimynystė su Latvija ir Pakruojo rajoną apjuosę trys E kategorijos A12 Ryga – Šiauliai – Tauragė – Karaliaučius (Kaliningradas) (E77), A9 Panevėžys – Šiauliai (E272), A10 Panevėžys – Pasvalys – Ryga (E67)) magistraliniai keliai, taip pat rajoną kertantys septyni krašto keliai, sudaro rajonui palankias sąlygas plėtoti verslą ir turizmą, nes užtikrina gerą susisiekimą su Baltijos šalimis, Šiaulių (40 km) ir Panevėžio (49 km) miestais, taip pat kaimynystėje esančiais Pasvalio (36 km) ir Joniškio (47 km) rajonų centrais.	0,21
5	2.	Rajonas turi daug gamtos išteklių, iš kurių svarbiausi: Linkuvos kalnagūbrio skiriamų Žiemgalės ir Mūšos-Nemunėlio lygumų derlingi laukai, taip pat rajone eksploatuojami dideli dolomito telkiniai. Vienintelės Lietuvoje dolomitinės skaldos atodangos formuoja vaizdingą ir neįprastą kraštovaizdį, o panaudoti karjerai sudaro labai švaraus vandens telkinius. Gausius rajono gamtos biologinės įvairovės išteklius užtikrina rajono nedidelius plotus užimantys miškai (18 proc. rajono) gana daug parkų ir gera 7 draustinių būklė. Rajono teritoriją kerta Europos reikšmės ekologinis koridorius – KE4, kuris sieja Ventos vidurupio lygumą su Nevėžio lyguma. Mūšos ir jos intakų – Šiladžio, Kruojos, Daugyvenės slėniai, gausus rajono mažesnių upelių tinklas taip pat sudaro palankias sąlygas saugoti rajono gamtos biologinės įvairovės išteklius.	0,13
	3.	Apgyvendinimo sistemos pagrindą sudaro du miestai (Pakruojis ir Linkuva) ir tolygiai rajone išsidėstę miesteliai (Klovainiai, Lygumai, Pašvitinys, Rozalimas ir Žeimelis), kurie turi gilias istorines tradicijas ir gausų kultūros paveldą. Rajone yra išlikę ir 374 kaimai. Kaimo vietovės ir gyvenvietės yra išsaugoję tradiciniam kaimui būdingas pagrindines charakteristikas - krašto agrariškumą ir kaimiškumą. Šios savybės leidžia be didelių investicijų pritaikyti krašto plėtrą šiuolaikiškos visuomenės poreikiams, t.y. gaminti kokybiškus žemės ūkio ir maisto produktus bei atlikti kitas modernaus kaimo funkcijas (aplinkosaugos, rekreacijos, kultūros, pažinimo ir pan.).	

	4.	Pakruojo rajonas nuo seno būdamas turtingas žemdirbių ir dvarų kultūros kraštas turi sukaupęs gausų kultūros paveldą. Kultūros ir švietimo įstaigų veikla bei dabartinis rajono bendruomenės kultūros sąjūdis užtikrina turiningą vietos dvasinį gyvenimą ir puoselėja savo krašto tradicijas, kurių ištakos siekia istorinę žiemgalių kultūrą.	
	5.	Rajono žemės ūkis yra konkurencingas, čia daug stiprių ūkininkų ir žemės ūkio bendrovių (ūkiai rajone stambesni nei vidutiniškai Lietuvoje, taip pat stambesnė ir žemėnauda). Žemės ūkio plėtros pagrindą sudaro Žiemgalės ir Mūšos-Nemunėlio lygumose plytintys numelioruoti, derlingi ir mažai užteršto dirvožemio laukai, kuriuose nuimamas gausus javų ir rapsų derlius; sėkmingai plėtojamas ir pieno ūkis. Taikomos šiuolaikinės ūkininkavimo technologijos ir naudojamasi ES struktūrine parama ūkiams modernizuoti.	
4	6.	Rajone yra stiprių verslo bendrovių: dolomito skaldos, medžio perdirbimo, transporto, mėsos perdirbimo įmonių, komunalines bei buitines paslaugas teikiančių įmonių ir kitų gyvybingų verslo subjektų. Verslui skatinti rajone sukurtas smulkaus ir vidutinio verslo subjektų konsultavimo bei rėmimo tinklas, kurį sudaro Pakruojo verslo informacijos centras, rajono savivaldybės 1998 metais įsteigtas smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondas ir atitinkami rajono savivaldybės skyriai. Siekdama skatinti vietos verslą ir padėti pradedantiems verslininkams, savivaldybė taiko lengvatas kuriantiems naujas darbo vietas, iš dalies dengia paskolų palūkanas. Rajone yra išlikę senosios amatų tradicijos. Kasmet Balsių etnografinėje sodyboje (Klovainių seniūnija) rengiama senųjų amatų stovykla, kurioje įvairaus amato paslapčių mokosi vietos jaunimas.	0,16
2-3	7.	Pakruojo rajonas turi potencialą turizmo verslui plėtoti, nes yra nedideliu atstumu nutolęs nuo Latvijos didžiųjų miestų - Jelgavos ir Bauskės, taip pat geras susisiekimas Pakruojį sieja su šalies regionų centrais - Panevėžiu ir Šiauliais, o išsaugoti gausūs gamtos įvairovės ištekliai ir kultūros paveldas daro kraštą patrauklų daugeliui turistų. Gyvos žemdirbystės krašto vaišingumo tradicijos, turtingas kulinarinis paveldas, kurį vainikuoja vietos alaus gamybos tradicijos, ir išlikusi tradicinio maisto produktų gaminimo įranga leidžia tematiniu požiūriu susieti paveldą ir į rinką pateikti naujus turizmo produktus - įrengti Alaus, Sūrio, Pieno ir Duonos kelius. Vis labiau gražinamos sodybos (rajone organizuojami gražiausios sodybos rinkimai) ir gražėjančios gyvenvietės didina krašto patrauklumą.	0,21
	8.	Iš rajone užregistruotų 410 archeologijos, istorijos, kultūros paminklų ypač didelę reikšmę turi unikalus klasicistinio stiliaus Pakruojo dvaro kompleksas. Tai vienas vertingiausių ir Lietuvoje didžiausias dvaras (įtrauktas į Lietuvos rekordų knygą kaip didžiausia saugoma paminklosauginė dvaro sodyba), galintis tapti turizmo, konferencijų, amatų ir pramogų centru. Vietos ūkio tradicijas atspindi senieji vėjo malūnai ir išlikęs siaurojo geležinkelio (750 mm vėžės pločio) Joniškėlis-Petrašiūnai-Linkuva ruožas.	
	9.	Rajone suformuotas socialinių paslaugų tinklas, kurį sudaro stacionarios globos įstaigos, slaugos namai ar palatos, pagalbos namuose tarnybos, dienos centrai, parapijinės vaikų globos įstaigos ir bendruomenių centrai. Stacionarios socialinės paslaugos teikiamos senelių globos namuose ir pensionatuose, neįgalių žmonių pensionatuose, vaikų globos bei šeimyninio gyvenimo namuose. Socialinių įstaigų tinklo veiklos efektyvumą lemia socialinio dialogo praktika, nes tobulinant socialinių paslaugų teikimą aktyviai dalyvauja rajone veikiančios visuomeninės neįgaliųjų žmonių organizacijos, bendruomenių centrai.	
	10.	Vietos gyventojai didžiuojasi savo kraštu. Rajono bendruomenė ieško išskirtinių krašto reprezentavimo bruožų, pvz., krašto kitoniškumas pabrėžiamas formuojant humoro, alaus ir varnų sostinės įvaizdį. Kraštas turi ir kitus tapatumo bruožus, kurie orientuoja dėmesį į žemdirbystės tradicijas, dvarų paveldą ir istorines krašto ištakas. Krašte prasidėjęs įvaizdžio formavimo procesas telkia rajono ben-	

		druomenę ilgalaikei kūrybinei veiklai.	
	11.	Vietos valdžia prioritetą teikia žmogiškųjų išteklių konkurencingumo ugdymui ir socialinių procesų valdymo kompetencijų bei struktūrų plėtotei. Sociologinių tyrimų duomenys rodo gerą Tarybos, savivaldybės tarnautojų, specialistų ir seniūnų veiklą. Vietovės stiprybe laikomas vietos valdžios gebėjimas skatinti kaimo bendruomenių iniciatyvas bei vietos valdžios ir gyventojų bendradarbiavimas.	
1	12.	Rajone veikia kaimo bendruomenės, kurių veiklą koordinuoja rajono kaimo bendruomenių sąjunga, taip pat partnerystės pagrindais suformuota vietos veiklos grupė. Kaimo bendruomenės turi sukaupusios įvairią viešosios veiklos patirtį, jos vis aktyviau organizuoja kaimo kultūrinę, sportinę, socialinę veiklą, puoselėja krašto etninį savitumą ir krašto tradicijas, prižiūri kultūros paveldo objektus ir pritaiko juos savo reikmėms. Gyventojai palankiai vertina telkimąsi į bendruomenes ir su bendruomenių sąjūdžiu sieja svarbius kaimo gyvenimo pokyčius.	0,29
	13.	Pakruojyje sukurta profesinio suaugusiųjų mokymo, kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistema, kurią sudaro ilgametę darbo patirtį sukaupęs Suaugusiųjų ir jaunimo švietimo centras, Pakruojo verslo informacijos centras, Vilniaus Žirmūnų darbo rinkos mokymo centro Pakruojo skyrius ir Žeimelio žemės ūkio mokykla.	
	14.	Pakruojo mieste ir Petrašiūnų gyvenvietėje sukurta gera sporto infrastruktūra: Pakruojo mieste įrengtas modernus stadionas (su bėgimo takais, dirbtinės dangos aikštele, dviem futbolo aikštėmis), BMX mažųjų dviračių kroso (ši sporto šaka rajone turi tradicijas, sportininkai demonstruoja aukštus laimėjimus) trasa, sporto kompleksas (kuriame yra sporto salė, pagalbinės patalpos); Petrašiūnuose įrengta motokroso trasa, licencijuota vykdyti šalies ir tarptautines varžybas. Sportinę veiklą rajone organizuoja didelę metodinę patirtį turintys specialistai, sporto organizacijos sėkmingai plėtoja partnerystę su verslo sektoriumi (pagal „pritraukiamų“ privačių lėšų kiekį, Pakruojo rajonas yra antras kitų Lietuvos rajonų tarpe).	
		Silpnybės	
	1.	Saugomų teritorijų plotas VVG teritorijoje yra nepakankamas. Įsteigus Gedžiūnų miško biosferos poligoną Pakruojo rajono saugomų teritorijų tinklo plotas padidėjo beveik 10 kartų, tačiau sukoncentravus saugomas teritorijas rajono pietvakarinėje dalyje tolygi rajono gamtos išteklių įvairovės apsauga vis tiek išlieka problemiška.	
	2.	Pakruojo rajone nuolat didėja ariamos žemės plotas (2006 m. 95 proc. ž.ū. naudmenų) ir tai nėra racionalu subalansuoto žemės ūkio ilgalaikės plėtros požiūriu. Smulkūs, mažo investicinio pajėgumo ūkiai daugiausia priklauso pensinio amžiaus ūkininkams. Tai stabdo ūkinės veiklos įvairinimo (diversifikavimo) procesą ir iškelia ūkių tęstinumo problemą.	
1-2	3.	Menkas gyventojų verslumas, kuris atsilikdamas nuo šalies ar apskries lygio ir toliau mažėja, taip pat nuolat mažėja veikiančių ūkio subjektų skaičius, o ūkyje dominuoja mikro ir smulkios įmonės. Esant žemam kaimo gyvenviečių gyventojų pajamų lygiui labai vangiai plėtojamas paslaugų verslas, ypač kaimo vietovėse.	0,24
1-2	4.	Rajono darbo rinka nėra aktyvi, vietos ūkis sukuria mažai naujų darbo vietų, jaučiamas didelis kvalifikuotų darbuotojų (ypač mokytojų, odontologų) trūkumas, kurį lemia masiškas darbo jėgos išvykimas už rajono ribų. Jaunos šeimos ir specialistai neįsitvirtina, tuo pačiu žema profesinė kvalifikacija ir patirties stoka lemia dalies priešpensinio amžiaus žmonių bei jaunimo nedarbą. Rajone aktuali „paslėpto nedarbo“ problema: dalis gyventojų neieško darbo ir yra nesuinteresuoti kvalifikacijos tobulinimu.	0,24
	5.	Sparčiai auga emigracija (ypač jaunimas išvažiuoja iš rajono), todėl rajone formuojasi nepalanki demografinė struktūra.	

3	6.	Kaimo gyvenviečių socialinės infrastruktūros būklė yra prasta – gyventojų netenkina dabartinė vietos kelių, vandens telkinių, kaimų ir miestelių sanitarinė būklė, susidėvėję arba neįrengti vandentiekis ir kanalizacija, vandens gerinimo įrenginių trūkumas, suirę gyvenviečių melioracijos įrenginiai, nekokybiškas gatvių apšvietimas. Ypač netenkina prasta geriamo vandens kokybė. Užterštas šachtinių šulinių vanduo ir nesutvarkyti nuotekų valymo įrenginiai kelia grėsmę žmonių sveikatai ir teršia gamtą, nes didžiuma kaimo gyvenviečių buitinių nuotekų išleidžiamos į Pakruojo rajono upes.	0,2
4-5	7.	Rajone nėra išplėtota infrastruktūra, reikalinga turizmo verslui. Trūksta apgyvendinimo įstaigų (Pakruojo mieste yra įsikūrę vieninteliai svečių namai), unikalūs kultūros paveldo objektai dar tik pradedami pritaikyti turizmui (pvz., Pakruojo dvaro kompleksas vis dar neteikia jokių turizmo paslaugų), daugumos kultūros, istorijos ir architektūros paveldo objektų būklė yra prasta ir toliau blogėja, neįrengtos ir/ar nesutvarkytos poilsiavietės, neišvalyti tvenkiniai, trūksta sutvarkytų prieigų prie jų, neįrengti pėsčiųjų takai, nesutvarkyti parkai, ypač kaimo vietovėse. Nėra vandens turizmo maršrutų didesnėmis rajono upėmis. Rajone nėra kaimo turizmo sodybų.	0,16
4-5	8.	Gilėja socialinės atskirties ir skurdo problema, formuojasi paveldimas skurdas. Smulkūs ir mažai efektyvūs ūkiai neužtikrina reikiamų pajamų ir tai lemia daugelio kaimo šeimų įvairias socialinės atskirties apraiškas. Rajone yra didesnis nei vidutiniškai šalyje ar apskrityje probleminių šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičius, paskutiniaisiais metais labai padidėjo socialinio būsto poreikis. Prevencinei veiklai kaimo vietovėse trūksta kvalifikuotų socialinių darbuotojų ir kitų šios sferos specialistų.	0,16
	9.	Susidėvėjęs savivaldybės gyvenamojo būsto fondas. Nėra gera kultūros įstaigų ir kitų viešųjų pastatų būklė, nes trūksta lėšų jų renovacijai. Daugelis viešųjų pastatų, kaip ir privačių namų, yra dengti kenksminga asbestinio šiferio stogo danga. Pastatų terminė izoliacija yra prastoka, šildymo sistemos neefektyvios. Patiriami dideli šilumos nuostoliai. Priešgaisrinė pastatų būklė yra nepatenkinama. Gyvenvietėse trūksta priešgaisrinių tvenkinių. Kasmet didėja gaisrų skaičius.	
	10.	VVG teritorijoje prasta sporto ir laisvalaikio infrastruktūros būklė. Vietos gyventojų netenkina dėmesys ir pastangos sveikatai gerinti bei sveikai gyvensenai palaikyti: daugelyje gyvenviečių nesutvarkytos sporto ir poilsio zonos, trūksta vaikų žaidimo aikštelių, daugumoje rajono kaimo gyvenviečių nėra šiuolaikiškų sporto aikščių ir salių, esantys sporto įrenginiai yra susidėvėję ar prastos būklės.	
	11.	Rajone pasigendama nestacionarių socialinių paslaugų darbui su neįgaliaisiais, vienišais, senais žmonėmis, benamiais ir grįžusiais iš įkalinimo įstaigų, probleminėmis ir socialiai remtinomis šeimomis bei šių šeimų vaikais. Bendruomenėms trūksta užimtumo ir socialinių paslaugų centrų, kuriuose būtų teikiama profesionali pagalba pažeidžiamoms kaimo gyventojų grupėms, taip pat vykdoma įvairi socialinė prevencinė veikla, ypač didinant vaikų ir jaunimo užimtumą, mažinant jų nusikalstamumą. Kaime jaučiamas savigalbos grupių poreikis.	
	12.	Rajono bendruomenės susiduria su įvairiomis problemomis: bendruomeninei veiklai trūksta patalpų, turimos patalpos nėra pritaikytos įvairiems bendruomenės narių poreikiams tenkinti (ypač neįgaliųjų), trūksta elementarios įrangos. Bendruomeniškumo plėtrą stabdo gyventojų bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių stoka, ne itin aktyvus domėjimasis viešuoju gyvenimu. Bendruomenių veiklai tobulinti trūksta materialios paramos ir profesionalios metodinės pagalbos.	
		Galimybės	
	1.	**P (P**olitical – Politiniu aspektu) Regioninė politika leis efektyviau panaudoti rajono plėtros išteklius, o Šengeno sutarties įgyvendinimas žymiai išplės ekonomikos ir kultūros bendradarbiavimą su kaimyninės Latvijos regionais.	
	2.	**E (E**conomic – Ekonominiu aspektu) Rajono konkurencingi ūkiai ir verslo įmonės vis labiau įsijungs į tarptautinį dar-	

		bo pasidalijimo procesą, taip pat turės galimybę gauti ES paramą aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti, technologiniam atsilikimui sumažinti ir ekonominiam efektyvumui didinti.	
3-5	3.	**S (S**ocial – Socialiniu aspektu) Augs žmogiškųjų išteklių svarba, todėl didės dėmesys kaimo plėtros socialiniams aspektams. Socialinio solidarumo stiprinimas pareikalaus realiai spręsti kaimo gyventojų įvairių socialinių grupių pažeidžiamumo problemas, įveikti jų socialinį pasyvumą ir naikinti šiuolaikiško skurdo apraiškas bei prielaidas.	0,18
	4.	**T (T**echnological – Technologiniu aspektu) Komunikacinių technologijų progresas ir plačiajuosčio interneto ryšio kaimo vietovėse sklaida (RAIN projekto įgyvendinimas) „mažins“ rajono gyvenviečių geografinį atokumą ir sukurs geresnes ūkinės veiklos ir bendruomeniškumo stiprinimo prielaidas.	
3-5	5.	**L (L**egal – Teisiniu aspektu) Darnios plėtros prioritetas, įtvirtintas ES ir nacionalinės plėtros programiniuose dokumentuose (įskaitant kaimo plėtrą), vis labiau reikalaus suteikti prioritetą toms vietos iniciatyvoms, kurios stiprina vietos subalansuotą plėtrą ir akcentuoja ekologišką gamybą, kraštovaizdžio apsaugą, aplinkosaugą bei socialinę pažangą.	0,18
	6.	**E (E**nvironmental – Aplinkos aspektu) Stiprėjantis visuomenės ekologinis sąmoningumas, turizmo verslo plėtra, auganti ekologiškos produkcijos paklausa atskleis vietos gyventojams rajono kultūros ir gamtos išteklių tikrąją vertę ir didins suinteresuotumą apsaugoti unikalius plėtros išteklius.	
	7.	**Eq (E**quality – Lygybės aspektu) Nuoseklus lygių galimybių principo įgyvendinimas reikalaus vis daugiau dėmesio skirti kaimo gyventojų teisei į sveikatos apsaugą, švietimą, socialinę rūpybą ir pan. Todėl susidarys palankios sąlygos veiksmams (socialinių paslaugų decentralizavimas, bendruomenės vaidmens stiprinimas ir pan.), kurie padės atskleisti nelygybę patiriančių kaimo gyventojų specifinius poreikius, taikyti individualizuotas problemų sprendimo priemones ir tokiu būdu stiprinti pažeidžiamų grupių atstovų motyvaciją gyventi visavertį gyvenimą.	
3-5	8.	**E** (**E**ducational - Švietimo ir mokymo aspektu) Nauju programavimo laikotarpiu labai išaugs galimybės finansuoti kaimo gyventojams reikalingų naujų profesinių žinių bei darbo įgūdžių įgijimą, kooperacijos, bendruomeninio gyvenimo ir partnerystės kompetencijos stiprinimą.	0,18
	9.	**M (M**arket – Rinkos aspektu) Stiprės globalios rinkos įtaka vietos plėtrai: augs žemės ūkio žaliavų, maisto produktų ir atsinaujinančio kuro poreikis ir kaina, didės kokybiškų “regionų” ir „natūralių“ produktų, taip pat unikalių, atitinkančių vietos amatų tradicijas, rankų darbo gaminių poreikis.	
	10.	**B (B**usiness change - Verslo pokyčių aspektu) Vartotojų augantis susidomėjimas specifiniais regionų produktais ir šiuolaikiškos technologijos, leidžiančios efektyviai gaminti nedidelius produkcijos kiekius, lems vietos verslininkų interesą į rinką patiekti kuo daugiau unikalių produktų ir rūpintis geru regiono įvaizdžiu, taip susikuriant savo verslui saugią „rinkos nišą“.	
1-2	11.	**Et (E**thical – Etiniu aspektu) Spartūs gyvenimo pokyčiai skatins kaimo gyventojus telktis į kaimo bendruomenes, stiprinti vietos patriotizmą ir tapatumą, o konkurencija plėtojant turizmo verslą ir pritraukiant investicijas įsakmiai pareikalaus formuoti teigiamą regiono įvaizdį.	0,23
1-2	12.	**R (R**egulations – Taisyklių aspektu) ES paramos teikimo tvarka numato gerinti kaimo gyvenimo kokybę, finansinę paramą koncentruojant kaimų atnaujinimo problemoms spręsti, privalomai įgyvendinant LEADER metodą, kuris prioritetą teikia ne žinybiniams sprendimams, bet novatoriškai ir subalansuotai kaimo vietovių plėtrai, iniciatyvų „iš apačios į viršų“ įgyvendinimui ir vietos bendruomenės solidarumo stiprinimui.	0,23

		Grėsmės	
5	1.	**P (P**olitical – Politiniu aspektu) Nacionaliniu lygiu numatyta per daug sudėtinga ir biurokratinė LEADER metodo įgyvendinimo tvarka gali būti menkai palaikoma kaimo gyventojų, o partnerystės ir iniciatyvos „iš apačios į viršų“ principai – neįgyvendinti.	0,15
3-4	2.	**E (E**conomic – Ekonominiu aspektu) Atvirumas globalioms ekonominėms tendencijoms nuolat didins vietos ūkio nestabilumą ir pažeidžiamumą. Kvalifikuotų darbuotojų ir specialistų trūkumas gali riboti vietos ūkio prisitaikymo galimybes ir neigiamai paveikti kaimo ekonominės įvairovės plėtrą, t.y. komplikuoti kaimo rekreacijos, aplinkosaugos, kultūros ir kitų šiuolaikiškų kaimo funkcijų vykdymą.	0,19
3-4	3.	**S (S**ocial – Socialiniu aspektu) Sparti šalies miestų plėtra ir ES lygiu vykstanti darbo jėgos konkurencija gali lemti masišką aktyvių kaimo gyventojų (ypač jaunimo) išvykimą ir taip dar labiau nuskurdinti vietos socialinius išteklius.	0,19
	4.	**T (T**echnological – Technologiniu aspektu) Cheminių augalų apsaugos priemonių ir kitų šiuolaikiškų ž.ū. technologijų efektyvumas gali paskatinti vietos ūkininkus pirmenybę teikti brangiai kainuojančiai, neigiamas ekologines ir socialines pasekmes lemiančiai, žemės ūkio gamybos technologinei pažangai. Tokiu atveju liktų neįvertinta biologinė žemės ūkio pažanga, kuri taip pat užtikrina konkurencingumą ir pajamas esant nedidelėms gamybos apimtims, be to, padeda išsaugoti tradicinį Lietuvos kaimo kraštovaizdį ir ekologinį kaimo patrauklumą.	
	5.	**L (L**egal – Teisiniu aspektu) Griežti teisiniai reikalavimai, keliami verslo įmonę įsteigusiam kaimo gyventojui, gali mažinti ūkininkų ir kitų kaimo gyventojų motyvaciją imtis ne su žemės ūkiu susijusio verslo.	
2	6.	**E (E**nvironmental – Aplinkos aspektu) Stambių investicinių projektų, neatitinkančių rajono subalansuotos plėtros poreikių, įgyvendinimas (pvz., kiaulininkystės ir dolomito gamybos įmonių plėtra) gali labai padidinti aplinkos taršą, kelių apkrovą ir tai gali užkirsti kelią turizmo plėtrai bei kitoms ilgalaikės perspektyvos požiūriu efektyvioms vietos ūkio veikloms.	0,22
	7.	**Eq (E**quality – Lygybės aspektu) Sparti technologinė pažanga, įskaitant naujausias informacines technologijas, švietimo, sveikatos priežiūros ir kitų gyvenimo sričių progresas formuos naujus gyvenimo kokybės standartus bei kitus socialinės atskirties barjerus kaime.	
	8.	**E** (**E**ducational - Švietimo ir mokymo aspektu) Sudėtinga ir biurokratiška profesinės kvalifikacijos tobulinimo tvarka gali neatitikti specifinių kaimo gyventojų poreikių ir trukdyti spręsti nestandartines švietimo problemas, tokias kaip tradicinių amatų atgaivinimas, vietos patriotizmo ugdymas ir pan.	
	9.	**M (M**arket – Rinkos aspektu) Didelių prekybos tinklų įsigalėjimas ir produkcijos realizavimo kanalų monopolizavimas labai koncentruos parduodamos produkcijos paklausą ir pasiūlą. Jei vietos produkcijos gamintojai (ūkininkai, verslininkai ir amatininkai) nesikooperuos ir/arba nesukurs alternatyvių regiono rinkodaros ir pardavimo sistemų (regiono prekybos ženklo įvedimas ir kt.), teks susitaikyti su nelygiaverčiais ekonominiais santykiais ir tai gali stabdyti vietos ūkio plėtrą.	
	10.	**B (B**usiness change - Verslo pokyčių aspektu) Vietos ūkio plėtra gali tapti vis labiau priklausoma nuo artimiausių regionų centrų – Panevėžio ir Šiaulių – plėtros ir stambių užsienio investicijų. Verslo plėtros modelis, kai orientuojamasi į išorės verslo interesus, gali užkirsti kelią perspektyvioms vietos plėtros kryptims (rekreacinių paslaugų, turizmo ir panašiai plėtrai) ir atverti galimybes spręsti stambaus verslo problemas rajono gyventojų sąskaita, pavyzdžiui, į kaimo vietoves perkeliant aplinką teršiančią gamybą ir pan.	

	11.	**Et (E**thical – Etiniu aspektu) Televizijos ir interneto įtakos didėjimas kaimo gyventojams gali neigiamai paveikti kaimo viešąjį gyvenimą, nes stiprėjant kaimo gyventojų (ypač jaunimo) laisvalaikio, kultūros ir bendravimo poreikių tenkinimo individualizacijai gali sunykti bendruomeninio gyvenimo įgūdžiai, silpnėti socializacijos ir normatyvinio poveikio procesas, mažėti bendrųjų problemų suvokimo ir kokybiškų sprendimų kompetencija. Tai skaldytų ir poliarizuotų vietos bendruomenę, komplikuotų socialinio solidarumo principų įgyvendinimą bei skatintų įvairius antisocialinius reiškinius.	
	12.	**R (R**egulations – Taisyklių aspektu) Griežti ir sudėtingi ES paramos lėšų administravimo reikalavimai sudarys santykinai geresnes sąlygas stambiems projektams įgyvendinti, o tai gali trukdyti į gyvenimo kokybės kaime problemų sprendimą įtraukti platesnius kaimo gyventojų sluoksnius, kuriems labiau priimtinas nedidelės vietos iniciatyvos, kurias galima įgyvendinti nedidelės apimties projektais.	

IV. PAKRUOJO RAJONO VIZIJA, PRIORITETAI, PRIEMONĖS IR VEIKLOS SRITYS

4.1. Teritorijos vizija

Vietos veiklos grupės valdyba, atsižvelgdama į atliktą Pakruojo socialinės ekonominės situacijos bei gyventojų poreikių analizę, taip pat stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę, suformulavo tokią regiono viziją 2020 metams:

Ekonomiškai išvystytame, savitame kaime, atvirame investicijoms ir verslo plėtrai, ekologiškoje ir švarioje aplinkoje gyvena ir dirba išsilavinę, Pakruojo kraštą ir žemę mylintys, natūralią gamtą, kultūros paveldą ir tradicijas puoselėjantys žmonės.

Pagrindinis dėmesys vizijoje skiriamas Pakruojo rajono gyventojams. Ypač svarbus, gyvenimo kokybę užtikrinantis dalykas yra aplinka, kurioje gyvenama. Suformuluotoje vizijoje ši aplinka apima keturis pagrindinius aspektus: ekonominį (ekonomiškai išvystytas, patrauklus investicijoms kaimas), kultūrinį (savitas kraštas, kuriame puoselėjamos tradicijos, paveldas), socialinį (išsilavinę, turintys darbą, esantys savo krašto patriotai žmonės) bei aplinkosaugos (ekologiška ir švari aplinka, natūrali gamta).

4.2. Strategijos prioritetai, priemonės ir veiklos sritys

Siekiant Pakruojo regiono vizijos, konsultuojantis su kaimo bendruomenėmis ir socialiniais ekonominiais partneriais, buvo suformuluoti strategijos prioritetai, priemonės ir numatytos veiklos sritys. 4.1 lentelėje pateikti prioritetų ir priemonių tikslai bei numatomas poveikis įgyvendinus strategiją.

4.1 lentelė. Strategijos prioritetų ir priemonių tikslai bei numatomas poveikis

I PRIORITETAS. VIETOS ŪKIO KONKURENCINGUMO STIPRINIMAS, EFEKTYVIAI PANAUDOJANT TURIMUS PLĖTROS IŠTEKLIUS
Prioriteto tikslas – kaimo vietovėse plėtoti perspektyvias ekonomines veiklas ir skatinti socialiniu, ekonominiu ir aplinkosaugos požiūriu efektyvų perėjimą prie ne žemės ūkio veiklos.
Numatomas poveikis. Remiamos ne žemės ūkio veiklos sukurs kaimo gyventojams naujus pa-

jamų šaltinius, mažins socialinės atskirties kaime raiškas ir taip stiprins krašto konkurencingumą, nes sutelks naudoti vietos plėtros išteklius - rajono gamtos ir kultūros paveldą, taip pat vietos gyventojų iniciatyvumą ir verslumą.
1.1 priemonė. Kaimo turizmo veiklos skatinimas
Priemonės tikslas - gerinti rekreacinę infrastruktūrą kaime ir įrengti patraukliose rajono vietovėse turistines stovyklas, skirtas suteikti turistams trumpalaikį poilsį ir nakvynę.
Numatomas priemonės poveikis. Bus efektyviai panaudoti rajono unikalūs kultūros ir gamtos ištekliai plėtoti turizmo verslą ir sukurti papildomą kaimo gyventojų pajamų šaltinį.
1.2 priemonė. Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos
Priemonės tikslas – gerinti gyvenimo kokybę kaime, skatinant vietos amatų plėtrą ir sukuriant kaimo gyventojams naujas darbo vietas.
Numatomas priemonės poveikis. Naujų darbo vietų kaime kūrimas pagerins Pakruojo rajono kaimo gyventojų užimtumą bei sumažins socialinės atskirties apraiškas, taip pat leis efektyviau panaudoti vietos paveldo vertybes ir darbo jėgos išteklius, skatins perėjimą prie ne žemės ūkio veiklos ir perspektyvių kaimo ekonominių veiklų plėtrą.
1.3 priemonė. Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas
Priemonės tikslas – didinti kaimo gyventojų užimtumą, gerinti kaimo gyventojams teikiamų paslaugų kokybę, skatinti teikiamų paslaugų įvairovę.
Numatomas priemonės poveikis. Kaimo vietovėse bus plėtojamos naujos ekonominės veiklos, kaimo gyventojams ir namų ūkiams bus teikiamos naujos paslaugos, sukurtos naujos darbo vietos padidins kaimo gyventojų užimtumą.
II PRIORITETAS. KAIMO GYVYBINGUMO STIPRINIMAS, GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMAS IR KRAŠTO SAVITUMO PUOSELĖJIMAS
Prioriteto tikslas – gerinti rajono kaimo gyventojų gyvenimo kokybę ir užtikrinti rajono bendruomenės gyvybingą ir savitą raidą.
Numatomas prioriteto poveikis. Atnaujinus kaimą ir sutelkus kaimo bendruomenes, bus pagerinta rajono viešojo gyvenimo kokybė ir tai leis rajono bendruomenei efektyviau spręsti krašto ilgalaikės plėtros problemas.
2.1 priemonė. Kaimo atnaujinimas ir plėtra
Priemonės tikslas – kurti kaimo vietovėse patrauklią gyvenamąją aplinką, atnaujinti kaimo gyvenviečių viešąsias erdves ir pastatus bei spręsti opią rajono geriamo vandens kokybės problemą.
Numatomas priemonės poveikis. Bus pagerinta visų rajono kaimo gyventojų grupių gyvenimo

kokybė, taip pat bus sukurtos geros materialinės prielaidos kaimo gyventojų bendruomeniškumui ugdyti.
2.2 priemonė. Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas
Priemonės tikslas – telkti rajono bendruomenę ir skatinti jos aktyvią bei novatorišką raišką.
Numatomas priemonės poveikis. Rajono mastu sistemingai skleidžiama geroji aktyviausių kaimo bendruomenių patirtis ir teikiama parama bendruomenių telkimuisi ir veiklai paskatins visas rajono kaimo bendruomenes geriau tvarkyti savo gyvenamąją aplinką, organizuoti bendruomenės nariams geresnį laisvalaikį, rengti kaimų tradicines šventes, įgyvendinti filantropinę veiklą ir prevencines sveikatingumo stiprinimo bei sveiko gyvenimo būdo propagavimo priemones. Suaktyvėjusi bendruomenių veikla įtvirtins rajono viešajame gyvenime darnios plėtros, socialinio solidarumo, krašto patriotizmo, mokymosi visą gyvenimą ir kitas svarbias ilgalaikės rajono plėtros vertybes.
2.3 priemonė. Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas
Priemonės tikslas – puoselėti krašto tradicijas, išsaugoti vietos amatų profesinę patirtį ir formuoti patrauklų krašto įvaizdį.
Numatomas priemonės poveikis. Patrauklaus krašto įvaizdžio ir tapatumo formavimas taps nauju rajono bendruomenės telkimo ir patriotizmo pagrindu, taip pat atliks rajono gaminių ir paslaugų rinkodaros rėmimo funkciją ir sudarys palankias sąlygas plėtoti turizmo verslą bei rajono ekonominių veiklų įvairovę.

Detalus strategijos prioritetų, priemonių bei veiklos sričių aprašymas (tinkamos finansuoti išlaidos, galimi paramos gavėjai, vietos projektų prioritetiniai ir kokybės kriterijai bei kt.) pateikiamas 4.2 lentelėje.

4.2 lentelė. Prioritetų, priemonių ir veiklos sričių aprašymas

I PIORITETAS. VIETOS ŪKIO KONKURENCINGUMO STIPRINIMAS, EFEKTYVIAI PANAUDOJANT TURIMUS PLĖTROS IŠTEKLIUS **1.1. priemonė. Kaimo turizmo veiklos skatinimas**
Remiamos veiklos sritys: Turistinių stovyklų kaimo vietovėse įkūrimas ir plėtra **Tinkamos finansuoti išlaidos:** 1. Projekte numatytai veiklai vykdyti skirtų naujų pastatų ir (arba) statinių statyba, rekonstrukcija ir (arba) kapitalinis remontas (apgyvendinimo, poilsiautojų maitinimo, gamybinių, amatų plėtros, kitų, būtinų projektui įgyvendinti, naujos statybinės medžiagos, kai naujų pastatų ir (arba) statinių statyba, rekonstrukcija ir (arba) kapitalinis remontas atliekamas ūkio būdu) 2. Nauja technika, technologiniai įrengimai, įranga, skirta projekto reikmėms (poilsio paslaugoms, laisvalaikiui ir renginiams organizuoti, poilsiautojų maitinimo paslaugoms teikti, kompiuterinė ir programinė įranga, kita speciali ir tiesiogiai susijusi su turistinės stovyklos paslaugų teikimu) 3. Infrastruktūros kūrimas projekto įgyvendinimo vietoje: 3.1. verslo infrastruktūros projekto įgyvendinimo vietoje (apšvietimas turistinės stovyklos ribose, privažiavimas sklypo (-ų), kuriame (-iuose) vykdomas projektas, ribose, vandens tiekimo (įskaitant vandens gręžinį) ir nuotekų šalinimo bei valymo sistemos, kita, būtina projektui įgyvendinti 3.2. rekreacinės infrastruktūros projekto įgyvendinimo vietoje, būtinos turistinių stovyklų paslaugoms teikti (prieiga prie gamtos objektų, pakrančių sutvarkymas, poilsio, sporto aikštelių įkūrimas, kita, būtina projektui įgyvendinti 3.3. nedidelio masto informacinės infrastruktūros (informaciniai stendai, turistinių vietų nuorodos) 3.4. turistinių stovyklų paslaugų teikimo rinkodara, plėtra (interneto svetainės sukūrimas, kitos turistinių stovyklų paslaugų teikimo rinkodaros ir (arba) plėtros išlaidos, tiesiogiai susijusios su projekte numatyta veikla 4. Bendrosios išlaidos 5. Projekto viešinimo išlaidos
Paramos intensyvumas: iki 65 proc. arba 50 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų
Maksimali paramos suma 1 projektui: iki 75 tūkst. Lt
Paramos gavėjų tinkamumo kriterijai: 1. Pareiškėjas turi atitikti Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ supaprastintųjų įgyvendinimo taisyklių nustatytas bendrąsias nuostatas, reikalavimus ir kriterijus 2. Pareiškėjas verslo plane (projekto apraše) turi įrodyti, kad ūkio subjektas atitinka ekonominio tinkamumo kriterijus 3. Pareiškėjas privalo būti kompetentingas turistinės stovyklos paslaugų teikimo srityje. Laikoma, kad pareiškėjas yra kompetentingas, jeigu atitinka bent vieną iš šio punkto sąlygų: 3.1. yra įgijęs arba siekia įgyti (šiuo metu studijuoja) turizmo studijų srities išsilavinimą 3.2. yra išklausęs arba įsipareigoja išklausyti iki paskutinio mokėjimo prašymo pateikimo datos kaimo turizmo ir (arba) turistinės stovyklos srities specia-

lizuotus mokymo kursus
3.3. ne mažiau kaip vienerius metus teikia kaimo turizmo ir (arba) turistinės stovyklos paslaugas
4. Projekto vykdytojas turistinės stovyklos paslaugas teikia turėdamas verslo liudijimą arba nuolatinio Lietuvos gyventojo individualios veiklos vykdymo pažymą. Naujai kuriamos turistinės stovyklos paslaugų teikimo atveju pareiškėjas verslo liudijimą arba nuolatinio Lietuvos gyventojo individualios veiklos vykdymo pažymą pateikia kartu su paskutiniu mokėjimo prašymu
5. Teikiamos ir (arba) numatytos teikti turistinės stovyklos paslaugos atitinka šioms paslaugoms teikti keliamus reikalavimus
6. Projekto veikla ir su juo susijusios investicijos privalo būti įgyvendinamos kaimo vietovėje – kaime, miestelyje ar mieste iki 6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus
7. Parama turistinės stovyklos kūrimui arba plėtrai, kuri veiks arba bus kuriama žemėje, priklausančioje sodo bendrijai, neteikiama

Prioritetiniai kriterijai:
1.Pareiškėjas nėra gavęs paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai
2. Pareiškėjas vykdo ekonominę ir (arba) profesinę veiklą kaimo vietovėje ne mažiau kaip 2 pastaruosius metus iki paraiškos pateikimo
3. Projekte numatyta įdiegti inovaciją
4. Projektas įgyvendinamas šalia turizmo maršrutų
5. Projektas, kurio vidinė grąžos norma yra didesnė
6. Projektas įgyvendinamas teritorijoje, kuri vertinga kraštovaizdžio požiūriu
7. Turistinė stovykla įrengiama šalia lankytinų krašto objektų

Veiklos sritis	Projektų idėjos	Paramos gavėjai
1.1.1. Turistinių stovyklų kaimo vietovėse įkūrimas ir plėtra	Turistinių stovyklų, skirtų trumpalaikiam poilsiui ir (arba) nakvynei įrengimas ir plėtra (išskyrus miško vietovėse)	Ūkininkai Kaimo gyventojai

1.2. Priemonė. Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos

Remiamos veiklos sritys:
Remiama ne žemės ūkio veikla, įskaitant paslaugas ir amatus
Tinkamos finansuoti išlaidos:
1. Projekte numatytai veiklai vykdyti skirtų gamybinių ir kitų būtinų pastatų ir (arba) statinių statyba, rekonstrukcija ir (arba) kapitalinis remontas. Projekte numatytai veiklai vykdyti skirtų gamybinių ir kitų būtinų pastatų ir (arba) statinių statybą, rekonstrukciją ir (arba) kapitalinį remontą atliekant ūkio būdu, finansuojamas tik naujų statybinių medžiagų įsigijimas
2. Naujos technikos ir įrangos, baldų, skirtų projekto reikmėms, įsigijimo ir įrengimo projekto vietoje, įskaitant kompiuterinę ir programinę įrangą, pramoninių spausdintuvų, daugiafunkcinių spausdinimo prietaisų, motorinių kelių transporto priemonių, vidaus vandenų transporto priemonių, kitos projektui įgyvendinti ir projekte numatytai veiklai vykdyti būtinos technikos ir (arba) įrangos, baldų, išskyrus taisyklėse draudžiamus nurodytus atvejus, įsigijimas

3. Verslo infrastruktūros projekto įgyvendinimo vietoje kūrimas (apšvietimo, privažiavimo įrengimo sklypo, kuriame įgyvendinamas projektas, ribose, vandens tiekimo (įskaitant vandens gręžinį) ir nuotekų šalinimo sistemos įrengimo ir (arba) sutvarkymo, daugiamečių augalų įsigijimo ir kt. su projekto įgyvendinimu susijusios infrastruktūros kūrimo ar gerinimo darbų išlaidos) 4. Interneto svetainės sukūrimas 5. Bendrosios išlaidos 6. Projekto viešinimo išlaidos
Paramos intensyvumas: iki 65 proc. arba 75 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų
Maksimali paramos suma 1 projektui: iki 260 tūkst. Lt, kai paramos gavėjas yra ūkininkas, iki 207 168 Lt, kai paramos gavėjas yra kaimo gyventojas.
Paramos gavėjų tinkamumo kriterijai: **Visiems pareiškėjams:** 1. Pareiškėjas turi atitikti Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“ supaprastintųjų įgyvendinimo taisyklių nustatytas bendrąsias nuostatas, reikalavimus ir kriterijus 2. Pareiškėjas – kaimo gyventojas yra įregistravęs žemės ūkio valdą 3. Pareiškėjų – kaimo gyventojo ir labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės, užsiimančios žemės ūkio veikla, pajamos iš žemės ūkio veiklos ne mažiau kaip 12 mėnesių nepertraukiamai iki paramos paraiškos pateikimo sudaro ne mažiau kaip 50 proc. visų šio laikotarpio pareiškėjo ūkinės veiklos pajamų; 4. Projekto veikla ir su juo susijusios investicijos įgyvendinamos kaimo vietovėje, t.y. vietovėje, kurios gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst. gyventojų. Projektams, kurių įgyvendinimo vieta yra savivaldybės centras, parama neteikiama 5. Remiama ne žemės ūkio veikla, įskaitant paslaugas ir tradicinius amatus. Remiamų ne žemės ūkio veiklos rūšių sąrašas pateiktas Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“ supaprastintųjų įgyvendinimo taisyklių 1 priede, neremiamų veiklos rūšių sąrašas pateiktas taisyklių 2 priede 6. Pareiškėjas verslo plane (projekto apraše) turi įrodyti, kad ūkio subjektas atitinka ekonominio tinkamumo įvertinimo rodiklių reikšmes **Ūkininkui ir kaimo gyventojui:** 1. Pareiškėjas tenkina bent vieną iš šio punkto reikalavimų: 1.1. Yra įgijęs arba siekia įgyti išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją arba yra išklausęs (šiuo metu studijuoja) švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo ar papildomos kompetencijos įgijimo programą (-as), susijusią (-ias) su projekte numatyta veikla, arba jam suteiktas meno kūrėjo statusas už nuopelnus projekte numatytos veiklos srityje 1.2. Turi ne mažiau kaip vienerių metų patirtį projekte numatytos veiklos srityje 1.3. Pareiškėjas įsipareigoja kelti kvalifikaciją verslumo srityje, t.y. išklausyti specializuotus kursus, susijusius su verslumo ugdymu ir pateikti tai patvirtinantį pažymėjimą kartu su paskutiniuoju mokėjimo prašymu 2. Projekto vykdytojas privalo turėti Nuolatinio Lietuvos gyventojo individualios veiklos pažymą arba verslo liudijimą, išduotą Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklėse nustatyta tvarka, jei pareiškėjas – ūkininkas, tarp Ūkininkų ūkių registre nurodytų ūkio duomenų turi būti minimas projekte

numatytos vykdyti individualiosios ne žemės ūkio veiklos rūšies (-ių) kodas (-ai). Naujai pradedamos ne žemės ūkio veiklos atveju Nuolatinio Lietuvos gyventojo individualiosios veiklos, numatytos projekte, pažymą arba verslo liudijimą, arba informaciją apie Ūkininkų ūkių registre papildytus ūkio duomenis, nurodant papildomą (-us) ūkyje vykdomos individualiosios ne žemės ūkio veiklos rūšies (-ių) kodą (-us), pareiškėjas gali pateikti kartu su paskutiniuoju mokėjimo prašymu

Įmonei, užsiimančiai žemės ūkio veikla:

1. Įmonė yra kompetentinga projekte numatytos veiklos srityje, t.y. tenkinamas bent vienas iš šių reikalavimų:
1.1. Bent vienas įmonės darbuotojas tenkina bent vieną iš šio punkto reikalavimų:
1.1.1. Yra įgijęs arba siekia įgyti išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją arba yra išklausęs (šiuo metu studijuoja) švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo ar papildomos kompetencijos įgijimo programą (-as), susijusią (-ias) su projekte numatyta veikla, arba jam suteiktas meno kūrėjo statusas už nuopelnus projekte numatytos veiklos srityje
1.1.2. Turi ne mažiau kaip vienerių metų patirtį projekte numatytos veiklos srityje
1.1.3. Įsipareigoja kelti kvalifikaciją verslumo srityje, t.y. išklausyti specializuotus kursus, susijusius su verslumo ugdymu ir pateikti tai patvirtinantį pažymėjimą kartu su paskutiniuoju mokėjimo prašymu
1.2. Įmonė vykdo projekte nurodytą veiklą ne mažiau kaip vienerius metus iki paramos paraiškos pateikimo ir gauna iš šios veiklos pajamų
2. Įmonė įsipareigoja išlikti savarankiška įmone mažiausiai penkerius arba, projektą įtraukus į rizikingų projektų sąrašą, septynerius metus nuo sprendimo skirti paramą priėmimo dienos
3. Įmonė įregistruota ir veikia kaimo vietovėje, t. y. vietovėje, kurios gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst. Savivaldybių centrai nepriskiriami prie vietovių, tinkamų paramai gauti
4. Įmonė, tvarkydama ir (arba) įsipareigodama tvarkyti buhalterinę apskaitą ir rengti finansinę atskaitomybę, vadovaujasi ir (arba) įsipareigoja vadovautis Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymu ir galiojančiais Verslo apskaitos standartais

Prioritetiniai kriterijai:

1. Pareiškėjas nėra gavęs paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai
2. Prašoma paramos amatų plėtrai
3. Pareiškėja (kaimo gyventoja, ūkininkė, įmonės vadovė) yra moteris
4. Projektas įgyvendinamas mažiau palankioje ūkininkauti vietovėje ir (arba) probleminiame regione, nustatytame pagal ŽŪM taisykles
5. Projektas, kurio vidinė grąžos norma yra didesnė ir (arba) pagal kitus ŽŪM nustatytus kriterijus

Veiklos sritis	Projektų idėjos	Paramos gavėjai
1.2.1. Tradicinių amatų ir amatų plėtra, panaudojant vietos amatų tradicijas ir vietos išteklius	Tradicinių amatų ir amatų plėtra panaudojant vietos išteklių dolomitą ir pan.	Kaimo gyventojas Ūkininkas Labai maža, maža ar vidutinė įmonė, užsiimanti žemės ūkio veikla
1.2.2. Verslo plėtra, sukuriant darbo vietas kaimo	Verslo organizavimas, kai įdarbinami kaimo gy-	Kaimo gyventojas

gyventojams	ventojai.	Ūkininkas Labai maža, maža ar vidutinė įmonė, užsiimanti žemės ūkio veikla

1.3. Priemonė. Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas

Remiamos veiklos sritys:

Remiama paslaugų kaimo gyventojams ir namų ūkiams teikimas.

Tinkamos finansuoti išlaidos:

1. Naujos technikos, įrengimų, įrangos, įrankių, skirtų projekto reikmėms, įsigijimas ir įrengimas projekto įgyvendinimo vietoje.
2. Interneto svetainės sukūrimas.
3. Bendrosios išlaidos.
4. Informavimo ir viešinimo priemonių, susijusių su įgyvendinamu vietos projektu, pirkimo.

Paramos intensyvumas: iki 70 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų

Maksimali paramos suma 1 projektui: iki 100 000 Lt, kai paramos gavėjas yra ūkininkas, kaimo gyventojas, labai maža įmonė

Paramos gavėjų tinkamumo kriterijai:

Visiems pareiškėjams:

1. Pareiškėjas turi atitikti taisyklių „Specialiosios taisyklės pareiškėjams teikiantiems vietos projektų paraiškas pagal vietos plėtros strategijos „Pakruojo rajono 2007–2013 m. kaimo plėtros strategija“ I prioriteto „Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius“ 1.3. priemonės „Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas (kai pareiškėjas ūkininkas arba fizinis asmuo)“ ir „Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas (kai pareiškėjas juridinis asmuo labai maža įmonė)“ nustatytas bendrąsias nuostatas, reikalavimus ir kriterijus.
2. Pareiškėjas – ūkininkas**,** fizinis asmuo, kuris vienas arba su partneriais verčiasi žemės ir miškų ūkio veikla, kurio ūkis yra įregistruotas Ūkininkų ūkio registre, o žemės ūkio valda – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre.
3. Pareiškėjas – kaimo gyventojas, fizinis asmuo, kuris ne mažiau kaip vienerius metus iki paramos paraiškos pateikimo nuolatinę gyvenamąją vietą deklaruoja kaimo vietovėje ir yra įregistravęs Žemės ūkio valdą Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre.
4. Pareiškėjas – labai maža įmonė, tai įmonė, kurioje dirba mažiau kaip 10 darbuotojų ir kurios metinės pajamos ir (arba) įmonės balanse nurodyto turto vertė neviršija 6 905 600 Lt (šešių milijonų devynių šimtų penkių tūkstančių šešių šimtų litų).
5. Remiama paslaugų kaimo vietovėse kūrimas ir plėtra.
6. Pareiškėjas verslo plane (projekto apraše) turi įrodyti, kad ūkio subjektas atitinka ekonominio tinkamumo įvertinimo rodiklių reikšmes.

Ūkininkui ir kaimo gyventojui:

1. Pareiškėjas tenkina bent vieną iš šio punkto reikalavimų:
1.1. Yra įgijęs arba siekia įgyti (šiuo metu studijuoja) išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją susijusią su numatyta veikla
1.2. Yra išklausęs (šiuo metu studijuoja) švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo ar papildomos kompetencijos įgijimo programą (-as), susijusią (-ias) su projekte numatyta veikla, arba įsipareigoja šias kompetencijas įgyti iki projekto įgyvendinimo pabaigos

1.3. Ne mažiau kaip vienerius metus teikia paslaugas, susijusias su numatyta veikla
2. Pareiškėjas privalo turėti verslo liudijimą ar individualiosios veiklos vykdymo pažymą, leidžiančią užsiimti projekte numatyta vykdyti veikla. Arba pareiškėjas įsipareigoja verslo liudijimą ar individualiosios veiklos vykdymo pažymą, leidžiančią užsiimti projekte numatyta vykdyti veikla, pateikti ne vėliau kaip su paskutiniuoju mokėjimo prašymu.

Labai mažai įmonei:

1. Pareiškėjas labai maža įmonė yra kompetentinga projekte numatytos veiklos srityje, t.y. tenkinamas bent vienas iš šių reikalavimų:
1.1. Bent vienas labai mažos įmonės darbuotojas tenkina bent vieną iš šio punkto reikalavimų:
1.1.1. bent vienas pareiškėjo (labai mažos įmonės) darbuotojas yra įgijęs arba siekia įgyti (šiuo metu studijuoja) išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją arba yra išklausęs (šiuo metu studijuoja) švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo ar papildomos kompetencijos įgijimo programą (-as), susijusią (-ias) su projekte numatyta veikla;
1.1.2. bent vienas pareiškėjo (labai mažos įmonės) darbuotojas ataskaitiniais ir (arba) einamaisiais metais iki paramos paraiškos pateikimo užsiima konkrečia, projekte numatyta veikla;
1.1.3. bent vienas pareiškėjo (labai mažos įmonės) darbuotojas įsipareigoja nuo paramos sutarties pasirašymo dienos projekto įgyvendinimo laikotarpiu kelti kvalifikaciją numatytos veiklos srityje, t. y. išklausyti specializuotus kursus, susijusius su numatyta veikla .
1.2. Pareiškėjas (labai maža įmonė) vykdo projekte nurodytą veiklą ne mažiau kaip vienerius metus iki paramos paraiškos pateikimo ir gauna iš šios veiklos pajamų.
2. Pareiškėjas (labai maža įmonė) tvarko buhalterinę apskaitą Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, veiklą vykdantys ūkio subjektai turi pateikti ataskaitinių ir praėjusių ataskaitinių metų finansines ataskaitas; nauji ūkio subjektai turi pateikti ataskaitinių metų finansines ataskaitas (jei yra) arba ūkinės veiklos pradžios balansą;
3. Pareiškėjas (labai maža įmonė) projekte numatytą veiklą vykdo ir (arba) įsipareigoja vykdyti kaimo vietovėje, t. y. vietovėje, kurios gyventojų skaičius neviršija šešių tūkstančių. Savivaldybių centrai nepriskiriami prie vietovių, tinkamų paramai gauti.

Prioritetiniai kriterijai:

1. Pareiškėjas nėra gavęs paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai
2. Pareiškėjas jaunas asmuo iki 25 m. amžiaus, arba pareiškėja yra moteris
3. Projektas įgyvendinamas mažiau palankioje ūkininkauti vietovėje ir (arba) probleminiame regione, nustatytame pagal ŽŪM taisykles

Veiklos sritis	Projektų idėjos	Paramos gavėjai
1.3.1. Paslaugų kaimo gyventojams ir namų ūkiams teikimas;	Smulkių paslaugų kaimo gyventojams ir namų ūkiams teikimas – namų ūkio sklypų įdirbimas, įvairių krovinių pakrovimas, senų automobilių ardymo ir utilizavimo paslaugų teikimas	Ūkininkas Kaimo gyventojas Labai maža įmonė

II. PRIORITETAS. KAIMO GYVYBINGUMO STIPRINIMAS, GYVENIMO KOKYBĖS GERINIMAS IR KRAŠTO SAVITUMO PUOSELĖJIMAS

2.1. Priemonė. Kaimo atnaujinimas ir plėtra
Remiamos veiklos sritys: 1. Viešosios infrastruktūros sutvarkymas, sukūrimas: 1.1. Viešųjų erdvių sutvarkymas, sukūrimas, kultūrinio kraštovaizdžio komponentų išsaugojimas ir atnaujinimas, privažiavimų sutvarkymas, sukūrimas 1.2. Geriamojo vandens tiekimo sistemų įrengimas, atnaujinimas 1.3. Vandens gerinimo, geležies šalinimo sistemų įrengimas, atnaujinimas 2. Kaimo vietovei svarbių statinių statyba, rekonstrukcija, remontas ir pritaikymas visuomenės poreikiams 3. Istorinę, etnokultūrinę, architektūrinę ar kitokią kultūrinę vertę turinčių nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų bei vietovių pritaikymas ir šie tvarkybos darbai (kapitalinis remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, restauravimas, atkūrimas) 4. Religinių objektų, jų statinių kompleksų ir priklausinių kapitalinis remontas, rekonstrukcija, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, restauravimas, atkūrimas 5. Tradicinių amatų ir amatų puoselėjimas: 5.1. Tradicinių amatų ir amatų centrų kūrimas ir (arba) plėtra 5.2. Sąlygų tradiciniams amatams ir amatams pristatyti ir prekiauti amatininkų gaminiais sudarymas, įskaitant amatų prekyviečių įrengimą. **Tinkamos finansuoti išlaidos:** 1. Darbų ir paslaugų pirkimo 2. Naujos įrangos, įrenginių, technikos, mechanizmų, baldų, kitos įrangos, kompiuterinės įrangos ir programų, kitos elektroninės, skaitmeninės technikos, įsigijimo 3. Kitų prekių, tiesiogiai susijusių su projekto įgyvendinimu, įsigijimo 4. Daugiamečių augalų įsigijimo 5. Bendrosios išlaidos 6. Informavimo ir viešinimo priemonių
Paramos intensyvumas: iki 90 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų
Maksimali paramos suma 1 projektui: iki 690 tūkst. Lt
Paramos gavėjų tinkamumo kriterijai: 1. Pareiškėjas turi atitikti Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ įgyvendinimo taisyklių nustatytas bendrąsias nuostatas, reikalavimus ir kriterijus 2. Projektas turi atitikti priemonėje numatytus tikslus 3. Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas ir veikiantis strategijos vykdytojo (VVG) teritorijoje ne mažiau kaip vienerius metus iki paramos paraiškos pateikimo 4. Projekto veikla ir su ja susijusios investicijos įgyvendinamos kaimo vietovėje ar mieste iki 6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus 5. Projekto veikla susijusi su vandens gerinimo, geležies šalinimo sistemų įrengimu, atnaujinimu ir su ja susijusios investicijos įgyvendinamos kaimo vie-

tovėje iki 500 gyventojų 6. Projektas turi būti viešojo pobūdžio (ne pelno), teikti visuomenei naudą, tenkinti viešuosius poreikius		
Prioritetiniai kriterijai: 1. Pareiškėjas nėra gavęs paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai 2. Pareiškėjas – kaimo bendruomenė 3. Projektas apima nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybą 4. Prašoma paramos kurti amatų centrą		
Veiklos sritis	**Projektų idėjos**	**Paramos gavėjai**
2.1.1. Visuomeninės paskirties statinių statyba, rekonstravimas, remontas ir pritaikymas visuomenės poreikiams	1. patalpų ir pastatų rekonstravimas, remontas, įrengimas ir pritaikymas bendruomenės poreikiams, naujų statinių statyba 2. patalpų ir pastatų rekonstravimas, remontas, įrengimas ir pritaikymas tenkinti kelių kaimo bendruomenių poreikius, naujų statinių statyba 3. tradicinių amatų ir amatų centrų steigimas 4. kultūros paveldo objektų tvarkyba 5. patalpų ir pastatų rekonstravimas, remontas, įrengimas ir pritaikymas ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūrai	1. Kaimo bendruomenė 2. Kelios kaimo bendruomenės, veikiančios jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties pagrindu 3. Kelių bendruomenių įsteigtas juridinis asmuo (rajono kaimo bendruomenių sąjunga) 4. Savivaldybė ir jos institucijos 5. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė 6. Nevyriausybinės organizacijos 7. Tradicinė religinė bendruomenė ar bendrija
2.1.2. Kraštovaizdžio ir visuomeninės paskirties erdvių tvarkymas	1. sporto aikštynų ir žaidimo aikštelių įrengimas 2. vandens telkinių valymas ir jų pakrančių sutvarkymas bei poilsio zonų įrengimas 3. parkų, skverų atnaujinimas 4. urbanistinio paveldo statusą turinčių miestelių centrų tvarkymas 5. stebėjimo kamerų prie viešųjų erdvių įrengimas	1. Kaimo bendruomenė 2. Kaimo vietovėje įsteigti ir (arba) joje veikiantys viešieji juridiniai asmenys 3. Savivaldybė ir jos institucijos 4. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė 5. Nevyriausybinės organizacijos
2.1.3. Geriamo vandens kokybės gerinimas, vandens gerinimo, geležies šalinimo sistemų įrengimas ir (arba) atnaujinimas	1. Vandens gręžinių atokiose kaimo vietovėse išgręžimas ir kt., geriamojo vandens kokybės gerinimo priemonės	1. Kaimo bendruomenė 2. Kelios kaimo bendruomenės, veikiančios pagal jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį

		3. Kelių bendruomenių įsteigtas juridinis asmuo (rajono kaimo bendruomenių sąjunga) 4. Savivaldybė ir jos institucijos 5. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė 6. Nevyriausybinės organizacijos
2.2. Priemonė. Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas		
Tinkamos finansuoti išlaidos projektams iki 70 tūkst. Lt: 1. Naujos įrangos, įrenginių, įrankių, technikos, mechanizmų, baldų, kitos įrangos, kompiuterinės įrangos ir programų, kitos elektroninės, skaitmeninės technikos, kitų prekių, tiesiogiai susijusių su vietos projekto įgyvendinimu, įsigijimo 2. Darbų ir paslaugų**,** tiesiogiai susijusių su vietos projekte numatyta veikla ir investicijomis, pirkimo 3. Statybinių ir kitų medžiagų įsigijimo 4. Bendrosios išlaidos 5. Informavimo ir viešinimo priemonių **Tinkamos finansuoti išlaidos projektams iki 25 tūkst. Lt:** 1. Įrangos, įrenginių, technikos, mechanizmų nuomos 2. Paslaugų, tiesiogiai susijusių su vietos projekte numatyta vykdyti veikla 3. Prekių, tiesiogiai susijusių su vietos projekto įgyvendinimo veikla, išskyrus ilgalaikį turtą 4. Informavimo ir viešinimo priemonių, susijusių su įgyvendinamu vietos projektu, pirkimo 5. Bendrosios išlaidos		
Paramos intensyvumas: 80 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų		
Maksimali paramos suma 1 projektui: iki 70 tūkst. Lt arba iki 25 tūkst. Lt		
Paramos gavėjų tinkamumo kriterijai: 1. Pareiškėjas tvarko buhalterinę apskaitą Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka 2. Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas ir veikiantis strategijos vykdytojo (VVG) teritorijoje 3. Pareiškėjo projektas atitinka strategijos prioriteto ir priemonės, pagal kurią teikiamas projektas, tikslus 4. Projekto veikla ir su juo susijusios investicijos privalo būti įgyvendinamos kaimo vietovėje ar mieste iki 6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus 5. Projektas turi būti viešojo pobūdžio (ne pelno), teikti visuomenei naudą, tenkinti viešuosius poreikius 6. Vietos projektų paraiškas iki 25 000 Lt gali teikti tik NVO 7. NVO vietos projektų paraiškas iki 25 000 Lt turi teikti savarankiškai (be partnerių)		

Prioritetiniai/kokybės projektų kriterijai:
1. Pareiškėjas nėra gavęs paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai
2. Projektas vykdomas su kitais partneriais (kaimo bendruomenėmis, NVO ir pan.)
3. Projektas, įtraukiantis kaimo jaunimą į rajono viešąjį gyvenimą ir/arba padedantis spręsti moterų problemas
4. Projektas, skatinantis socialinių paslaugų plėtrą ir mažinantis socialinę atskirtį kaime
5. Projektas, stiprinantis kaimo socialinius ryšius, įskaitant bendradarbiavimą tarp skirtingo amžiaus kartų atstovų
6. Projektas, kuris savo turiniu ir/arba forma yra novatoriškas

Veiklos sritis	Projektų idėjos	Paramos gavėjai
2.2.1. Bendruomenių ir kitų NVO aktyvumo skatinimo projektai	1. leidinuko su iliustracijomis apie kaimo bendruomenių veiklos gerąją patirtį leidyba 2. aplinkos tvarkymo projektai 3. įvairūs filantropiniai ir savanorystės projektai 4. bendruomenių ir kitų NVO bendradarbiavimo projektai (keitimasis patirtimi, bendrų veiklų vykdymas) 5. bendruomenės narių laisvalaikio organizavimo, švenčių ir sąskrydžių rengimas 6. sporto varžybų tarp seniūnijų ir kaimo bendruomenių organizavimas	1. Kaimo bendruomenės ir kitos NVO 2. Kaimo vietovėje įsteigti ir (arba) joje veikiantys viešieji juridiniai asmenys 3. Savivaldybė ir jos institucijos 4. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė
2.2.2. Novatoriški kaimo bendruomenių ir kitų NVO projektai	1. prevencinių sveikatingumo priemonių įgyvendinimas, užkertant kelią priklausomybės ligų plitimui ir stiprinant sveiko gyvenimo būdo propagavimą 2. projektai, didinantys interneto skvarbą kaimo vietovėse 3. bendruomenės narių edukaciniai (pažintinės kelionės) projektai, skatinantys verslumą ir pilietiškumą	1. Kaimo bendruomenė 2. Kaimo vietovėje įsteigti ir (arba) joje veikiantys viešieji juridiniai asmenys 3. Savivaldybė ir jos institucijos 4. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė 5. Jaunimo organizacijos, veikiančios rajone 6. Moterų organizacijos, veikiančios rajone 7. Įmonių su negalia organizacijos, veikiančios rajone 8. Mokyklos ir kitos švietimo organizacijos, veikiančios rajone
2.3. Priemonė. Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas		

Tinkamos finansuoti išlaidos projektams iki 70 tūkst. Lt: 1. Naujos įrangos, įrenginių, įrankių, technikos, mechanizmų, baldų, kitos įrangos, kompiuterinės įrangos ir programų, kitos elektroninės, skaitmeninės technikos, kitų prekių, tiesiogiai susijusių su vietos projekto įgyvendinimu, įsigijimo 2. Darbų ir paslaugų**,** tiesiogiai susijusių su vietos projekte numatyta veikla ir investicijomis, pirkimo 3. Statybinių ir kitų medžiagų įsigijimo 4. Bendrosios išlaidos 5. Informavimo ir viešinimo priemonių **Tinkamos finansuoti išlaidos projektams iki 25 tūkst. Lt:** 1. Įrangos, įrenginių, technikos, mechanizmų nuomos 2. Paslaugų, tiesiogiai susijusių su vietos projekte numatyta vykdyti veikla 3. Prekių, tiesiogiai susijusių su vietos projekto įgyvendinimo veikla, išskyrus ilgalaikį turtą 4. Informavimo ir viešinimo priemonių, susijusių su įgyvendinamu vietos projektu, pirkimo 5. Bendrosios išlaidos
Paramos intensyvumas: 80 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų
Maksimali paramos suma 1 projektui: iki 100 tūkst. Lt arba iki 25 tūkst. Lt
Paramos gavėjų tinkamumo kriterijai: 1. Pareiškėjas tvarko buhalterinę apskaitą Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka 2. Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas ir veikiantis strategijos vykdytojo (VVG) teritorijoje 3. Pareiškėjo projektas atitinka strategijos prioriteto ir priemonės, pagal kurią teikiamas projektas, tikslus 4. Projekto veikla ir su juo susijusios investicijos privalo būti įgyvendinamos kaimo vietovėje ar mieste iki 6 tūkst. gyventojų, išskyrus savivaldybių centrus 5. Projektas turi būti viešojo pobūdžio (ne pelno), teikti visuomenei naudą, tenkinti viešuosius poreikius 6. Vietos projektų paraiškas iki 25 000 Lt gali teikti tik NVO 7. NVO vietos projektų paraiškas iki 25 000 Lt turi teikti savarankiškai (be partnerių)
Prioritetiniai/kokybės projektų kriterijai: 1. Pareiškėjas nėra gavęs paramos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai 2. Projektas numatomas įgyvendinti nutolusioje nuo rajono centro vietovėje 3. Projektas vykdomas su kitais partneriais (kaimo bendruomenėmis, NVO ir pan.) 4. Projektas, įtraukiantis kaimo jaunimą į rajono viešąjį gyvenimą ir/arba padedantis spręsti moterų problemas 5. Projektas, skatinantis socialinių paslaugų plėtrą ir mažinantis socialinę atskirtį kaime 6. Projektas, stiprinantis kaimo socialinius ryšius, įskaitant bendradarbiavimą tarp skirtingo amžiaus kartų 7. Projektas, kuris savo turiniu ir/arba forma yra novatoriškas

Veiklos sritis	Projektų idėjos	Paramos gavėjai
2.3.1. Projektai, atskleidžiantys ir puoselėjantys krašto savitumą	1. projektai, kuriais puoselėjamos krašto tradicijos 2. senųjų profesinių įgūdžių išsaugojimo projektai	1. Kaimo bendruomenė 2. Kaimo vietovėje įsteigti ir (arba) joje veikiantys viešieji juridiniai asmenys 3. Savivaldybė ir jos institucijos 4. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė 5. Jaunimo organizacijos, veikiančios rajone 6. Moterų organizacijos, veikiančios rajone 7. Įmonių su negalia organizacijos, veikiančios rajone 8. Mokyklos ir kitos švietimo organizacijos, veikiančios rajone
2.3.2. Patrauklų krašto įvaizdį formuojantys projektai	1. projektai, kuriais reprezentuojamas kraštas (pvz., projekte numatoma specifinių vietos suvenyrų gamyba) 2. plenerų, gerinančių krašto įvaizdį, organizavimas 3. kaimo vietovių patrauklumą didinantys projektai 4. projektai, kuriuose numatoma kelių sankryžų informacinių ir istorinių miestelių herbų gamyba, taip pat informacinių stendų apie vietovės įžymybes, gamtos ir kultūros paminklus bei kitus turistams patrauklius objektus pastatymas	1. Kaimo bendruomenė 2. Kaimo vietovėje įsteigti ir (arba) joje veikiantys viešieji juridiniai asmenys 3. Savivaldybė ir jos institucijos 4. Pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė 5. Jaunimo organizacijos, veikiančios rajone 6. Moterų organizacijos, veikiančios rajone 7. Įmonių su negalia organizacijos, veikiančios rajone 8. Mokyklos ir kitos švietimo organizacijos, veikiančios rajone

4.3 lentelėje yra pateikti strategijos įgyvendinimo rodikliai, pagal šių rodiklių reikšmes bus atliekama strategijos įgyvendinimo priežiūra.

4.3 lentelė. Strategijos įgyvendinimo rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklis	Matavimo vnt.	Kiekis
1.	Parengta ir įgyvendinta projektų	Vnt.	57
1.1	Vietos projektai pagal priemonę „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“	Vnt.	1
1.2	Vietos projektai pagal priemonę „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“	Vnt.	1
1.3	Vietos projektai pagal priemonę „Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas“	Vnt.	2
1.4	Vietos projektai pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“	Vnt.	27
1.5	Vietos projektai pagal priemonę „Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas“	Vnt.	13
1.6	Vietos projektai pagal priemonę „Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas“	Vnt.	13
2.	Paramos gavėjų skaičius	Vnt.	33
2.1	Paramos gavėjai pagal priemonę „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“	Vnt.	1
2.2	Paramos gavėjai pagal priemonę „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“	Vnt.	1
2.3	Paramos gavėjai pagal priemonę „Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas“	Vnt.	2
2.4	Paramos gavėjai pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“	Vnt.	15
2.5	Paramos gavėjai pagal priemonę „Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas“	Vnt.	7
2.6	Paramos gavėjai pagal priemonę „Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas“	Vnt.	7
3.	Paramos suma vietos projektams	Tūkst. Lt	8139,813
3.1	Paramos suma priemonei „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“	Tūkst. Lt	250
3.2	Paramos suma priemonei „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“	Tūkst. Lt	750
3.3	Paramos suma priemonei „Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas“	Tūkst. Lt	483,313
3.3	Paramos suma priemonei „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“	Tūkst. Lt	5871,248
3.4	Paramos suma priemonei „Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas“	Tūkst. Lt	757
3.5	Paramos suma priemonei „Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas“	Tūkst. Lt	703,252
4.	Kaimų (kaimo vietovių), kuriose vykdomi projektai, skaičius	Vnt.	40
5.	Atnaujinta ir įrengta visuomeninės paskirties patalpų ir pastatų	Vnt.	10
6.	Išgręžta vandens gręžinių	Vnt.	5
7.	Išleista leidinių	Vnt.	3
8.	Suorganizuota renginių	Vnt.	5
9.	Atnaujinta ir įrengta visuomeninės paskirties erdvių	Vnt.	14
10.	Įkurta amatų centrų	Vnt.	2
11.	Atnaujinta ir išsaugota kaimo paveldo objektų	Vnt.	7
12.	Atnaujinta ir išsaugota kaimo kraštovaizdžio komponentų	Vnt.	44
13.	Įrengta kaimo vietovėse mažosios architektūros (stogastulpių ir pan.) akcentų	Vnt.	30
14.	Sukurta darbo vietų:	Vnt.	11
15.	• vyrams	Skaičius/proc.	4
16.	• moterims	Skaičius/proc.	7
17.	• asmenims iki 30 m.	Skai-	3

		čius/proc.	
18.	Vietos projektų pobūdis • pelno • ne pelno	Proc.	 7,78 92,22
19.	Kaimo gyventojai, kurie naudosis projektų rezultatais	Skaičius	16500

4.3. Strategijos atitiktis EB horizontaliosioms sritims

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ parengtos kaimo plėtros strategijos prioritetai rodo pagrindines kaimo gyventojų telkimo ir gyvenimo kokybės gerinimo kryptis, kurios tarpusavyje yra susijusios, palaiko viena kitos įgyvendinimą ir kartu formuoja bendrą strategijos kryptingumą. Strategijos sprendinius taip pat sieja keturios bendrosios (horizontalaus lygmens) sritys: darnus vystymasis, lygių galimybių įtvirtinimas, regioninės plėtros ir informacinės visuomenės kūrimas. Minėtos keturios horizontalaus lygmens sritys persmelkia visus Pakruojo r. VVG pasirinktus vietos plėtros strategijos prioritetus, priemones ir numatomus veiksmus, todėl bus aktualios per visą strategijos įgyvendinimo laikotarpį.

Strategijos bendrųjų sričių horizontalus pobūdis sąlygoja ir specifinį požiūrį į šių sričių įgyvendinimą. Kadangi horizontalūs veiksmai jau integruoti į strategijos prioritetus, tai tampa aktualu aiškiau suvokti, kokiu būdu galima įgyvendinti bendruosius strategijos tikslus.

Todėl aiškinant strategijos privalomą atitiktį EB horizontaliosioms sritims, detaliai atskleidžiami strategijos horizontalieji lygmenys, t.y. aktualizuojama Pakruojo rajono darnaus vystymosi, lygių galimybių įtvirtinimo, regioninės plėtros ir informacinės visuomenės kūrimo problematika.

4.3.1. Darnus vystymasis

Pakruojo r. VVG darnų vystymąsi supranta kaip ekonomikos įvairinimą, teisingumo viešajame gyvenime stiprinimą ir socialinę sanglaudą, nes Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje darni plėtra apibrėžiama ne tik kaip darna tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, bet kaip įsakmus raginimas sudaryti galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabarties ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų.

Savo parengta strategija Pakruojo r. VVG siekia realizuoti darnaus vystymo principą, nes numato įvairių sektorių bendradarbiavimą gerinant rajono gyvenimo kaime kokybę. Numatoma stiprinti rajono viešąjį gyvenimą ir tuo pačiu įtvirtinti ilgalaikės kaimo plėtros vertybes. Ilgalaikių rajono kaimo plėtros prielaidų formavimo procesą Pakruojo VVG suvokia kaip sąveikos tarp vietos ir rajono lygmens kūrimą, kai aktyvėjant bendruomenėms įgyvendinamos iniciatyvos „iš apačios į viršų“ ir taip stiprinamas bendras rajono viešasis gyvenimas. Tikimasi, kad šie procesai paskatins rajono vidaus plėtros faktorių (atskirų sektorių ir veikėjų) sąveiką ir užtikrins bendros veiklos sinergiją (bendros veiklos teigiamus efektus).

Pastangos sutelkti rajono bendruomenę formuos ne tik naujus rajono įvaizdžio ir tapatumo bruožus, bet ir įtvirtins darnią plėtrą palaikančias vertybes: pagarbą gamtos ir kultūros paveldui, racionalų dabarties reikalų tvarkymą ir rajono ateities vizijos bei ilgalaikės plėtros konkrečių galimybių puoselėjimą.

Kitas strategijos prioritetas, skirtas kaimo gyvybingumui stiprinti, gyvenimo kokybei gerinti ir krašto savitumui puoselėti, turėtų įtvirtinti minėtas vertybes rajono viešajame gyvenime. Numatytos dvi priemonės įgyvendinti prioritetą - veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas, taip pat krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas. Čia bus remiami projektai, kurie atskleidžia ir puoselėja krašto savitumą bei formuoja patrauklų krašto įvaizdį, taip pat skatina bendruomenių ir kitų NVO novatoriškus projektus.

Tikėtina, kad gyvenamosios aplinkos gražinimas, t.y. jau dabar masišką pobūdį turintis vietos gyventojų sąjūdis (gražiausių sodybų ir gyvenviečių konkursai, aplinkos tvarkymo talkos ir pan.), įgyvendinus strategijos priemones, taps dar labiau gyvesnis ir įgys naujų patrauklių bruožų.

Atsižvelgiant į rajono kaimo gyventojų norą gyventi ekologiškoje aplinkoje, kurioje tvarkingos ne tik sodybos, bet ir bendro naudojimo teritorijos (parkai, upių slėniai, įvairios susibūrimų vietos), o bendruomenės ir rajono organizacijos sutinka savanorišku darbu prisidėti prie savavališkų šiukšlynų išvalymo ir bendro naudojimo zonų įrengimo, strategijoje numatyta daug lėšų investuoti į kaimo atnaujinimo ir plėtros priemonę.

Pakruojo r. VVG numatė didesnę dalį vietos projektams numatytų paramos lėšų skirti kaimo bendruomenių materialinei bazei atnaujinti, taip pat rajono kraštovaizdžio ir visuomeninės paskirties erdvių tvarkymo projektams finansuoti. Šiomis lėšomis bus renovuoti viešieji pastatai ir suremontuotos bendruomenių patalpos, panaudojant pačias moderniausias technologijas. Tai leis ateityje bendruomenėms taupyti eksploatavimo lėšas ir populiarins bendruomenės nariams naujausią įrangą bei technologijas, efektyviai taupančias šilumą ir energiją.

Viešųjų erdvių sutvarkymas atnaujins miestelių centrus, bus įrengtos gyvenviečių sporto ir poilsio zonos, išvalyti vandens telkiniai ir upelių pakrantės. Šios ir kitos panašios priemonės labai pagerins gyvenamosios aplinkos būklę kaime, darys jį labiau patrauklų tiek vietos gyventojams, tiek svečiams ir tai padės ugdyti vietos patriotizmą bei plėtoti kaimo turizmo verslą.

Minėtos priemonės labai pagerins laisvalaikio organizavimo galimybes kaime. Galima teigti, kad kaimų atnaujinimo priemonė užtikrins kompleksiškus kaimo pokyčius, kurie bus svarbūs kiekvienam vietos gyventojui.

Ypač svarbu, kad įgyvendinant kaimo atnaujinimo priemonę, Pakruojo r. VVG numato atlikti veiksmus, kurie gerins geriamojo vandens kokybę. Nors tai labai opi Pakruojo rajono daugelio kaimo gyvenviečių problema, tačiau strategijos įgyvendinimo finansinės galimybės neleidžia iš esmės spręsti šios problemos. Pakruojo r. VVG, suprasdama problemos mastą ir jai išspręsti reikalingų lėšų poreikį, nusprendė ieškoti novatoriškų kelių: bus siekiama surasti ir finansuoti paprastas, pigias ir efektyvias geriamo vandens kokybę gerinančias priemones, kurios turės demonstracinį ir mokomąjį pobūdį, tai, pvz., įvairių vandens filtrų ir būtiniausių artezinių gręžinių

įrengimas. Kartu, tai bus apčiuopiama parama toms smulkioms kaimo gyvenvietėms, kurios neturi jokių galimybių iš kitų fondų sulaukti viešosios paramos geriamo vandens kokybei gerinti.

Numatytos priemonės turėtų sustiprinti rajono gyventojų ekologinį sąmoningumą, o gerėjanti gyvenamoji aplinka – skatinti vietos patriotizmą. Šios gyventojų nuostatos turi tapti rajono darnaus vystymosi garantu. Pakruojo rajone tai ypač aktualu, nes šiame rajone egzistuoja reali grėsmė, kad intensyvi žemės ūkio plėtra gali užgožti kitas potencialias rajono plėtros galimybes. Dideli gyvulininkystės kompleksai jau dabar kelia rajono gyventojų susirūpinimą, nes smarvė, gruntinių vandenų užterštumas ir kitas aplinkai neigiamas poveikis akivaizdžiai atsveria tokios plėtros rajonui teikiamą bendrąją ekonominę naudą.

Svarbu, kad strategijos įgyvendinimas inicijuotų tokias permainas, kurios turėtų ilgalaikį poveikį. Pirmasis strategijos prioritetas numato vietos ūkio konkurencingumo stiprinimą, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius.

VVG parengtoje strategijoje nėra numatyta tiesioginių žemės ūkio plėtros priemonių, bet atsižvelgiant į tai, kad Pakruojo rajonas yra žemdirbių kraštas, VVG svarbu apibrėžti savo nuostatas, kurios dera su Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje žemės ūkiui iškeltais tikslais.

VVG mano, kad svarbu rajone propaguoti šiuos ilgalaikius žemės ūkio plėtros tikslus: kurti ekonomiškai efektyvų ir konkurencingą žemės ūkį, diegti mažiau aplinką veikiantį ūkininkavimą ne tik ekologiniuose, bet ir tradiciniuose ūkiuose, intensyviai plėtoti ekologinius ūkius, tiekti vidaus ir užsienio rinkoms aukštos kokybės, sveikus maisto produktus ir žaliavas biologiniam kurui gaminti (pvz., šiaudų briketus), saugoti ir racionaliai naudoti materialųjį ir dvasinį kaimo paveldą. Taip pat svarbu sumažinti didžiųjų gyvulininkystės kompleksų bei bendrą žemės ūkio veiklos poveikį aplinkai, ypač ekologiškai jautriose teritorijose. Vidutinių ir smulkių ūkių konkurencingumo stiprinimas lengviausiai būtų pasiektas, jei pavyktų rajone plėtoti gamtai palankų ūkininkavimą ir didinti ekologinių ūkių skaičių. Tai leistų efektyviai saugoti biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę, gaminti ir realizuoti geros kokybės ir saugius žemės ūkio produktus ir taip ugdyti krašto gebėjimą konkuruoti rinkose, kurios vis labiau pirmenybę teikia vartotojų teisių apsaugai.

Pakruojo rajonui labai aktualus vietos ekonomikos diversifikavimas (naujų veiklų kūrimas), nes stambių grūdų gamybos ūkių įsigalėjimas ir industrinė gyvulininkystė (stambūs kiaulių auginimo kompleksai) labai sparčiai mažina dirbančių žemės ūkyje skaičių ir tai sukuria rajono kaimo gyventojų įdarbinimo problemą. Be to, tradicinis intensyvus žemės ūkis, niokodamas gamtos išteklius, gali ne tik apsunkinti rajono biologinės įvairovės išsaugojimą, bet ir užkirsti galimybes plėtoti verslą naujose ekonomikos srityse. Pavyzdžiui, Pakruojo rajone labai svarbu užtikrinti kaimo turizmo plėtrą, stiprinti kultūros paveldo patrauklumą, puoselėti tautinio paveldo amatininkystę.

Tai reiškia, kad ekonominės veiklos Pakruojo rajono kaimo vietovėse įvairinimas remiasi ne tiek privačiu, kiek viešuoju interesu, nes čia būtina išplėtoti naujas vietovės veiklas, efektyviai panaudojant vietos išteklius ir savitą plėtros potencialą.

Pakruojo r. VVG numato panaudoti ES paramą skatinti kaimo turizmo veiklą ir, konkrečiai, įrengti stovyklavietę. Strategija numato skirti paramą ir pereiti prie ne žemės ūkio veiklos, t.y amatų plėtrai, panaudojant vietos amatų tradicijas ir vietos išteklius, taip pat bus remiamos ir privačios iniciatyvos plėtoti verslą, sukuriant darbo vietas moterims.

Šios strategijos priemonės paskatins kaimo ekonomikos įvairovę ir sukurs Pakruojo rajone impulsą darniai kaimo plėtrai, kuri yra vienintelis patikimas pagrindas gerinti gyvenimo kokybę kaime.

4.3.2. Lygios galimybės

Statistinių duomenų analizė, gyventojų apklausos ir fokus grupių analizė atskleidė daug socialinės atskirties apraiškų Pakruojo rajono kaimo vietovėse. Labiausiai pažeista kaime – moterų tikslinė grupė. Ypač daug „neteisybės“ patyrė vyresnio amžiaus ir turinčios žemės ūkio išsilavinimą moterys, nes dauguma jų, kai „griuvo“ kolūkiai, kai buvo uždarytos fermos ir buvo vykdoma žemės ūkio transformacija į rinkos ūkį, liko be darbo. Moterų problemų sprendimas yra strategijos prioritetinis dalykas, nes moterys, kaip ir jaunimas, yra strategijos tikslinės grupės.

Kaime stipriai pasireiškia lyčių vaidmenų stereotipai. Nors sociologinės apklausos duomenys parodė, kad rajono kaimo moterys yra aktyvios ir lengviau nei vyrai prisitaiko prie kintančių gyvenimo sąlygų, tačiau jos dažnai verčiamos rinktis tarp namų ūkio, vaikų ir darbo. Dabartiniai darbo rinkos reikalavimai, teikia pirmenybę lanksčiai ir mobiliai darbo jėgai ir tai kelia daug sunkumų kaimo moterims, nes jos pirmenybę teikia vaikų priežiūrai ir namų ūkiui. Tokio vaidmens iš moterų laukia ir jų šeimynykščiai, kaimynai, giminės. Viešoji nuomonė yra nepalanki ir sprendžiant kitas moters problemas šeimoje, t.y., kovojant su girtavimu šeimoje, vyro smurtaujančiu elgesiu ir pan.

Pakruojo r. VVG rengdama strategiją numatė finansuoti tas priemones, kurios turi daugiatikslį pobūdį, ir kurių pridėtinė vertė – įvairių atskirties formų kaime mažinimas.

Vienas iš konkrečių kaimo moterų įdarbinimo problemos sprendimų būdų – organizuoti moterų namudinį darbą. Pirmojo prioriteto įgyvendinimas numato remti perėjimą prie ne žemės ūkio veiklos, t.y verslo plėtrą sukuriant darbo vietas moterims.

Pakruojo rajono kaimuose yra aktualus ne tik lyčių lygybės principo įgyvendinimas. Formuojant moterų ir vyrų lygias galimybes darbo rinkoje, mažinant kai kurių socialinių grupių socialinę atskirtį, apsaugant moterų, vaikų ir jaunimo interesus, ir organizuojant pasipriešinimą

skurdo plėtrai kaime reikia atlikti didelį šviečiamąjį ir organizacinį darbą. Todėl vietos plėtros strategijoje numatytos priemonės remti Pakruojo rajone bendruomenių sąjūdį, stiprinti socialinį solidarumą, o viešajame gyvenime diegti partnerystės principus. Tai leis aiškiau apibrėžti socialinės atskirties mažinimo problemas, o ieškant priimtinų sprendimų - įtraukti į sprendimų procesą kuo daugiau suinteresuotųjų ir taip surasti efektyviausius sprendimus.

Daugelį socialinės atskirties problemų netiesiogiai padės spręsti strategijoje numatytas viešųjų pastatų sutvarkymas ir pritaikymas bendruomenių poreikiams. Bendruomenių patalpos gali būti panaudotos nestacionariai mažų vaikų priežiūrai gerinti, švietėjiškai veiklai ir bendruomenės renginiams. Šie renginiai, ne tik praturtins bendruomenės narių laisvalaikį, bet ir telks kaimo žmones bei patenkins jų bendravimo poreikius. Rajone yra nemažai nedidelių kaimo gyvenviečių, kurias galima pavadinti tiesiog „užkampiais“, kur „nėra net kur susirinkti ir pasikalbėti...“

Strategijoje numatyta finansinė parama bendruomenių novatoriškiems projektams skatins plėtoti tas paslaugas, kurių šiandien verslas minėtuose kaimuose neteikia. Strategija suteikia galimybę vietos gyventojams patiems pasirūpinti trūkstamų paslaugų organizavimu.

Nors Pakruojo rajone pastaraisiais metais tūkstančiui gyventojų sumažėjo tenkančių probleminių šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičius, bet padėtis šiuo požiūriu yra žymiai blogesnė nei šalyje ir apskrityje. Vis opesnė rajone tampa vaikų ir jaunimo, kurių tėvai yra išvykę dirbti į užsienį, priežiūros problema. Palyginti aukštas nepilnamečių nusikalstamumo lygis taip pat reikalauja rūpintis vaikų ir jaunimo laisvalaikio organizavimu.

Kadangi jaunimas yra tikslinė grupė, strategijoje numatyta daug priemonių ir veiksmų, kurie turėtų realiai spręsti vaikų ir jaunimo užimtumo problemas. Įgyvendinant kaimo atnaujinimo priemonę numatyta sutvarkyti sporto ir poilsio materialinę bazę kaimo gyvenvietėse, o antrojo prioriteto priemonių įgyvendinimas turėtų nors iš dalies tenkinti jaunimo poreikius, nes šios priemonės turi padėti bendruomenėms plėtoti prevencinę veiklą. Be jaunimo problemų sprendimo, tai darbas su neįgaliaisiais, vienišais, senyvo amžiaus žmonėmis, benamiais ar grįžusiais iš įkalinimo įstaigų asmenimis, probleminėmis ir socialiai remtinomis šeimomis bei šių šeimų vaikais. Tokios bendruomenių veiklos poreikis Pakruojo kaime išlieka labai didelis. Bendruomenių iniciatyvų „iš apačios į viršų“ įgyvendinimas leis tikslingai ir net individualiai spręsti šiuos sudėtingus kaimo plėtros klausimus, kurių jokiomis kitomis „valdiškomis“ pastangomis nepavyksta įveikti.

VVG suformuluotoje teritorijos plėtros vizijoje numatyta užtikrinti lygias galimybes visiems kaimo gyventojams pasinaudoti naujomis plėtros galimybėmis.

4.3.3. Regioninė plėtra

Strategijos regioninis plėtros aspektas yra integruotas į rajono plėtros viziją ir strategijos prioritetus bei tikslus. Rajono gyvenviečių netolygi ekonominė ir socialinė plėtra lemia ilgalaikį poreikį įgyvendinti strategijoje tokias plėtros priemones, kurios padėtų mažinti teritorinio išsivystymo netolygumus. Kita vertus, Šengeno sutartis ir bendradarbiavimo su kaimyninės Latvijos rajonais pagyvėjimas iš esmės keičia rajono gyvenviečių periferiškumo supratimą. Ateities plėtros perspektyvos pagal kai kuriuos parametrus yra net palankesnės gyvenvietėms, kurios įsikūrusios pasienyje. Pavyzdžiui, faktas, kad Žiemelio miestelyje nejudamo turto kainos pakilo sparčiau nei kitur ir šiuo metu jos čia didesnės nei arčiau rajono centro įsikūrusiuose miesteliuose, yra vienas iš pirmųjų ateinančių permainų indikatorių.

Pirmajame strategijos prioritete numatyta pasinaudoti atsilikusių rajono vietovių turistiniu patrauklumu ir skatinti turizmą, įrengiant rajone stovyklavietę, taip pat siekiama išsaugoti vietos unikalią patirtį ir remti vietos amatų plėtrą.

Siekis sukurti kaime darbo vietas moterims taip pat skirtas atitolusioms nuo rajono centro kaimo gyvenvietėms, nes šiuose miesteliuose moterų nedarbo problemos yra pačios aštriausios.

Antrasis Pakruojo strategijos prioritetas, stiprinantis kaimo gyvybingumą, gerinantis gyvenimo kokybę ir puoselėjantis krašto savitumą, numato, kad įgyvendinamos priemonės turės kompleksišką poveikį viso rajono raidai.

Strategijoje numatyta didžiausią paramą teikti kaimo bendruomenėms ir rajono viešajam gyvenimui stiprinti. Šios priemonės tiesiogiai pagerins rajono bendrųjų plėtros problemų ir tikslų suvokimą, taip pat rajono mastu priimamų sprendimų kokybę. Rajono bendruomenės solidarumo, įskaitant ir socialinę sanglaudą, stiprinimas suteiks impulsą vietos patriotizmui ir tapatybei formuotis.

Antrojo prioriteto trečia priemonė „Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas“ numato remti projektus, kurie atskleidžia ir puoselėja krašto savitumą, taip pat formuoja patrauklų krašto įvaizdį.

Vietos gyventojų suinteresuotumas dalyvauti įgyvendinant rajono plėtros strategiją leis įtraukti bendruomenes ir nevalstybines organizacijas į rajono plėtros procesus ir tuo pačiu ugdyti vietos gyventojų atsakomybę už rajono ilgalaikės plėtros perspektyvas. Pavyzdžiui, jaunimo įtraukimas į aplinkos priežiūrą ir kitas veiklas, atveriančias naujas krašto plėtros perspektyvas, gali stabdyti labiausiai kvalifikuotų jaunų žmonių emigraciją.

Vietos plėtros strategijos sprendimai remiasi prielaida, kad vietos patriotizmas gali tapti svarbiu regiono plėtros faktoriumi. Visuotinis suvokimas kaip svarbu puoselėti savo rajono savitumą mobilizuos rajono bendruomenę kūrybinei talkai ne tik formuojant krašto tapatybę, bet ir sprendžiant kasdienius rajono plėtros klausimus.

Galima konstatuoti, kad Pakruojo rajonas intensyviai ieško krašto plėtrą vienijančios temos, kuri leistų tikslingai parinkti vietovei būtinas inovacijas. Vis labiau krašto plėtros esminiu struktūriniu principu tampa Pakruojo rajono siekis tapti moderniu ir turtingu žemdirbių kraštu, kuris puoselėja senas etninės Žiemgalos tradicijas ir garsėja visoje Lietuvoje savo alumi, vaišingumu bei humoru, ir kur gyvybingos kaimo gyvenvietės bei miesteliai gyvena savitą turiningą viešąjį gyvenimą.

Kaimo plėtros strategija, didžiausia paramos dalį nukreipdama į bendruomeniškumo ugdymą, kaimo moterų ir jaunimo problemų sprendimą gali tapti nuoseklia veiksmų programa, kuri sukurs naują, krašto identitetą formuojančią, vertę.

Pakruojo r. VVG identitetą supranta kaip rajono gyventojų bendrą krašto praeities, tradicijų, patirties, gamybos struktūros, kultūros paveldo, materialinių išteklių, krašto ateities ir pan. suvokimą. Jei naujai kuriamas vietos identitetas taps strategijos pagrindu, atsiras galimybė nenaudojamiems, apleistiems ar net pamirštiems krašto ištekliams (pvz., vėjo malūnams ir kitam tradiciniam kaimo paveldui) atgauti savo vertę ir sukurti produkciją, unikalią dėl neįprasto skirtingų elementų derinio. Štai kodėl strategijoje numatyta įgyvendinti daug vietos gyventojų savivoką žadinančių priemonių, kurios neabejotinai paskatins kolektyvinį vietovės dabarties ir ateities suvokimą.

Pakruojo rajono turtingo ir modernaus žemdirbių krašto įvaizdis bei visų rajono gyventojų noras “prikelti” Pakruojo dvaro sodybos ansamblį sudarytų galimybę susieti į bendrą visumą daugelį vietovės skirtingų gaminių ir paslaugų (pvz., kraštą reprezentuojantys suvenyrai, kaimo turizmo paslaugos ir pan.).

Vietos plėtros strategijos įgyvendinimas padės Pakruojo rajono kaimui įsisavinti naujas krašto plėtros galimybes, kurių praktiškai nebuvo dar prieš keletą dešimtmečių: šiuolaikiški vartotojai siekia ne tik vartoti, todėl jie ieško tipiškų regiono produktų, aukštos kokybės vietos specifiką atspindinčių paslaugų ir pan. Išryškėjant naujiems, ne į vartojimą orientuotiems poreikiams, būtina daugiau dėmesio skirti rajono marketingui, rūpintis ir siekti išsaugoti vietos kaimo specifiką, gamtos išteklių kokybę ir unikalumą. Naujai vartotojų elgsenai būdinga ir tai, kad šie vartotojai siekia užmegzti naujus socialinius ryšius, kuriuos jiems gali pasiūlyti kaimas (pvz., plėtojant pažintinį ir ekologinį turizmą, demonstruojant kulinarinį paveldą ir pan.).

Pakruojo r. VVG strategijoje numatyta stiprinti rajono kaimo vietovių teritorinį konkurencingumą, tai suprantant kaip daugybės priklausomybės ryšių tarp įvairių vietos plėtros komponentų valdymą. Nuosekliai atnaujinant kaimo vietoves ir jas pritaikant prie naujų kaimo funkcijų ir reikalavimų, galima užtikrinti sėkmingą ilgalaikę krašto plėtrą.

4.3.4. Informacinės visuomenės kūrimas

Šiuolaikiškų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) naudojimas iš esmės keičia kaimo, kaip žmogaus gyvenimo erdvės, sampratą. Taip pat keičiasi veiksnių, lemiančių kaimo vietovių konkurencingumą, svarba. Tuo požiūriu žinių visuomenės kūrimas yra svarbus ir aktualus Pakruojo rajonui, nes gera vietovės geografinė situacija, jos dėkinga padėtis Šiaulių, Radviliškio ir Panevėžio miestų atžvilgiu, palankios sąlygos plėtoti žemės ūkį, palyginti dar neseniai, buvo svarbiausi ir „nepajudinami“ vietos ūkio plėtros veiksniai. Pakruojo r. VVG konstatavo, kad šiuo metu vis didesnę reikšmę įgyja kiti rajono plėtros veiksniai:

- vietos darbo jėgos kokybė/kvalifikacija ir kaina, jos stabilumas, lankstumas ir gebėjimas prisitaikyti
- vietos darbdavių organizaciniai ir verslumo įgūdžiai
- vietos institucijų ir organizacijų veikla
- gamtinė ir kultūrinė aplinka, paveldas, infrastruktūros būklė
- gyvenimo kokybė, vietos kultūros gyvenimas, rekreacinė veikla, regiono saugumas ir kiti veiksniai
- viešųjų, privačių ir bendruomeninių paslaugų kiekis ir kokybė
- žemės ir kito nekilnojamojo turto bei paslaugų kaina bei kokybė

Kaip minėta, šie nauji veiksniai gali tapti svarbiais kaimo vietovių konkurenciniais pranašumais ir nuo vietos valdžios bei viso rajono bendruomenės sutelktų pastangų priklauso, ar bus ir kaip bus šiais pranašumais pasinaudota.

Šiuolaikiškų informacijos ir ryšių technologijų pažanga teigiamai paveiks daugelį rajono gyvenimo sričių – švietimą, smulkųjį ir vidutinį verslą, transportą, žemės ūkį, sveikatos apsaugą, ir t. t.. Galima prognozuoti, kad plėtojant informacinę visuomenę, gyventojams ir verslui bus teikiamos naujos rūšies viešosios paslaugos, didės visuomenės informavimas, augs viešojo administravimo procedūrų skaidrumas. Kartu augs grėsmė, kad rajono bendruomenė gali „nespėti kartu su gyvenimu“. Informacinės visuomenės kūrimo iššūkiai reikalauja mobilizuoti vietos bendruomenės gebėjimus prisitaikyti prie naujų informacinės visuomenės funkcionavimo sąlygų ir būti pasirengusiems vykdyti šios srities diktuojamus pokyčius visose gyvenimo srityse.

Pakruojo VVG parengtoje strategijoje numatyti veiksmai sudarys kaimo bendruomenėms geras prielaidas pasinaudoti informacinės visuomenės laimėjimais.

Įgyvendinat strategijos antrojo prioriteto priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“, bus šiuolaikiškai įrengti viešieji pastatai, ir tai labai pagerins kaimo bendruomenių narių galimybes naudotis viešuoju interneto ryšiu bei gauti kitas informacines paslaugas. Kaime yra daug sričių, kur galima pasinaudoti šiuolaikiškomis informacinėmis technologijomis. Pavyzdžiui, VVG nu-

mato inicijuoti projektus, kurie stiprins gyventojų ir ypač jaunimo saugumą, nes žadama miestelių viešose vietose ir prie mokyklų įrengti stebėjimo kameras.

Įgyvendinant antrojo strategijos prioriteto priemonę, skirtą veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymui, yra numatyta teikti finansinę paramą novatoriškiems kaimo bendruomenių ir kitų NVO projektams ir, visų pirma, projektams, kurie didina interneto skvarbą kaimo vietovėse. Rajono bendruomenės galės sumažinti savo narių „skaitmeninę“ atskirtį parengdami ir įgyvendindami interneto skvarbos didinimo kaimo vietovėse projektus.

Informacinės visuomenės kūrimo ir Pakruojo rajono VVG parengtos strategijos sąsaja taps labai svarbi, kai VVG ims įgyvendinti priemones, kurios puoselės kaimo bendruomenėse visą gyvenimą trunkančio mokymosi kultūrą.

VVG strateginiai tikslai kurti patrauklesnį ir modernesnį kaimą, skatinti kaimo gyventojus aktyviai įsitraukti į rajono viešąjį gyvenimą, stiprinti bendruomeniškumą ir solidarumą tiesiogiai susiję su informacinės visuomenės kūrimu, nes iniciatyvų „iš apačios į viršų“ įgyvendinimas reikalauja ženkliai pagerinti visų kaimo gyventojų komunikaciją, ją suprantant labai plačiai: nuo informavimo ir konsultavimosi iki bendrų sprendimų paieškos. Sėkmingai įgyvendinti šį procesą labai padėtų kuo platesnis naudojimasis šiuolaikiškomis informacinėmis technologijomis.

4.4. Strategijos atitikimas LEADER metodo reikalavimus. Novatoriškas ir integruotas (daugiasektorinis) strategijos pobūdis

Specifiniai LEADER metodo reikalavimai – tai tie unikalūs plėtros aspektai, kuriais LEADER iniciatyva pasižymėjo nuo jos įgyvendinimo pradžios 1991 metais. Iniciatyvos sėkmę net labai skirtingose ES kaimo vietovėse užtikrino šie svarbiausi LEADER metodo bruožai:

1) teritorija/vietove paremtas požiūris ir veiklos būdas;

2) kylantis (nuo smulkmenų prie bendrųjų principų, „iš apačios į viršų“) požiūris ir veiklos būdas;

3) vietos veiklos grupės (horizontali partnerystė);

4) novatoriška veikla;

5) ryšys tarp veiklų, t.y. integruotas ir daugiasektorinis požiūris ir veiklos būdas;

6) bendravimo tinklai, tarp jų ir tarptautinis bendradarbiavimas;

7) nauji vadybos ir finansavimo metodai.

Nors šiame strategijos skyrelyje detaliau atskleistas Pakruojo r. VVG parengtos strategijos novatoriškumas ir daugiasektoriškumas, tačiau tai nereiškia, kad VVG veikloje ir jos parengtoje strategijoje nepasireiškia ir kiti LEADER metodo bruožai.

Strategijoje numatytos kaimo vietovių teritorinės plėtros priemonės formuoja novatorišką visos Pakruojo rajono plėtros išeities poziciją. Pirma, strategijoje akcentuojamas ne tiek ekonomikos skatinimas, kiek siekis užtikrinti kaimo vietovių gyvybingumą sprendžiant įvairias kitas plėtros problemas. Antra, pripažįstant, kad gyvybinga kaimo plėtra reikalauja telkti dėmesį į daugelio problemų sprendimą, siekiama į rajono plėtrą įtraukti kuo daugiau kaimo bendruomenių, organizacijų ir kitų suinteresuotų kaimo plėtros veikėjų.

Galima teigti, kad strategijoje „suprogramuotas“ toks veikimo būdas, kai “mažos pergalės” užtikrina plėtrą, nes kiekvienas įgyvendintas projektas ar naujai iškelta idėja nuolat įtraukia į aktyvų viešąjį gyvenimą naujas kaimo gyventojų grupes. Be to, pagerinus kaimo socialinių ryšių kokybę atsiras naujų galimybių rasti ir įgyvendinti netradicinius socialinių problemų sprendimus.

Kaimo gyventojų tikėjimą permainų sėkme stiprina tai, kad daugeliui gyventojų priimtini strategijos prioritetai ir priemonės jau dabar turi aiškius finansavimo šaltinius.

Pats strategijos rengimas rajono kaimo gyventojams tapo gera mokykla, kaip galima išnagrinėti vietos situaciją, nustatyti jos privalumus ir trūkumus ar susitarti, kaip panaudoti turimus išteklius bei suformuluoti visiems priimtinus prioritetus ir pan.

Aktyvus bendruomenių ir kitų suinteresuotų organizacijų įsitraukimas į strategijos rengimą sustiprino tarpusavio pasitikėjimą ir vietos gyventojų aktyvumą. Toks veikimo „iš apačios į viršų“ būdas, kai buvo ieškoma sprendimų vietose, reiškė ne tik pagarba žmonėms ir jų idėjoms. Dėmesys vietos gyventojų nuomonei padėjo Pakruojo VVG apibrėžti gyventojų realių poreikių įvairovę ir generuoti naujas plėtros idėjas. Įtrauktiems į strategijos rengimą asmenims buvo ypač sunku „mokytis mąstyti rajono mastu“, nes ankstesnė jų visuomeninės veiklos patirtis daugiau pasireiškė konkrečių kaimo bendruomenių ar nevalstybinių organizacijų projektų rengimu ir įgyvendinimu.

Bendri strategijos rengimo veiksmai telkė visą rajono bendruomenę ir užtikrino strategijos sprendinių skaidrumą. Pakruojo VVG išbandė naujas vietos gyventojų organizavimo ir dalyvavimo formas visais strategijos rengimo ir sprendinių priėmimo etapais.

Strategijos sprendimai atsirado dideliam suinteresuotų veikėjų skaičiui dalijantis savo požiūriais ir kartu aptariant kilusias idėjas. Kad rengiant strategiją suaktyvėjęs kaimo bendruomenių telkimosi procesas nesustotų, pačioje strategijoje daug dėmesio skirta sąveikos tarp vietos ir rajono lygmens kūrimui.

Strategijos rengėjai tikisi, jog bendruomenių aktyvinimas ir rajono viešojo gyvenimo stiprinimas skatins vietos veikėjų bendradarbiavimą visose kaimo plėtrai svarbiose srityse ir tai sustiprins atskirų, žinybiškai autonomiškų rajono plėtros sektorių integraciją. Formuojant naujus rajono įvaizdžio ir tapatumo bruožus nematyti didesnių kliūčių, kurios trukdytų geranoriškai bendradarbiauti daugeliui rajono įmonių ir organizacijų. Atvirkščiai, glaudesnis svarbių rajono

organizacijų ir įmonių bendradarbiavimas neišvengiamai užtikrins daugelio rajono vidaus plėtros faktorių sinergiją.

Kita vertus, Pakruojo r. VVG, priimdama vienus ar kitus galimus strategijos sprendimus atsižvelgia į dabartinį rajono bendruomenių gebėjimų lygmenį, todėl akcentuoja tuos bendrus veiksmus, kurie:

a) turi demonstracinę vertę, garantuoja greitai pasiekiamus ir sėkmingus rezultatus;
b) stiprina regiono veikėjų gebėjimus koordinuoti tarpusavio veiklą;
c) išskiria ir stiprina regiono charakteringus bruožus (pasitikėjimo sugražinimas akcentuojant regiono savitumo vertybes);
d) stiprina regiono veikėjų ryšius su vietove (didelis dėmesys istoriniam paveldui ir kraštovaizdžiui gali grąžinti pasitikėjimą bei paskatinti bendruomenę imtis būtinų bendrų veiksmų saugant paveldą);
e) užtikrina paramos, teikiamos rajono kaimo bendruomenėms ir organizacijoms, veiksmingą panaudojimą.

Nors VVG, bandydama skaidriai susieti viešojo sektoriaus paramą su vietos gyventojų poreikiais ir lūkesčiais, pirmenybę teikia originalioms idėjoms, tačiau tuo pačiu laikosi nuomonės, kad bendrų sumanymų įgyvendinimas turi padidinti gyventojų pasitikėjimą savo jėgomis ir pademonstruoti viešojo sektoriaus paramos veiksmingumą.

Ši strategijos išlyga, kuria Pakruojo VVG vadovavosi formuluodama strategijos prioritetus ir priemones, VVG nuomone, nesutrukdys visapusiškai remti novatoriškų idėjų autorius ir suburti bendraminčius įgyvendinti naujas idėjas. Pakruojo r. VVG valdyba novatoriškumą supranta kaip veiklą, kuri užtikrina novatoriškų ir vidinių motyvų skatinamų žmonių paiešką, sistemingą ir nenutrūkstamą naujų idėjų inventorizaciją, taip pat diegiamų naujovių šalininkų telkimą.

Strategijos novatoriškų veiksmų dėka tikimasi padidinti vietos išteklių vertę, nes mobilizavus kultūros bei aplinkos išteklius ir formuojant patrauklų krašto identitetą bus bandoma plėtoti turizmo verslą, tautinio paveldo amatus ir panaudoti unikalią vietos iškaseną - dolomitą, kaip dekoratyvinę ir suvenyrams gaminti tinkamą medžiagą. Suprantama, kad naujovių įsisavinimo procesą „lydės“ vietos gyventojų kompetencijos ir iniciatyvumo stiprinimas.

Strategijoje numatytos gyvenimo kokybės gerinimo priemonės yra novatoriškos ne tik savo turiniu. Vietos iniciatyvos dar niekados nebuvo sulaukusios tokio masto finansavimo. Strategijos įgyvendinimas taps dideliu iššūkiu visoms rajono kaimo bendruomenėms ir kitiems vietos plėtros veikėjams.

Pakruojo r. VVG, siekdama rasti įvairių kaimo bendruomenių ir kitų plėtros veikėjų interesų bendrus vardiklius, pasiūlė suinteresuotoms organizacijoms ir įmonėms naują požiūrį į rajono kaimo vietovių stiprybes ir silpnybes bei strategijos sprendimais pateikė naujus vietos pro-

blemų sprendimus (pvz., kaip spręsti didėjančią moterų bedarbystę žemės ūkio srityje, stabdyti labiausiai išsilavinusių žmonių išvykimo procesą, gerinti jaunimo užimtumą, užtikrinti gyvenimo kokybės kaime gerinimą ir t.t.).

Strategija numato remti ir tokią veiklą, kuri atitinka įprastą inovacijos apibrėžimą, t.y. bus paremtas naujų technologijų įgyvendinimas (ypač renovuojant visuomeninės paskirties pastatus) ir remiama vietos gyventojų kompetencija/patirtis (be naujausių žinių ir įgūdžių, vietos gyventojai bus skatinami išsaugoti tautinio paveldo amatų įgūdžius).

Strategijos antrojo prioriteto priemonė „Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas“ numato finansiškai paremti visus novatoriškus kaimo bendruomenių ir kitų NVO projektus, o tai reiškia, kad atveriamas kelias įgyvendinti įvairaus pobūdžio naujoves kaimo vietovėse: kurti naujus produktus ir naujus procesus, taip pat diegti naujas kaimo gyventojų organizacijos formas. Čia patenka ir naujų informacinių bei komunikacinių technologijų diegimas kaimo vietovėse.

Partnerystės tarp vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus formavimas Pakruojo rajone taip pat yra inovacija, kuri, savo ruožtu, skatina naujų požiūrių ir idėjų atsiradimą. Pakruojo r. VVG parengta strategija numato stiprinti rajono plėtra suinteresuotųjų bendradarbiavimą ir gerinti jo kokybę. Tokio bendradarbiavimo patirtis bus paviešinta Pakruojo rajoną reprezentuojančiame leidinyje.

Partnerystės principo realus įgyvendinimas stiprins įvairių sektorių „susikalbėjimą“, taip pat formuos rajono gyventojams palankias nuostatas, pvz., skatins darbdavių socialinį atsakingumą. Tai sudarys naujas prielaidas spręsti įsisenėjusias kaimo socialinės atskirties, aplinkosaugos ir kultūros paveldo problemas.

Strategijos daugiasektorinis/integruotas pobūdis pasireiškia tuo, kad strategijos numatytos prioritetų įgyvendinimo priemonės nėra individualios ar izoliuotos viena nuo kitos. Visos strategijoje numatytos prioritetų įgyvendinimo priemonės išplaukia iš SSGG analizės komponentų tarpusavio sąveikos ir žymi VVG pasirinktus efektyviausius strateginius sprendinius. Be to, priemonės ir numatytos veiksmų sritys yra integruotos į vieningą strategijos visumą, kuri atitinka Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos krypties „LEADER metodo įgyvendinimas“ priemonės „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ tikslus.

Pakruojo VVG parengtos kaimo plėtros strategijos integruotas pobūdis matomas ir kaip priemonių daugiklio poveikis, kuris atitinka daugelio tradiciškai atskirtų socialinių ir ekonominių sektorių plėtros interesus (kultūros, švietimo, verslo ir kt.). Pavyzdžiui, įgyvendinant kaimų atnaujinimo priemonę bus užtikrintas daugelio kaimo gyventojų poreikių patenkinimas, taip pat priemonės įgyvendinimas teigiamai paveiks visas pagrindines kaimo gyvenimo sferas - sveikatos apsaugą, kultūrą, švietimą, socialinę sanglaudą ir kt. sritis.

Strategija numatyto vietos ūkio konkurencingumo stiprinimą, kaip ir kaimo gyvybingumo stiprinimą, gyvenimo kokybės gerinimą bei krašto savitumo puoselėjimą neįsivaizduojamą be aktyvaus gyventojų įsitraukimo į vietos plėtros procesus. Būtent rajono bendruomenės telkimas, gyvenimo kokybės gerinimas sutvarkant bendruomenių patalpas ir gyvenviečių viešąsias erdves, taip pat veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas leis viso rajono mastu įgyvendinti bendras priemones, kurios lems netikėtus vietos plėtros proveržius.

Įgyvendinant kaimo plėtros strategiją, kuri turi stiprų multiplikacinį pobūdį, tampa labai aktualu koordinuoti strategijos atskirų projektų realizavimą. Pakruojo r. VVG, kaip partnerystės organizacija, yra pasirengusi koordinuoti atskirų sektorių skirtingus požiūrius, siekiant užtikrinti kuo vieningesnį parengtos strategijos įgyvendinamą. Tuo tikslu VVG numato aktyvinti kaimo bendruomenes ir kitas NVO, kad jos tikslingai rengtų vietos projektus, taip pat numatoma vykdyti preliminarias derybas tarp suinteresuotų grupių, kad būtų kuo labiau bendradarbiaujama rengiant projektus ir pan.

Strategija pirmą kartą Pakruojo rajone numato sukurti sąveiką tarp kaimo turizmo, amatų plėtros ir rajono mastu įgyvendinamos įvaizdžio kūrimo programos. Kraštui būdingos žemės ūkio veiklos įvairinimas gimininga veikla (kaimo turizmu, amatais) reiškia ir naujos krašto pasiūlos formavimą, kuris apims ne tik turizmo verslą, bet ir aplinkos apsaugą, kultūros paveldo puoselėjimą ir pan. Pavyzdžiui, naujų turizmo maršrutų kūrimas yra tiesiogiai susijęs su kultūros paveldo atgaivinimu (malūnų, kulinarinio paveldo ir pan.), nes planuojama turistams pasiūlyti ne pavienius objektus, bet formuoti krašto paveldo ir produktų grandines. Alaus, sūrio, linų ar kiti keliai bus ne tik nauji konkurencingi turizmo produktai. Šių perspektyvių turizmo produktų formavimas reiškia ir atskirų sektorių bendradarbiavimo modelio kūrimą, nes šie produktai gali tapti gyvybingi tik įtraukus į bendrą veiklą suinteresuotas kaimo bendruomenes, amatininkus, verslo ir vietos valdžios atstovus.

Integruotas strategijos pobūdis užtikrina ne tik įgyvendinamų priemonių sąsajas, bet ir stiprų jų sąveikos multiplikacinį poveikį. Pavyzdžiui, galima teigti, kad krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas turės netiesioginį teigiamą poveikį visoms strategijoje numatomoms įgyvendinti priemonėms. Ypač tai palengvins Pakruojo rajone turizmo plėtrą.

Apibendrinant galima teigti, kad nuo 2007 m. gegužės mėnesio Pakruojo r. VVG rengtas dokumentas – integruota kaimo plėtros strategija - yra bendras vietos veiklos grupės ir rajono visuomenės darbo rezultatas. Šis kaimo plėtros strateginis dokumentas savo turiniu atitinka takoskyras su Bendrijos struktūriniais fondais.

Strategijoje suformuluoti du strategijos prioritetai pateikia svarbiausių Pakruojo rajono socialinių, ekonominių, aplinkos ir vietos kultūros problemų sprendimus ir numato kelius kaip

žymiai pagerinti kaimo gyventojų gyvenamosios aplinkos kokybę ir užtikrinti rajono kaimo vietovių ilgalaikę plėtrą.

4.5. VVG “Pakruojo rajono partnerystė” 2007–2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetų suderinamumas su savivaldybės, regioniniais ir nacionaliniais prioritetais

Vietos veiklos grupės “Pakruojo rajono partnerystė” strategija parengta siekiant koordinuoti ir skatinti kaimo plėtrą Pakruojo rajone.

Strategija parengta atsižvelgiant į šių nacionalinių, Šiaulių regiono ir Pakruojo rajono savivaldybės plėtrą reglamentuojančių strateginio planavimo dokumentų nuostatas:

1) Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, patvirtintą LR Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187;

2) Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. strategiją, patvirtintą LR Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853;

3) Nacionaline darnaus vystymosi strategiją (2003 m.);

4) Regioninės politikos iki 2013 m. strategiją (patvirtintą 2005 m.);

5) Lietuvos ES struktūrinių fondų panaudojimo 2007-2013 m. strategiją ir ją įgyvendinančias Sanglaudos skatinimo, Ekonomikos augimo, Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programas;

6) Lietuvos 2007–2013 metų kaimo plėtros strategiją bei Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programą;

7) Šiaulių regiono plėtros 2007-2013 metų planą;

8) Pakruojo rajono savivaldybės 2007-2013 m. strateginį plėtros planą.

VVG strategijos numatyti prioritetai ir priemonės iš esmės atitinka svarbiausius nacionalinio, regioninio ir vietos savivaldybės lygmens strateginio planavimo dokumentuose nurodytus prioritetus bei tikslus, o VVG siūlomos priemonės papildo nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios įgyvendinamas priemones.

Lyginant Pakruojo r. VVG kaimo plėtros strategijos 2007-2013 m. prioritetus ir priemones su nacionaliniais prioritetais, reikia pažymėti, kad Strategija prisideda prie daugelio Valstybės ilgalaikės raidos, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m., Nacionalinės darnaus vystymosi, Regioninės politikos iki 2013 m. strategijų prioritetų bei tikslų įgyvendinimo.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijos prioritetai yra šie:

1. Žinių visuomenė (apima mokslo ir švietimo, gyventojų kompetencijos, valstybės valdymo ir savivaldos bei kultūros kryptis).

2. Konkurencinga ekonomika (apima pramonės ir verslo, energetikos, transporto ir tranzito, žinių ekonomikos ir elektroninio verslo, kaimo ir žemės ūkio plėtros, finansų politikos, regionų plėtros ir turizmo kryptis).

3. Saugi visuomenė (apima aplinkos apsaugos, krašto apsaugos, viešojo saugumo, socialinės apsaugos, sveikatos apsaugos, užsienio politikos ir teisėkūros kryptis).

Abu VVG strategijos prioritetai atitinka minėtus Valstybės ilgalaikės raidos strategijos prioritetus bei Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikės strategijos tikslus.

Lyginant Pakruojo r. VVG 2007-2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetus ir priemones su nacionaliniais kaimo plėtros prioritetais, galima pastebėti, kad VVG parengta Strategija atitinka Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programos 3 krypties „Gyvenimo kokybė kaime ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ priemonių įgyvendinimą (4.1 pav.).

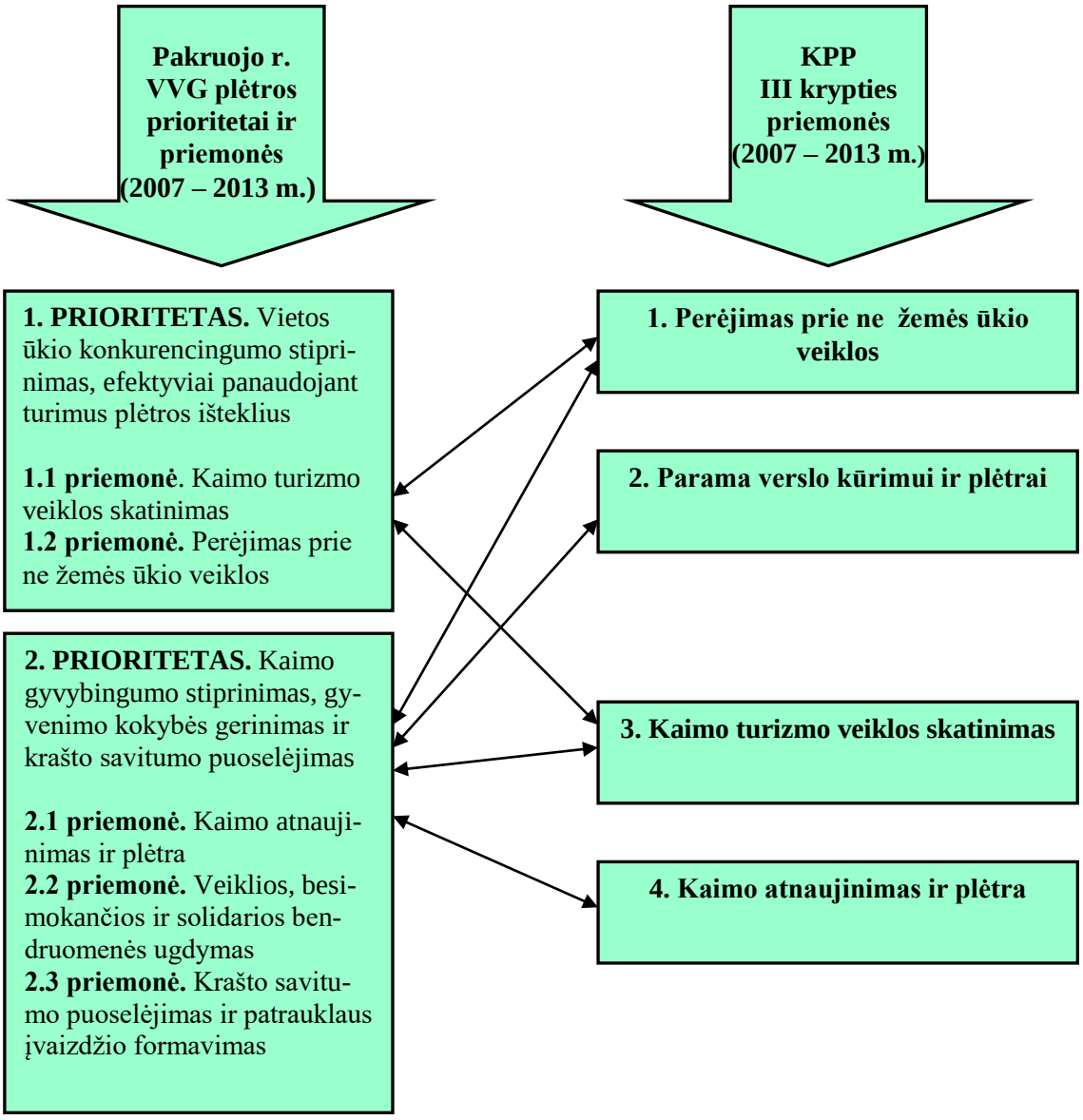

4.1 pav. VVG “Pakruojo rajono partnerystė” 2007–2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetų ir priemonių suderinamumas su Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos 3 krypties „Gyvenimo kokybė ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ priemonėmis

Strategija taip pat papildo ir Lietuvos ES struktūrinių fondų panaudojimo 2007–2013 metų strategijos 3 pagrindinius prioritetus: „Gyvenimo kokybė ir sanglauda“, „Konkurencinga ekonomika“, „Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei“, kurių bus siekiama 3 veiksmų programomis (Sanglaudos skatinimo, Ekonomikos augimo, Žmogiškųjų išteklių plėtros).

Įgyvendinant Sanglaudos skatinimo veiksmų programą, yra siekiama geriau panaudoti vietos potencialą, teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę. Prie šios veiksmų programos tikslų realizavimo prisideda Strategijos 1-asis prioritetas „Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius“, kurio įgyvendinimo bus siekiama priemonėmis „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ ir „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“.

Įgyvendinant Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą yra siekiama pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje, skatinti aktyvesnį mokymąsi visą gyvenimą, plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą. Šios veiksmų programos tikslus taip pat atitinka Pakruojo r. VVG strategijos 2-asis prioritetas „Kaimo gyvybingumo stiprinimas, gyvenimo kokybės gerinimas ir krašto savitumo puoselėjimas“ bei jo priemonė: „Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas“.

Įgyvendinant Ekonomikos augimo veiksmų programą, yra siekiama didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį Lietuvos ūkyje, sudaryti palankią aplinką smulkiajam ir vidutiniam verslui bei inovacijoms ir efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. Prie šios veiksmų programos tikslų realizavimo iš dalies prisideda abu Pakruojo rajono VVG strategijos prioritetai bei jų priemonės: „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“; „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ (strategijos 1-asis prioritetas) ir „Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas“ (strategijos 2-asis prioritetas).

4.4 lentelėje parodytas Pakruojo rajono VVG strategijos prioritetų ir priemonių suderinamumas su Pakruojo rajono savivaldybės 2007-2013 strateginio plėtros plano prioritetais ir jų įgyvendinimo priemonėmis. Abu Strategijos prioritetai ir priemonės atitinka arba papildo visus keturis Pakruojo rajono savivaldybės 2007-2013 m. strateginio plėtros plano prioritetus: „Progresyvi rajono pramonės ir verslo plėtra“ (1-as prioritetas), “Sveika, saugi, kokybiška gyvenimo aplinka“ (2-as prioritetas), „Didėjantys ir konkurencingi žmogiškieji ištekliai“ (3-as prioritetas), „Subalansuota žemės ūkio plėtra ir kaimo modernizavimas“ (4-as prioritetas), bei dalį šių prioritetų priemonių.

4.4 lentelė. VVG “Pakruojo rajono partnerystė” 2007–2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetų ir priemonių suderinamumas su Pakruojo rajono savivaldybės 2007–2013 m. strateginio plėtros plano prioritetais bei jų tikslais

Pakruojo r. integruotos kaimo plėtros strategijos prioritetai ir priemonės	Pakruojo rajono savivaldybės strateginio plėtros plano prioritetai ir jų tikslai
1. Prioritetas. Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius **1.1 priemonė**. Kaimo turizmo veiklos skatinimas **1.2 priemonė**. Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos	**1. Prioritetas. Progresyvi rajono pramonės ir verslo plėtra** **1 tikslas.** Skatinti ir remti verslo įmonių steigimąsi ir plėtrą **2 tikslas.** Gerinti verslo aplinką ir sudaryti palankesnes veiklos sąlygas **3 tikslas.** Didinti turizmo potencialą ir efektyviau išnaudoti turizmo išteklius **4. Prioritetas. Subalansuota žemės ūkio plėtra ir kaimo modernizavimas** **1 tikslas.** Didinti žemės, maisto ūkio konkurencingumą **2 tikslas.** Didinti miškininkystės ir žuvininkystės konkurencingumą
2. Prioritetas. Kaimo gyvybingumo stiprinimas, gyvenimo kokybės gerinimas ir krašto savitumo puoselėjimas **2.1 priemonė.** Kaimo atnaujinimas ir plėtra **2.2 priemonė.** Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas **2.3 priemonė.** Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas	**2. Prioritetas**. **Sveika, saugi, kokybiška gyvenimo aplinka** **1 tikslas.** Gerinti sveikatos apsaugos infrastruktūrą ir užtikrinti optimalų paslaugų prieinamumą bei kokybę **2 tikslas.** Plėsti socialinių paslaugų tinklą ir užtikrinti optimalų paslaugų prieinamumą bei kokybę **3 tikslas.** Modernizuoti ir plėtoti Pakruojo rajono kelių infrastruktūrą, gerinant susisiekimą, mažinant oro taršą, didinant saugumą keliuose **4 tikslas.** Tobulinti švietimo, kultūros paslaugų įstaigų tinklą rajone, gerinant paslaugų kokybę bei prieinamumą gyventojams **5 tikslas.** Siekti geresnės aplinkos kokybės, ypatingą dėmesį skiriant energijos panaudojimo efektyvumui didinti **6 tikslas.** Gerinti vandens ir nuotekų paskirstymo infrastruktūrą, optimizuoti atliekų surinkimo ir paskirstymo sistemą. **3. Prioritetas. Didėjantys ir konkurencingi žmogiškieji ištekliai** **1 tikslas.** Didinti gyventojų ekonominį aktyvumą ir užimtumą, skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą ir užtikrinti lygias galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime **2 tikslas.** Didinti Pakruojo rajono gyventojų galimybes mokytis visą gyvenimą, sudarant sąlygas plėtoti dinamišką žinių visuomenę **3 tikslas.** Stiprinti administracinius gebėjimus ir didinti viešojo administravimo efektyvumą

Pakruojo VVG kaimo plėtros strategija dera su Šiaulių regiono 2003-2013 m.plėtros planu. VVG strategijos 1-asis prioritetas atitinka regiono plėtros plano 2-ąjį prioritetą „Ekonomikos augimas“ bei 4-ąjį prioritetą „Žemės ūkio ir kaimo plėtra“, VVG strategijos 2-asis prioritetas labiausiai atitinka Šiaulių regiono plėtros plano 4-ąjį prioritetą „Žmogiškųjų išteklių plėtra“, bei 3-ąjį prioritetą „Sanglauda“ (žr. 4.5 lentelę).

4.5 lentelė. VVG “Pakruojo rajono partnerystė” 2007–2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetų ir priemonių suderinamumas su Šiaulių regiono 2007–2013 m. plėtros plano prioritetais bei jų tikslais

Pakruojo r. 2007-2013 m. kaimo plėtros strategijos prioritetai ir priemonės	Šiaulių regiono 2007 – 2013 m. plėtros plano prioritetai ir tikslai
1. Prioritetas. Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius **1.1 priemonė**. Kaimo turizmo veiklos skatinimas **1.2 priemonė.** Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos	**2. Prioritetas**. **Ekonomikos augimas** **1 tikslas.** Didinti verslo produktyvumo lygį sudarant palankią aplinką inovacijoms ir SVV **2 tikslas.** Didinti aukštos pridedamosios vertės lyginamąjį svorį **3 tikslas.** Efektyvinti ekonominę infrastruktūrą **4. Prioritetas**. **Žemės ūkio ir kaimo plėtra** **1 tikslas.** Ūkininkų šeimos ūkių pagrindu veikiantis į rinką orientuotas, konkurencingas žemės ūkis, užtikrinantis stabilų vartotojų aprūpinimą geros kokybės maisto produktais **3 tikslas.** Aplinkos apsauga, ekologinis, biologinę įvairovę ir kraštovaizdį puoselėjantis ūkininkavimas **4 tikslas.** Galimybės įvairinti ekonominę veiklą kaime, o žemės ūkio produkcijos gamintojams – verstis papildoma ūkine veikla **5 tikslas.** Tolygi kaimo ekonominė ir socialinė plėtra, atitinkanti regiono ypatumus
2. Prioritetas. Kaimo gyvybingumo stiprinimas, gyvenimo kokybės gerinimas ir krašto savitumo puoselėjimas **2.1 priemonė.** Kaimo atnaujinimas ir plėtra **2.2 priemonė.** Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas **2.3 priemonė.** Krašto savitumo puoselėjimas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas	**1. Prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra** **1 tikslas.** Didinti gyventojų ekonominį aktyvumą ir užimtumą, skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą ir sudaryti lygias galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje bei visuomenės gyvenime **2 tikslas.** Padidinti Šiaulių regiono gyventojų galimybes mokytis visą gyvenimą, sudarant sąlygas plėtotis dinamiškai žinių visuomenei **3. Prioritetas. Sanglauda** **1 tikslas.** Siekti vietinės ir urbanistinės plėtros, saugant kultūros paveldą ir gamtinius išteklius bei juos panaudojant visuomenės reikmėms **2 tikslas.** Užtikrinti prieinamumą ir aukštą viešųjų paslaugų kokybę

Be to, Parterystės parengtos strategijos prioritetai ir priemonės dera ir su kitų regiono ilgalaikių strateginių dokumentų nuostatoms, pvz., su Šiaulių apskrities sanglaudos skatinimo veiksmų 2007-2013 m. programos tikslais: 1) siekti vietos ir urbanistinės plėtros, saugoti kultūros paveldą ir išsaugoti gamtą bei pritaikyti turizmo plėtrai; 2) užtikrinti prieinamumą ir aukštą viešųjų paslaugų kokybę; 3) skatinti efektyvių išteklių naudojimą, siekti darnios plėtros ir geresnės aplinkos kokybės.

V. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO PLANAS

5.1. Strategijos įgyvendinimo etapai

Strategijos įgyvendinimas susideda iš dviejų didelių etapų: 1) parengiamojo etapo 2) vietos projektų atrankos ir jų įgyvendinimo priežiūros etapo (žr. 5.1 lentelę).

Pirmojo, parengiamojo etapo metu bus atrenkamas personalas dirbti VVG administracijoje bei derinama kvietimų teikti vietos projektų paraiškas dokumentacija su Nacionaline mokėjimo agentūra prie ŽŪM.

Antrojo, vietos projektų atrankos ir jų įgyvendinimo priežiūros etapo metu bus skelbiami kvietimai teikti paraiškas, organizuojamas jų vertinimas, pasirašomos sutartys su vietos projektų vykdytojais ir prižiūrimas jų įgyvendinimas.

Didelis dėmesys bus skiriamas aktyvinti vietos pareiškėjus. Siekiant, kad parengtai strategijai įgyvendinti būtų pateiktas tinkamas kiekis ir geros kokybės projektų, prieš kiekvieną kvietimą teikti vietos projektų paraiškas bus išsamiai informuojama apie galimybes gauti paramą. Potencialūs paraiškų teikėjai bus konsultuojami projektų rengimo klausimais. Vietos projektų vykdymo metu pagal poreikį bus teikiamos konsultacijos apie projektų įgyvendinimą. VVG glaudžiai bendradarbiaus su Nacionaline mokėjimo agentūra prie ŽŪM ir esant reikalui atliks tarpininko tarp pastarosios institucijos ir vietos projektų vykdytojų vaidmenį.

Yra numatyti penki kvietimai teikti vietos projektų paraiškas, po vieną 2009-2013 m. Laikotarpis nuo 2013 m. iki 2015 m. rugsėjo mėn. yra skirtas užbaigti paskutinių vietos projektų įgyvendinimą.

Projektų įgyvendinimo laikotarpiu bus atliekamas vietos projektų mokėjimo prašymų administracinės atitikties vertinimas bei vykdomos kiekvieno vietos projekto patikros vietoje (bent vieną kartą per projekto įgyvendinimo laikotarpį). Periodiškai VVG teiks strategijos įgyvendinimo ataskaitas Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie ŽŪM.

Atsižvelgiant į tai, kad per strategijos įgyvendinimo laikotarpį gali iškilti objektyvios aplinkybės, keičiančios vietos projektų įgyvendinimo sąlygas ir poreikį šiuos projektus vykdyti, 2011 m. yra numatytas tarpinis strategijos vertinimas ir rodiklių koregavimas. 2015 m. rugsėjo mėn. strategijos įgyvendinimą planuojama užbaigti.

Strategijos įgyvendinimo viešinimas. Viešinimo veiksmai bus atliekami nuo strategijos įgyvendinimo pradžios, vadovaujantis informavimo apie Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programą ir suteiktos paramos viešinimo taisyklėmis, patvirtintomis LR žemės ūkio ministro 2007 m.balandžio 26 d. įsakymu Nr. 3D-191. Numatomos taikyti tokios viešinimo priemonės:

1. Aiškinamasis stendas
2. Lankstinukų/bukletų leidyba

3. Kanceliarinės prekės su EŽŪFKP programos atributika
4. Konferencijos.

Iki pirmojo mokėjimo prašymo pateikimo VVG būstinėje bus įrengtas aiškinamasis stendas. Visuomenė apie strategijos įgyvendinimo pradžią, o vėliau ir įgyvendinimo eigą periodiškai bus informuojama interneto svetainėje www.pakruojovvg.lt bei vietos spaudoje – laikraščiuose „Auksinė varpa“, „Pakruojo kraštas“. Numatytos ir kitos viešinimo priemonės: kanceliarinių prekių su EŽŪFKP programos atributika gamyba bei lankstinukų/bukletų leidyba. Lankstinukai/bukletai bus išleidžiami ir platinami prieš kiekvieną kvietimą teikti paraiškas, - juose numatoma pateikti informaciją apie strategijos paramos priemones, vėliau - ir apie sėkmingai įvykdytus projektus.

Strategijos įgyvendinimo laikotarpiu numatoma organizuoti dvi konferencijas – vieną per laikotarpį, kitą – baigiant įgyvendinti strategiją. Šios konferencijos bus skirtos apžvelgti per laikotarpį pasiektus rezultatus bei pasidalyti projektų vykdymo patirtimi.

5.1 lentelė. Strategijos įgyvendinimo planas

Eil. Nr.	Veikla	2009				2010				2011				2012				2013				2014				2015			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1.	**Parengiamasis etapas**																												
1.1	Vietos plėtros strategijos įgyvendinimą administruojančių asmenų atranka ir įdarbinimas																												
1.2	Viešųjų pirkimų organizavimas																												
1.3	Vietos projektų dokumentacijos rengimas ir suderinimas su NMA prie ŽŪM																												
2.	**Vietos plėtros strategijos įgyvendinimo administravimas**																												
3.	**Kvietimų teikti vietos projektų paraiškas organizavimas, paraiškų vertinimas, sutarčių pasirašymas, įgyvendinimo priežiūra**																												
3.1	Kvietimų teikti vietos projektų paraiškas skelbimas																												
3.1.1	1 kvietimo skelbimas: 2 prioriteto 2.1-2.3 priemonės																												
3.1.2	2 kvietimo skelbimas: 1 prioriteto 1.2 priemonė, 2 prioriteto 2.1-2.3 priemonės																												
2.1.3	3 kvietimo skelbimas: visos 1 ir 2 prioriteto priemonės																												
3.1.4	4 kvietimo skelbimas: 2prioriteto 2.2 ir 2.3 priemonės																												
3.1.5	5 kvietimo skelbimas:																												

	2prioriteto 2.2 ir 2.3 priemonės																												
3.2	Vietos projektų vertinimas																												
3.3	Vietos projektų vykdymo sutarčių sudarymas																												
3.4	Vietos projektų mokėjimo prašymų vertinimas																												
3.5	Vietos projektų ataskaitų vertinimas																												
3.6	Vietos projektų patikrų organizavimas																												
4.	**Potencialių pareiškėjų ir vietos projektų vykdytojų konsultavimas**																												
5.	**Ataskaitų rengimas ir teikimas NMA**																												
6.	**Mokėjimo prašymų rengimas ir teikimas NMA**																												
7.	**Strategijos įgyvendinimo stebėsena ir monitoringas**																												
8.	**Tarpinis strategijos vertinimas ir koregavimas**																												
9.	**Strategijos įgyvendinimo viešinimas**																												
9.1	Aiškinamojo stendo įrengimas																												
9.2	Lankstinukų/bukletų leidyba																												
9.3	Konferencijų organizavimas																												
9.4	Kanceliarinės prekės su EŽŪFK programos atributika																												
9.5.	Informacijos viešinimas spaudoje																												

5.2. Strategijos įgyvendinimo finansinis planas

Strategijos įgyvendinimo finansinis planas buvo sudarytas atsižvelgiant į išsiaiškintas regiono problemas ir poreikius bei nacionaliniu lygiu keliamus reikalavimus vietos veiklos grupių strategijoms.

Didžiausia paramos suma vietos projektams – 7,3315 mln. Lt (arba 90,07 proc. visų vietos projektams skirtų lėšų) numatoma skirti per 2 prioritetą „Kaimo gyvybingumo stiprinimas, gyvenimo kokybės gerinimas ir krašto savitumo puoselėjimas“. Šis prioritetas apima ir 2.1 priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“. Šią priemonę papildo 2.2 ir 2.3 priemonės, kurios yra orientuotos į svarbiausio teritorijos „kapitalo“ komponento - žmogiškųjų išteklių plėtrą.

Strategijos 1 prioriteto „Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius“ įgyvendinimui numatoma skirti parama – 0,8083113 mln. Lt, arba 9,93 proc. visų vietos projektams skiriamų lėšų. Ši suma nėra didelė, tačiau gali duoti impulsą verslo plėtrai Pakruojo rajono kaimo vietovėse (VVG iniciatyva labiau atkreipti dėmesį į darbo vietų kūrimą kaimo moterims). Be to, paramą tokio pobūdžio veiklai galima gauti nebūtinai pasinaudojant VVG strategijos įgyvendinimui skirtomis lėšomis.

Visas investicinio pobūdžio priemones, siekiant išvengti neigiamų infliacijos padarinių planuojama įsisavinti kaip galint greičiau, t.y. 2009–2012 m. laikotarpiu. Projektai, skatinantys vietos iniciatyvas, pilietiškumą, bendruomeniškumą, krašto savitumo puoselėjimą ir pan. galės būti įgyvendinti iki 2015 m. rugsėjo mėnesio.

Išlaidos, susijusios su strategijos įgyvendinimo administravimu sudaro 1,5635 mln. Lt, arba 16,11 proc. prašomos įgyvendinti strategiją paramos sumos. Didžiausią dalį administravimo išlaidų sudarys atlyginimas strategijos įgyvendinimą administruojantiems asmenims bei vietos projektų vertinimą atliksiantiems vertintojams.

Bendra prašoma paramos įgyvendinti strategiją suma – 9,703313 mln. Lt. Planuojamas vietos projektų vykdytojų indėlis – apie 1,434248 mln. Lt.

5.2 lentelė. Finansinis planas

	Finansavimo šaltiniai		Paramos paskirstymas metams, tūkst. Lt ir Eur							
Išlaidų kategorija	**Paramos lėšos, tūkst. Lt ir Eur**	**Projektų vykdytojų indėlis, tūkst. Lt ir Eur**	**Bendra suma, tūkst. Lt ir Eur**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
I. Išlaidos vietos plėtros strategiją atitinkantiems vietos projektams finansuoti	**8139,813**	**1434,248**	**9574,061**	**1965,896**	**2661,796**	**1915,501**	**880,339**	**312,970**	**0,000**	**403,311**
	2357,452	***415,387***	***2772,839***	***569,363***	***770,909***	***554,767***	***254,964***	***90,642***	***0,000***	***116,808***
1. PRIORITETAS. Vietos ūkio konkurencingumo stiprinimas, efektyviai panaudojant turimus plėtros išteklius	808,313	416,822	1225,135	0,000	250,000	0,000	275,002	0,000	0,000	283,311
	234,104	*120,720*	*354,824*	*0,000*	*72,405*	*0,000*	*79,646*	*0,000*	*0,000*	*82,053*
1.1 priemonė. Kaimo turizmo veiklos skatinimas	75,000	40,384	115,384	0,000	0,000	0,000	75,002	0,000	0,000	0,000
	21,722	*11,696*	*33,418*	*0,000*	*0,000*	*0,000*	*21,722*	*0,000*	*0,000*	*0,000*
1.2 priemonė. Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos	250,000	169,001	419,001	0,000	250,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	72,405	*48,946*	*121,351*	*0,000*	*72,405*	*0,000*	*0,000*	*0,000*	*0,000*	*0,000*
1.3. priemonė. Paslaugų kaimo gyventojams kūrimas	483,313	207,437	690,750	0,000	0,000	0,000	200,000	0,000	0,000	283,313
	139,977	*60,078*	*200,055*	*0,000*	*0,000*	*0,000*	*57,924*	*0,000*	*0,000*	*82,053*
2. PRIORITETAS. Kaimo gyvybingumo stiprinimas, gyvenimo kokybės gerinimas ir krašto savitumo puoselėjimas	**7331,500**	**1017,426**	**8348,926**	**1965,896**	**2411,796**	**1915,501**	**605,337**	**312,970**	**0,000**	**120,000**
	2123,349	***294,667***	***2418,015***	***569,363***	***698,504***	***554,767***	***175,318***	***90,642***	***0,000***	***34,754***
2.1 priemonė. Kaimo atnaujinimas ir plėtra	5871,248	652,362	6523,610	1731,406	2088,333	1638,499	334,548	78,462	0,000	0,000
	1700,431	*188,937*	*1889,368*	*501,450*	*604,823*	*474,542*	*96,892*	*22,724*	*0,000*	*0,000*
2.2 priemonė. Veiklios, besimokančios ir solidarios bendruomenės ugdymas	757,000	189,251	946,251	52,500	166,211	175,002	120,789	122,498	0,000	120,000
	219,242	*54,811*	*274,053*	*15,205*	*48,138*	*50,684*	*34,983*	*35,478*	*0,000*	*34,754*
2.3 priemonė. Krašto savitumo puoselėji-	703,252	175,813	879,065	181,990	157,252	102,000	150,000	112,010	0,000	0,000

mas ir patrauklaus įvaizdžio formavimas	*203,675*	*50,919*	*254,594*	*52,708*	*45,543*	*29,541*	*43,443*	*32,440*	*0,000*	*0,000*
II. Išlaidos, susijusios su vietos plėtros strategijos įgyvendinimo administravimu	**1563,500**	**0,000**	**1563,500**	**245,956**	**249,330**	**246,955**	**218,548**	**223,759**	**203,484**	**175,468**
	452,821	***0,000***	***452,821***	***71,234***	***72,211***	***71,523***	***63,296***	***64,805***	***58,933***	***50,819***
IŠ VISO, Lt ir Eur:	**9703,313**	**1434,248**	**11137,561**	**2211,852**	**2911,126**	**2162,456**	**1098,887**	**536,729**	**203,484**	**578,779**
	2810,274	***415,387***	***3225,661***	***640,597***	***843,120***	***626,290***	***318,260***	***155,447***	***58,933***	***167,626***

5.3. Strategijos įgyvendinimo priežiūros bei vertinimo sistema

Strategijos įgyvendinimo priežiūros bei vertinimo sistema yra svarbi strategijos dalis, leidžianti kontroliuoti strategijos įgyvendinimo procesą bei užtikrinanti, kad esant reikalui bus imtasi veiksmų pasiekti suplanuotus rodiklius. Ši sistema apima: 1) vietos projektų atrankos procedūras bei 2) strategijos įgyvendinimo stebėsenos organizavimą.

5.3.1. Vietos projektų atranka

Vietos veiklos grupė pagal iš anksto sudarytą tvarkaraštį skelbs kvietimus teikti vietos projektų paraiškas. Parengtoje ir su Nacionaline mokėjimo agentūra prie ŽŪM suderintoje kvietimo teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijoje bus pateikta visa informacija, kurią turi žinoti pareiškėjai, teikiantys vietos projektų paraiškas: lėšų, skiriamų kvietimui, suma; tinkami pareiškėjai, paraiškų pateikimo būdas; vertinimo procedūros bei kita būtina informacija.

Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas bus skelbiami Partnerystės interneto svetainėje www.pakruojovvg.lt, Pakruojo rajono savivaldybės interneto svetainėje www.pakruojis.lt bei spaudoje: regiono laikraštyje „Šiaulių kraštas”.

Projektų vertinimą vykdys VVG atrinkti vertintojai. Vertinimo procesas susidės iš vietos projektų paraiškų vertinimo etapų, kurie numatyti LR žemės ūkio ministro patvirtintose strategijų įgyvendinimo taisyklėmis bei kvietimo teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijoje (vietos projektų paraiškų vertinimas bus atliekamas laikantis bendrųjų reikalavimų ir taisyklių, numatytų nacionaliniu lygiu, įvedant specialius, VVG teritorijai labiausiai tinkančius projektų atrankos kriterijus). Atliekant paraiškų vertinimą pagal poreikį (jei projektų vertinimas reikalauja specialių žinių) gali būti pasitelkiami nepriklausomi ekspertai. Vertinimo metu gali būti atliekamos patikros vietoje.

Galutinį sprendimą dėl paramos vietos projektui priims VVG valdyba. VVG gali priimti vieną iš šių sprendimų: 1) skirti lėšas įgyvendinti vietos projektą; 2) neskirti lėšų įgyvendinti vietos projektą (tokiu atveju VVG motyvuotai paaiškina pareiškėjui sprendimo priežastis); 3) grąžinti vietos projektą vertinti pakartotinai. Tokiu atveju, kai projektas grąžinamas pakartotinai vertinti, VVG valdyba grąžina vietos projekto paraišką vertintojams motyvuodama sprendimą ir nurodo pakartotinio vertinimo terminus.

Informacija apie įvertintas vietos projektų paraiškas bus skelbiama interneto svetainėse www.pakruojovvg.lt ir www.pakruojis.lt.

Kaip jau buvo minėta 5.1 poskyryje, nuolat bus atliekamas potencialių pareiškėjų ir vietos projektų vykdytojų konsultavimo procesas.

Sutartys su vietos projektų vykdytojais gali būti sudaromos iki 2015 m. gegužės 30 d. Vietos projektų vykdymas turės būti užbaigtas bei išlaidas pateisinantys dokumentai pateikti iki 2015 m. rugsėjo 1 d.

5.3.2. Strategijos įgyvendinimo stebėsenos organizavimas

Kaimo plėtros strategijos įgyvendinimo stebėsena bus vykdoma atsižvelgiant į strategijos įgyvendinimo planą bei numatytus strategijos įgyvendinimo rodiklius (strategijos 4.2 ir 5.1 poskyriai). Įgyvendinimo priežiūrą vykdys iš Partnerystės narių suformuota strategijos įgyvendinimo priežiūros komisija (toliau – Komisija), kuriai vadovaus Partnerystės valdybos narys. Komisija darbą organizuos vadovaudamasi vietos veiklos grupės valdybos patvirtintu Strategijos įgyvendinimo priežiūros komisijos reglamentu. Pagrindinės Komisijos funkcijos:

- reguliariai peržiūri pažangą, siekiant strategijoje numatytų tikslų;
- nagrinėja strategijos įgyvendinimo rezultatus pagal kiekvieną priemonę, prioritetą ir veiklos sritį;
- svarsto ir tvirtina VVG administruojančio personalo parengtas ataskaitas apie strategijos įgyvendinimo eigą bei teikia VVG valdybai išvadas bei rekomendacijas dėl strategijos įgyvendinimo;
- teikia pasiūlymus VVG valdybai dėl strategijos keitimo ar tikslinimo, kad būtų pasiekti strategijos tikslai;
- svarsto kitus su strategijos įgyvendinimu susijusius klausimus.

VVG pirmininkas ir valdybos nariai turi teisę dalyvauti Komisijos posėdžiuose.

Stebėsenos komitetas gali dalyvauti vietos veiklos grupėse atliekamose vietos projektų patikrose.

VVG valdyba numatė strategijos įgyvendinimo vertinimo rodiklius, kuriuos naudojant bus stebima ir vertinama Strategijos įgyvendinimo pažanga (žr. 5.3 lentelę).

5.3 lentelė. Strategijos įgyvendinimo vertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Mato vnt.
1.	Paskelbta kvietimų teikti vietos projektų paraiškas	kartai
2.	Pateikta vietos projektų paraiškų:	vnt.
2.1	• pelno projektai	vnt./proc.
2.2	• nepelno projektai	vnt./proc.
3.	Pateiktų paraiškų pasiskirstymas pagal strategijos prioritetus, priemones ir veiklos sritis	vnt./ proc.
4.	Pateiktų vietos projektų paraiškų finansinė vertė	tūkst.Lt
5.	Atmesta paraiškų įgyvendinti strategiją	vnt./proc.
6.	Atmestų paraiškų įgyvendinti strategiją finansinė vertė	tūkst. Lt
7.	Pasirašyta sutarčių su projektų vykdytojais:	vnt.
7.1	• pelno projektai	vnt./proc.
7.2	• nepelno projektai	vnt./proc.
8.	Pasirašytų sutarčių vertė	tūkst.Lt
9.	Paramos gavėjai: • kaimo bendruomenės ir/arba jų sąjunga • kelios kaimo bendruomenės, veikiančios partnerystės pagrindu • pagal partnerystės sutartį su savivaldybe veikianti kaimo bendruomenė • jaunimo organizacijos • moterų organizacijos • žmonių su negalia organizacijos • mokyklos ir kitos švietimo organizacijos • kitos NVO • kiti viešieji juridiniai asmenys • verslininkai ir jų organizacijos • savivaldybė ir jos institucijos • ūkininkai • mikroįmonės • kaimo gyventojai	 skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc. skaičius/proc.
10.	Pasiektas strategijos įgyvendinimo laipsnis pagal įsisavintų lėšų dalį	Lt/proc.
11.	Įgyvendinta projektų	skaičius/proc.
11.1	• pelno projektai	vnt./proc.
11.2	• ne pelno projektai	vnt./proc.
12.	Įgyvendintų projektų finansinė vertė	tūkst. Lt
12.1	• pelno projektai	tūkst. Lt
12.2	• nepelno projektai	tūkst. Lt
13.	Pasirašytose sutartyse numatytas projektų vykdytojų kofinansavimas: • piniginiu įnašu • nekilnojamu turtu • savanorišku darbu	 tūkst. Lt vertė tūkst. Lt žm.val./vertė tūkst. Lt
14.	Faktinė kofinansavimo apimtis: • piniginiu įnašu • nekilnojamu turtu • savanorišku darbu	 tūkst. Lt vertė tūkst. Lt žm.val./vertė tūkst. Lt
15.	Suorganizuota pareiškėjų/projektų vykdytojų konsultacijų	skaičius
16.	Konsultacijose dalyvavusių pareiškėjų/vietos projektų vykdytojų skaičius	skaičius

17.	Sukurta darbo vietų iš viso:	skaičius
17.1	• vyrams	skaičius/proc.
17.2	• moterims	skaičius/proc.
17.3	• asmenims iki 30 m.	skaičius/proc.
18.	Atnaujinta ir įrengta visuomeninės paskirties patalpų ir pastatų	skaičius
19.	Atnaujinta ir įrengta visuomeninės paskirties erdvių	skaičius
20.	Išgręžta vandens gręžinių	vnt.
21.	Išleista leidinių	vnt.
22.	Suorganizuota renginių	skaičius
23.	Įkurta amatų centrų	vnt.
24.	Atnaujinta ir išsaugota kaimo paveldo objektų	vnt.
25.	Atnaujinta ir išsaugota kaimo kraštovaizdžio komponentų	vnt.
26.	Įrengta kaimo vietovėse mažosios architektūros akcentų	vnt.
27.	Kaimo gyventojai, kurie naudojasi projektų rezultatais	skaičius
28.	Kaimai (kaimo vietovės), kuriuose vykdomi projektai	skaičius
29.	Suorganizuota strategijos viešinimo renginių	skaičius

Vietos projekto įgyvendinimo laikotarpiu projektų vykdytojai teikia vietos veiklos grupei mokėjimo prašymus bei tarpinę ir galutinę ataskaitas. Vietos veiklos grupė bent kartą per projekto vykdymo laikotarpį atlieka vietos projekto patikrą vietoje. Esant poreikiui (įtarus, kad vietos projekto vykdytojo teikiama informacija yra netiksli, neišsami arba klaidinama) gali būti atliekama ir neplaninė projekto patikra vietoje.

Vietos veiklos grupės administruojantis personalas, vadovaudamasis vietos projektų vykdytojų pateiktomis vietos projektų įgyvendinimo ataskaitomis, rengia informaciją apie strategijos įgyvendinimo eigą bei galutinę strategijos įgyvendinimo ataskaitą. Ataskaitas svarsto VVG Stebėsenos komisija ir teikia VVG valdybai išvadas bei rekomendacijas dėl strategijos įgyvendinimo. Tarpinės bei galutinė ataskaitos ŽŪM nustatyta tvarka yra teikiamos Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie ŽŪM.

VI. VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOS RENGIMO PROCESAS: METODAI IR EIGA

Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ kaimo plėtros strategija buvo rengiama (tobulinama) įprastą strateginio planavimo praktiką derinant su LEADER programos metodika.

Esminis šios strategijos skirtumas nuo įprastų strateginių planų (rengiamų apskrities, savivaldybės lygiu) – procese nuo pat jo pradžios aktyviai dalyvavo vietos gyventojai, valdžios institucijos ir įvairios organizacijos, o pagrindiniai sprendimai taip pat yra pateikti ir ne kartą apsvarstyti šio proceso dalyvių.

6.1 paveiksle pateiktas strategijos rengimo proceso scheminis vaizdas. Rengti strategiją buvo panaudota patirtis, kurią rengdama bandomąją strategiją įgijo vietos veiklos grupė, taip pat patirtis, kuri buvo sukaupta Lietuvoje įsisavinant LEADER metodą (įgyvendinant Baltijos šalių kaimo bendruomenių partnerystės programą ir LEADER+ pobūdžio priemonę).

Atsakingai priimti sprendimus įpareigojo tai, kad suplanuoti strategijos įgyvendinimo rodikliai per strategijos įgyvendinimo laikotarpį turės būti realiai pasiekti, nes strategijai įgyvendinti yra skiriamos viešosios lėšos. Strategijos numatytos priemonės padės gerinti gyvenimo kokybę regione bei atvers naujas plėtros perspektyvas.

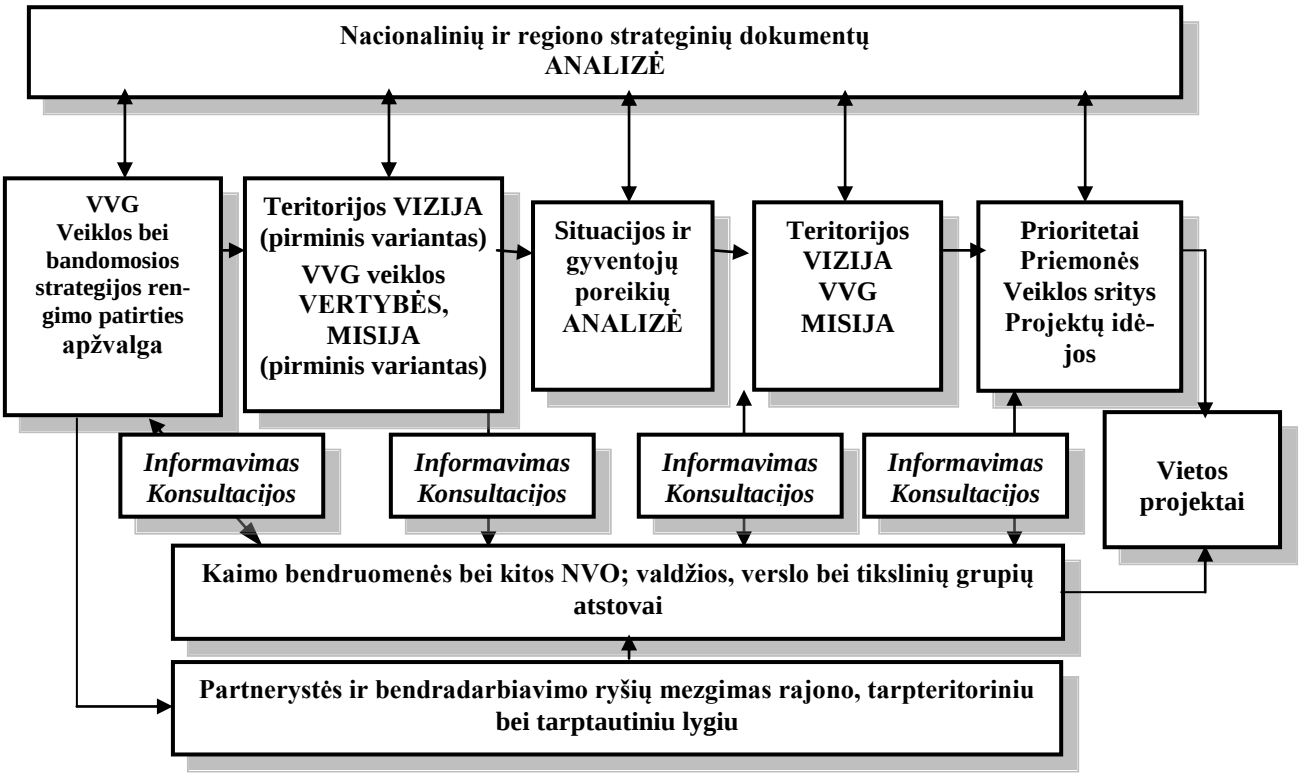

6.1 pav. Kaimo plėtros strategijos rengimo proceso schema

Strategija nuosekliai buvo rengiama 2007 m. balandžio – 2008 m. birželio mėnesiais.

Galima išskirti tokius strategijos rengimo etapus:

1. Parengiamasis etapas. Tai etapas prieš naujos strategijos rengimo procesą. Buvo apžvelgta bandomosios strategijos rengimo bei VVG veiklos patirtis ir priimti organizaciniai sprendimai dėl tolimesnės veiklos organizavimo (2007 m. balandžio – gegužės mėn.).

2. Įtraukimas ir konsultavimasis. Vietos gyventojai bei organizacijos supažindinti su strategijos rengimo projektu ir paraginti aktyviai įsitraukti į procesą, t.y. teikti strategijos rengėjams informaciją, pasiūlymus bei pastabas. Strategijos rengimo metu nuolat buvo vykdomas konsultavimasis ir mezgami nauji kontaktai (nuo 2007 m. balandžio mėn.).

3. VVG teritorijos socialinės ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizė (2007 m. gegužės – gruodžio mėn.).

4. SSGG analizė (2008 m. sausio mėn.).

5. Teritorijos vizijos ir VVG misijos formulavimas (2007 m. birželio; 2008 m. vasario mėn.).

6. Strateginių teritorijos plėtros krypčių identifikavimas (2008 m. vasario mėn.).

7. Strategijos prioritetų, priemonių bei veiklos sričių nustatymas, finansinio plano parengimas (2008 m. kovo – gegužės mėn.).

8. Strategijos įgyvendinimo priežiūros bei vertinimo sistemos sukūrimas (2008 m. birželio mėn.).

Strategijos rengimo proceso metu taip pat buvo mezgami partnerystės ir bendradarbiavimo ryšiai su rajone veikiančiomis organizacijomis, šalies ir užsienio vietos veiklos grupėmis. (žr. 1.3. skyrių).Taip pat nuolat buvo sprendžiami VVG organizaciniai klausimai (žr. I skyrių). Toliau yra pateikiamas išsamesnis kiekvieno strategijos rengimo etapo aprašas.

1. Parengiamasis etapas. Strategijos 2007-2013 m. laikotarpiui rengimas rėmėsi jau parengtos bandomosios 2004–2006 m. strategijos tobulinimu, todėl iš pradžių buvo atlikta pastarosios strategijos rengimo patirties analizė. Nutarta daugiau dėmesio skirti strategijos įgyvendinimo plano parengimui, kuris bandomosios strategijos atveju buvo nepakankamai išsamus ir aiškus. VVG valdybos nariai kartu su konsultantais detaliai išnagrinėjo bandomosios strategijos rengimo pamokas ir apibrėžė naujosios strategijos rengimo gaires. Taip pat buvo peržiūrėta vietos veiklos grupės valdybos sudėtis (valdyba papildyta naujais nariais).

Manant, kad tiek rengiant, tiek ir įgyvendinant strategiją yra labai svarbus savivaldybės vaidmuo (savivaldybės specialistų pagalba buvo būtina planuojant strategijos priemones, kurios galėtų papildyti savivaldybės planuose numatytas priemones; savivaldybė yra vienu iš potencialių pareiškėjų, galinčių įgyvendinti stambius infrastruktūros projektus; savivaldybės pagalba būtina užtikrinant vietos projektų kofinansavimą ir t.t.), buvo suorganizuotas susitikimas su aukš-

čiausia rajono valdžia. Šio susitikimo metu iš principo buvo aptartos savivaldybės pozicijos dalyvaujant naujos strategijos rengimo darbe.

Vietos veiklos grupės nariai, siekdami sklandesnio partnerystės organizacijos darbo, sutarė dėl pagrindinių vertybių, kuriomis vadovaujasi šiuo metu ir į kurias bus kreipiamas dėmesys vėliau įgyvendinant strategiją (žr. 1.4 poskyrį).

Žinant, kad ne visi vietos veiklos grupės nariai turės galimybę nuolat dalyvauti rengiant strategiją, iš VVG narių buvo suformuota Strategijos rengimo darbo grupė, kurios nariai įsipareigojo dalyvauti atliekant visus pagrindinius strategijos dokumento rengimo darbus (26 priedas, VVG narių dalyvavimą strategijos rengimo procese įrodanti medžiaga: aprašymai ir nuotraukos).

Daugelis parengiamųjų darbų buvo atlikti mokymų metu, kuriuos VVG organizavo savo nariams. VVG valdybos ir darbo grupės nariams organizuoti kursai, tobulinantys VVG narių kompetenciją pagal dvi temas: „VVG veiklos organizavimas“ (16 val.) ir „Strategijos rengimo metodika“ (16 val.). Trys vietos veiklos grupės atstovai taip pat dalyvavo 2007 m. gegužės mėn. LŽUU vykusiame seminare „Vietos veiklos grupių strategijų rengimas pagal LEADER metodą“, kuriame dalyvavo ir kitų Lietuvos vietos veiklos grupių atstovai, rengiantys strategijas.

2. Įtraukimas ir konsultavimasis. Vietos veiklos grupė, rengdama strategiją, atitinkančią LEADER metodo reikalavimus, vadovavosi vienu iš pagrindinių principų – „iš apačios į viršų“. Tai reiškia, kad į procesą buvo stengiamasi įtraukti kuo didesnį skaičių vietos gyventojų ir rajone veikiančių organizacijų. Strategija buvo rengiama informuojant apie procesą ir konsultuojantis dėl pagrindinių jos nuostatų.

Apie strategijos rengimo procesą nuolat buvo informuojama Pakruojo rajono savivaldybės interneto svetainėje www.pakruojis.lt, taip pat įvairių renginių, susitikimų metu.

Gyventojai į strategijos rengimą buvo įtraukiami: 1) anketuojant, kai gyventojų ne tik buvo prašoma įvertinti vietovės situaciją pagal atskirus komponentus, bet ir pareikšti savo nuomonę dėl opiausių problemų, labiausiai finansuotinų kaimo gyvenimo sričių bei taip pat prašoma pateikti pasiūlymus ateičiai; 2) per bendruomenines organizacijas, prašant bendruomenių atstovų atlikti vietovės silpnųjų ir stipriųjų savybių analizę, taip pat apibrėžti opiausias vietovės problemas; 3) organizuojant fokus grupių interviu su tikslinėmis grupėmis - moterimis ir jaunimu.

Siekiant, kad 2007-2013 m. paramos galimybėmis aktyviau naudotųsi vietos verslininkai bei strategijoje būtų numatytos tinkamos priemonės verslo plėtrai, 2007 m. lapkričio 11 d. buvo suorganizuotas susitikimas su rajono verslininkais ir ūkininkais (15 priedas, Dalyvių sąrašas).

Strategijos rengimo metu, konsultuojantis su atskirų sričių specialistais, buvo formuojamas vietos ekspertų grupė, kuri teikė siūlymus rengiamai strategijai, o ateityje galės padėti VVG vertinti strategijai įgyvendinti parengtų projektų kokybę (30 priedas, Ekspertų grupė).

Susitikimų, konsultacijų su įvairiomis rajono organizacijomis rezultatas – Vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ pasirašyta daugiašalio bendradarbiavimo sutartis su Pakruojo rajono savivaldybės taryba (atstovaujama mero Sauliaus Gegiecko), Pakruojo rajono savivaldybės administracija (atstovaujama administracijos direktorės Astos Jasiūnienės), Pakruojo darbo birža (atstovaujama direktorės Stasės Laurušienės) ir VšĮ „Pakruojo verslo informacijos centru“ (atstovaujamu direktorės Oksanos Gelčienės).

Vietos veiklos grupės nariai, suprasdami, kad būtina stiprinti kaimo gyventojų motyvaciją domėtis kaimo plėtrai skirta ES parama, palaikyti bendruomeninių organizacijų iniciatyvas ir tobulinti jų kompetenciją dalyvauti įgyvendinant strategiją, 2008 m. vasario 21-22 d. organizavo bendruomenių atstovams mokymus tema „Projektų rengimas ir valdymas“. Tada bendruomenių nariai turėjo galimybę apsvarstyti potencialių projektų idėjas ir parengti pirminius projektų planus.

VVG darbo grupės parengtas ir valdybos patvirtintas strategijos prioritetų, priemonių ir veiklos sričių pirminis variantas buvo pristatytas gyventojams kiekvienoje seniūnijoje. Vietos veiklos grupė dar kartą apklausė bendruomeninių organizacijų atstovus, kokius projektus jie mano esant reikalinga įgyvendinti (19 priedas, Kaimo bendruomenių apklausos suvestinė apie planuojamas vykdyti veiklas ir lėšų poreikį). Taip dar kartą buvo „patikrinta“, ar suplanuoti prioritetai ir priemonės atitinka gyventojų poreikius. VVG valdyboje apsvarsčius iš seniūnijų surinktą informaciją strategija buvo pakoreguota: buvo atsisakyta kai kurių strategijos priemonių ir veiklos sričių, taip pat tarp atskirų veiklos sričių buvo perskirstytos strategijos įgyvendinimui skirtos paramos lėšos.

3. Teritorijos socialinės ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizė. Naudojant įvairius socialinio tyrimo metodus buvo surinkta ir apibendrinta ne tik objektyvi informacija, bet ir subjektyvūs gyventojų vertinimai, taip juos įtraukiant į svarstymus dėl teritorijos, kurioje gyvena, plėtros prioritetų bei priemonių.

Šiuo etapu, kuris laiko požiūriu buvo vienas ilgiausiai trukusių strategijos rengimo etapų, buvo naudojami tokie tyrimo metodai:

- statistinių duomenų analizė
- VVG teritorijos silpnųjų ir stipriųjų savybių analizė bendruomenių lygiu (naudojant „minčių lietaus metodą“ ir surinktų atsakymų rangavimą)
- apklausa
- interviu
- esamų Teritorijos ir nacionalinių strateginių dokumentų analizė
- surinktos kiekybinės ir kokybinės informacijos sisteminimas ir analizė

Toliau yra pateikiamas išsamesnis šio etapo įgyvendinimo veiksmų aprašymas.

- **Statistinių duomenų analizė.** Statistinė analizė buvo atlikta naudojantis LR statistikos departamento duomenų baze bei surenkant atskirus duomenis vietos institucijose: savivaldybės administracijoje, Verslo informacijos centre, darbo biržos teritoriniame skyriuje ir kt. Statistiniai duomenys buvo renkami pagal iš anksto parengtą duomenų rinkimo planą.

- **VVG teritorijos silpnybių ir stiprybių analizė bendruomenių lygiu.** Pagrindinis šio metodo tikslas buvo paskatinti vietos bendruomenes aktyviai dalyvauti strategijos rengimo procese, inicijuoti jų diskusijas apie vietos problemas bei problemų sprendimo būdus. Trijų susitikimų metu (susitikimai vyko 2007 m. gegužės 30 d. Žeimelyje, gegužės 31 d. Pakruojyje ir Linkuvoje) susirinkusieji buvo apmokyti atlikti gyvenamosios vietovės stipriųjų ir silpnųjų savybių analizę naudojant „minčių lietaus“ metodą, o po to ranguojant atrinkti tik pačias svarbiausias silpnybes ir stiprybes (13 priedas, Susitikimų dalyvių sąrašai, nuotraukos). Gyventojai, naudodami analogiškus metodus, atliko tokią analizę savo bendruomenėse (daugeliu atveju jiems talkino VVG nariai) ir pateikė informaciją vietos veiklos grupei.

- **Apklausa.** Vietos veiklos grupė organizavo: 1) anketinę vietos gyventojų apklausą; 2) anketinę bendruomeninių organizacijų apklausą.

1) anketinė gyventojų apklausa buvo atliekama siekiant išsiaiškinti jų poreikius, nuomones, vertinimus įvairiais klausimais, taip pat gauti pasiūlymus, kokiu būdu galima pagerinti situaciją vietovėje. Tuo tikslu su konsultantais buvo parengta anketa (20 priedas, Anketos suvestinė), kurią naudojant apklaustas 221 gyventojas iš visos VVG teritorijos. Į gyventojų apklausos anketą buvo įtraukti klausimai, leidžiantys panaudoti vieną iš LEADER metodų - nustatyti teritorijos profilį (teritorijos profilis buvo gautas apibendrinus gyventojų atliktus aštuonių teritorinio kapitalo komponentų bei atskirų jų elementų vertinimus (Žr. 2.2 skyrių). Šiuo metu atlikti teritorinio „kapitalo“ vertinimai pasitarnaus kaip atskaitos taškas rengiant strategiją, o pakartoti vėliau, įgyvendinus strategiją, leis įvertinti teritorijos „kapitalo“ pokyčius.

Taip pat buvo atlikta detali apklausoje dalyvavusių respondentų atsakymų į atvirus klausimus analizė, kuri pademonstravo didelę vietos plėtros vertinimų ir pasiūlymų įvairovę.

2) anketinė bendruomeninių organizacijų apklausa buvo atliekama pristačius visuomenei preliminarius strategijos prioritetus, priemones ir veiklos sritis. Šio anketavimo tikslas buvo, viena vertus, dar kartą atskleisti bendruomenių poreikius, išsiaiškinti, kiek VVG suformuluoti preliminarūs prioritetai ir priemonės atitinka šiuos poreikius, kita vertus, „patikrinti“ bendruomeninių organizacijų pasirengimą dalyvauti įgyvendinant strategiją (25 priedas, Prioritetų, priemonių, veiklos sričių bei lėšų aptarimo seniūnijose su bendruomenių atstovais grafikas ir nuotraukos).

- **Interviu.** Fokus grupių interviu tikslas buvo įtraukti į diskusijas tikslinių grupių – moterų, jaunimo atstovus ir ekspertus (rajono kaimo plėtros pagrindinius dalyvius), - t.y. institucijų

ir organizacijų atstovus, siekiant išsiaiškinti jų problemas ir gauti pasiūlymus šias problemas spręsti. Fokus grupių interviu atliko VVG nariai, dalyvaujant konsultantams. Susitikimuose su moterimis ir jaunimu buvo panaudotas struktūrizuotas, susitikime su ekspertais – nestruktūrizuotas interviu (31 priedas, Fokus grupių interviu medžiaga ir nuotraukos).

- **Teritorijos ir nacionalinių strateginių dokumentų analizė.** VVG teritorijos ir nacionalinių strateginių dokumentų analizė padėjo VVG valdybai apsispręsti dėl strategijos prioritetų ir priemonių. Numatyti tokie prioritetai, priemonės ir veiklos sritys, kurie prisidėtų prie savivaldybės strateginio plėtros plano, taip pat nacionaliniuose dokumentuose numatytų tikslų įgyvendinimo VVG teritorijoje. Atlikta strateginių dokumentų analizė leido VVG aiškiau apibrėžti vietos plėtros strategijos prioritetų, priemonių ir veiklos sričių „sankabas ir takoskyras“ tiek su nacionalinėmis plėtros nuostatomis, tiek su ES paramos kitomis kryptimis.
- **Surinktos kiekybinės ir kokybinės informacijos sisteminimas ir analizė.** Kiekybinei ir kokybinei informacijai apibendrinti buvo pasitelkti konsultantai. Siekiant gauti išsamesnį ir aiškesnį vietos veiklos grupės „Pakruojo rajono partnerystė“ teritorijos vaizdą, į strategijos 2 dalyje pateikiamą socialinės ekonominės situacijos analizę (atliktą remiantis oficialiais statistikos šaltiniais) yra integruota dalis anketinės apklausos metu gautos kokybinės informacijos.

Socialinės ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizės duomenys strategijos rengimo laikotarpiu buvo nuolat tikslinami ir papildomi.

4. SSGG analizė. Remiantis VVG teritorijos socialinės ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizės rezultatais, buvo atlikta stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė. Teritorijos galimybėms ir grėsmėms identifikuoti buvo panaudota PESTLEE ir SEPTEMBER metodų kombinacija, t.y. buvo bandoma identifikuoti veiksnius, galinčius turėti įtakos vietovės plėtrai politiniu, ekonominiu, socialiniu, technologiniu, teisiniu, aplinkosaugos, lygių galimybių, švietimo ir mokymo, rinkos, verslo pokyčių, taisyklių ir etiniu aspektais.

Identifikavus teritorijos stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, VVG nariai įvertino kiekvieno iš jų svarbą VVG teritorijai. Apibendrinus vertinimus, buvo atrinkta po 5 svarbiausius SSGG punktus (žr. strategijos 3 dalį), kurių pagrindu vėliau buvo modeliuojami strategijos scenarijai.

5. Teritorijos vizijos ir VVG misijos formulavimas. VVG nariai apsvarstė bandomosios strategijos rengimo metu suformuluotus teritorijos viziją (2007 m. birželio mėn. vykusių mokymų „VVG veiklos organizavimas“ metu apsvarstytas pirminis vizijos variantas) bei VVG misiją ir pakoregavo juos atsižvelgdami į socialinės ekonominės situacijos, gyventojų poreikių ir SSGG analizės rezultatus. Naujai suformuluotoje vizijoje iš esmės matomi tie patys elementai kaip ir badomosios strategijos vizijos variantu, o pagrindinis dėmesys išliko sutelktas į vietos

gyventojus. VVG misija aiškiai ir trumpai nubrėžia gaires veiklai, jos tekstas buvo tobulinamas tol, kol tapo priimtinas visiems VVG nariams.

6. Strateginių teritorijos plėtros krypčių identifikavimas. Strateginėms plėtros kryptims identifikuoti buvo naudojamas TOWS/SWOT analizės metodas (tai viena iš SWOT (SSGG) metodo modifikacijų, kai teritorijos stiprybės ir silpnybės, taip pat galimybės ir grėsmės yra panaudojamos strateginėms plėtros kryptims pasirinkti). Šio metodo esmė – nagrinėjamos tokios pasirinktų svarbiausių teritorijos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (turinčių svertinius įvertinimus pagal reikšmingumą) sąveikos: 1) ar grėsmės susilpnina stiprybes? 2) ar grėsmės pagilina silpnybes? 3) ar galimybės sustiprina stiprybes? 4) ar galimybės leidžia įveikti silpnybes? 5) ar stiprybės leidžia panaudoti galimybes? 6) ar stiprybės leidžia atsispirti prieš grėsmes? 7) ar silpnybės neleidžia išnaudoti galimybių? 8) ar silpnybės stiprina nepalankų grėsmių poveikį?

VVG susirinkimų metu, nagrinėjant minėtas SSGG punktų sąveikas, buvo generuojami potencialūs strateginiai sprendimai dėl ateities. Jų pagrindu vėliau buvo suformuluoti strategijos prioritetai, priemonės ir veiklos sritys.

6. Strategijos prioritetų, priemonių ir veiklos sričių numatymas, finansinio plano parengimas. Šiuo etapu buvo:

- suformuluoti plėtros prioritetai
- numatytos priemonės
- numatytos veiklos sritys ir sudarytas finansinis planas
- atliktos konsultacijos su vietos gyventojais
- patvirtintas galutinis finansinis planas

Kaip buvo aprašyta 5 punkte, galimos teritorijos plėtros kryptys išaiškėjo apibendrinus galimas sąveikas tarp svarbiausių SSGG punktų. Taip pat buvo orientuojamasi į tokius prioritetus, priemones bei veiklos sritis, kurie padėtų siekti VVG teritorijos vizijos. Po susitikimų ir konsultacijų su gyventojais seniūnijose tapo aiškiau, kuriose srityse gyventojai iš tiesų jaučia poreikį pokyčiams ir kiek jie tam yra pasirengę, todėl atsižvelgiant į tai, prioritetai, priemonės ir veiklos sritys buvo atitinkamai pakoreguoti.Tačiau reikia pažymėti, kad preliminarūs prioritetai, priemonės ir veiklos sritys buvo suformuluoti palyginti išsamios gyventojų poreikių analizės pagrindu, todėl po pakartotinių konsultacijų atlikti pakeitimai nebuvo esminiai.

Parenkant priemones bei rengiant finansinį planą VVG vadovavosi Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos bei strategijų atrankos taisyklių reikalavimais strategijoje privalomai numatyti priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ bei jai skirti ne mažiau kai 73 proc. paramos vietos projektams lėšų.

VVG strategijoje yra numatyti 2 prioritetai, 5 priemonės bei 10 veiklos sričių. Pirmajam prioritetui skirta 8,1 proc. vietos projektams įgyvendinti skirtų paramos lėšų; antrajam prioritetui

– 91,9 proc. lėšų (šis prioritetas apima priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“, kuriai numatyta 73,1 visų vietos projektams skirtų paramos lėšų). VVG parengtame finansiniame plane (žr. 5.2 lentelę) atsispindi skiriamų lėšų dydis vietos projektams pagal kiekvieną prioritetą ir priemonę kiekvienais metais.

7. Strategijos įgyvendinimo priežiūros bei vertinimo sistemos sudarymas. Šiuo etapu buvo:

- aptartas vietos projektų atrankos proceso organizavimas
- numatytas strategijos įgyvendinimo stebėsenos organizavimas

Atrankos procedūros. Kadangi vietos projektų atrankos procedūras reglamentuoja strategijų įgyvendinimo taisyklės, strategijos dokumente numatyta, jog projektų atranka bus vykdoma laikantis šių taisyklių. Vietos veiklos grupė, siekdama, kad vietos projektų atrankos procesas būtų skaidrus, o atrinkti projektai kokybiški, numatė atrenkant vietos projektų paraiškas taikyti specialius, VVG teritorijai labiausiai tinkamus vietos projektų kokybės ir tinkamumo kriterijus (nenusižengiant strategijų įgyvendinimo taisyklių nuostatoms).

Įgyvendinimo stebėsena. Strategijos įgyvendinimo stebėsena bus vykdoma atsižvelgiant į strategijos įgyvendinimo planą (žr. 5.1 lentelę) bei numatytus strategijos įgyvendinimo rodiklius (žr. 4.3 lentelę). Strategijos planas bei įgyvendinimo rodikliai leis įvertinti, ar strategija įgyvendinama taip, kaip buvo planuota ir ar pasiekti tokie rezultatai, kokie buvo numatyti. Per strategijos įgyvendinimo laikotarpį yra suplanuotas tarpinis strategijos vertinimas, kuris, esant poreikiui, leis pagrįstai atlikti strategijos korekciją.

Strategijos pristatymas. Užbaigę konsultavimosi procesą ir atlikę paskutinius koregavimus, VVG nariai organizavo galutinį viešą strategijos (kaip bendro bendruomenių, savivaldybės administracijos, įvairių rajone veikiančių organizacijų darbo rezultato) pristatymą ir pakvietė rajono bendruomenes pritarti šiam dokumentui.

Pritarimo strategijai organizavimas vyko Pakruojo rajono bendruomeninių organizacijų sąskrydžio metu. Vietos veiklos grupės valdybos nariai surengė strategijos pristatymą ir pakvietė rajono bendruomenes dar kartą susipažinti su pagrindinėmis strategijos nuostatomis bei pritarti strategijos projektui. Bendruomenių atstovams VVG nariai parengė informatyvų stendą ir pasiskirstę į penkias organizacinės struktūros grupeles, panaudodami kūrybingas inscenizacijas išradingai ir įdomiai pristatė medžiagą apie strategijos rengimo etapus. Pristatyta medžiaga apie tai, kaip VVG valdybai pavyko skirtingus partnerius suburti bendrai veiklai, kaip buvo teikiama informacija kaimo gyventojams ir bendruomenėms, kaip pavyko į strategijos rengimo procesą įtraukti kaimo bendruomenes ir įgyvendinti iniciatyvą „iš apačios į viršų“, kokias aktualiausias problemas apklausose įvardino kaimo gyventojai, kaip vyko prioritetų, priemonių, veiklos sričių nustatymas, kaip buvo rengiamas finansinis planas. Rajono bendruomenėms buvo parengta ir per

seniūnijas išdalinta strategijos santrauka, lankstinukas su informatyvia informacija apie VVG valdybos narius. Sąskrydyje nedalyvavę bendruomenės savo nuomonę ir pritarimą strategijai išreiškė tiesiogiai VVG valdybos nariams. Iš 35 registruotų rajono bendruomenių Strategijai pritarė 31 bendruomenė (32 priedas, Strategijos pristatymo medžiaga, nuotraukos, bendruomenių pritarimą įrodantys dokumentai).

Parengta Pakruojo rajono kaimo plėtros strategija buvo svarstoma Pakruojo rajono savivaldybės tarybos posėdyje. Savivaldybės tarybos nariams prie sprendimo buvo pateiktas trumpas integruotos 2007-2013 m. kaimo plėtros strategijos pristatymas.

6.2 pav. Tarybos nariams strategiją pristatė VVG pirmininko pavaduotojas L. Norkuckis

6.3 pav. Savivaldybės tarybos nariai vienbalsiai pritarė sprendimui bendrai finansuoti strategijos projektus

Vietos veiklos grupės pirmininko pavaduotojas L. Norkuckis tarybos nariams pateikė informaciją apie vietos veiklos grupę, pristatė strategijos prioritetus, priemones bei veiklos sritis, kurie buvo parengti atsižvelgiant į kaimo gyventojų lūkesčius. Savivaldybės tarybos nariai išklausę VVG pristatymą vieningai pritarė šiam dokumentui, taip pat buvo priimtas sprendimas bendrai finansuoti strategijos įgyvendinimą (33 priedas, Pakruojo rajono savivaldybės tarybos sprendimas).